

Diagnoza społeczno – gospodarcza
Gminny Program Rewitalizacji
dla Gminy Nałęczów
na lata 2023-2030

Spis treści

WPROWADZENIE	5
Definicje kluczowych pojęć.....	5
1. Położenie, powierzchnia i ogólna charakterystyka Gminy Nałęczów	7
1.1. Położenie Gminy Nałęczów	7
1.2. Rys historyczny	13
2. Sfera społeczna.....	15
2.1. Demografia	15
2.2. Edukacja	24
2.2.1. Wychowanie przedszkolne.....	28
2.2.2. Poziom nauczania w szkołach podstawowych	29
2.3. Zabytki i kultura	31
2.3.1. Zabytki kultury	31
2.3.2. Działalność kulturalna	38
2.4 Sport i rekreacja	40
2.5. Turystyka	41
2.6. Ochrona zdrowia i opieka społeczna	44
2.7. Wykluczenie społeczne	46
2.7.1. Przeciwdziałanie Przemocy w Rodzinie w Gminie Nałęczów.....	53
2.7.2. Rodziny wielodzietne i rodziny niewydolne wychowawczo	56
2.7.3. Niepełnosprawność	58
2.7.4. Ubóstwo i bezdomność.....	60
2.7.5. Infrastruktura pomocy społecznej	61
2.8. Kapitał społeczny, działalność organizacji pozarządowych	62
2.8.1. Fundusz sołecki	62
2.8.2. Aktywność obywatelska i organizacje pozarządowe.....	66
2.9. Identyfikacja problemów w sferze społecznej	69
3. Sfera gospodarcza	70
3.1. Przedsiębiorczość	70
3.2. Rynek pracy i bezrobocie	76
3.3. Sektor rolniczy	84
3.3.1. Ocena jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej	84
3.3.2. Struktura agrarna.....	87
3.3.3. Struktura użytkowania gruntów	88

3.5. Finanse Gminy Nałęczów	89
3.6 Atrakcyjność inwestycyjna gminy	94
3.7. Identyfikacja problemów w sferze gospodarczej	99
4. Sfera przestrzenna - środowisko przyrodnicze i infrastruktura ochrony środowiska ..	101
4.1. Zasoby naturalne i ochrona środowiska	101
4.1.4. Zasoby wodne	103
4.1.5. Zbiorowiska roślinne.....	105
4.1.6. Fauna.....	106
4.1.7. Zasoby przyrody objęte ochroną przyrody.....	107
4.2. Stan czystości powietrza atmosferycznego	108
4.3. Energetyka	111
4.3.1. Zaopatrzenie w gaz	111
4.3.2. Gospodarka cieplna	113
4.3.3. Gospodarka niskoemisyjna	114
4.3.4. Energia odnawialna.....	115
4.4. Gospodarka wodno – ściekowa	117
4.4.1. Zaopatrzenie w wodę	117
4.4.2. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków	118
4.5. Gospodarka odpadami komunalnymi	120
4.6. Identyfikacja problemów Sfera przestrzenna - środowisko przyrodnicze i infrastruktura ochrony środowiska	122
5. Sfera przestrzenna - zagospodarowanie	123
5.1. Polityka przestrzenna	123
5.2. Charakterystyka istniejącej struktury funkcjonalno-przestrzennej	125
5.3. Kierunki zagospodarowania przestrzennego	127
5.4 Przestrzenie publiczne	128
5.5. Mieszkalnictwo	129
5.6. Ochrona bezpieczeństwa	131
5.7. Komunikacja	131
5.7.1. Infrastruktura drogowa	131
5.7.2. Transport publiczny i prywatny	133
5.7.3. Telekomunikacja.....	134
5.8. Identyfikacja najważniejszych problemów w sferze zagospodarowania przestrzennego	135
6. DELIMITACJA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH	136

6.1 Metodyka wyznaczania obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji	136
6.2. Wskaźniki delimitujące obszary zdegradowane	139
6.3. Wyniki dla poszczególnych sołectw / miejscowości wg poszczególnych ww. wskaźników	142
6.4. Podsumowanie – delimitacja Obszaru Rewitalizacji (OR) na terenie Gminy Nałęczów	171
Spis tabel:	174
Spis map:	176
Spis wykresów:	176

WPROWADZENIE

Opracowanie stanowi szczegółową diagnozę obszaru rewitalizacji obejmującą analizę negatywnych zjawisk w sferze społecznej oraz wybranych pozostałych (gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej lub środowiskowej) zgodnie ze zidentyfikowanymi zjawiskami negatywnymi oraz analizę lokalnych potencjałów występujących na obszarze rewitalizacji. Diagnoza dotycząca całego obszaru gminy pokazuje ogólne ramy i powiązania obszarów kryzysowych z resztą gminy.

Przedstawiono również ogólną charakterystykę Gminy Nałęczów, która została przeprowadzona na podstawie danych dostępnych za lata 2015 – 2021 i będzie uzupełniana w toku prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji w miarę uzyskiwania dostępu do nowych danych. Jako, że niniejszy dokument jest materiałem do konsultacji z interesariuszami rewitalizacji, należy zakładać, że diagnoza będzie uzupełniana także w wyniku propozycji i poprawek zgłaszanych podczas konsultacji

Diagnoza obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji została opracowana w oparciu o analizę następujących obszarów: społecznego, gospodarczego, środowiskowego, funkcjonalno-przestrzennego oraz technicznego. Analizie poddane zostały wskaźniki opracowane dla każdego z wymienionych obszarów. Dzięki szeroko zakrojonym badaniom na różnych płaszczyznach możliwe było wskazanie obszarów zdegradowanych, które znajdują się na terenie gminy. Dokonano precyzyjnego wyznaczenia wymienionych obszarów przy wykorzystaniu metody kartograficznej. Zamieszczone mapy obszarów zdegradowanych szczegółowo przedstawiają wyznaczone obszary, które mają zostać objęte procesem rewitalizacji.

Sporządzona diagnoza społeczno – gospodarcza dla Gminy Nałęczów spełnia wszystkie zapisy i wskazania wynikające z *ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji*.

Definicje kluczowych pojęć

Rewitalizacja to kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. **Rewitalizacja** zakłada optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmacnianie jego lokalnych potencjałów (w tym także kulturowych) i jest procesem wieloletnim, prowadzonym przez **interesariuszy** (m.in. przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, właścicieli nieruchomości, organy władzy publicznej, etc.) tego procesu, w tym przede wszystkim we współpracy z lokalną społecznością. Działania służące wspieraniu procesów rewitalizacji prowadzone są w sposób spójny: wewnątrz (poszczególne działania

pomiędzy sobą) oraz zewnętrznie (z lokalnymi politykami sektorowymi, np. transportową, energetyczną, celami i kierunkami wynikającymi z dokumentów strategicznych i planistycznych).

Obszar może zostać wskazany jako **obszar zdegradowany**, jeśli znajduje się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym oraz gdy występuje na nim co najmniej jedno z następujących negatywnych zjawisk:

- ✓ **gospodarczych** (w szczególności niski stopień przedsiębiorczości, słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw),
- ✓ **środowiskowych** (w szczególności przekroczenie standardów jakości środowiska, obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska),
- ✓ **przestrzenno-funkcjonalnych** (w szczególności niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej zły stan techniczny, brak dostępu do podstawowych usług lub ich niska jakość, niedostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niski poziom obsługi komunikacyjnej, niedobór lub niska jakość terenów publicznych),
- ✓ **technicznych** (w szczególności degradacja stanu technicznego obiektów),
- ✓ **budowlanych**, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz niefunkcjonowanie rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska).

Natomiast **interesariuszami rewitalizacji** są w szczególności:

- ✓ mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wieczystości nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa społecznego;
- ✓ mieszkańcy gminy inni niż wymienieni powyżej;
- ✓ podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą;
- ✓ podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;
- ✓ jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;
- ✓ organy władzy publicznej;
- ✓ podmioty, inne niż wymienione w pkt 6, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

Definicja rewitalizacji podkreśla kilka istotnych zagadnień i wyzwań związanych z procesem wychodzenia ze stanu kryzysowego obszaru kryzysowego. Po pierwsze proces rewitalizacji powinien być realizowany w sposób kompleksowy, tj. w taki sposób, który nie tylko rozwiązuje lub eliminuje wybrane zagrożenia i problemy, ale także w sposób

pozwalający na wykorzystanie mocnych stron nie tylko obszaru rewitalizowanego, ale całej gminy, jak również potencjału otoczenia zewnętrznego, traktowanych jako szanse rozwoju. Takie kompleksowe podejście do rewitalizacji oznacza, że działania podejmowane na rzecz wychodzenia ze stanu kryzysowego powinny wpisywać się w szerszy nurt realizacji polityki rozwoju całej gminy i jej otoczenia, w szczególności otoczenia powiązanego funkcjonalnie z gminą. Po drugie, proces rewitalizacji powinien być ukierunkowany na wieloaspektowe podejście oraz rezultaty. Kluczowe dla właściwego zdiagnozowania skali poszczególnych problemów, a tym samym wybór zawężonych terytorialnie obszarów do rewitalizacji powinien być poprzedzony rzetelną diagnozą. Diagnoza powinna wskazać stany kryzysowe na obszarze gminy, zarówno w sferze terytorialnej, ale przede wszystkim w sferze kategorii problemów. Ostateczny wybór obszarów do rewitalizacji powinien być wyborem najefektywniejszej ścieżki działań, w kontekście oczekiwanych rezultatów, tj. wynikać z rangi lub znaczenia wybranych zagadnień/obszarów rewitalizacji dla polityki rozwoju całej gminy.

Po trzecie, istotną rolę w procesie tworzenia i realizacji programu rewitalizacji odgrywa partycypacja społeczna, która obejmuje przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy. W toku przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji dąży się, aby działania, skutkowały wypowiedzeniem się przez wszystkich interesariuszy.

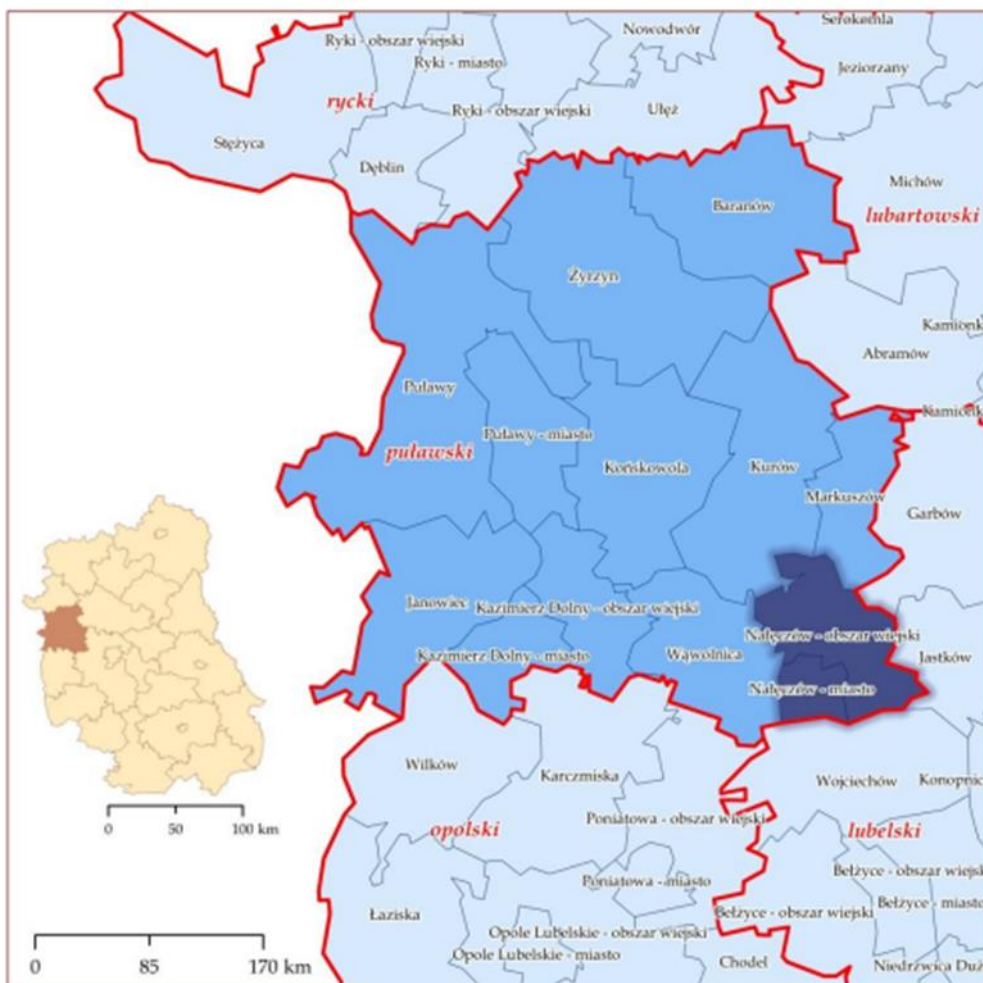
Prace diagnostyczne i projektowe obejmowały analizy dokumentów dostarczonych przez Zamawiającego. Wykorzystano również dane dostarczone z GUS oraz innych opracowań i dokumentów planistycznych.

1. Położenie, powierzchnia i ogólna charakterystyka Gminy Nałęczów

1.1. Położenie Gminy Nałęczów

Gmina Nałęczów znajduje się w północno-zachodniej części województwa lubelskiego w powiecie puławskim. Jest najmniejszą terytorialnie gminą miejsko-wiejską województwa lubelskiego. Siedziba gminy – Miasto Nałęczów położone jest w odległości 26 km od miasta Lublin. Zgodnie z systemem kodowania statystycznych jednostek terytorialnych w Unii Europejskiej NUTS, Gmina Nałęczów znajduje się w obrębie podregionu puławskiego PL315. Powierzchnia gminy wynosi 6 294 ha (63 km²).

Mapa 1 Położenie Gminy Nałęczów w powiecie puławskim i województwie lubelskim

Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Nałęczów na lata 2019-2023

- ✓ Drzewce,
- ✓ Bronice – Kolonia,
- ✓ Drzewce – Kolonia,
- ✓ Ludwinów,
- ✓ Paulinów,
- ✓ Piotrowice,
- ✓ Sadurki,
- ✓ Strzelce.

W obrębie Miasta funkcjonują dodatkowo 3 osiedla:

1. Osiedle Dulębów
2. Osiedle Na Wzgórzu
3. Osiedle Staromiejskie

Ze względu na charakter dokumentu i potrzebę podziału obszaru gminy na mniejsze jednostki, który jest niezbędny do delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, obszar Miasta Nałęczów został podzielony na 4 obszary, natomiast obszar wiejski na 13 sołectw (do sołectwa Bochothnica – Kolonia włączono sołectwo Antopol ze względu na trudności w pozyskaniu danych na odrębne jednostki):

1. Miasto Nałęczów:

✓ Obszar I:

- Obręb Kolonia Nałęczów ul. Batalionów Chłopskich, ul. Kombatantów, ul. Słoneczna i część ul. Kamieniak (1 zabudowa),
- Obręb Miasto Nałęczów: ul. Bartosza Głowackiego, ul. Zygmunta Chmielewskiego, ul. Wacława Lasockiego, ul. Różana, ul. Stefana Żeromskiego, ul. Spółdzielcza, ul. Andrzeja Struga, ul. Michała Elwira Andriollego, ul. Ignacego Paderewskiego, ul. Armatnia Góra, ul. Stanisława Augusta Poniatowskiego, ul. Jana Witkiewicza, ul. Pałuby, ul. 1-go Maja, Al. Stanisława Małachowskiego, Al. Grabowa, Al. Kasztanowa, ul. Fryderyka Chopina, , ul. Michała Górskiego, ul. Przesmyk, ul. Tadeusza Kościuszki, ul. Ewy Szelburg- Zarembiny, ul. Bolesława Prusa, ul. Lipowa, ul. Brzozy, ul. Klonowa, ul. Tadeusza Sołdka, część ul. Kolejowej (zabudowania po lewej stronie ulicy), część ul. Głęboznica do skrzyżowania z ul. Pałuby (zabudowania po prawej stronie ulicy), część ul. Leśna,
- Obręb Bochothnica: ul. Graniczna, ul. Polna, ul. Bochothnica, część ul. Heleny i Kazimierza Dulębów (bez trzech ostatnich zabudowań), część ul. Wojciechowskiej;

✓ Obszar II:

- Obręb Chruszczów: ul. Kamieniak, ul. Henryka Wiercieńskiego,
- Obręb Charz A: ul. Charz A, ul. Piaskowa, ul. Spacerowa, ul. Wiejska, ul. Harcerska, część ul. Leśnej,
- Obręb Charz B: ul. Powstańców 1863 r.,

- Obręb Bochothnica: południowy obszar: ul. Słowicza, ul. Grzegorza Wójcika, część ul. Wojciechowskiej, ul. Ks. kpt. Aleksandra Miszczuka i sędziego Michała Tarki;
- ✓ Obszar III:
 - Obręb Bochothnica: północny obszar: ul. Cynkowska, ul. Łąkowa, część ul. Dulębów (trzy ostatnie zabudowania), ul. Henryka Sienkiewicza;
- ✓ Obszar IV:
 - Obręb Miasto Nałęczów: ul. Partyzantów, ul. Fortunata Nowickiego, ul. Modrzewiowa, ul. Faustyny Morzyckiej, ul. Maria Świtalska, część ul. Kolejowej (zabudowa po prawej stronie ulicy), część ul. Głęboznica (zabudowa po lewej stronie ulicy);

Gmina Nałęczów jest funkcjonalnie powiązana z Lublinem - rdzeniowym miastem obszaru funkcjonalnego. Stanowi nie tylko zaplecze rekreacyjno-turystyczne. Ze względu na uzdrowiskowy charakter gminy oraz liczne obiekty świadczące usługi medyczno-rehabilitacyjne, gmina obsługuje turystów i klientów zagranicznych, którzy podróżują przez Lublin, w tym lotnisko w Świdniku. Gmina Nałęczów znajduje się także w obszarze Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego (LOM).

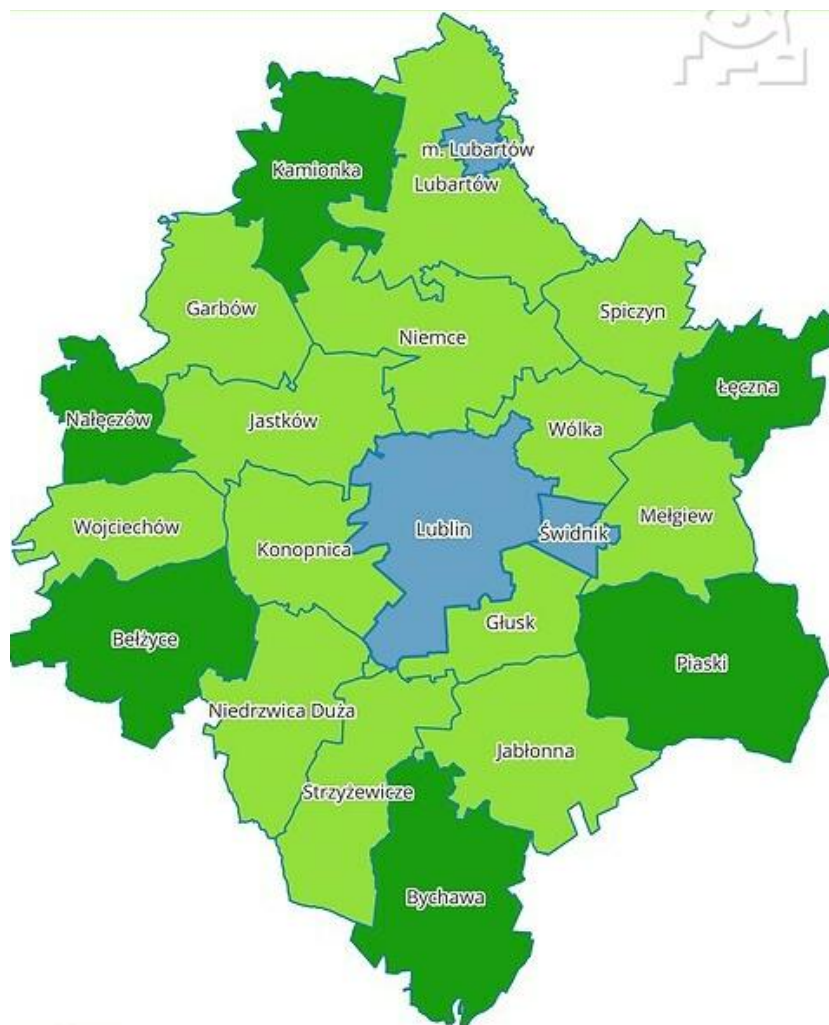
LOM to obszar funkcjonalny obejmujący Miasto Lublin wraz z gminami i mniejszymi miastami, które powiązane są ze sobą komunikacyjnie i stanowią jednolity obszar zamieszkania (tzn. osoba mieszkająca w dowolnym miejscu takiego obszaru może dojechać do pracy w dowolnym innym fragmencie takiego obszaru).

Lubelski Obszar Metropolitalny usytuowany jest w Polsce Wschodniej, w centralnej części województwa lubelskiego. Zajmuje 4 221 km², co stanowi 16,8% powierzchni województwa oraz 1,3% powierzchni kraju. Obszar tworzą: powiat lubelski (1 680 km²), powiat lubartowski (1 289 km²), powiat łęczyński (637 km²), powiat świdnicki (468 km²) oraz Gmina Lublin (147 km²).

Lubelski Obszar Metropolitalny (LOM) skupia 22 gminy: Bełżyce, Bychawę, Garbów, Głusk, Jabłonną, Jastków, Kamionkę, Konopnicę, Lubartów (Miasto), Lubartów (Gminę), Lublin, Łęczną, Mełgiew, Nałęczów, Niedrzwicę Dużą, Niemce, Piaski, Spiczyn, Strzyżewice, Świdnik, Wojciechów, Wólkę.

We współpracę w ramach LOM zaangażowanych jest także 5 powiatów: lubelski, lubartowski, łęczyński, puławski oraz świdnicki.

Mapa 3 Podział administracyjny LOM

Źródło: <https://lublin.eu/>

Atuty inwestycyjne Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego:

- ✓ strategiczne położenie,
- ✓ bogate zasoby naturalne i czyste środowisko,
- ✓ konkurencyjne koszty pracy i silnie zmotywowane kadry,
- ✓ chłonność rynku lokalnego oraz sąsiednich rynków Ukrainy i Białorusi,
- ✓ rozbudowa systemu komunikacyjnego,
- ✓ realizacja obwodnicy i lotniska,
- ✓ dostępność zasobów wykwalifikowanych pracowników,
- ✓ relatywnie niskie koszty życia i prowadzenia działalności gospodarczej,
- ✓ dobrze rozwinięta sieć otoczenia instytucjonalnego i naukowego,
- ✓ atrakcyjne tereny inwestycyjne,
- ✓ sprzyjający przedsiębiorczości klimat społeczno-polityczny,
- ✓ dostępność nowoczesnej powierzchni biurowej,
- ✓ pozytywne doświadczenia przedsiębiorstw działających na obszarze LOM,

- ✓ ciekawa oferta kulturalno-rekreacyjna.

Niezbędnym działaniem samorządów jest wspólne planowanie i prowadzenie polityki rozwoju obszaru funkcjonalnego. Warunkiem skutecznych działań prowadzących do osiągnięcia celów rozwojowych jest ścisła współpraca obydwu samorządów w realizacji ustawowych zadań dotyczących m.in.: planowania przestrzennego, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg oraz organizacji ruchu drogowego, wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą, lokalnego transportu zbiorowego.

Tak zdefiniowana misja partnerskiego działania samorządów jest odpowiedzią na postulaty zawarte w Krajowej Polityce Miejskiej oraz podejście zainicjowane w koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, w których terytoria i planowanie ich rozwoju są postrzegane nie ze względu na granice administracyjne, a przez pryzmat ich obszarów funkcjonalnych.

1.2. Rys historyczny

Część ziem, na których leży dziś Gmina Nałęczów - zwaną wówczas kluczem bochotnickim (wsie: Bochotnica, Chruszczów, Cynków i Strzelce, wraz z folwarkami) – w 1751 r. nabył Stanisław Małachowski, starosta wąwolnicki. Od swojego herbu – Nałęcz, w 1772 r. nazwał folwark bochotnicki – Nałęczowem. W latach 1767 – 1773 wybudował tu nową rezydencję, zwaną dziś Pałacem Małachowskich, wokół którego założył spacerowy ogród.

Historia uzdrowiska Nałęczów sięga lat 80 XVIII wieku, kiedy ówczesny właściciel dóbr nałęczowskich, Antoni Małachowski, sekretarz wielki koronny – posiadający w Sandomierskiem kopalnię rud żelaza wraz z hutami – rozpoczął stosować do kąpieli leczniczych miejscowe źródła wody żelazistej. Wdowa po zmarłym Antonim, Katarzyna Małachowska dokonała modernizacji, a ich syn Ludwik, senator kasztelan Królestwa Polskiego, rozbudował uzdrowisko. Na jego zlecenie w 1817 r. dr Józef J. Celiński dokonał pierwszej analizy chemicznej nałęczowskiej wody mineralnej. W latach 1816 – 1823 Ludwik wybudował: łaźienki kąpielowe, nowe obiekty kuracyjno-hotelowe, zatrudnił lekarza i urządził aptekę. Powstanie i wojna polsko-rosyjska 1830 – 1831 zakończyła działalność uzdrowiska Małachowskich.

Uzdrowisko wskrzesił doktor Fortunat Nowicki, który wydzierżawił w 1877 r. od ówczesnej właścicielki Nałęczowa, Konstancji Czermierzyny, część osady, i wraz z lekarzami: Wacławem Lasockim, Konradem Chmielewskim i Władysławem Sipniewskim – podobnie jak on uczestnikami powstańczej konspiracji 1861 – 1863, Sybirakami – zawiązał w 1878 r. spółkę celem prowadzenia zakładu leczniczego. Nowy właściciel, od marca 1880 r., Nałęczowa, inżynier Michał Górski odsprzedał, w listopadzie 1880r., dzierżawioną część spółce, po czym sam do niej przystąpił.

20 czerwca 1880 r. otwarto pierwszy sezon leczniczy nowego uzdrowiska. Po kilku sezonach Nałęczów stał się najmodniejszym uzdrowiskiem w ówczesnym Królestwie Polskim. Na przełomie XIX i XX wieku w Nałęczowie przebywali, tworzyli i działali wybitni pisarze, politycy, uczeni i artyści, m.in. Henryk Sienkiewicz, Stanisław Witkiewicz, Kazimierz Gliński, Ignacy Paderewski, Stanisław Wojciechowski, Michał Sokolnicki, Michał Elwiro Andriolli i Henryk Siemiradzki.

Szczególnie mocno w historię Nałęczowa wpisał się Bolesław Prus, który przyjechał tutaj po raz pierwszy w 1882 roku leczyć się z agorafobii. Zauroczony Nałęczowem został stałym bywalcem, oraz wielbicielem Uzdrowiska przyjeżdżając tutaj na wypoczynek prawie przez 30 lat. W Nałęczowie powstały karty "Placówki", „Lalki”, „Faraona” oraz liczne kroniki w których pisał również entuzjastycznie o walorach leczniczych i klimatycznych Nałęczowa.

Kolejną znaną postacią w historii Nałęczowa był Stefan Żeromski, który w 1890 roku przyjechał tu jako guwerner dzieci Michała Górskiego. Nałęczów zaważył mocno na życiu osobistym i twórczym pisarza. Narodziły się tu takie utwory jak „Siłaczka”, „Popioły”, „Dzieje grzechu” i „Róża”. Żeromski mieszkając w Nałęczowie wiele czasu i sił poświęcił pracy społecznej i politycznej.

Swoje projekty realizował w Nałęczowie wybitny architekt i działacz społeczny Jan Koszycz-Witkiewicz, który był projektantem wielu obiektów m.in. Chaty Żeromskiego, w której obecnie mieści się Muzeum Stefana Żeromskiego, Szkoły Rzemiosł, późniejszych szkół spółdzielczych i Muzeum Historii Spółdzielczości, willi „Brzozy”, „Cecylii”, a także „Ochronki” do niedawna Przedszkola im. Adama Żeromskiego, której budowę sfinansował w dużej części Stefan Żeromski.

Koniec XIX i początek XX wieku to okres rozwoju najpiękniejszej części budownictwa nałęczowskiego. Powstało wtedy wiele interesujących willi, zwłaszcza przy Alei Lipowej i Armatniej Górze. Większość z nich utrzymana jest w stylu szwajcarskim, charakterystycznym dla budownictwa kurortowego.

„Złoty okres” rozwoju Nałęczowa trwał do wybuchu I Wojny Światowej.

W 1928 roku Nałęczów uzyskał status uzdrowiska, a rok później stał się siedzibą władz gminy. W okresie międzywojennym uzdrowisko odwiedzało rocznie około 2,5 tysiąca kuracjuszy. Wybuch II Wojny Światowej ponownie zahamował rozwój miejscowości. Zajęcie przez Niemców uzdrowiska na potrzeby wojska skończyło się jego dewastacją, co w połączeniu z rabunkową eksploatacją gospodarczą całej miejscowości doprowadziło do jej upadku.

W 1950 roku powołano Państwowe Przedsiębiorstwo „Uzdrowisko Nałęczów”, które przejęło zniszczone w czasie drugiej wojny światowej budynki Zakładu Leczniczego.

Prawa miejskie Nałęczów otrzymał w 1963 roku, a w 1970 roku Wojewódzka Rada Narodowa w Lublinie ponownie uchwaliła statut uzdrowiska.

W latach 1964-1985 nastąpiła szybka rozbudowa Nałęczowa. W tym czasie powstało 8 obiektów sanatoryjnych, kanalizacja i gazyfikacja miasta, spółdzielnia mieszkaniowa i szkoły. Niestety, kryzys 2 połowy lat osiemdziesiątych ubiegłego stulecia wstrzymał dynamiczny rozwój miasta. Przemiany ustrojowe państwa i rozwój gospodarki rynkowej od lat 90tych 20 wieku przyniosły zmiany w życiu gospodarczym i społecznym Nałęczowa.

W 2001 roku jako pierwszą w kraju spółkę uzdrowską sprywatyzowano P.P. „Uzdrowsko Nałęczów i powstał Zakład Lecznicy „Uzdrowsko Nałęczów” S.A. Powstały nowe zakłady lecznicze, zespół basenów „Atrium” i „Termy Pałacowe” , w których mieści się ośrodek SPA. Inwestycje te przyczyniły się znacznie do turystycznego uatrakcyjnienia miejscowości i wzmożenia ruchu turystycznego.

Rysunek 1 Herb Nałęczowa

2. Sfera społeczna

2.1. Demografia

Transformacja systemowa dokonująca się w Polsce w latach 90. wpłynęła znacząco na podstawowe procesy demograficzne, społeczne oraz strukturę ludności. Dynamika zmian dokonujących się w społeczeństwie stanowi wyzwanie dla JST w kontekście rosnących aspiracji oraz potrzeb społecznych.

Perspektywa rozwoju danego obszaru uzależniona będzie od sytuacji demograficznej, tj. wielkości populacji, jej charakteru (struktura wieku, płci, zawodowa), a także różnego rodzaju trendów demograficznych. Są to kluczowe determinanty świadczące o potencjale rozwojowym i inwestycyjnym. Innymi, równie istotnymi kwestiami są: edukacja, kultura, ochrona zdrowia, pomoc społeczna, sport i rekreacja oraz aktywność obywatelska mieszkańców. Podjęcie działań ukierunkowanych na wzmocnienie spójności społecznej jest priorytetem z punktu widzenia rozwiązywania powszechnie występującego problemu ubóstwa oraz wykluczenia społecznego.

Ludność

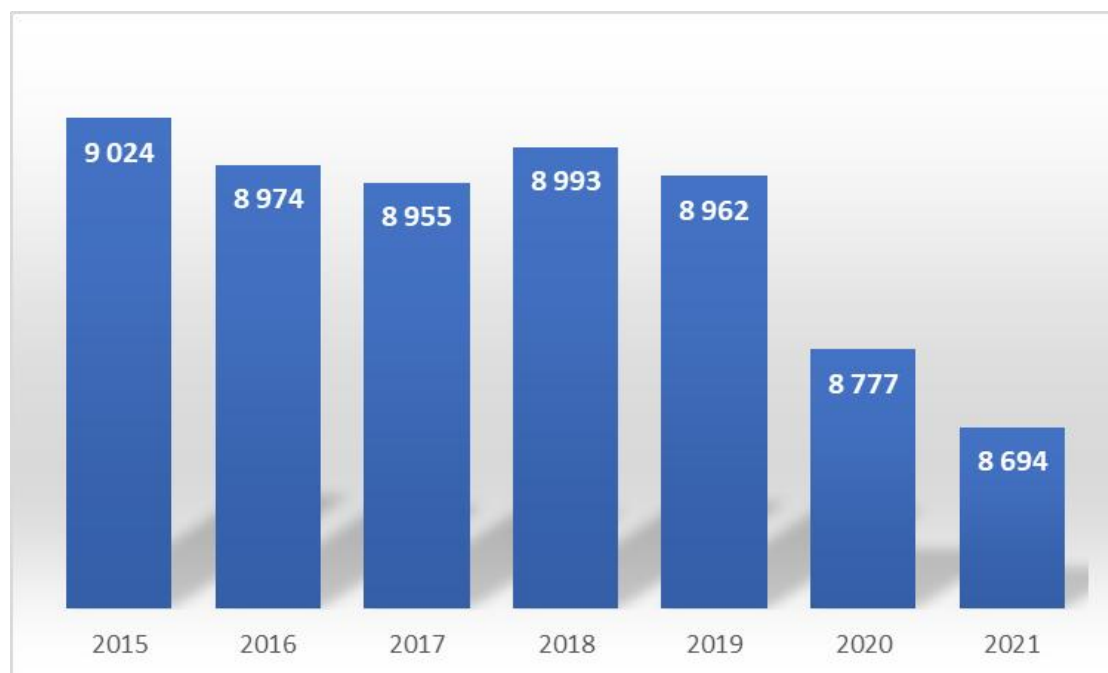
Biorąc pod uwagę założenia, w które musi wpisywać się GPR – analiza sytuacji społecznej jest bardzo istotna.

Stąd też, przemiany demograficzne są niezwykle istotną składową rozwoju społeczno-gospodarczego, bo decydują one m.in. o zmianach udziału ludności w poszczególnych ekonomicznych grupach wieku. Znaczny udział ludności przedprodukcyjnej i produkcyjnej wpływa na obecną i potencjalną wielkość zasobu siły roboczej. Powoduje też określone konsekwencje gospodarcze związane z przedsiębiorczością i aktywizacją rynku pracy, co z kolei przekłada się na wysokość dochodów władz samorządowych.

Z drugiej strony wizja kurczenia się zasobów siły roboczej i odpływu wykwalifikowanej ludności zagraża nowym inwestycjom. Podobnie wzrost udziału ludności w wieku nieprodukcyjnym, o czym informują wskaźniki obciążenia demograficznego, to konieczność zwiększenia wydatków socjalnych.

Do podstawowych charakterystyk zbiorowości ludzkiej należą jej liczebność i rozmieszczenie. Liczba mieszkańców gminy nieznacznie spada.

Wykres 1 Liczba mieszkańców gminy w latach 2015 - 2021

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

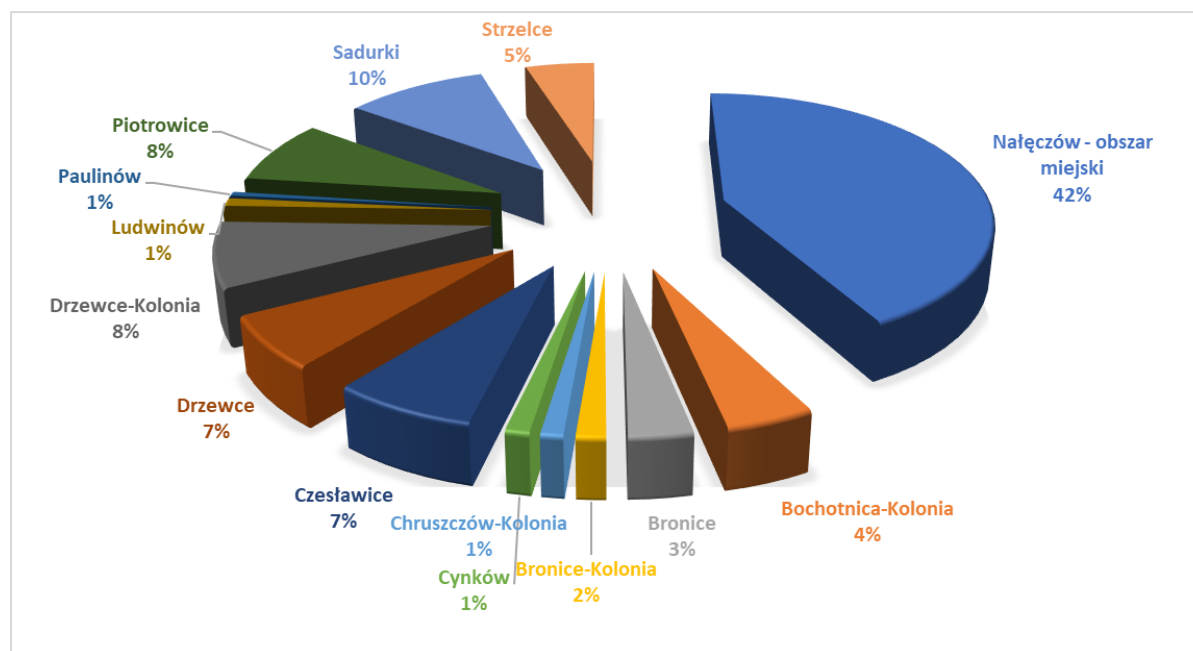
Tabela 1 Liczba mieszkańców wg miejscowości zameldowanych na pobyt stały i czasowy w 2020 r.

Lp.	Miejscowość	Liczba mieszkańców
1.	Miasto Nałęczów	3658
2.	Bochotnica – Kolonia	410
3.	Bronice	276
4.	Bronice – Kolonia	128
5.	Chruszczów Kolonia	104
6.	Cynków	134
7.	Czesławice	633
8.	Drzewce	577
9.	Drzewce –Kolonia	714
10.	Ludwinów	89
11.	Paulinów	53
12.	Piotrowice	702
13.	Sadurki	865
14.	Strzelce	416

Źródło: Opracowanie własne.

Spośród 9148 mieszkańców zameldowanych na pobyt stały i czasowy w gminie w 2020 roku, 46,14% stanowili mężczyźni (4221), a 53,86% - kobiety (4927).

Wykres 2 Liczba mieszkańców wg miejscowości zameldowanych na pobyt stały i czasowy w 2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Gęstość zaludnienia

W 19 sołectwach zamieszkuje niepełna 9 tys. mieszkańców. W 2021 r. liczba mieszkańców gminy wynosiła: 8 694 osób, w tym: 4 635 kobiet oraz 4 059 mężczyzn. Gęstość zaludnienia na terenie gminy wynosiła: 142 os./km².

Ze względu na miejsko-wiejski charakter gminy wskaźnik gęstości zaludnienia był zróżnicowany na terenie miasta i obszaru wiejskiego: na terenie miasta wynosił 266 os./km², a na obszarze wiejskim – 102 os./km².

Tabela 2 Liczba ludności na terenie wyznaczonych jednostek (obszarów miasta/sołectw) Gminy Nałęczów w latach 2014- 2020

Nazwa wyznaczonego obszaru miasta/sołectwa		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Miasto Nałęczów	Obszar I/II/III/IV łącznie	3872	3810	3774	3757	3734	3700	3658
Obszar wiejski gminy Nałęczów	Bochotnica – Kolonia	421	411	410	412	409	412	410
	Bronice	288	285	286	282	278	279	276
	Chruszczów – Kolonia	113	119	119	120	113	111	104
	Cynków	129	121	123	135	136	136	134
	Czesławice	659	661	660	647	646	638	633
	Drzewce	583	588	584	588	599	588	577
	Bronice – Kolonia	123	121	121	122	121	128	128
	Drzewce – Kolonia	763	744	736	739	729	729	714
	Ludwinów	85	86	89	89	91	89	89
	Paulinów	58	58	58	52	54	50	53
	Piotrowice	732	723	725	717	712	711	702
	Sadurki	883	884	893	879	878	866	865
	Strzelce	436	432	425	428	434	430	416

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Wskaźnik obciążenia demograficznego

Tabela 3 Wskaźnik obciążenia demograficznego

	ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym					
	2017	2018	2019	2020	2021	dynamika zmian [%]
POLSKA	63,4	65,1	66,7	68,3	69,3	9,31
LUBELSKIE	63,7	65,1	66,5	70,2	71,0	11,46
Powiat puławski	68,4	70,0	71,3	75,2	75,9	10,96
Gmina Nałęczów	69,0	70,0	71,6	74,9	77,0	11,59

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Widoczne było wzrastające obciążenie demograficzne społeczeństwa gminy (liczba pracujących utrzymuje coraz większą liczbę osób w wieku nieprodukcyjnym, co związane jest z dynamicznym przyrostem osób w wieku poprodukcyjnym).

Współczynnik feminizacji

Współczynnik feminizacji w Gminie Nałęczów wynosi 114 i nieznacznie przewyższa wskaźnik dla kraju.

Tabela 4 Współczynnik feminizacji w latach 2017-2021 - porównanie

	2017	2018	2019	2020	2021
POLSKA	107	107	107	107	107
LUBELSKIE	106	106	106	107	107
Powiat puławski	109	109	109	109	109
Gmina Nałęczów	114	114	114	114	114

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Struktura wieku mieszkańców i przyrost naturalny

Na liczbę ludności decydujący wpływ mają dwa czynniki: ruch naturalny oraz wędrownikowy ludności. Te z kolei zdeterminowane są przez strukturę ludności według wieku i płci. Struktura ludności według biologicznych grup wieku to kategoria mająca szczególne znaczenie społeczne. Wiek ludności w zasadniczy sposób decyduje o strukturze potrzeb społecznych, a więc określa stopień zapotrzebowania mieszkańców na wybrane usługi. W przypadku wysokiego udziału ludności młodej znaczenia nabiera kwestia szkolnictwa, organizacji instytucji opiekuńczo - wychowawczych, terenów sportowo - rekreacyjnych. Z kolei znaczny udział ludności starszej wymaga zwrócenia uwagi na ochronę zdrowia, pomoc społeczną i odpowiednią organizację przestrzeni publicznej.

Struktura ludności według wieku określa proces starzenia się ludności, definiowany najogólniej jako zmiany stanu i struktury według wieku ludności, w ogólnej liczbie udziału osób starszych.

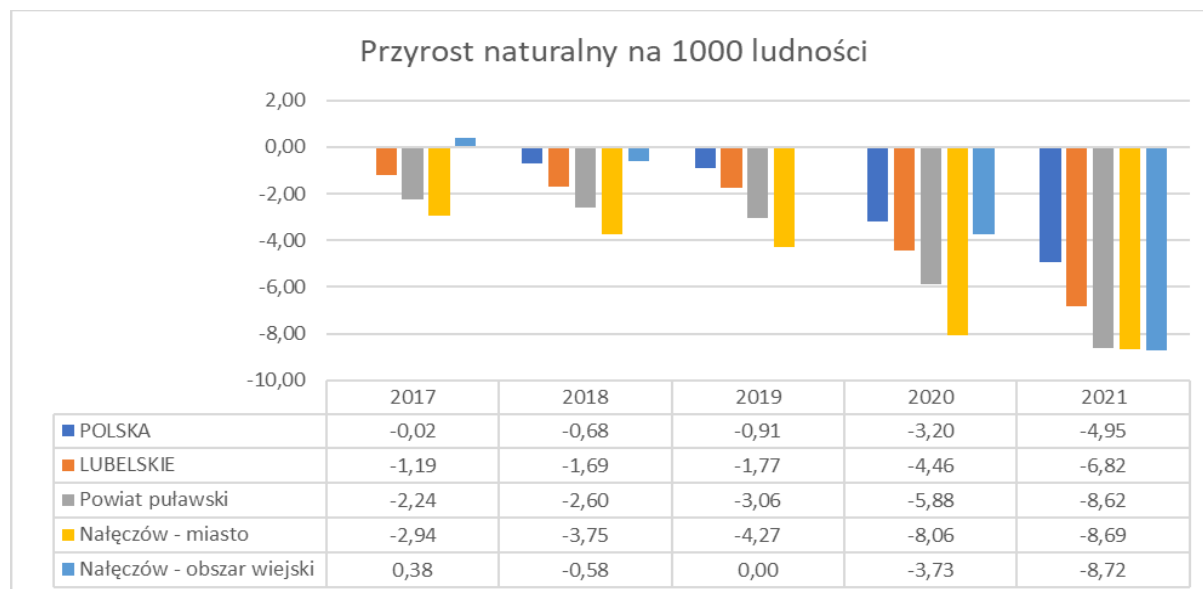
Struktura wieku ludności Gminy Nałęczów charakteryzuje się kształtem wskazującym na społeczeństwo starzejące się. Jest to wynikiem liczby urodzeń w ostatnich 10 latach znacznie niższej niż w poprzednich dekadach. Z jednej strony powoduje to spadek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym na osoby w wieku produkcyjnym (dzięki czemu osoby pracujące są w mniejszym stopniu obciążone socjalnie), z drugiej strony jednak, z czasem przyczynią się do odwrócenia tego trendu, gdy osoby obecnie pracujące będą wchodzić w wiek emerytalny, a zastąpią je osoby obecnie w wieku przedprodukcyjnym.

Trzeba podkreślić, że region lubelskie wciąż powoli się wyludnia – dowodzą statystycy.

Z raportu GUS (2019) wynika, że ubyło niemal 10 tys. mieszkańców. Wciąż jest przewaga kobiet nad mężczyznami, a więcej osób mieszka na wsi niż w miastach. Okazuje się, że w porównaniu z 2018 r. liczba ludności w województwie zmniejszyła się o 9,4 tys. Spadki odnotowano niemal w całym regionie. Wzrost zanotowano jedynie w powiecie lubelskim. Liderami są tu gminy Głusk, Wólka i Konopnica, gdzie osiedla się coraz więcej nowych mieszkańców. Współczynnik urodzeń (liczba urodzeń żywych przypadająca na 1000 ludności) osiągnął w województwie lubelskim w 2019 roku poziom 8,8% wobec 9,41% w I półroczu 2018 roku. Największe natężenie urodzeń odnotowano w powiecie łukowskim (11,24%), następnie w łęczyńskim (11,19%) i w Białej Podlaskiej (10,36%), natomiast najmniejsze w powiecie krasnostawskim (6,53%), tomaszowskim (7,12%) i kraśnickim (7,16%). W omawianym okresie współczynnik zgonów (liczba zgonów na 1000 mieszkańców) osiągnął poziom 11,14% wobec 11,63% w 2018 roku i podobnie jak w ubiegłym roku w miastach był niższy (10,35%) niż na wsi (11,84%). Współczynnik zgonów wykazywał duże zróżnicowanie między poszczególnymi powiatami. Największe natężenie zgonów odnotowano w powiecie krasnostawskim (14,06%), na którego terenie położona jest gmina, a następnie w tomaszowskim (13,89%) i zamojskim (13,11%), natomiast najmniejsze w powiecie łęczyńskim (8,71%), lubelskim (9,49%) oraz w świdnickim (9,62%).

Podsumowując, zmniejszony przyrost naturalny oraz wydłużenie się średniej długości trwania życia będą prowadzić w gminie do sytuacji, w której coraz mniej osób będzie wchodzić do grupy produkcyjnej. W dalszym ciągu rosnać będzie natomiast grupa mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Reasumując, należy stwierdzić, że na przestrzeni lat w gminie zachodziły dość znaczne zmiany zarówno w liczbie, jak też i w strukturze ludności, a głównymi czynnikami powodującymi te zmiany były: zmniejszająca się liczba urodzeń, przesuwanie się roczników wyżowych przez kolejne grupy wieku oraz przedłużanie się przeciętnej długości trwania życia. Oznacza to, że w przyszłości przy zachowanej strukturze, sytuacja gminy pod tym względem będzie ulegać pogorszeniu, tzn. mniej osób będzie wchodzić w wiek produkcyjny, więcej natomiast zasilać będzie grupę osób starszych. Oznacza to naruszenie równowagi pokoleniowej, ponieważ przy zachowaniu dotychczasowych trendów rozwoju będzie coraz mniej dzieci, a tym samym potencjalnych przyszłych pracowników, a coraz więcej osób w wieku poprodukcyjnym. Prognozy demograficzne GUS zakładają, że w przyszłości w związku ze starzeniem się ludności, wzrost liczby ludności wystąpi w grupie ludności w wieku poprodukcyjnym, stopniowo zmniejszać się będzie natomiast odsetek ludności w wieku produkcyjnym.

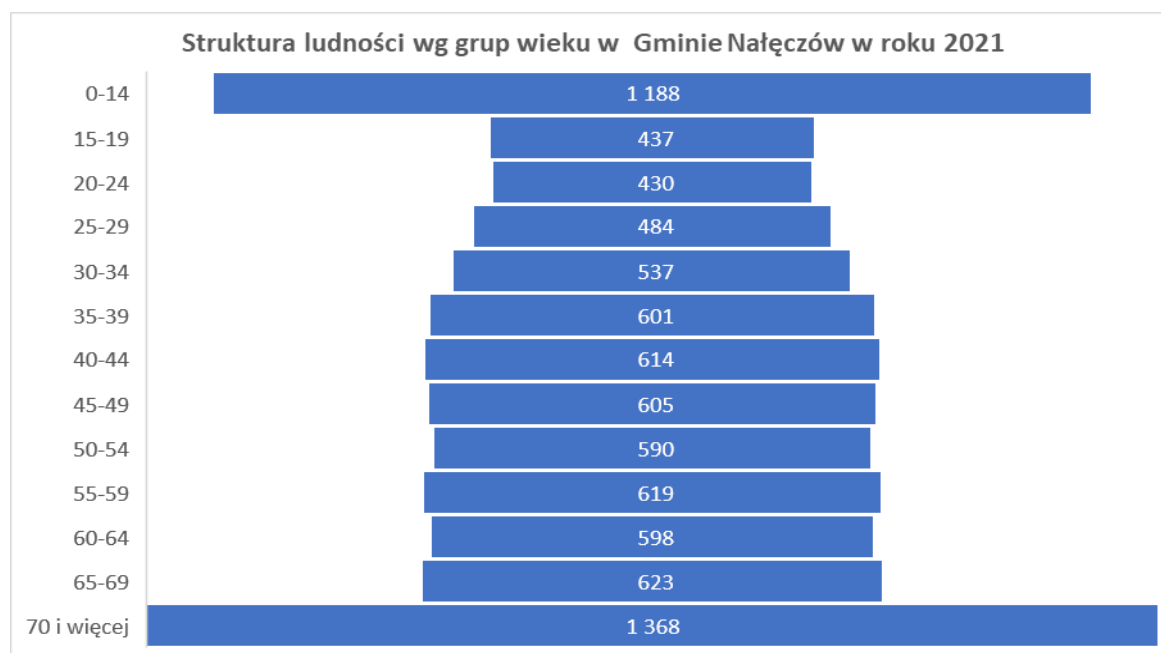
Wykres 3 Przyrost naturalny na 1000 ludności w latach 2017-2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Przyrost naturalny analizowanych jednostek na przestrzeni analizowanego okresu ma bilans ujemny. Wartości ujemne przyrostu zwiększają się corocznie. Najniższy wskaźnik przyrostu naturalnego odnotowała Gmina Nałęczów w roku 2021. Jest to wskaźnik wyższy od wskaźnika dla kraju (-4,95) oraz dla województwa (-6,82).

Wykres 4 Struktura ludności wg grup wieku w Gminie Nałęczów w roku 2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Migracje ludności

Sytuacja demograficzna w gminie kształtowana jest również przez migracje. Saldo migracji jako różnica między liczbą zameldowań a wymeldowań pokazuje ruch mieszkańców zarówno w kraju jak i za granicę.

Migracje ludności są podstawowym elementem i formą mobilności przestrzennej. Oznaczają one przemieszczenia terytorialne związane ze względnie trwałą zmianą miejsca zamieszkania i są postrzegane jako komponent, obok rozrodczości i umieralności, zmian demograficznych.

Kolejnym niekorzystnym zjawiskiem na obszarze Gminy Nałęczów, podobnie jak na terenie powiatu puławskiego i województwa lubelskiego, jest stały odpływ mieszkańców z terenu gminy, co potwierdza ujemna wartość salda migracji na 1000 mieszkańców (w 2017 r. wyniosła -1,57). Ujemna wartość świadczy o większej liczbie wymeldowań niż zameldowań na terenie gminy, przy czym wartości ww. wskaźnika w 2017 roku dla obszaru miasta są zerowe, a dla obszaru wiejskiego -2,5.

W latach poprzednich na terenie Miasta Nałęczów odnotowano jego ujemne wartości, a na obszarze wiejskim dodatnie, jednakże nie ma możliwości kompletnej analizy tego zjawiska gdyż występują braki w danych dostępnych w bazie BDL GUS.

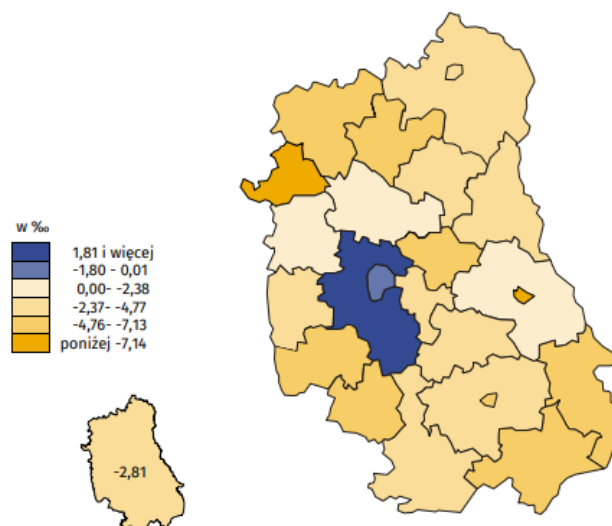
Migracje ludności są podstawowym elementem i formą mobilności przestrzennej. Oznaczają one przemieszczenia terytorialne związane ze względnie trwałą zmianą miejsca zamieszkania i są postrzegane jako komponent, obok rozrodczości i umieralności, zmian demograficznych. Podstawowym aktem prawnym, który m.in. zawiera zasady wykonywania obowiązku meldunkowego przez obywateli polskich i cudzoziemców, jest ustawa z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności (Dz.U. z 2018 r., poz. 1382). Międzynarodowym aktem prawnym nakładającym na Polskę obowiązek realizacji badań z zakresu migracji według określonych zasad jest rozporządzenie (WE) nr 862/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. w sprawie statystyk Wspólnoty z zakresu migracji i ochrony międzynarodowej oraz rozporządzenie Komisji (UE) NR 351/2010 z dnia 23 kwietnia 2010 r. w sprawie wykonania rozporządzenia (WE) nr 862/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie statystyk Wspólnoty z zakresu migracji i ochrony międzynarodowej w odniesieniu do definicji kategorii grup kraju urodzenia, grup kraju poprzedniego miejsca zamieszkania, grup kraju kolejnego miejsca zamieszkania oraz grup obywatelstwa.

Analiza niekorzystnych procesów demograficznych występujących na terenie Gminy Nałęczów daje podstawę do zaliczenia jej do obszarów problemowych województwa lubelskiego - stanowi ona m. in. obszar:

- ✓ dotknięty ujemnym przyrostem naturalnym ludności - zagrożony marginalizacją i wyludnieniem;
- ✓ zachwianej struktury wiekowej - postępującego procesu starzenia się społeczeństwa charakteryzującego się malejącym udziałem dzieci i młodzieży w ogóle mieszkańców;
- ✓ z drugiej strony w gminie istnieje duży potencjał demograficzny związany

z napływem ludności, głównie z terenu Miasta Lublina, której należy stworzyć dobre warunki do życia na terenie gminy.

Rysunek 2 Saldo migracji stałej w I kwartale 2019 r.

Źródło: Dane GUS. Stan, ruch naturalny i wędrownikowy ludności w województwie lubelskim w I półroczu 2019 r.

Tabela 5 Saldo migracji na 1000 osób

Jednostka	saldo migracji na 1000 ludności				
	2017	2018	2019	2020	2021
POLSKA	0,04	0,09	0,16	0,12	0,09
LUBELSKIE	-2,22	-2,53	-2,86	-2,10	-2,33
Powiat puławski	-1,83	-1,79	-2,04	-1,49	-2,67
Gmina Nałęczów	-1,45	-1,46	-3,35	-3,17	-2,86

Źródło: Dane GUS.

Prognoza demograficzna

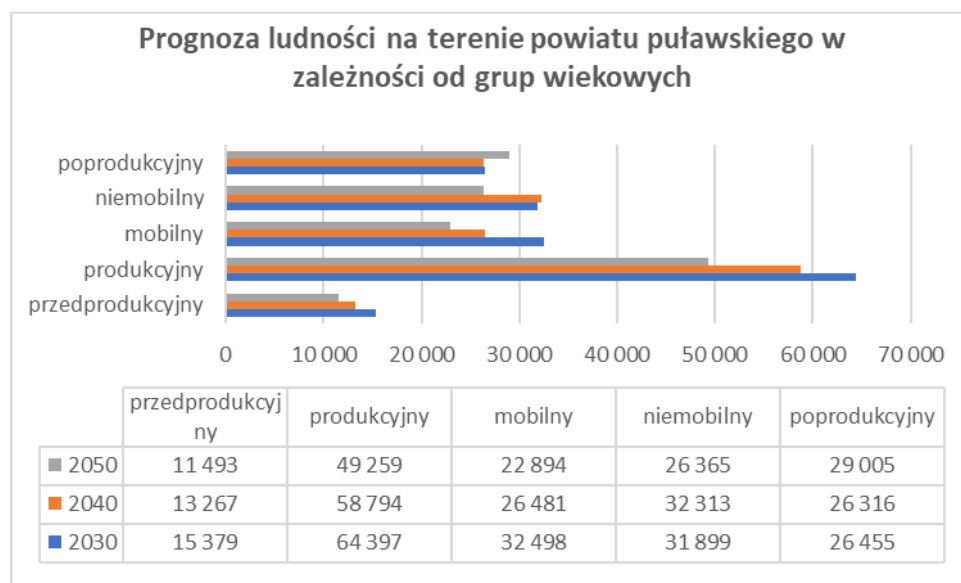
Prognozy demograficzne stanowią ważne dane wyjściowe, wpływające na planowanie rozwoju gminy. W odniesieniu do danych demograficznych, należy stwierdzić, iż w ostatnich 10 latach obserwuje się stały spadek liczby mieszkańców. Według prognoz demograficznych przedstawionych przez GUS liczba mieszkańców powiatu puławskiego będzie spadać - głównie za sprawą terenów wiejskich, gdyż to właśnie na tych terenach odczuwany będzie spadek liczby ludności.

Tabela 6 Liczba mieszkańców powiatu puławskiego

	ogółem			miasto			wieś		
	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
2030	106 231	50 933	55 298	47 888	22 018	25 870	58 343	28 915	29 428
2040	98 377	47 356	51 021	42 251	19 494	22 757	56 126	27 862	28 264
2050	89 757	43 580	46 177	36 482	17 009	19 473	53 275	26 571	26 704

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS

Wykres 5 Prognoza ludności na terenie powiatu puławskiego w zależności od grup wiekowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

2.2. Edukacja

Edukacja jest bardzo ważnym elementem polityki społecznej, a instytucje oświatowe nie tylko pełnią rolę edukacyjną, ale także wychowawczą, czy integrującą społeczność lokalną. W związku z tym są bardzo ważnymi instytucjami w kontekście podejmowanych działań rewitalizacyjnych, nawet jeśli miałyby one nie zostać włączone do obszaru objętego rewitalizacją, niezmiennie będą funkcjonalnie powiązane z takimi obszarami, poprzez swoich uczniów, czy ich rodziców, którzy na wyznaczonych obszarach mieszkają.

Ponadto szkoły mogą podejmować wiele działań, wychodzących poza swoje mury – lekcje w terenie, sprzątanie świata itp.

W roku szkolnym 2020/2021 Gmina Nałęczów prowadziła:

Cztery szkoły podstawowe:

- ✓ Szkołę Podstawową im. Stefana Żeromskiego w Nałęczowie z 17 oddziałami szkoły podstawowej - **ogółem 17 oddziałów**,
- ✓ Szkołę Podstawową im. Ewy Szelburg-Zarembiny w Drzewcach – 8 oddziałów szkolnych oraz 2 oddziały przedszkolne- ogółem **10 oddziałów**
- ✓ Szkołę Podstawową im. Adama Mickiewicza w Piotrowicach - 8 oddziałów szkoły podstawowej, oraz 2 oddziały przedszkolne i - ogółem **10 oddziałów**,
- ✓ Szkołę Podstawową im. Bolesława Prusa w Sadurkach – 8 oddziałów szkoły podstawowej, oraz 2 oddziały przedszkolne – ogółem **10 oddziałów**.

Tabela 7 Szkoły Podstawowe w Gminie Nałęczów

Lp.	Nazwa i adres szkoły	Granice obwodu - wykaz miejscowości w obwodzie szkoły
1.	Szkoła Podstawowa im. Stefana Żeromskiego w Nałęczowie ul. Spółdzielcza 17 24-150 Nałęczów	Nałęczów, Bochońnica Kolonia, Cynków, Strzelce
2.	Szkoła Podstawowa im. Ewy Szelburg-Zarembiny w Drzewcach Drzewce Kolonia 82 A 24-150 Nałęczów	Drzewce, Drzewce Kolonia, Chruszczów Kolonia
3.	Szkoła Podstawowa im. Adama Mickiewicza w Piotrowicach Piotrowice 107 24-150 Nałęczów	Piotrowice, Bronice, Bronice Kolonia, Paulinów, Czesławice, Ludwinów
4	Szkoła Podstawowa im. Bolesława Prusa w Sadurkach Sadurki 106 24-150 Nałęczów	Sadurki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta Nałęczów

W roku szkolnym 2020/2021 do szkół podstawowych prowadzonych przez Gminę Nałęczów uczęszczało 651 uczniów.

Tabela 8 Liczba uczniów i wychowanków publicznych i niepublicznych szkół

Wyszczególnienie	Szkoła Podstawowa w Nałęczowie	Szkoła Podstawowa w Piotrowicach	Szkoła Podstawowa w Sadurkach	Szkoła Podstawowa w Drzewcach	OGÓLEM
w oddziałach szkoły podstawowej	359	144	73	75	651

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta Nałęczów

W roku szkolnym 2020/2021 w placówkach oświatowych prowadzonych przez Gminę Nałęczów zatrudnionych było 132 nauczycieli, w tym 96 w pełnym wymiarze zajęć

i 36 w niepełnym wymiarze zatrudnienia. W przeliczeniu na etaty było to 110,39.

Część nauczycieli realizowała swoje pensum godzin poprzez uzupełnianie etatu pracą w innej gminnej szkole. Dyrektorzy szkół współpracują, między sobą, by zapewnić nauczycielom optymalne zatrudnienie. Na doskonalenie nauczycieli w 2020 roku wydatkowano 30 729,77 zł. W roku kalendarzowym 2020 postępowania kwalifikacyjne i egzaminacyjne na wyższy stopień awansu zawodowego przeprowadzono wobec 4 nauczycieli.

Stan techniczny i funkcjonalność budynków oświatowych oraz urządzeń sportowych uznać należy za dobry, co jest rezultatem stałych remontów, modernizacji. W ostatnich latach uległa poprawie baza lokalowa oświaty, w tym wyposażenia w sprzęt szkolny i pomoce dydaktyczne.

Problemy występujące w placówkach dotyczą głównie konieczności wymiany przestarzałego sprzętu komputerowego wraz z oprogramowaniem. W najbliższym czasie istnieje pilna potrzeba wymiany stolików i krzeseł dla uczniów, a także doposażenie przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w pomoce dla dzieci.

Obiekty infrastruktury sportowej na terenie gminy znajdują się przy placówkach oświatowych jak i w dogodnych miejscach na terenie poszczególnych miejscowości.

Należą do nich: boiska wielofunkcyjne (w tym do piłki nożnej i piłki siatkowej), stadion do 1000 miejsc, sale gimnastyczne, siłownie (w tym zewnętrzne), Orlik, strzelnica, a także place zabaw (jeden miejski oraz przy szkołach, przedszkolach na terenie swoich posesji).

Tak rozwinięta infrastruktura sportowa umożliwia działanie, klubów, sekcji oraz stowarzyszeń sportowych umożliwiając aktywność ruchową mieszkańców gminy.

Wymienione placówki oświatowe szczerze podstawowego zabezpieczają w pełni podstawowe potrzeby edukacyjno – oświatowe mieszkańców gminy. We wszystkich placówkach uczniowie mogą korzystać z bogatej oferty zajęć pozalekcyjnych. W szkołach, oprócz kół przedmiotowych, działają koła zainteresowań. W szkołach odbywa się nauka języka obcego.

Bezpośrednio z ustawy Prawo oświatowe na gminę nałożony jest obowiązek prowadzenia świetlic, które pełnią funkcję opiekuńczo-wychowawczą nad dziećmi oczekującymi na zajęcia lub po ich zakończeniu.

Wykres 6 Liczba uczniów uczęszczających do szkół podstawowych w Gminie Nałęczów w latach 2012 -2021

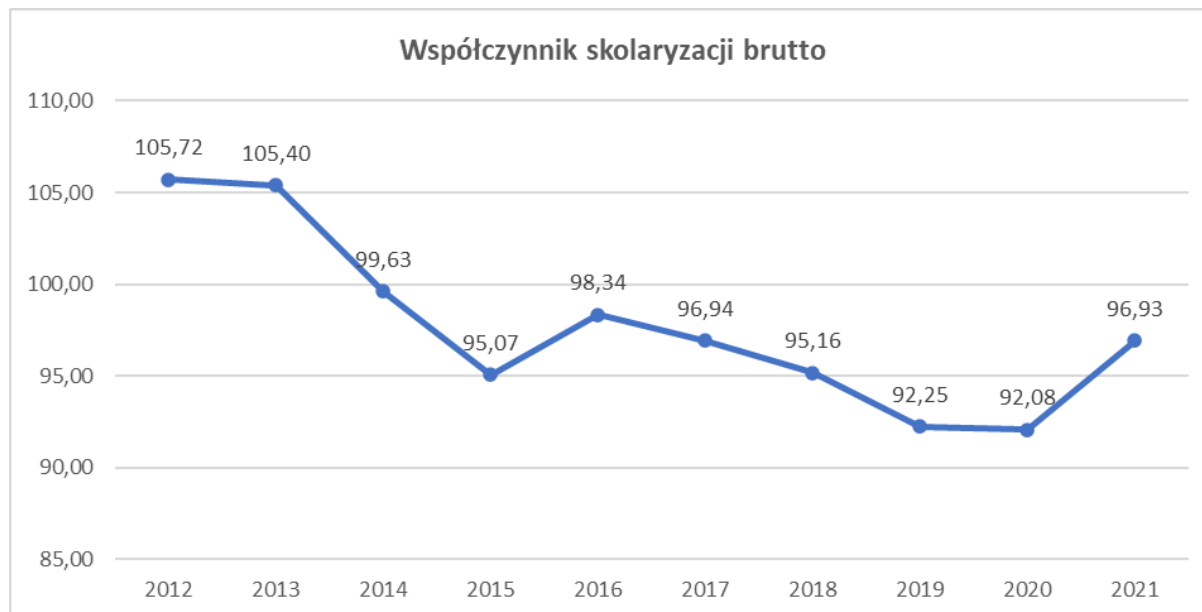
Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS

W 2020 roku odnotowano wyraźny spadek wartości współczynnika skolaryzacji brutto na poziomie edukacji podstawowej w porównaniu z poprzednimi latami.

Wartość poniżej 100 oznacza, że dzieci zameldowane w Gminie Nałęczów uczęszczały do szkół funkcjonujących na terenie innych jednostek samorządowych. W ostatnim badanym roku czynnik ten osiągnął wysokość 92,08 %.

Biorąc pod uwagę spadającą liczbę uczniów w szkołach podstawowych, niekorzystne tendencje demograficzne (ujemny przyrost naturalny), a także rosnące koszty utrzymania szkół, Gmina Nałęczów będzie musiała podjąć działania zmierzające albo do zwiększenia współczynnika skolaryzacji brutto na poziomie szkół podstawowych (poprzez „przyciąganie” nowych uczniów), albo dążyć do ograniczenia kosztów poprzez zwiększenie koncentracji dzieci w sieci szkół gminnych.

Wykres 7 Współczynnik skolaryzacji brutto w Gminie Nałęczów w latach 2012-2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

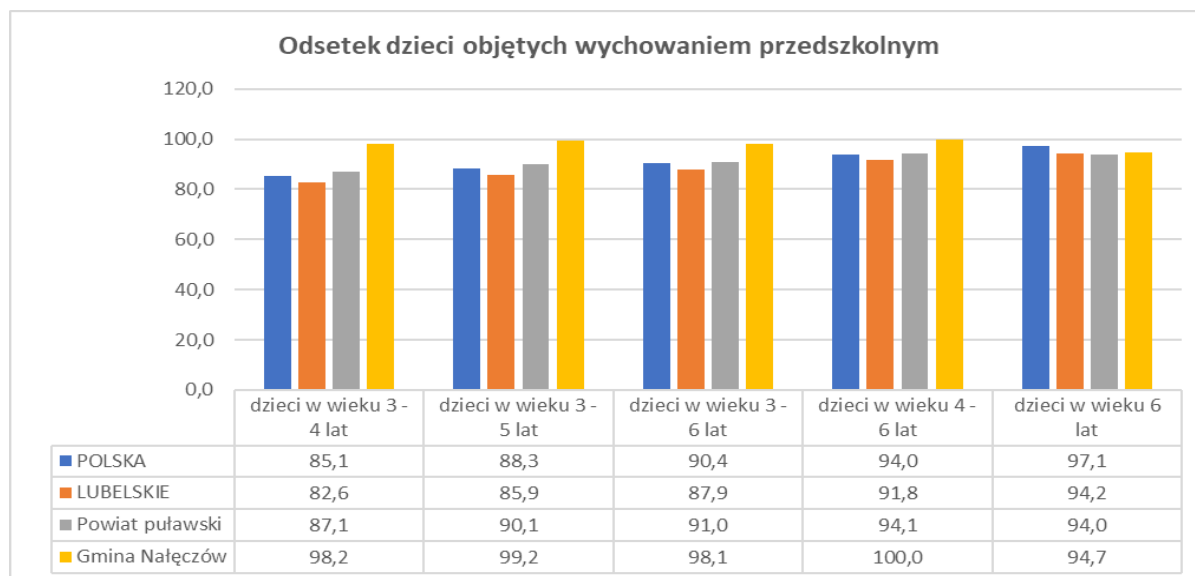
2.2.1. Wychowanie przedszkolne

Rada Miejska w Nałęczowie uchwałą z dnia 29 marca 2018 roku ustaliła sieci publicznych przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych prowadzonych przez Gminę Nałęczów:

1. Przedszkole im. Adama Żeromskiego w Nałęczowie – siedziba: ul. Ewy Szelburg-Zarembiny 1, 24-150 Nałęczów - z liczbą wychowanków 143, pracujące w **6 oddziałach przedszkolnych**. Jest to przedszkole publiczne prowadzone przez Gminę Nałęczów.
2. Oddział Przedszkolny w Szkole Podstawowej im. Ewy Szelburg-Zarembiny w Drzewcach – siedziba: Drzewce Kolonia 82A, 24-150 Nałęczów;
3. Oddział Przedszkolny w Szkole Podstawowej im. Adama Mickiewicza w Piotrowicach – siedziba: Piotrowice 107, 24-150 Nałęczów;
4. Oddział Przedszkolny w Szkole Podstawowej im. Bolesława Prusa w Sadurkach – siedziba: Sadurki 106, 24-150 Nałęczów.

Na terenie gminy funkcjonuje również Przedszkole Niepubliczne „Kolorowe Kredki”. Do tego przedszkola uczęszcza 60 wychowanków, przedszkole prowadzi **4 grupy wychowawcze łącznie z oddziałem „0”**.

Wykres 8 Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Z powyższej tabeli wynika, że odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na terenie Gminy Nałęczów jest znacząco wyższy w porównaniu do wskaźnika dla województwa oraz dla powiatu puławskiego.

2.2.2. Poziom nauczania w szkołach podstawowych

Jednym ze wskaźników, który może świadczyć o jakości kształcenia szkół na poziomie podstawowym są wyniki egzaminów po VIII klasie. Jest to tzw. sprawdzian ósmoklasisty – zestandaryzowany, powszechny egzamin o charakterze ponad przedmiotowym. Sprawdza umiejętności czytania ze zrozumieniem, pisanie, korzystania z informacji oraz wykorzystywania wiedzy w praktyce.

Należy podkreślić, iż nie jest łatwo obiektywnie określić poziom nauczania odnosząc się do poszczególnych sołectw. Dlatego też, w celu zbadania poziomu nauczania w szkołach podstawowych posłużono się skalą staninową opisującą wynik sprawdzianu VIII klas. Skala ta jest stosowana w pomiarze dydaktycznym i odpowiada na pytanie jaką pozycję zajmuje szkoła na tle wyników osiągniętych przez całą badaną populację.

Tabela 9 Wyniki egzaminu kl. VIII w roku szkolnym 2019/2020

Nazwa szkoły	J. polski		Matematyka		J. angielski		J. niemiecki	
	%	Stanin	%	Stanin	%	Stanin	%	Stanin
Szkoła Podstawowa im. Stefana Żeromskiego w Nałęczowie	56	4	47	5	63	5	-	-
Szkoła Podstawowa im. Ewy Szelburg-Zarembiny w Drzewcach	52	3	37	4	64	5	-	-
Szkoła Podstawowa im. Adama Mickiewicza w Piotrowicach	63	6	34	3	53	4	-	-
Szkoła Podstawowa im. Bolesława Prusa w Sadurkach	42	2	46	5	40	2	-	-
Woj. Lubelskie	61		47		63			
Powiat puławski	60		46		64			

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OKE Kraków

2.2.3. Szkolnictwo ponadpodstawowe

Zgodnie z danymi UM w Nałęczowie, na terenie miasta działa Zespół Szkół nr 2 w Nałęczowie.

W jego skład wchodzi:

- ✓ Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego,
- ✓ Technikum Nr 1, Branżowa Szkoła I stopnia oraz
- ✓ Liceum Ogólnokształcące dla dorosłych.

Zespół oferuje możliwość kształcenia w różnych kierunkach. Liceum w swojej ofercie ma klasy profilowane o następujących kierunkach: biznesowo-inżynierska, biologiczno-medyczna, medialno-prawnicza. W Technikum natomiast uczniowie mogą kształcić się w kierunku: technik hotelarstwa, technik handlowiec, technik informatyk, technik ekonomista, technik organizacji turystyki. Zgodnie z danymi szkół w roku szkolnym 2017/2018 uczęszczało do nich łącznie 288 uczniów.

Na terenie miasta Nałęczów działa również Liceum Plastyczne im. Józefa Chełmońskiego w Nałęczowie, którego organem prowadzącym jest Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Szkoła oferuje naukę w trzech kierunkach: ogólnokształcącym, artystycznym i zawodowym. Specjalnością szkoły to formy użytkowe – wzornictwo, a do wyboru są dwie specjalizacje: meblarstwo artystyczne lub projektowanie zabawek. Zgodnie z danymi szkoły, w roku szkolnym 2018/2019 uczęszczało do niej 145 uczniów.

Ponadto w Nałęczowie, od 1 września 1997 roku, działa Prywatna Szkoła Muzyczna I st. im. Ignacego Jana Paderewskiego w Nałęczowie. W roku szkolnym 2018/2019 uczęszczało do niej ok. 28 uczniów (dane szkoły). Oferuje ona kształcenie muzyczne, na podstawie zezwolenia wydanego przez właściwego Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który jest organem nadzorującym szkołę. Uczniowie w ramach kształcenia

mają zajęcia indywidualne obejmujące naukę na instrumencie (m.in. fortepian, skrzypce, gitary, wiolonczela), a także zajęcia grupowe: kształcenie słuchu, rytmika, audycje muzyczne, chór/zespół. Przy szkole działa również Przedszkole Muzyczne oferujące kształcenie muzyczne najmłodszym mieszkańcom gminy.

2.3. Zabytki i kultura

2.3.1. Zabytki kultury

Na terenie Gminy Nałęczów zgodnie z wykazem zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i do rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego znajduje się 46 obiektów i obszarów objętych ochroną prawną.

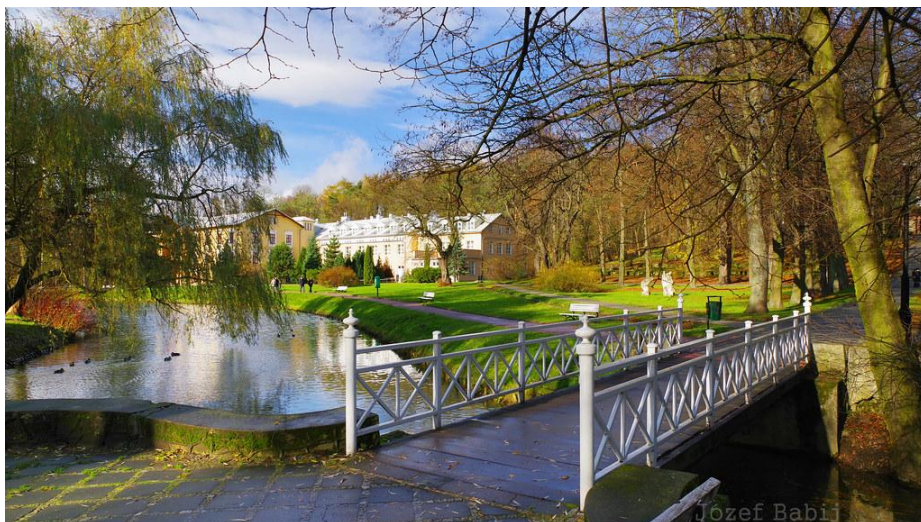
Ochroną objęte są m.in.: Centrum uzdrowiska jako zespół architektoniczno - krajobrazowy, zespół pałacowo-zdrowy, liczne wille, zespoły pałacowo-parkowe, zespół stacji kolejowej w Sadurkach, Nałęczowska Kolej Dojazdowa (w trasie wskazanej w obwieszczeniu), cmentarz parafialny i inne.

Ponadto na terenie gminy znajdują się zabytki nie wpisane do rejestru zabytków ale zostały one ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków, prowadzonej przez Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora zabytków. Są to zabytki zarówno architektoniczne jak i cmentarze i kapliczki. Dodatkowo w SUIKZP wskazano obiekty i obszary do objęcia ochroną planistyczną (nie są one objęte formami ochrony konserwatorskiej), ze względu na ich dużą wartość kulturową, historyczną.

Spośród najważniejszych zabytków należy wyróżnić:

Park Zdrojowy w Nałęczowie:

Początki Parku Zdrojowego sięgają końca XVIII wieku. Jego założycielem i organizatorem był Stanisław Małachowski. Właśnie na terenie parku znajduje się Pałac Małachowskich, najstarsze zabytkowe sanatorium, łaźienki oraz willa Angielska, Domek Grecki i Dworek Biskupi. Wnętrze Pałacu Małachowskiego kryje wspaniałe późnobarokowe, rokokowe i klasycystyczne wystrój. Sala Balowa pałacu i jej sąsiednie salony udekorowane są stiukami. Park Zdrojowy przystrojony jest rzeźbami i pomnikami (m.in. Stefana Żeromskiego i Bolesława Prusa). Odwiedzający mogą także skorzystać z uroków palmiarni, gdzie mogą ugasić pragnienie wodami mineralnymi. Park Zdrojowy, położony w centrum miasta, jest oazą ciszy i spokoju.

Pałac Małachowskich:

Został zbudowany w latach siedemdziesiątych XVIII wieku przez Stanisława i Mariannę Małachowskich. Obiekt na przestrzeni lat był co najmniej dwukrotnie przebudowywany ze względu na zmieniających się właścicieli, oraz duży napływ kuracjuszy. Jednak warto wspomnieć, że pomimo tych zmian pewne pomieszczenia zachowały się w stanie pierwotnym- jednym z nich jest Sala Balowa. Jej autentyczny charakter niespełna 250 lat wzbudza zachwyt i podziw zarówno znawców, fachowców jak i turystów.

Chata – Muzeum Stefana Żeromskiego:

Muzeum Stefana Żeromskiego mieści się w dawnej pracowni pisarza, wybudowanej w 1905 roku według projektu Jana Koszczyc-Witkiewicza. Jest to jednoizbowa budowla z gankiem wspartym na filarach i z dachem krytym gontem. Zbudowana z bali kładzionych "na zrąb", na wysokiej kamiennej podmurówce, posiada cechy stylu zakopiańskiego. Okna zwrócone na wschód, zajmujące całą szczytową ścianę, zapewniają słoneczne oświetlenie

od wczesnych godzin porannych. Chata została wybudowana za honorarium otrzymane za "Popioły" i była letnią pracownią Stefana Żeromskiego. Pisarz kończył w niej powieść "Dzieje grzechu", napisał "Dumę o hetmanie", "Słowo o bandosie", "Różę".

Obecnie w Chacie mieści się Muzeum Stefana Żeromskiego, otwarte 17 czerwca 1928 roku.

Kaplica pw. św. Karola Boromeusza:

Kaplica pw. św. Karola Boromeusza została zbudowana wg projektu Stanisława Grochowicza w latach 1917 - 1919 r. Jej fundatorką była wdowa po dr Karolu Benni – Ludwika. W ołtarzu głównym znajduje się obraz św. Karola Boromeusza, arcybiskupa Mediolanu, patrona bł. Jana Pawła II (Karola Kardynała Wojtyły), który będąc profesorem etyki na KUL-u odwiedzał Nałęczów w 1968, 1969 i 1976 r. Pobytu te upamiętnia kamień w parku zdrojowym i tablica pamiątkowa na fasadzie domu księży salwatorianów przy ul. Różanej. Na łuku bramy wejściowej do kaplicy (obecnie kościoła rektoralnego) wyryto dewizę papieża – Totus Tuus.

Opis kaplicy w Żeleźnie – literackim Nałęczowie, można odnaleźć w powieści „Miasteczko aniołów” Ewy Szelburg-Zarembiny.

Brama Wschodnia:

Zabytkowa brama stanowiąca wejście do Parku Zdrojowego, znajduje się we wschodniej części Parku od strony ulicy Lipowej i Urzędu Miasta Nałęczów. Powstała w tym samym czasie co Pałac Małachowskich, brama posiada charakterystyczną wieżę nazywaną „wieżą Aldony”. Brama Wschodnia została wybudowana w latach 70. XVIII w stylu barokowym,

zaś wieża bramna w 1906r. Obie znajdują się w rejestrze zabytków województwa lubelskiego. Obecnie na parterze obiektu funkcjonuje cukiernia.

Zabytkowe wille:

Nałęczów znany jest z tego, że jego architektura opiera się na słynnych zabytkowych willach, które nadają duszę temu uzdrowiskowemu miasteczku.

Budowle skrywane są przez różnorodną zieleń Nałęczowa – wpisane są nie tylko w krajobraz ale i historię tego miejsca.

Zabytki, które powstały na przełomie XIX i XX wieku usytuowane są głównie przy ulicach : Lipowej, Armatniej Góry oraz Poniatowskiego.

Do najbardziej znanych tego typu obiektów należy m.in.: Willa Podgórze, Willa Oktawia, Willa Widok, Willa Zofijówka, Willa Maria, Willa Ukraina, Willa Starówka, Willa Marzanna, Willa Raj, Willa Nagórze, Willa Brzozy, Willa Borowianka, Willa Doktorska, Willa Marianówka, Willa Różana, Willa Gioia, Willa Mazowsze, Willa Tolin, Willa Aniela, Willa Uciecha, Willa Pod Matką Boską, Willa Wołyń, Willa pod Kraszewskim.

Drewniana Stacja Kolejowa w Sadurkach (dawna stacja Nałęczów):

Cały zespół stacji kolejowej (wraz z drewnianym budynkiem dworca i murowaną wieżą ciśnienia) wybudowanej w latach 1875-1876, został wpisany do rejestru zabytków w 1981 r. Na końcu peronu 1 znajduje się też wieża wodna. Naprzeciwko peronów zlokalizowana jest długa rampa ładunkowa o nawierzchni z płyt betonowych, zaś po stronie nieparzystej

magazyn. W kierunku Nałęczowa równoległe z torami szlakowymi wychodzą dwa tory boczne, które niegdyś prawdopodobnie pełniły funkcję bocznic, zaś obecnie są nieużywane.

Park podworski w Antopolu:

Park z XIX/XXw.

Zespół pałacowo – parkowy w Bronicach:

Klasykistyczny pałac wg projektu Piotra Aignera, wzniesiony w latach 1799 – po 1800 r. dla Józefa Dębowskiego, obok ruiny lamusa. W latach 1852- 1945 należał do rodziny Wołk-Łaniewskich. Obecnie własność spadkobierców Wołk-Łaniewskich.

Zespół Dworski w Drzewcach:

Zespół dworski w skład, którego wchodzi dwór murowany z początku XIX stulecia i szczytkowo zachowany ogród dworski, spichlerz murowany z końca XIX wieku.

Zespół pałacowy - parkowy w Czesławicach:

Założenie pałacowo-parkowe w Czesławicach w pobliżu Nałęczowa powstało na terenie wcześniejszego ośrodka dworskiego o genezie sięgającej XVI wieku. W 1886 r. dobra kupił warszawski bankier Wacław Wernicki, współudziałowiec spółki Zakładu Leczniczego „Nałęczów”, który wznosił w miejsce starego dworu swoją rezydencję, zaprojektowaną przez warszawskiego architekta Leandra Jana Marconiego. Wokół założono park krajobrazowy zaprojektowany przez Waleriana Kronenberga – z eklektyczną bramą.

Pozostałości Parku Dworskiego przy Szkole Podstawowej im. Bolesława Prusa w Sadurkach

Znajdujący się w Nałęczowie Dwór Górskich z XIX wieku – dawna gorzelnia z browarem

z początku XIX w. i dobudowane piętro z balkonem i dwoma belwederami na poddaszu w 1880-1881r.

Dawna Nałęczowska Kolej Dojazdowa. Obecnie Nadwiślańska Kolej Wąskotorowa

Kolejka wąskotorowa - dawna „Nałęczowska Kolej Dojazdowa”, zwana „kolejką buraczaną” powstała na przełomie XIX i XX w.; miała służyć do przewozu buraków do cukrowni w Zagłobie i Opolu Lubelskim; do rozwożenia wysłodków, cukru, mleka, ziemniaków i węgla oraz do dowożenia robotników do pracy. Podczas wojen kolejka służyła do transportów wojskowych. W granicach gminy Nałęczów znajduje się odcinek kolejki od stacji Nałęczów na południowy zachód do granicy gminy. Odcinek drugiej kolejki „Garbowskiej” prowadzący od stacji Nałęczów na północ przez Bronice do Garbowa został rozebrany; widoczne są ślady nasypów i most nad Strumykiem Olszowieckim w Bronicach.

Ochronka im. Adama Żeromskiego, według projektu Jana Koszczyca-Witkiewicza wybudowana staraniem Stefana Żeromskiego w 1906-1097r.

Dawna Szkoła Ziemianek – wybudowana w latach 1907-1912 z przeznaczeniem na Żeńską Szkołę Tkactwa i Gospodarstwa Wiejskiego.

Kościół barokowy pod wezwaniem Św. Jana Chrzciciela, pochodzący z lat ok. 1737 – lata 60. XVIIIw., mieszczący się w Nałęczowie - Bochofnicy.

Budowa murowanej świątyni została rozpoczęta przed 1737 rokiem. Kościół został ukończony w latach 60. XVIII w. i wyposażony w pełni w początkach lat 70. XVIIIw.

podczas gdy właścicielem Bochohnicy Kościelnej został Stanisław Małachowski herbu Nałęcz. W XIX wieku, podczas urzędowania księdza Grzegorza Dąbrowskiego, świątynia została wyremontowana i poddana zabiegom konserwatorskim. W latach 1956-1962 budowla została rozbudowana według projektu Karola Sicińskiego. Powstały wówczas nawy boczne, wybudowane zostały: zakrystia i wieża, w której zostały umieszczone dwa dzwony, drewniane sklepienie zostało wymienione na murowane, dach został nakryty miedzianą blachą. Prezbiterium zostało podzielone parami pilastrów o wysokości do gzymsu.

Stanowiska archeologiczne:

Na podstawie badań wykonywanych w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski w gminie Nałęczów wyznaczono 137 stanowisk w 5 obszarach AZP. Pierwsze ślady osadnictwa pochodzą z czasów rzymskich – na ten okres datuje się znaleziony w Bochohnicy skarb składający się z kilkuset srebrnych denarów. Ślady pierwszego grodu na Górze Poniatowskiego pochodzą z VI11 – IX w. Na podstawie badań wykonywanych w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski wyznaczono tereny o bardzo dużym nasyceniu znaleziskami osadniczymi, wstępnie określono ich chronologię i charakter kulturowy. Przeważają ślady osadnictwa pradziejowego 115 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nałęczów Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego i wczesnośredniowiecznego, występujące w pięciu wyznaczonych obszarach AZP. Dominują cmentarzyska kultury pucharów lejkowatych. W Mieście i Gminie Nałęczów nie na stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków województwa lubelskiego.

Krzyże, pomniki, miejsca pamięci narodowej:

Ważnym elementem w krajobrazie kulturowym gminy są liczne krzyże i kapliczki, wznoszone na skrzyżowaniach dróg, przy zabudowie dworsko-parkowej, czasem w miejscach ważnych wydarzeń.

Charakterystyczne są kapliczki murowane i tynkowane, na wysokich cokołach, przeważnie związane z kultem maryjnym: Sadurki przy dawnym folwarku, Charz B na końcu wsi, Antopol przy wjeździe do dworu, Piotrowice przy szkole i inne. W gminie jest wiele drewnianych krzyży, zwykle na rozstajach dróg, w otoczeniu starannie pielęgnowanej zieleni (Cynków, Sadurki, Bronice, Paulinów).

Szczególnie malownicze są stare krzyże z nieociosanych pni drzew (Bronice przy wjeździe do dworu i na rozstaju dróg).

W Nałęczowie na szczególną uwagę zasługuje kapliczka murowana z drewnianą rzeźbą Michała Archanioła z 2 poł. XVII w. (wpis do rejestru zabytków pod nr A/868). W Parku 118 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nałęczów Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego Zdrojowym znajduje się kapliczka z figurą Chrystusa Błogosławiącego, u zbiegu Alei Lipowej i ul. 1 Maja drewniany krzyż misyjny z poł. XX w., kapliczka i dwa krzyże na górze Jabłuszko, oraz kapliczki przydrożne na terenach prywatnych posesji. Wyróżnia się kapliczka murowana z przełomu XVIII/XIX w. u stóp Góry Poniatowskiego (w wojewódzkiej ewidencji zabytków).

W Bronicach na skrzyżowaniu dróg znajduje się pomnik ku czci poległych w 1914 r. mieszkańców Bronic.

W Piotrowicach znajduje się betonowy krzyż – pomnik wzniesiony ku czci poległych w okresie walk o niepodległość w 1918 r. Również w Piotrowicach wybudowano w latach trzydziestych XX w. kapliczkę poświęconą ruchowi spółdzielczemu. Na cmentarzu w Drzewcach z okresu I i II wojny światowej znajduje się grób 18-letniego żołnierza AK z Warszawy, zastrzelonego podczas ucieczki z transportu do Majdanka. Cmentarz został ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

W Strzelcach, w odległości około 1,5 km od stacji Nałęczów, w okresie II wojny światowej znajdował się obóz przejściowy dla grup jeńców do 1000 osób - żołnierzy Armii Czerwonej, a następnie więźniów żydowskich. W Lesie Zakładowym znajduje się pomnik upamiętniający 17 żołnierzy AK z oddziału Tadeusza Orłowskiego „Szatana” – poległych podczas potyczki z oddziałem sowieckim NKWD w maju 1945 roku.

Strefy ochrony konserwatorskiej:

Zespół architektoniczno-krajobrazowy Nałęczowa

Nałęczów uzyskał prawa miejskie w 1963 r., a zespół architektoniczno-krajobrazowy obejmujący centrum miasta został wpisany do rejestru zabytków w 1973 r.

Zespół architektoniczno-krajobrazowy obejmuje:

- ✓ Osiedle „Staromiejskie”, z wyjątkiem części północnej powyżej sanatorium ZNP,
- ✓ Osiedle „Na Wzgórzu”, z wyjątkiem części północnej,
- ✓ Osiedle „Dulębów”,
- ✓ obszar pomiędzy Osiedlem „Dulębów” a ul. Bochoznica, wraz z zespołem kościoła,
- ✓ centrum miasta do ulicy Polnej,
- ✓ Charz B – północny fragment obrębu,
- ✓ Charz A – Las Zakładowy oraz obszary wąwozów i zabudowy po stronie zachodniej,
- ✓ Chruszczów,
- ✓ południowo-wschodni fragment od ul. Charz A do ul. Kamieniak.

Ochroną obejmuje się układ przestrzenny Nałęczowa wraz z sąsiednimi terenami istotnymi dla fizjonomii miasta. Wyjątkowość układu urbanistycznego Nałęczowa polega na harmonijnym powiązaniu pięknego krajobrazu – wzgórza, głębokie wąwozy, doliny rzek, rozłogi pól z szerokimi panoramami widokowymi i zadrzewieniami z zabudową o walorach zabytkowych znakomicie wkomponowaną w krajobraz.

2.3.2. Działalność kulturalna

Infrastrukturę kultury na terenie gminy tworzą: **Nałęczowski Ośrodek Kultury** oraz **Biblioteka Publiczna**. Szeroko pojętą działalnością z zakresu kultury na terenie gminy

zajmuje się Nałęczowski Ośrodek Kultury (NOK). Mieszkańcy mają możliwość uczestnictwa w zajęciach zarówno o charakterze stałym, jak i w różnego typu klubach, kołach, zespołach i sekcjach. NOK organizuje wiele imprez kulturalno-rozrywkowych umożliwiających integrację społeczności lokalnej. Ponadto w NOK działa Kino Cisy które proponuje bogaty repertuar i oferuje seanse zarówno w 2D jak i 3D.

Przez większość 2020 roku działalność Nałęczowskiego Ośrodka Kultury była bardzo utrudniona, a momentami wręcz niemożliwa. Nowe obostrzenia i kolejne wytyczne sanitarne skutecznie wyhamowały działania jednostki kultury, zmusiły do odwoływania seansów kinowych, festiwali i pokrzyżowały na długo plany nowych przedsięwzięć.

Mimo to priorytetem pozostało utrzymanie w możliwie jak najszerszym stopniu działalności statutowej, a to z kolei wymagało poszukiwania nowych form, które umożliwiając mieszkańcom stały kontakt z kulturą, nie narażały by na konieczność wychodzenia z domu. W efekcie NOK udostępnił liczne projekty, koncerty, spektakle teatralne, konkursy i akcje online, a wirtualny świat kultury stał się wkrótce nową rzeczywistością, w której nasi pracownicy i instruktorzy przyjęli nowe wyzwania i zadania z jeszcze większą niż dotąd energią, udowadniając, że ograniczenia nie istnieją.

Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna im. Faustyny Morzyckiej w Nałęczowie:

W 2020 r. działalność Biblioteki skupiła się działalności podstawowej tj. na gromadzeniu, opracowywaniu i udostępnianiu księgozbioru. Zakupiono 1190 nowości wydawniczych za kwotę 26 705,70 zł. Ponadto MGBP otrzymała w formie darowizny 77 książek na łączną kwotę 1824,59 zł. W 2020 r jednostka miała zarejestrowanych 2115 czytelników oraz 25 072 wypożyczeń.

Udział w programach i wydarzeniach:

Biblioteka uczestniczyła ogólnopolskiej Akcji Narodowego Czytania.

Biblioteka przystąpiła do udziału w akcji Mała Książka Wielki Człowiek organizowanej przez Instytut Książki. Akcja skierowana była do dzieci z roczników 2014-2017. W projekcie mogły brać udział nie tylko nowo zapisani mali czytelnicy, ale również i te dzieci, które brały udział w poprzednich edycjach.

Po raz kolejny Biblioteka przystąpiła do programu Biblioteki Narodowej "Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych" w roku 2020 Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Nałęczowie otrzymała 8 050 zł

W ramach projektu „Cyfrowe GOKi w podregionie puławskim”, Fundacja VCC przekazała bezpłatnie dla Biblioteki sprzęt komputerowy - 5 laptopów z oprogramowaniem na łączną kwotę 16 460,25 zł. Odbył się cykl szkoleń dla jednego z pracowników biblioteki z zakresu Dziennikarstwo online oraz Bezpieczne zachowania w sieci.

Ze względu na specyfikę roku 2020 nie było spotkań autorskich, zabaw dla dzieci, została zawieszona działalność Dyskusyjnego Klubu Książki. Również, co tygodniowe spotkania z dziećmi w Przedszkolu im. Adama Żeromskiego zostały zawieszono do odwołania.

Tabela 10 Biblioteki, księgozbiór, czytelnictwo w roku 2021 – wskaźniki dla gminy, powiatu oraz województwa lubelskiego

	biblioteki publiczne na 10 tys. ludności	ludność na 1 placówkę biblioteczną	księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach
POLSKA	2,0	4 441	3 289,0	127	18,5
LUBELSKIE	2,8	2 920	3 155,7	140	18,6
Powiat puławski	2,4	2 861	2 516,6	161	18,2
Gmina Nałęczów	3,5	2 898	3 548,4	220	12,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Powyższa tabela obrazuje dobry stan czytelnictwa na terenie Gminy Nałęczów.

Wskaźniki dotyczące ilości bibliotek, wielkości księgozbioru są wyższe od wskaźników krajowych, wojewódzkich oraz powiatowych. Wskaźnikami niższymi są wskaźniki dotyczące czytelnictwa. Oznacza to potrzebę większej promocji czytelnictwa wśród mieszkańców gminy.

2.4 Sport i rekreacja

Jednym z ważnych zadań samorządu lokalnego jest rozwój kultury fizycznej i upowszechnianie sportu. Odbywa się to między innymi poprzez wspieranie działalności klubów sportowych oraz rozbudowę różnego rodzaju urządzeń i obiektów sportowych oraz działalność klas sportowych.

Obiekty infrastruktury sportowej na terenie gminy znajdują się przy placówkach oświatowych jak i w dogodnych miejscach na terenie poszczególnych miejscowości. Należą do nich: boiska wielofunkcyjne (w tym do piłki nożnej i piłki siatkowej), stadion do 1000 miejsc, sale gimnastyczne, siłownie (w tym zewnętrzne), Orlik, strzelnica, a także place zabaw (jeden miejski oraz przy szkołach, przedszkolach na terenie swoich posesji). Tak rozwinięta infrastruktura sportowa umożliwi działanie, klubów, sekcji oraz stowarzyszeń sportowych umożliwiając aktywność ruchową mieszkańców gminy.

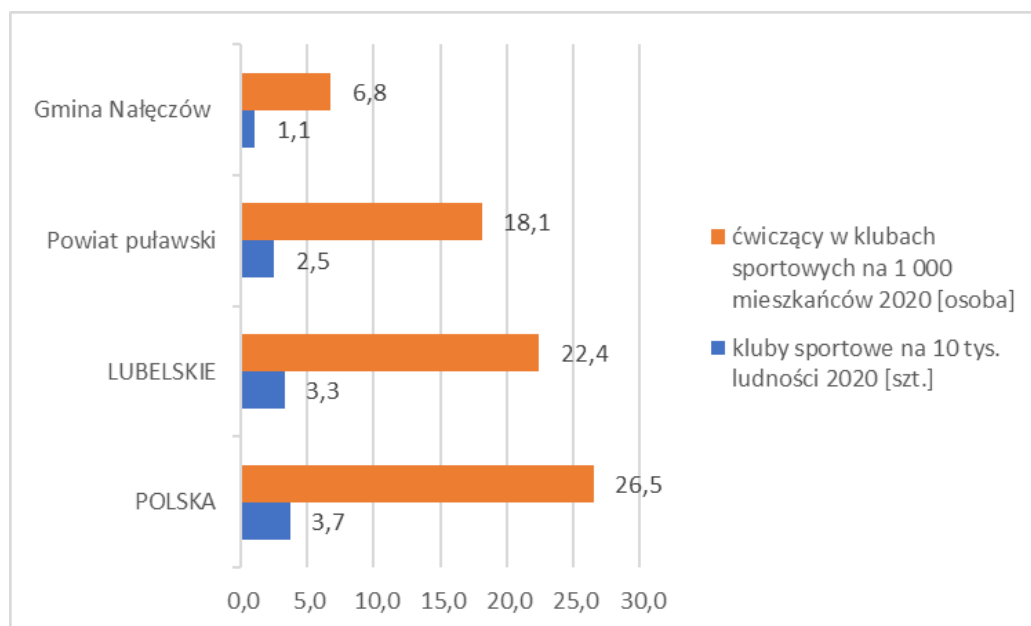
W najbliższych latach należy zatem zadbać o pełne wyposażenie szkół podstawowych w infrastrukturę sportową oraz podjąć działania na rzecz większego wykorzystania istniejącej bazy sportowej przez mieszkańców gminy. Powinno to się odbywać między innymi poprzez dalszy rozwój aktywnie działających w gminie klubów sportowych.

Działalność sportową na terenie gminy prowadzą:

- ✓ Ludowy Klub Sportowy „CISY” w Nałęczowie,
- ✓ LKS Cisy Nałęczów Siatkówka
- ✓ Parafialny Klub Sportowy w Piotrowicach Małych,
- ✓ Klub Sportowy „KS Cisowianka DRZEWCZE”,
- ✓ Uczniowski Ludowy Klub Sportowy „AGRO – NATURA”,
- ✓ Uczniowski Klub Sportowy „AKADEMIA PIŁKARSKA NAŁĘCZÓW”,
- ✓ Klub Sportowy „Stacja Nałęczów”

Należy podkreślić, że w Gminie Nałęczów infrastruktura sportowa uległa dużemu przeobrażeniu na przestrzeni ostatnich lat. Wybudowane zostały boiska, boiska wielofunkcyjne, sale gimnastyczne i wiele innych, jednakże w dalszym ciągu niezbędne są inwestycje w działalność sportowo - rekreacyjną (baseny, ścianki wspinaczkowe itp.). Stąd też społeczna rola sportu powinna być w gminie postrzegana nie tylko jako sfera konsumpcji kulturalnej, rozrywkowej i wypoczynkowej, czy prowadząca do rozwoju, kształtowania i utrzymania zdrowia oraz sił biologicznych mieszkańców, lecz również widziana, jako skuteczne narzędzie promocji gminy na zewnątrz.

Wykres 9 Kluby sportowe na 10 tys. ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

2.5. Turystyka

Na zasoby turystyczne danego terenu składają się: jakość środowiska naturalnego, środowisko kulturowe, a także atrakcje i organizowane wydarzenia masowe. Czynnikiem warunkującym rozwój turystyki i rekreacji na danym terenie jest dobrze prosperująca baza

noclegowa oraz zaplecze gastronomiczne.

Gmina Nałęczów znajduje się w trójkącie turystycznym Puławy – Nałęczów – Kazimierz. Dogodne warunki lokalizacyjne oraz wysokie walory krajobrazowe, w tym bogata rzeźba terenu oraz specyficzny mikroklimat sprawiły, że Nałęczów jest bardzo znanym w Polsce uzdrowiskiem.

Ponadto na terenie gminy znajdują się inne walory, w tym o charakterze kulturowym, co predysponuje obszar Gminy Nałęczów do rozwoju równych form turystyki, w szczególności:

- turystyka uzdrowiskowa – dotyczy głównie osób indywidualnych, przeważnie w średnim i starszym wieku, przebywających w celach leczniczych w uzdrowisku Nałęczów oraz osób młodych, aktywnych, korzystających z ofert spa&wellness;
- turystyka kulturowa – dotyczy głównie osób indywidualnych oraz grup zorganizowanych w młodym, średnim i starszym wieku, podróżujących w celu odwiedzenia interesujących miejsc i zabytków, zapoznania się ze sposobami życia, poznania przeszłości i teraźniejszości;
- turystyka weekendowa/aktywna – dotyczy osób indywidualnych w młodym i średnim wieku oraz rodzin o profilu 2+, podróżujących w weekendy, szczególnie w „długie”.

Podstawową formą turystyki na tym obszarze jest turystyka uzdrowiskowa, która wynika z profilu Nałęczowa, gdyż jest to jedyny w Polsce sprofilowany ośrodek leczenia chorób serca.

W warunkach sanatoryjnych leczy się: schorzenia kardiologiczne, schorzenia układu krążenia, głównie nadciśnienia tętniczego, schorzenia narządu ruchu. Do głównych zabiegów zalicza się: hydroterapię, fonoterapię, inhalacje, gimnastykę, elektroterapię, masaże, światłolecznictwo, magnetoterapię, krioterapię.

Na terenie Gminy Nałęczów funkcję punktu informacji turystycznej **pełni Lokalna Organizacja Turystyczna „Kraina Lessowych Wąwozów” – Centrum Informacji Turystycznej w Nałęczowie.**

Centrum działa cały rok, a szacunkowa liczba korzystających z jego usług to ok. 18 000 osób rocznie.

Zgodnie z danymi UM w Nałęczowie, na terenie gminy działa 77 obiektów noclegowych, z czego 75 działa cały rok. Są to m.in. różnego rodzaju, hotele, wille, apartamenty, pensjonaty czy pokoje gościnne (w tym także obiekty sanatoryjne), które przyjmują zarówno kuracjuszy, jak i turystów chcących skorzystać z uroków i usług uzdrowiska. W swojej ofercie mają nie tylko noclegi, ale również wyżywienie, ofertę zabiegów i atrakcji dla aktywnego wypoczynku.

Ponadto na terenie gminy działa ok. 26 całorocznych obiektów gastronomicznych: m.in. restauracje i kawiarnie oferujące szerokie menu dla przyjezdnych.

Zgodnie z danymi pozyskanymi przez UM w Nałęczowie od podmiotów uzdrowiskowych funkcjonujących na terenie miasta, w 2018 r. 39 951 kuracjuszy skorzystało z usług uzdrowiska, w podziale na podmioty lecznicze rozkłada się to następująco:

- Zakład Lecznicy Uzdrawisko Nałęczów S.A.: 26 500 osób;
- Sanatorium Uzdrawiskowe Związku Nauczycielstwa Polskiego im. Władysława Petrykiewicza: 3 146 osób;
- Sanatorium Uzdrawiskowe Rolnik: 4 062 osoby;
- Sanatorium Uzdrawiskowe „Ciche Wąwozy”: 2 999 osób;
- Kolejowy Szpital Uzdrawiskowy SPZOZ w Nałęczowie: 3 244 osoby.

Gmina dysponuje dużym potencjałem w zakresie możliwości uprawiania turystyki masowej oraz wypoczynku. Liczne sanatoria na terenie miasta i gminy, a także pensjonaty gwarantują bogatą gamę badań i zabiegów. Goście mogą korzystać także z ośrodków odnowy biologicznej, salonów SPA, gabinetów kosmetycznych i masażu. Dodatkowo ofertę uzdrawiskową wzbogacają źródła leczniczych wód mineralnych znane od ponad 200 lat.

Ponadto występuje tu szereg atrakcji, również kulturowych, które umilają pobyt wszystkim przyjezdnym, należą do nich m.in.:

- Park Zdrojowy w Nałęczowie, Sanatorium „Księżę Józef” w Nałęczowie,
- Źródło miłości w Parku Zdrojowym,
- Muzeum Lubelskie w Lublinie, Oddział Muzeum Literackie w Nałęczowie, filia Muzeum Stefana Żeromskiego w Nałęczowie,
- Pałac Małachowskich w Parku Zdrojowym,
- Zabytkowa Szkoła Ziemianek czyli Żeńska Szkoła Tkactwa i Gospodarstwa Wiejskiego,
- Zabytkowe wille, jak: Oktawia, Podgórze, Ukraina, dawna Ochrona im. Adama Żeromskiego, Nagórze, Tolin, Pod Matką Boską, Różana i inne,
- Droga Lipowa w Nałęczowie – szlak turystyczny prowadzący przez Górę Poniatowskiego, Las Zakładowy, Górę Jabłuszko i wąwozy, w tym Wąwóz Łukoszyński,
- Dawny zameczek starościński z 2 połowy XIV w. lub 1 połowy XV w. zwany Oficyną w Parku Zdrojowym
- Stare Łazienki Żelaziste z 1816-1821r. i Staw w Parku Zdrojowym,
- Aleja Artystów w Nałęczowie - z 16 glinianymi tablicami z odcisniętymi dłońmi m.in. Jana Kantego Pawлуśkiewicza i Mieczysława Olszewskiego,
- Zabytkowy kościół rektoralny św. Karola Boromeusza, Pijalnia Wód – Palmiarnia,
- Dawna Austeria z połowy XVIII wieku, po przebudowie w 1879r. Willa Gotycka (zwana także Angielską, Zakładową) w Parku Zdrojowym
- Muzeum Lubelskie w Lublinie, Oddział Muzeum Literackie w Nałęczowie, filia Muzeum Bolesława Prusa w Nałęczowie,
- Plac nad stawem w Parku Zdrojowym z metalowymi tablicami z podpisami wybitnych polskich kolarzy,

- Zabytkowy kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela wraz z zabytkowym cmentarzem z 1816r., oraz z pozostałościami fosy od strony zachodniej i częściowo południowej u stóp Wzgórza Kościelnego,
- Grodzisko z VIII – IX w. na Wzgórzu Poniatowskiego,
- Jaskinia Solna w Hotelu Przepióreczka.

Lokalne walory oraz tradycje kulturowe udostępniają istniejące szlaki turystyczne:

- Szlak młynów wodnych rzeki Bystrej,
- Szlak smaków Krainy Lessowych Wąwozów,
- Szlak kultury sakralnej Ziemi Nałęczowskiej, „Nałęczowski Szlak Literacki”,
- Szlak „Lublin – Nałęczów – Kazimierz Dolny” (czerwony),
- Szlak Nałęczów – Gutanów (niebieski),
- Szlak nordic walking (trasa zielona, trasa żółta, trasa czerwona),
- Jastrzębi Szlak – trasa pieszo-rowerowa Nałęczów – Wąwolnica - Wojciechów.

Uzupełnieniem bogatej oferty turystycznej jest twórczość ludowa. Na terenie gminy prężnie działają fundacje, kluby oraz koła gospodyń wiejskich, które podtrzymują lokalne tradycje i zwyczaje. Szeroka oferta obejmuje różnego rodzaju warsztaty w różnych dziedzinach rękodzieła.

2.6. Ochrona zdrowia i opieka społeczna

Ochrona zdrowia

Usługi z zakresu ochrony zdrowia i opieki medycznej stanowią bardzo istotny element usług

o charakterze publicznym. Na utrzymanie właściwego poziomu warunków życia mieszkańców gminy wpływa prawidłowe funkcjonowanie podstawowej opieki zdrowotnej.

Podstawowa opieka zdrowotna mieszkańców prowadzona jest na poziomie gminnym.

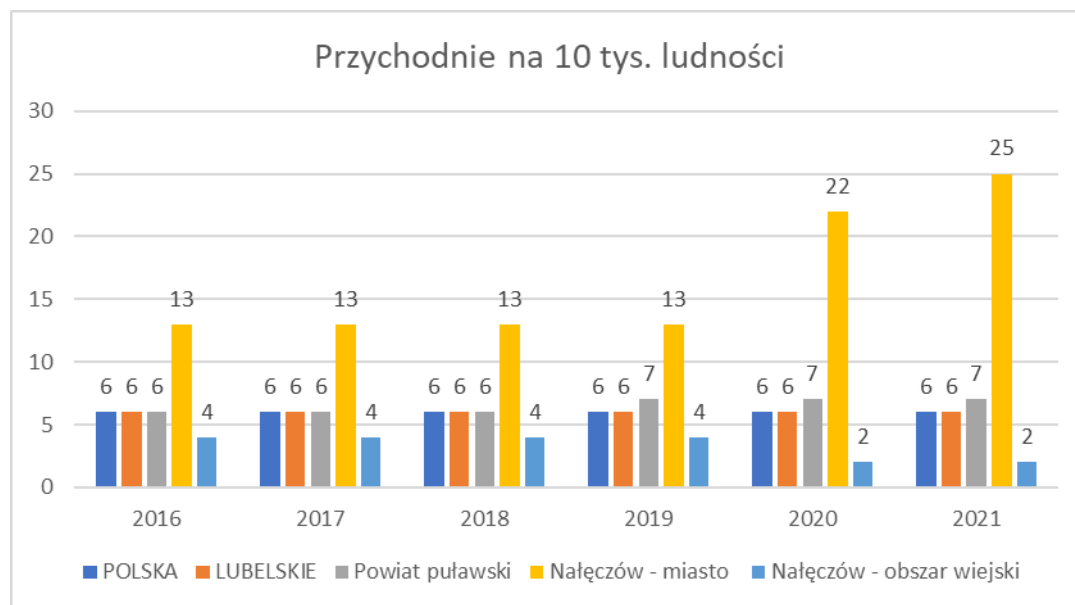
Usługi z zakresu ochrony zdrowia świadczone są głównie przez niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej. Zgodnie z danymi Urzędu Miejskiego w Nałęczowie na terenie gminy w 2019 r. działały 4 przychodnie – 3 na terenie miasta i 1 na obszarze wiejskim, są to:

- ✓ SP ZOZ w Nałęczowie, ul. Kolejowa 7 Nałęczów;
- ✓ NZOZ „VESALIUS” Drzewce – Kolonia 18;
- ✓ LUXMED Sp. z o.o. ul. Kasztanowa 6 Nałęczów;
- ✓ NZOZ „Arthros” Sp. z o.o.

Dostępność do usług ochrony zdrowia prezentuje wskaźnik: liczba przychodni na 10 tys. mieszkańców, dla terenu Gminy Nałęczów wynosi on 12 dla porównania na terenie powiatu puławskiego 7.

W podziale na teren miasta i obszar wiejski, niekorzystnie wypada obszar wiejski, ponieważ na 10 tys. mieszkańców przypadają 2 przychodnie (dla porównania na terenie miasta Nałęczów – 25).

Tabela 11 Liczba przychodni na 10 tys. mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W 2021 r., według danych GUS, w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej na terenie Gminy Nałęczów udzielono 38 094 porad w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej, które stanowiły 6,9% wszystkich porad udzielonych na terenie powiatu puławskiego. Pomimo dość dobrze rozwiniętej infrastruktury ochrony zdrowia mieszkańcy mają ograniczony dostęp w szczególności do specjalistycznych usług medycznych. Korzystają oni z usług świadczonych przez większe ośrodki miejskie (Lublin, Puławy).

Tabela 12 - Podstawowa opieka zdrowotna - porady lekarskie w latach 2016-2021

	ogółem					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
POLSKA	166 412 963	169 375 959	171 928 293	173 656 130	156 171 210	171 312 297
LUBELSKIE	9 723 159	9 977 482	10 055 306	10 266 935	9 339 750	10 429 940
Powiat puławski	524 511	530 183	543 934	546 514	468 649	549 726
Gmina Nałęczów	45 408	41 598	41 358	40 726	33 935	38 094

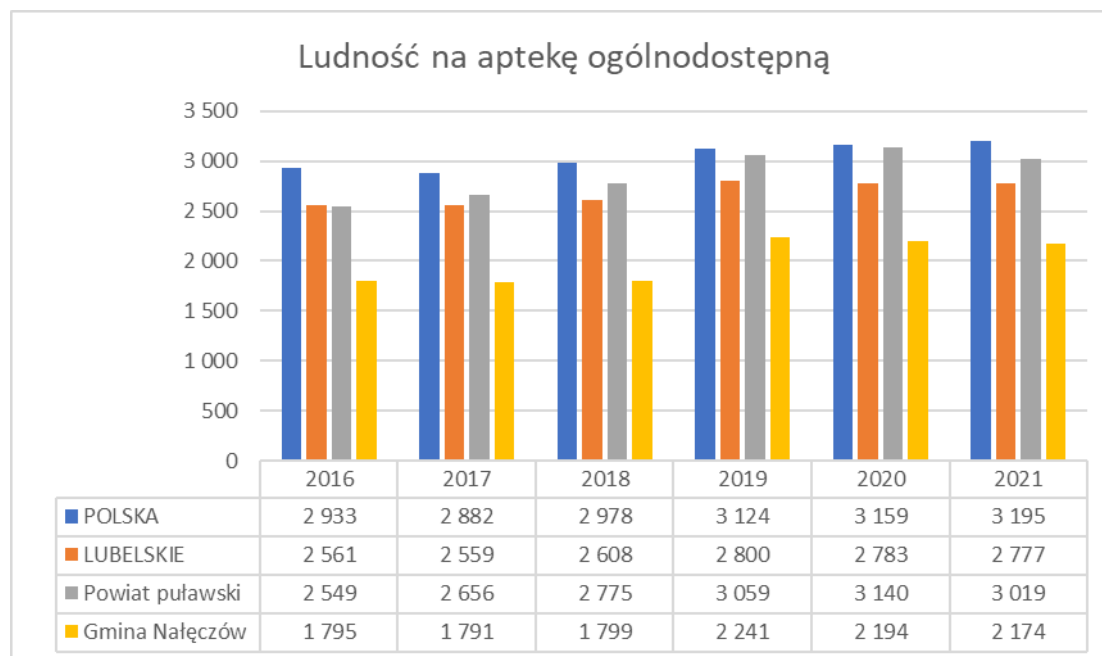
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Zgodnie z danymi GUS, w 2021 r., na terenie gminy działało 5 aptek ale tylko na terenie miasta. Na 1 ogólnodostępną aptekę przypadało 2 174 osób. Według danych UM

w Nałęczowie na terenie gminy działa łącznie 6 aptek.

Tabela poniższa pokazuje liczbę osób przypadającą na aptekę ogólnodostępną.

Tabela 13 Porównanie ludności na aptekę ogólnodostępną – kraj, województwo, powiat, gmina w roku 2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

2.7. Wykluczenie społeczne

Pomoc społeczna

Wraz z rozwojem życia społecznego zaistniały mechanizmy społeczne i kulturowe sprzyjające wykluczeniu jednostek, tj. stawianiem ich poza nawiasem życia społecznego. Zjawisko to ujawniło się w postaci marginalizacji, polaryzacji życia społecznego, bezrobocia, ubóstwa i bezdomności. Proces wykluczenia zachodzi w sposób dynamiczny, a niekorzystne sytuacje, np. brak pracy, powodujący pierwotnie wykluczenie z rynku pracy, może stać się przyczyną kolejnych trudności i głębokiego wykluczenia społecznego. Zjawisko to potęguje przenoszenie bezradności i ubóstwa na zasadzie dziedziczenia.

Ten obszar działalności samorządu w najszerszym zakresie jest realizowany przez **Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Nałęczowie**. Rozbudowana oferta systemu wsparcia dla mieszkańców w tym programów, inicjatyw, przyczynia się tym samym do wszechstronnego zaspokajania potrzeb mieszkańców i rozwoju zasobów ludzkich.

Działania Ośrodka zawsze wiążą się ze szczególną dbałością o jakość świadczonych usług, profesjonalizmem pracowników oraz stałym dostosowywaniem form wsparcia do

zmieniających się potrzeb mieszkańców. Ośrodek skutecznie wykorzystuje również narzędzia informatyczne (w tym takie rozwiązania jak E-PUAP i EMPATIA), dzięki którym mieszkańcy mogli złożyć wniosek elektronicznie.

Realizacja misji Ośrodka nie byłaby możliwa bez aktywnej polityki miasta, aktywnej współpracy z podmiotami zewnętrznymi (instytucjami, organizacjami), dzięki którym na terenie gminy podejmowane są działania mające na celu rozbudowywanie systemu wsparcia dla mieszkańców.

Świadczenia z pomocy społecznej

Pomoc społeczna w myśl ustawy o pomocy społecznej jest instytucją polityki społecznej państwa i udziela pomocy, gdy osoba bądź rodzina nie jest w stanie własnymi siłami przezwyciężyć trudnej sytuacji życiowej.

Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w godnych warunkach. Pozwala także zapobiegać trudnym sytuacjom życiowym, wspierając ich przy usamodzielnieniu się oraz integracji ze środowiskiem.

Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w formie finansowej, rzeczowej oraz w formie usług. System świadczeń pomocy społecznej wspiera finansowo osoby i rodziny o niskich dochodach oraz pozbawione dochodu.

Podobnie jak w latach poprzednich najliczniejszą pozycją, jeśli chodzi o powody ubiegania się o pomoc, oprócz ubóstwa (czyli poniżej progu dochodowego ustalonego ustawą) stanowiły bezrobocie i długotrwała choroba. I ta tendencja utrzymuje się od wielu lat.

Ogółem ze wszystkich form pomocy społecznej w roku 2020 skorzystało 270 rodzin, w których było 481 osób, w tym 179 rodziny korzystały wyłącznie z pomocy w formie pracy socjalnej, w tych rodzinach było 335 osób. Gminę Nałęczów według stanu na dzień 31.12.2020 r. (dane Urzędu Miasta Nałęczów) zamieszkiwało 8759 osób. Z dokonanej analizy wynika, że 5,5 % ogółu mieszkańców gminy zostało objętych pomocą.

Tabela 14 Rodziny objęte pomocą społeczną

Rok	Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej	Liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej	Liczba mieszkańców wg stanu na dzień 31 grudnia	Odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców
2020	270	481	8759	5,5%

Źródło: RAPORT O STANIE GMINY ZA 2020 ROK

W 2020 roku głównymi powodami przyznawania świadczeń były: niepełnosprawność (59 rodzin), ubóstwo: (65 rodzin) oraz bezrobocie (27 rodzin).

Tabela 15 Powody ubiegania się o pomoc

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie
Ubóstwo	65	91
Bezrobocie	27	49
Niepełnosprawność	59	88
Długotrwała lub ciężka choroba	7	7
Bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych	14	42
Potrzeba ochrony macierzyństwa	6	28
Alkoholizm	3	7
Narkomania	1	3
Przemoc w rodzinie	3	4
Trudności w przystosowaniu do życia w rodzinie po opuszczeniu zakładu karnego	1	1
Bezdomność	1	1
Zdarzenia losowe	0	0
Kłęski żywiołowe i ekologiczne	0	0
Sieroctwo	0	0
Ochrona ofiar handlu ludźmi	0	0

Źródło: RAPORT O STANIE GMINY ZA 2020 ROK

Na podstawie powyższych danych można zauważyć spadek liczby rodzin korzystających z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa i wielodzietności, co najprawdopodobniej spowodowane jest otrzymywaniem przysługującego im wsparcia w postaci świadczeń rodzinnych, wychowawczych oraz programu „Dobry start”. Nie mniej jednak, pomimo tej pomocy, znaczna liczba rodzin ubiega się o pomoc, wskazując jednocześnie na inne powody przyznania pomocy zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej.

Z powodu długotrwałej choroby najczęściej korzystają osoby starsze, posiadające niskie renty lub emerytury, a także osoby z niepełnosprawnościami, które nie posiadają uprawnień do świadczeń emerytalno-rentowych (są to najczęściej osoby korzystające z zasiłku stałego).

Świadczenia rodzinne

Wspieraniu rodzin, w zabezpieczeniu potrzeb, związanych z wydatkami na utrzymanie dzieci, służy system świadczeń rodzinnych i dodatków do tych świadczeń.

System świadczeń rodzinnych działający od maja 2004 r. jest kolejnym zadaniem zleconym Ośrodkowi do realizacji.

Celem systemu pomocy rodzinie wprowadzonego ustawą o świadczeniach rodzinnych jest stworzenie spójnego wsparcia rodziny znajdującej się w trudnej sytuacji materialnej, wychowującej dzieci uczęszczające do szkoły - w tym niepełnosprawne.

Podstawowym świadczeniem jest w dalszym ciągu zasiłek rodzinny wraz z dodatkami. Oprócz tego przyznawane jest świadczenie pielęgnacyjne, niezależny od dochodu zasiłek pielęgnacyjny.

Kryteria dochodowe uprawniające do przyznania świadczeń rodzinnych to:

1. kryterium dochodowe dla osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej zgodnie z zapisem art. 8 ustawy o pomocy społecznej wynosi:
 - ✓ w przypadku osoby samotnie gospodarującej - 701,00 zł,
 - ✓ w przypadku osoby w rodzinie- 528,00 zł.
2. kryterium dochodowe dotyczące dożywiania dzieci w szkole oraz przyznawania świadczeń pieniężnych na zakup żywności w ramach programu wieloletniego „Posiłek w szkole i w domu” wynosi 150% kryterium dochodowego tj.:
 - ✓ w przypadku osoby samotnie gospodarującej - 1051,50 zł,
 - ✓ w przypadku osoby w rodzinie- 792,00 zł.

Tabela 16 Struktura wydatków na świadczenia rodzinne w roku 2020

Lp	Rodzaj świadczeń	Wysokość świadczenia	Liczba rodzin uprawnionych	Liczba wypłaconych świadczeń	Łączna kwota wypłaconych świadczeń
1.	Zasiłek rodzinny	95 zł na dziecko do 5-goroku życia; 124 zł na dziecko powyżej 5-go roku życia do 18-go roku życia oraz 135 zł na dziecko powyżej 18-go roku życia do 24-go roku życia.	194	4874	568 026,00 zł
2.	Dodatek z tytułu urodzenia dziecka	1000,00 zł	15	16	16 000,00 zł
3.	Dodatek z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego	400,00 zł	9	100	39 517,76 zł
4.	Dodatek z tytułu samotnego wychowywania dziecka	193,00 zł	23	259	47 080,82 zł
5.	Dodatek z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego	90 zł dla dziecka do 5 roku życia, 110 zł dla dziecka powyżej 5 roku życia	26	295	31 586,09 zł
6.	Dodatek z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej	95 zł	94	1018	95 836,17 zł

7.	Dodatek z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego	100,00 zł	169	487	29 638,45 zł
8.	Dodatek z tytułu podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania	113 zł jeżeli dziecko zamieszkuje w miejscowości, w której znajduje się szkoła, 69 zł, jeżeli dziecko dojeżdża do szkoły	61	735	54 336,20 zł
9.	Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka	1000,00 zł	40	41	41 000,00 zł
10.	Świadczenie rodzicielskie	1000,00 zł	14	157	143 595,00 zł

Źródło: RAPORT O STANIE GMINY ZA 2020 ROK

Świadczenie wychowawcze (500+) i Dobry Start (300+)

Świadczenie wychowawcze zgodnie z ustawą z dnia 11 lutego 2016 roku o pomocy państwa w wychowaniu dzieci przysługuje od dnia 1 kwietnia 2016 roku.

Celem świadczenia wychowawczego jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb. Osobami uprawnionymi do otrzymania świadczenia wychowawczego są: matka, ojciec, opiekun faktyczny dziecka, opiekun prawny dziecka oraz dyrektor domu pomocy społecznej do dnia ukończenia przez dziecko 18 roku życia.

Od 1 lipca 2019 roku świadczenie wychowawcze (500+) na pierwsze dziecko tj. jedyne lub najstarsze dziecko i kolejne dzieci w rodzinie (bez kryterium dochodowego) otrzymują rodzice i opiekunowie dzieci do 18 roku życia, matka, ojciec, opiekun dziecka, który wystąpił do sądu o jego przysposobienie albo opiekun prawny dziecka; do ukończenia przez dziecko 18. roku życia, którzy są mieszkańcami gminy Nałęczów.

Tabela 17 Realizacja świadczeń wychowawczych w latach 2019 i 2020

Lp.	Wyszczególnienie	2019 rok	2020 rok
1.	Liczba wniosków o ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego, w tym:	982	80
1.1.	złożonych w formie papierowej	444	32
1.2.	złożonych drogą elektroniczną	538	48
2.	Ogólna liczba decyzji administracyjnych/ informacji o przyznaniu świadczenia, w tym:	969	101
2.1.	decyzje przyznające	944	82
2.2.	decyzje odmowne	4	2
2.3.	umorzenie postępowania	1	0
2.4.	decyzje uchylające	19	17
2.5.	decyzje żądające zwrotu	1	0

Źródło: RAPORT O STANIE GMINY ZA 2020 ROK

W 2019 r. świadczenie wychowawcze przyznano 837 rodzinom uprawnionym, którym wypłacono 12 994 świadczeń na łączną kwotę 6 476 528,51 zł. Natomiast w 2020 r. z uwagi na brak kryterium dochodowego uprawniającego do świadczenia wychowawczego, realizacja świadczenia wzrosła do 852 rodzin uprawnionych, którym wypłacono 16 761 świadczeń na łączną kwotę 8 316 316,58 zł.

Kolejną formą jest świadczenie Dobry Start - rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 2018r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start” (Dz. U. z dnia 1 czerwca 2018r., poz. 1061 z późn. zm.) Świadczenie Dobry Start w wysokości 300 zł raz w roku (jednorazowo) przysługuje w związku z rozpoczęciem przez dziecko roku szkolnego.

W 2019 r. zostało przyjętych 707 wniosków, którym wydano informację o przyznaniu świadczenia i wypłacono 1012 świadczeń na kwotę 303 600,00 zł. Natomiast w 2020 r. zostało przyjętych 676 wniosków o przyznanie świadczenia „Dobry Start”, wydano 676 informacji o przyznaniu świadczenia i wypłacono 954 świadczenia na łączną kwotę 286 200,00 zł. Analizując powyższe dane należy zauważyć, iż pomoc w tej formie nieznacznie spadła.

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego:

Kolejną formą wsparcia dla rodzin z dziećmi jest przyznawanie i wypłacanie świadczeń z funduszu alimentacyjnego. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego stanowią formę pomocy państwa dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej, które nie mają możliwości wyegzekwowania alimentów od dłużnika alimentacyjnego. Świadczenia te przysługują osobie uprawnionej do alimentów od rodzica na podstawie wyroku sądu, jeżeli egzekucja stała się bezskuteczna. Ustalenie prawa do świadczenia oraz jego wypłata następuje na wniosek osoby uprawnionej.

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują osobie uprawnionej do alimentów od rodzica na podstawie tytułu wykonawczego pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd, jeżeli egzekucja okazała się bezskuteczna. Dodatkowo rodzina ubiegająca się o to świadczenie nie może przekraczać progu dochodowego na osobę w rodzinie wynoszącego od 01.10.2020 r. 900,00 zł. Przed tym dniem kryterium dochodowe uprawniające do skorzystania z tego świadczenia wynosiło 800,00 zł. Ponadto poczynając od bieżącego okresu świadczeniowego organ ma możliwość zastosowania mechanizmu złotówka za złotówkę przy niewielkim przekroczeniu kryterium dochodowego, podobnie jak ma to miejsce w świadczeniach rodzinnych, jednak w 2020 roku nie było takich przypadków.

Świadczenie przysługuje do ukończenia przez osobę uprawnioną 18 roku życia albo w przypadku, gdy uczy się w szkole lub szkole wyższej do ukończenia przez nią 25 roku życia, albo w przypadku posiadania orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności – bezterminowo. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują w wysokości ustalonych alimentów, jednakże nie wyższej niż 500 zł miesięcznie.

Tabela 18 Realizacja świadczeń z funduszu alimentacyjnego w latach 2019 i 2020

Rok	Rodzaj świadczenia	Wysokość świadczenia	Liczba rodzin uprawnionych	Liczba wypłaconych świadczeń	Liczba dzieci, na które wypłacane jest świadczenie	Łączna kwota wypłaconych świadczeń
2019	Świadczenie z funduszu alimentacyjnego	do 500,00 zł	27	533	44	214 980,00 zł
2020	Świadczenie z funduszu alimentacyjnego	do 500,00 zł	26	550	45	219440,00 zł

Źródło: RAPORT O STANIE GMINY ZA 2020 ROK

Dodatki mieszkaniowe

Ogółem		126	20 193
z tego w zasobie	gminnym	12	2 614
	spółdzielczym	114	17 579

Źródło: RAPORT O STANIE GMINY ZA 2020 ROK

Karta Dużej Rodziny

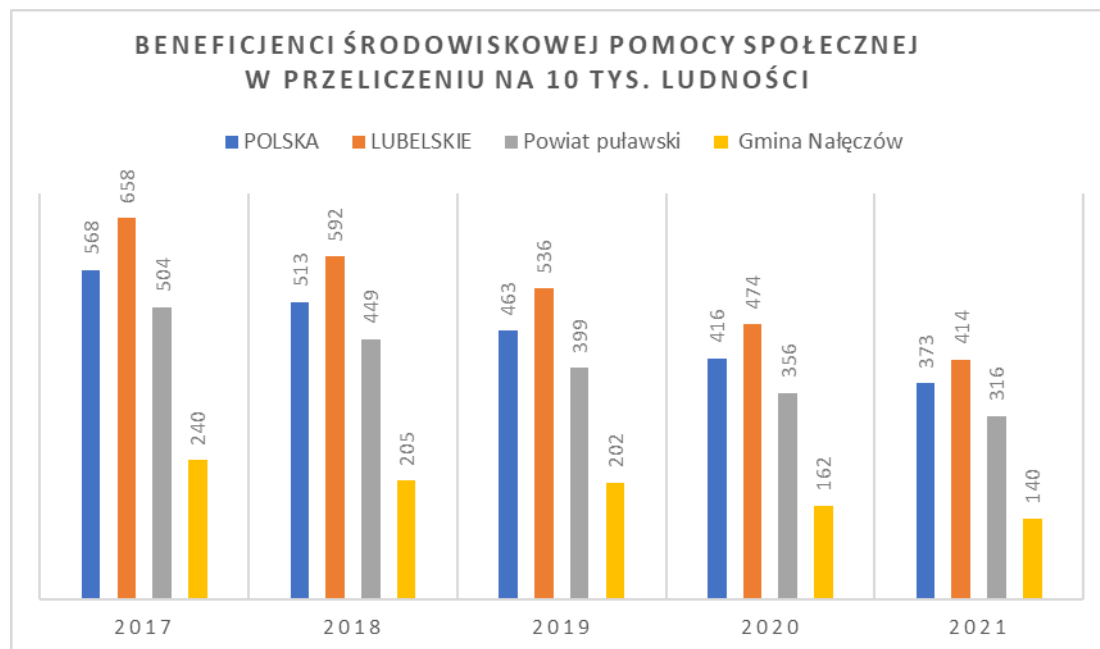
Ogólnopolska Karta Dużej Rodziny weszła w życie od czerwca 2014 r. i jest to system zniżek dla rodzin wielodzietnych. Przysługuje rodzinom z przynajmniej trójką dzieci, niezależnie od dochodu. Karta jest wydawana bezpłatnie każdemu członkowi rodziny. Rodzice mogą korzystać z karty dożywotnio, dzieci - do 18 roku życia lub do ukończenia nauki, maksymalnie do osiągnięcia 25 lat. Osoby niepełnosprawne otrzymują kartę na czas trwania orzeczenia o niepełnosprawności. Dzięki Karcie osoby z rodzin wielodzietnych mogą korzystać z katalogu oferty kulturalnej, rekreacyjnej czy transportowej na terenie całego kraju. Zniżki mogą oferować nie tylko instytucje publiczne, ale również przedsiębiorcy prywatni. Przystępując do programu zyskują prawo do posługiwania się znakiem „Tu honorujemy Ogólnopolską Kartę Dużej Rodziny”. Wykaz zniżek dostępnych w ramach Karty Dużej Rodziny jest dostępny na stronie internetowej www.rodzina.gov.pl.

Kartę przyznaje wójt, burmistrz lub prezydent miasta na wniosek członka rodziny wielodzietnej. Od stycznia 2019r. prawo do posiadania Karty przysługuje członkowi rodziny wielodzietnej, przez którą rozumie się rodzinę, w której rodzic (rodzice) lub małżonek rodzica mają lub mieli na utrzymaniu łącznie co najmniej troje dzieci bez względu na ich wiek. W ramach tego zadania w 2020 roku 26 rodzinom wydano 103 Karty Dużej Rodziny w formie tradycyjnej, jak i elektronicznej. Od stycznia 2019 r. wprowadzona została możliwość wnioskowania o Kartę Dużej Rodziny dla rodziców, którzy mieli na utrzymaniu co najmniej 3 dzieci.

Takich wniosków w naszej gminie w 2019 r. złożono 41, z czego w 15 wnioskach rodzice zaznaczyli również przyznanie Karty w formie elektronicznej, a w roku 2020 złożono 14 takich

wniosków. Łącznie od 2014 do 2020 roku wydano 769 kart. Jak wskazują powyższe dane liczba rodzin, która wnioskowała o wydanie karty spadła.

Tabela 19 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

2.7.1. Przeciwdziałanie Przemocy w Rodzinie w Gminie Nałęczów

Przy **Gminnej Komisji ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych** funkcjonuje Punkt Konsultacyjny dla osób i rodzin przeżywających kryzys w związku z alkoholem, przemocą, trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi, których bezpłatnych porad udziela psycholog. W 2020 r. odbyło się 9 posiedzeń Zespołu opiniującego wnioski na sprzedaż alkoholu. Wydano 24 postanowienia opiniujące pozytywnie, czyli pozytywnych opinii punktu sprzedaży napojów alkoholowych.

W 2020 r. odbyło się 8 posiedzeń Zespołu orzekającego o potrzebie leczenia odwykowego. Do Zespołu wpłynęło 12 wniosków o przypadkach nadużywania alkoholu i potrzebie skierowania na leczenie odwykowe. Zespół w 2020 r. prowadził 16 spraw wobec osób podejrzanych o nadużywanie alkoholu.

W 2020 r. łącznie wysłano 36 wezwań i zaproszeń do osób podejrzanych o nadużywanie alkoholu, wnioskodawców oraz do osób będących świadkami nadużywania alkoholu. Zespół orzekający o potrzebie leczenia odwykowego skierował 8 osób na badanie przez biegłego psychologa i psychiatrę do Poradni Terapii Uzależnienia i Współuzależnienia od Alkoholu w Puławach w celu wydania opinii w przedmiocie uzależnienia od alkoholu. Do Sądu Rejonowego w Puławach III Wydział Rodzinny

i Nieletnich skierowanych zostało 6 wniosków o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego oraz nałożenie nadzoru kuratora sądowego. W 2020 roku wydanych przez Sąd zostało 5 postanowień w powyższym zakresie.

Ponadto odbyło się 3 posiedzenia całego składu komisji w sprawie ustalenia planu pracy Komisji na 2020 rok, opiniowania wniosku o dofinansowanie działań ze środków Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na 2020 rok, opracowania **Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na 2021 rok.**

Gminny Zespół Interdyscyplinarny:

W Ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie określa zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zasady postępowania wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie, zasady postępowania wobec osób stosujących przemoc w rodzinie. Zgodnie z ustawą zespół interdyscyplinarny stanowi element gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i jest metodą pracy w tym obszarze, opartą na systemowej współpracy lokalnych instytucji, podmiotów i służb oraz na wielopłaszczyznowym podejściu do problemu przemocy.

Tryb i sposób powoływania i odwoływania członków zespołu interdyscyplinarnego oraz szczegółowe warunki jego funkcjonowania określa Rada Miejska w drodze uchwały. Podjęcie uchwały było pierwszym krokiem w procedurze tworzenia zespołu interdyscyplinarnego. Podstawą do powoływania i funkcjonowania zespołu interdyscyplinarnego było również zawarcie porozumień pomiędzy Burmistrzem a podmiotami wchodzącymi w skład zespołu interdyscyplinarnego.

Zarządzeniem Nr 239/2020 Burmistrza Nałęczowa z dnia 12 listopada 2020 r. został powołany Zespół Interdyscyplinarny w Nałęczowie, w zmienionym składzie, tj. 2 przedstawiciele Posterunku Policji w Nałęczowie, przedstawiciel Szkoły Podstawowej im. Bolesława Prusa w Sadurkach, przedstawiciel Szkoły Podstawowej im. Adama Mickiewicza w Piotrowicach, przedstawiciel SP ZOZ w Nałęczowie, 2 przedstawiciele Sądu Rejonowego w Puławach, przedstawiciel Szkoły Podstawowej im. Ewy Szelburg Zarembiny w Drzewcach, przedstawiciel Przedszkola im. Adama Żeromskiego w Nałęczowie, przedstawiciel Szkoły Podstawowej im. Stefana Żeromskiego w Nałęczowie, 2 przedstawiciele Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Nałęczowie, 4 przedstawiciele Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nałęczowie, przedstawiciel Nałęczowskiego Stowarzyszenia Charytatywnego w Nałęczowie, przedstawiciel Straży Miejskiej w Nałęczowie.

Posiedzenia zespołu interdyscyplinarnego odbywają się w zależności od potrzeb, jednak

nie rzadziej niż raz na trzy miesiące. W roku 2020 odbyło się 8 posiedzeń całego zespołu.

Zadania zespołu interdyscyplinarnego określone są w ustawie i należą do nich:

- realizacja działań określonych w gminnym programie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- integrowanie i koordynowanie działań podmiotów wchodzących w skład zespołu, w szczególności:
- diagnoza problemu przemocy w rodzinie,
- podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku,
- inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie,
- rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach, i możliwościach udzielania pomocy w środowisku lokalnym,
- inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Zespół interdyscyplinarny tworzy grupy robocze w celu rozwiązywania problemów związanych z występowaniem przemocy w rodzinie w indywidualnych przypadkach. Prace w ramach grup roboczych są prowadzone w zależności od potrzeb zgłaszanych przez zespół interdyscyplinarny lub wynikających z problemów występujących w indywidualnych przypadkach. Podejmowanie interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą odbywa się w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty” i nie wymaga zgody osoby dotkniętej przemocą w rodzinie.

W roku sprawozdawczym zostało utworzonych 13 grup roboczych, odbyło się 56 posiedzeń.

W ramach procedury członkowie grupy roboczej:

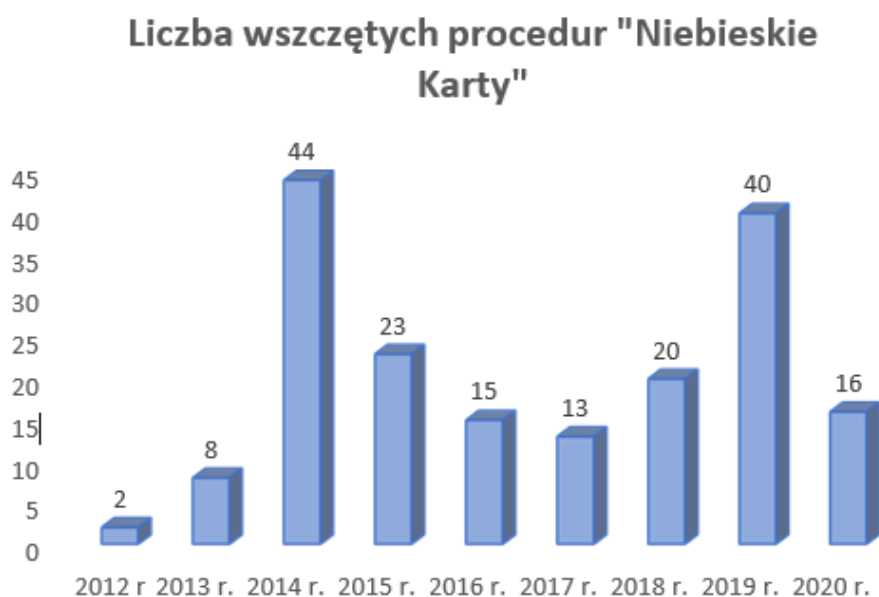
- udzielają pomocy osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie,
- podejmują działania w stosunku do osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, w celu zaprzestania stosowania tego rodzaju zachowań,
- zapraszają osobę, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, na spotkanie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej,
- opracowują indywidualny plan pomocy dla osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie i jej rodziny, który zawiera propozycje działań pomocowych,
- rozstrzygają o braku zasadności podejmowania działań.

W 2020 r. 27 rodzin objętych było procedurą „**Niebieskie Karty**”, wobec 16 rodzin

wszczęto procedurę „Niebieskie Karty” w okresie sprawozdawczym.

W roku 2020 r. w 27 rodzinach zakończono procedurę „Niebieskie Karty”, w 20 rodzinach z powodu ustania przemocy i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy, w 7 rodzinach z kolei, z powodu rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań.

Wykres 10 Ilość uzupełnionych formularzy „Niebieska Karta – A” w latach 2012 – 2020

Źródło: RAPORT O STANIE GMINY ZA 2020 ROK

2.7.2. Rodziny wielodzietne i rodziny niewydolne wychowawczo

W 2020 r. Ośrodek kontynuował realizację specjalistycznej pracy socjalnej w zakresie **asysty rodzinnej**. Realizacja zadań z zakresu asysty rodzinnej stanowi odpowiedź na zidentyfikowane potrzeby korzystających z pomocy Ośrodka mieszkańców gminy.

Celem świadczenia usługi jest poprawa sytuacji życiowej rodzin, w tym w szczególności stworzenie optymalnych warunków służących wychowywaniu dzieci i pokonywaniu bieżących problemów, nabycie i doskonalenie umiejętności społecznych rodziców i zwiększenie kompetencji rodzicielskich. Adresaci usługi to rodziny, w których dominującym problemem są trudności opiekuńczo – wychowawcze z dziećmi, gotowe do rozwiązywania swojej trudnej sytuacji i współpracujące z pracownikiem socjalnym, posiadające zasoby pozwalające rozwiązać zidentyfikowane problemy przy wykorzystaniu posiadanych możliwości i zasobów, w szczególności zagrożone wykluczeniem społecznym oraz umieszczeniem dzieci w placówce opiekuńczo – wychowawczej.

Praca asystenta z rodziną ma również na celu przeciwdziałania umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej, a w przypadku kiedy jest podejmowana z rodziną z której dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej ma na celu nabycie przez rodziców umiejętności i prawidłowej realizacji funkcji opiekuńczo – wychowawczych oraz powrót do domu rodzinnego.

Ośrodek asystenta rodziny zatrudnia od marca 2015 r. Zatrudnienie asystenta rodziny jest zadaniem obowiązkowym, odbywa się na podstawie umowy o pracę w systemie zadaniowym, w wymiarze pełnego etatu. Działanie to jest kontynuowane w 2021 r.

Tabela 20 Przekrój rodzin korzystających ze wsparcia asystenta rodziny

	2020 rok
Liczba rodzin objętych pomocą wg stanu na dzień 31.12.20 r.	11
Liczba nowych rodzin	2
Liczba rodzin z którymi kontynuowano pracę	9
Liczba rodzin z którymi zakończono pracę	4
Liczba osób w tych rodzinach	42
Liczba dzieci w tych rodzinach	25

Źródło: RAPORT O STANIE GMINY ZA 2020 ROK

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej otrzymał dofinansowanie na „Mobilne specjalistyczne wsparcie rodziny”. Projekt realizowany jest od 1 stycznia 2019 roku w partnerstwie z Ośrodkami Pomocy Społecznej w Gościeradowie, Annopolu i Urzędowie. Planowany termin zakończenia realizacji projektu był na 31 grudnia 2020 r. Z uwagi na zagrożenie epidemiczne, specjalistyczne poradnictwo w zakresie uzależnień kontynuowane było do 31 marca 2021 r.

W ramach projektu odbywało się poradnictwo specjalistyczne z zakresu mediacji rodzinnych, poradnictwa psychologicznego, poradnictwa prawnego, poradnictwa psychologicznego dziecięcego, poradnictwa psychiatrii środowiskowego, terapii rodzinnej, poradnictwa w zakresie uzależnień, poradnictwa w zakresie przemocy domowej oraz poradnictwa obywatelskiego.

W 2019 roku świadczone 1038,5 godzin poradnictwa specjalistycznego, w tym:

- 57 godzin pomocy psychiatrii środowiskowego, ze wsparcia którego skorzystało 15 osób;
- 162 godziny poradnictwa w zakresie przemocy domowej, z pomocy skorzystało 11 osób;

- 136 godzin mediacji rodzinnych, z pomocy tej skorzystało 22 osoby;
- 82,5 godziny poradnictwa prawnego, z tego wsparcia skorzystało 13 osób;
 - 210 godzin terapii rodzinnej, z tej pomocy skorzystało 18 osób;
 - 63 godziny poradnictwa psychologicznego, z pomocy którego skorzystało 13 osób;
 - 120 godzin poradnictwa w zakresie uzależnień, z tej formy wsparcia skorzystało 12 osób;
 - 208 godzin poradnictwa psychologa dziecięcego, z pomocy którego skorzystało 21 osób.

Natomiast w 2020 roku ze wsparcia skorzystało 78 osób, zrealizowano 844,5 godziny poradnictwa specjalistycznego, w tym:

- 40 godzin pomocy psychiatry środowiskowego, ze wsparcia którego skorzystało 4 osoby;
- 100 godziny poradnictwa w zakresie przemocy domowej, z pomocy skorzystało 6 osoby;
- 77 godzin mediacji rodzinnych, z pomocy tej skorzystało 13 osób;
- 51 godzin poradnictwa prawnego, z tego wsparcia skorzystało 11 osób;
- 219,5 godzin terapii rodzinnej, z tej pomocy skorzystało 9 osób;
- 63 godziny poradnictwa psychologicznego, z pomocy którego skorzystało 10 osób;
- 107 godzin poradnictwa w zakresie uzależnień, z tej formy wsparcia skorzystało 14 osób;
- 187 godzin poradnictwa psychologa dziecięcego, z pomocy którego skorzystało 33 osoby.

2.7.3. Niepełnosprawność

Osoby niepełnosprawne, to kolejna z grup, którą można zaliczyć do zagrożonych wykluczeniem społecznym. Analiza sytuacji społeczno - ekonomicznej środowiska osób niepełnosprawnych w gminie obrazuje i jednocześnie wyostrza obraz negatywnych zjawisk w nich zachodzących począwszy od procesu starzenia się społeczeństwa, poprzez wysokie bezrobocie, zwłaszcza długookresowego i dotyczącego ludzi młodych oraz związane z nim konsekwencje w sytuacji finansowej i rodzinnej niepełnosprawnych, aż do niskiego poziomu wykształcenia i trudności w odnalezieniu się na rynku pracy.

Pomoc osobom niepełnosprawnym i przewlekle chorym opiera się na okazaniu wsparcia materialnego i psychologicznego.

Głównymi celami pomocy społecznej są:

- pomoc finansowa dla tych osób, które ze względu na zły stan zdrowia nie są w stanie podjąć zatrudnienia.
- dążenie do zwiększenia aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych i pomoc w znalezieniu odpowiedniego zatrudnienia,
- propagowanie pomocy sąsiedzkiej i wolontariatu jako istotnych form wsparcia,
- podkreślanie roli rodziny w rehabilitacji niepełnosprawnych i lepszym kontakcie ze środowiskiem.

Priorytetem w pomocy osobom niepełnosprawnym jest tworzenie instytucjonalnych form wsparcia, likwidacja barier architektonicznych i wsparcie w prawidłowym funkcjonowaniu w środowisku ludzi pełnosprawnych.

W lokalnej społeczności bardzo ważnymi i często dyskryminowanymi grupami społecznymi są osoby starsze i niepełnosprawne. Ograniczone możliwości pomocy wynikają z niewystarczającej infrastruktury socjalnej, a także coraz częściej problemem społecznym jest opieka nad ludźmi starszymi i niepełnosprawnymi. Zgodnie z danymi UM w Nałęczowie w 2018 r. na terenie gminy znajdowało się łącznie 75 osób niepełnosprawnych, z czego aż 74 osoby to mieszkańcy miasta. Ze względu na ograniczone środki finansowe MOPS potrzeby osób starszych i niepełnosprawnych nie są w pełni zaspakajane.

Kierownik Zakładu Obsługi Placówek Oświatowych, działając z upoważnienia Burmistrza Nałęczowa, organizował uprawnionym uczniom i wychowankom dowóz do Szkoły Podstawowej w Nałęczowie, w Piotrowicach i do Przedszkola oraz do specjalnych ośrodków w Lublinie, Puławach, Kowali i do Kębła. Zorganizowanym dowozem objęto ogółem 135 uczniów/wychowanków (łącznie z 3 uczniami niepełnosprawnymi).

Obowiązkiem gminy jest również zapewnienie uczniom niepełnosprawnym transportu i opieki do najbliższej specjalnej placówki oświatowo-wychowawczej. Kierownik Zakładu Obsługi Placówek Oświatowych organizował dowożenie dla 6 uczniów niepełnosprawnych do szkół specjalnych poza gminą Nałęczów tj. specjalnych ośrodków w Lublinie, Puławach, Kowali i do Kębła.

Dzięki uzyskanym środkom finansowym z Unii Europejskiej Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Nałęczowie od dnia 1 stycznia 2019 r. wykonał prace nad tworzeniem Klubu Seniora. W ramach otrzymanego wsparcia siedziba Klubu została dostosowana do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych i w całości wyposażona.

W dniu 18 grudnia 2018 r. Ośrodek przystąpił do realizowanego przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w Warszawie projektu pn. „System Obsługi Wsparcia finansowanego ze środków PFRON”. Projekt ma na celu usprawnienie procesu aplikowania o środki PFRON za pomocą ogólnopolskiego systemu informatycznego SOW. Beneficjentami projektu są osoby niepełnosprawne, które wraz z wdrożeniem Systemu SOW, mają możliwość złożenia wniosku o dofinansowanie, a nawet podpisanie umowy w postaci elektronicznej bez dodatkowych wizyt w Urzędzie. Z uwagi na fakt, iż wśród osób niepełnosprawnych są także osoby wykluczone cyfrowo, nieposiadające dostępu do

komputera lub Internetu pracownicy tutaj. Ośrodka dzięki urządzeniom otrzymanym w ramach projektu są w stanie informować swoich podopiecznych o możliwości składania wniosków, a także udzielać pomocy w wypełnieniu dokumentów drogą elektroniczną.

2.7.4. Ubóstwo i bezdomność

Analiza przyczyn korzystania z pomocy społecznej pokazuje, że najczęstszą przyczyną korzystania ze świadczeń były: ubóstwo, bezrobocie, potrzeba ochrony macierzyństwa, wielodzietność, niepełnosprawność czy długotrwała ciężka choroba. Wprawdzie ich natężenie jest porównywalne z problemami okolicznych gmin i nie stanowi zagrożenia dla rozwoju społeczno-gospodarczego, ale pojawienie się nawet najmniejszego problemu społecznego wymaga bieżącej reakcji i zapobiegania rozprzestrzenianiu się jego negatywnych skutków lub pojawiania się nowych zagrożeń społecznych. Dla rozwiązywania problemów oraz minimalizowania ich skutków na terenie Gminy mogą być podejmowane różne działania, angażowane różne instytucje i podmioty zarówno istniejące obecnie jak i tworzone w ramach inicjatyw obywatelskich.

We wszystkich gminach powiatu puławskiego wiodącymi przyczynami korzystania z pomocy społecznej są: ubóstwo, bezrobocie i niepełnosprawność. Kolejne najistotniejsze przyczyny to: długotrwała lub ciężka choroba, potrzeba ochrony macierzyństwa w tym wielodzietność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz alkoholizm. Należy pamiętać, iż przyczyny uprawniające do korzystania z pomocy społecznej często występują ze sobą łącznie. Mówiąc o bezdomności, mamy na myśli sytuacje osób, które z różnych przyczyn, czasowo lub trwale, nie są w stanie zapewnić sobie schronienia, spełniającego minimalne warunki, pozwalające uznać je, za pomieszczenia mieszkalne. Osoba bezdomna to osoba niemieszkająca w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy, mimo zameldowania na pobyt stały, w którym nie ma możliwości zamieszkiwania, przy czym chodzi tak o niemożliwość prawną jak i faktyczną, np. konflikt z rodziną, nieuregulowany stan prawny do lokalu.

Gmina ma obowiązek zapewnić schronienie, odzież i posiłek osobom tego pozbawionym. Udzielenie schronienia następuje przez przyznanie tymczasowego schronienia w noclegowni, schronisku dla osób bezdomnych albo schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi. Schronisko dla osób bezdomnych zapewnia osobom bezdomnym, które podpisały kontrakt socjalny, całodobowe, tymczasowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wzmacnianie aktywności społecznej, wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej.

W 2020 r. ze wsparcia Ośrodka w formie udzielenia schronienia skorzystała 1 osoba na łączną kwotę 7 575,00 zł.

Ośrodek kierował osoby potrzebujące do instytucji, z którymi zawarł w tym zakresie porozumienia tj. Schroniska dla Osób Bezdomnych MARKOT w Chełmie. W 2019 r. ze wsparcia skorzystały 3 osoby, na łączną kwotę 16 149,00 zł, wówczas osoby bezdomne przebywały w Schronisku dla osób bezdomnych w Chełmie i Puławach. 2 osoby poprzez otrzymane wsparcie oraz pracę socjalną usamodzielnili się.

2.7.5. Infrastruktura pomocy społecznej

Infrastruktura społeczna, rozumiana jest jako zespół urządzeń publicznych zaspokajających potrzeby socjalne, oświatowe i kulturalne ludności, min. są to placówki typu: Domy Pomocy Społecznej, Środowiskowe Domy Samopomocy, zakłady aktywności zawodowej, schroniska i noclegownie, mieszkania chronione.

Pomoc społeczną na terenie Gminy zapewnia Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Nałęczowie. MOPS prowadzi wiele działań mających na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Obowiązkiem osób korzystających z pomocy społecznej jest współdziałać w rozwiązywaniu swojej trudnej sytuacji życiowej.

Przeprowadzona ocena zasobów, uwidoczniała niestety braki instytucjonalne, co w perspektywie następnych lat, znacząco może utrudnić realizację zadań pomocy społecznej. Istnieje konieczność zwrócenia uwagi na problem zwiększającej się liczby osób umieszczanych w domach pomocy społecznej. Alternatywą może być utworzenie domu pomocy społecznej, domu dziennego pobytu lub zatrudnienie odpowiedniej liczby opiekunek, jak również utworzenie lub zapewnienie miejsc w mieszkaniach chronionych.

Reasumując należy stwierdzić, że istniejąca na terenie gminy infrastruktura socjalna, nie zabezpiecza istniejących w tym zakresie potrzeb.

Przeprowadzona analiza wykazała, że największe braki występujące w infrastrukturze społecznej dotyczą całej gminy.

Należy zapewnić finansowanie świadczeń pomocy społecznej z zakresu zadań własnych o charakterze obowiązkowym dotyczącym: zapewnienia posiłku, wypłacania zasiłków okresowych, wypłacania zasiłków celowych, organizowania usług opiekuńczych, sprawiania pogrzebu w tym osobom bezdomnym. W strukturze demograficznej stale zwiększa się udział osób starszych, co wymaga zintensyfikowania działań w zakresie pomocy społecznej i wsparcia dla tej kategorii wiekowej. Starzejące się społeczeństwo, często też opiekuńcza niewydolność rodzin wobec dorosłych osób niesamodzielnych, wymaga wysokich nakładów finansowych na zapewnienie im opieki całodobowego lub dziennego wsparcia. Zwiększa się liczba osób chcących korzystać z usług opiekuńczych.

W celu umożliwienia osobom wymagającym opieki pozostania jak najdłużej w miejscu zamieszkania, należy rozwijać usługi opiekuńcze. Także odpłatność ponoszona przez gminę za pobyt mieszkańców w DPS stale wzrasta, co bardzo obciąża budżet gminy. Zauważalny jest także wzrost liczby rodzin, których członkowie długotrwale chorują lub są osobami niepełnosprawnymi. Wskazane jest zabezpieczenie środków na usługi opiekuńcze dla osób, które z powodu wieku, choroby i innych przyczyn wymagają pomocy w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych oraz opiekę higieniczną czy zaleconą przez lekarza pielęgnację. Jednym z zadań, które należałoby wdrożyć jest „asystent osoby

niepełnosprawnej”, jako forma i usługa specjalistyczna w rehabilitacji społeczno - zawodowej i edukacyjnej osób z niepełnosprawnościami.

Rok	Liczba osób przebywających w DPS	Kwota wydatkowana na ten cel
2018	3	77 282,77 zł
2019	3	89 270,26 zł
2020	3	72 913,35 zł

Średni koszt pobytu w DPS wahał się w przedziale od ok. 3150 zł – do 4450 zł miesięcznie. Mieszkańcy umieszczeni byli w DPS w Popkowicach, w Bramkach i w Miechowie.

Z uwagi na znaczne obciążenie opiekunów osób niesamodzielnych należy propagować tworzenie instytucji opieki „wytchnienie”, które pomogłyby odciążyć opiekunów.

Należy rozważyć zwiększenie liczby asystentów rodziny, a co za tym idzie zwiększenia środków finansowych na działalność asystenta rodziny jako skutecznej formy wsparcia rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze. Mimo, że instytucja asystenta rodziny jest względnie nowa, to jednak potrzeby w tym zakresie są bardzo duże.

2.8. Kapitał społeczny, działalność organizacji pozarządowych

2.8.1. Fundusz sołecki

W 2009 roku, została uchwalona ustawa o funduszu sołeckim, wprowadzająca do praktyki funkcjonowania samorządu gminnego nowe rozwiązania służące zaspokajaniu potrzeb społeczności wiejskich. Jednym z głównych celów ustawy było stworzenie mechanizmu aktywizowania społeczności sołectwa poprzez jej bezpośredni udział nie tylko w planowaniu i podejmowaniu decyzji, ale także w realizacji zadań finansowanych z funduszu sołeckiego. Środki tworzące fundusz sołecki zostają wydzielone z budżetu gminy. W zależności od wielkości sołectwa – kwota od kilku do kilkudziesięciu tysięcy złotych nie rozwiązuje oczywiście większości problemów tam występujących, ale najważniejsze we wspomnianym mechanizmie funduszu sołeckiego jest podejmowanie autonomicznej decyzji o wykorzystaniu funduszu przez lokalną społeczność. Korzystając z niewielkich i niewystarczających środków finansowych z funduszu sołeckiego, nie jest możliwe zaspokojenie wszystkich potrzeb zarówno inwestycyjnych i działań miękkich na obszarach wiejskich, jednak dzięki pojawieniu się realnego, choć ograniczonego budżetu w dyspozycji miejscowej społeczności, można mówić o zmianie jakościowej lokalnej demokracji.

Tabela 21 Inwestycje zrealizowane w ramach Funduszu sołeckiego 2021

Lp.	Nazwa zadania	Poniesione wydatki
1.	ANTOPOL (BOCHOTNICA-KOLONIA)	

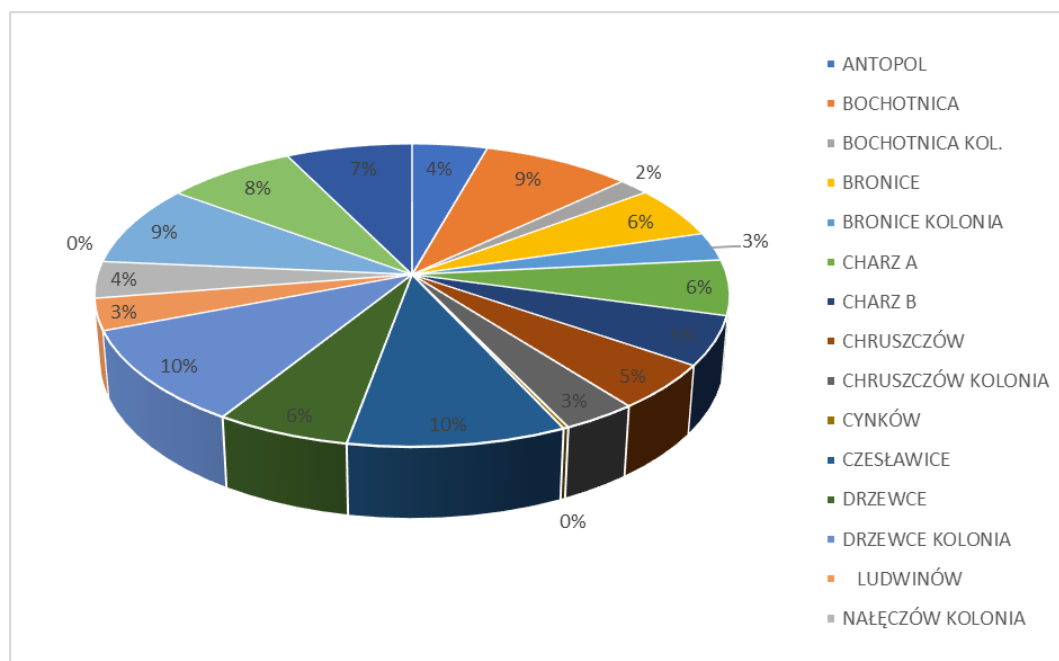
1	Zakup 3 ławek	500,00
2	Zakup 1 kosz na śmiecie	564,57
3	Zakup stojaków podwójnych na rowery	1 600,00
4	Ustawienie ławki, kosza, stojaków	1 600,00
5	Oznakowanie poziome i pionowe ciągu pieszo-rowerowego	2 706,00
6	Wynajęcie gruntu pod siłownię zewnętrzną	1 200,00
7	Zakup tłucznia i rozwieszenie	8 430,00
	Razem	16 600,57
2.	BOCHOTNICA	
1	Zakup i montaż progów zwalniających na terenie sołectwa Bochothnica	1 963,08
2	Utrzymanie porządku na placu zabaw przez cały rok	1 492,58
3	Naprawa dróg polnych na terenie sołectwa	1 000,00
4	Zakup i rozwieszenie 3 składów tłucznia na ul. Słowiczej	6 000,00
5	Zakup 1 składu tłucznia i rozwieszenie na placu zabaw przy ul. Bochothnica	1 440,00
6	Zakup i montaż 3 latarni solarnych przy ul. Cynkowskiej	18 300,00
7	Wsparcie Koła gospodyń wiejskich w Bochothnicy	430,00
8	Zakup 2 tablic informacyjnych dla sołectwa Bochothnica	1 200,00
9	Przecinka drzew w pasie dróg polnych	1 096,00
	Razem	32 921,66
3.	BOCHOTNICA KOL.	
1	Wykonanie rowu przydrożnego z podcięciem drzew przydrożnych przy dr. Gminnej nr 107860L	350,00
2	Remont cząstkowy dróg gminnych nr 107860L	6 491,33
	Razem	6 841,33
4.	BRONICE	
1	Jeden skład tłucznia z rozwieszeniem i rozsypaniem	2 000,00
2	Impreza integracyjna „Żniwa w Bronicach”	982,81
3	Remont remizy	3 995,70
4	Remont świetlicy wiejskiej	14 254,71
	Razem	21 224,22
5.	BRONICE KOLONIA	
1	Zakup i montaż drzwi do świetlicy	3500,00
2	Zakup i montaż lampy oświetleniowej przy posesji nr 18	1230,00
3	Zakup i rozwieszenie 1 składu tłucznia	2000,00
4	Utrzymanie porządku (koszenie trawy, zakup paliwa)	157,85
5	Doposażenie świetlicy	1400,00
6	Utrzymanie dróg gminnych (niwelacja poboczy z nadmiaru ziemi oraz podcinanie gałęzi i krzewów przy poboczach)	2300,00
7	Impreza integracyjna „Żniwa w Bronicach”	982,80
	Razem	11 570,65
6.	CHARZ A	
1	Zakup kosi spalinowej	2 000,00
2	Zakup małej architektury	1 349,03
3	Zakup materiałów eksploatacyjnych dla potrzeb sołectwa	880,02
4	Zakup materiałów remontowych i wyposażenia świetlicy	993,49
5	Zakup tłucznia na wjazd na polanę Lepionki	1 957,18
6	Sprzątanie świata	800,00
7	Utrzymanie terenów sołeckich	2 691,60
8	Zakup materiałów budowlanych dla infrastruktury na terenach sołectwa	11 023,40

9	Organizacja dożynek	756,92
	Razem	22 451,64
7.	CHARZ B	
1	Utrzymanie i sprzątanie dróg sołeckich, podcinanie gałęzi	10 466,20
2	Zakup i rozwieszenie tłucznia	7 475,14
3	Postawienie TOI-TOI przy altance	2 000,00
	Razem	19 941,34
8.	CHRUSZCZÓW	
1	Zakup i rozwieszenie tłucznia	2 473,98
2	Zakup i montaż progów zwalniających	7 799,74
3	Naprawa chodnika i czyszczenie kanału burzowego 2 razy w roku	8 442,12
	Razem	18 715,84
9.	CHRUSZCZÓW KOLONIA	
1	Zakup 8 składów tłucznia	12 800,00
	Razem	12 800,00
10.	CYNKÓW	
1	Zakup środków chwastobójczych na utrzymanie pasa drogi gminnej Cynków-Mazurów	903,04
	Razem	903,04
11.	CZESŁAWICE	
1	Zakup i rozwieszenie tłucznia	10 000,00
2	Montaż lamp oświetleniowych	11 000,00
3	Organizacja międzypokoleniowej imprezy dla mieszkańców Czesławic	2 500,00
4	Przycięcie drzew i krzewów przy drogach gminnych w miejscowości Czesławice	2 526,50
5	Sprzątanie terenu wokół świetlicy wiejskiej w Czesławicach	1 300,00
6	Doposażenie świetlicy wiejskiej w Czesławicach	4 000,00
7	Wykonanie naprawy rynien w budynku świetlicy wiejskiej w Czesławicach	6 000,00
	Razem	37 326,50
12.	DRZEWCE	
1	Środki na doposażenie Szkoły Podstawowej w Drzewcach	3 191,83
2	Środki na sprzęt dla OSP Drzewce	3 445,20
3	Sprzątanie świąta-wiosenne porządki	1 800,00
4	Utrzymanie porządku przy OSP, placu zabaw i ogrodzie rustykalnym	11 500,00
5	Zakup środków ochrony roślin, nawozów do pielęgnacji roślin, sadzonek krzewów, bylin, na uzupełnienie nasadzeń w ogrodach oraz zakup sadzonek kwiatów jednorocznych i włókny na zabezpieczenie krzewów przed przymrozkami	3 100,00
	Razem	23 037,03
13.	DRZEWCE KOLONIA	
1	Wykonanie oznakowania poprawiającego bezpieczeństwo i komunikację w sołectwie	4 000,00
2	Doposażenie szkoły	4 299,63
3	Kamera termowizyjna dla OSP Drzewce	2 900,00
4	Zakup sprzętu ppoż. Dla OSP Drzewce	1 966,39
5	Zakup i montaż latarni fotowoltaicznej	9 500,00
6	Zakup tłucznia i rozwieszenie	16 150,31
	Razem	38 816,33
14.	LUDWINÓW	
1	Zakup i montaż 2 lamp ulicznych ze wskazaniem lokalizacji na terenie sołectwa	12 168,39
2	Organizacja międzypokoleniowej imprezy dla mieszkańców sołectwa Ludwinów z mieszkańcami sołectwa Czesławice	650,00

		Razem	12 818,39
15.	NAŁĘCZÓW KOLONIA		
1	Malowanie znaków poziomych przy przejści przy Przedszkolu „Kolorowe kredki”		2 999,99
2	Zakup i montaż siłowni zewnętrznej na placu przy altanie leśnej		7 898,99
3	Konserwacja i pielęgnacja oraz utrzymanie porządku altany leśnej, ławek i placu przy krzyżu przydrożnym		4 000,00
		Razem	14 898,98
16.	PAULINÓW		
		Razem	0,00
17.	PIOTROWICE		
1	Zakup i rozwieszenie 10 składów tłucznia		19 672,60
2	Zakup stolików i krzeseł dla przedszkola		3 472,25
3	Odnowienie obiektów małej architektury		6 399,52
4	Warsztaty z rękodzieła dla mieszkańców Piotrowic		1 494,45
5	Porządkowanie placu na gruntach wspólnoty wiejskiej		551,12
6	Zakup urządzeń i wyposażenia na potrzeby organizacji imprez i uroczystości dla mieszkańców		1 471,74
		Razem	33 061,68
18.	SADURKI		
1	Wymiana stolarski drzwiowej i okienka na stołówce szkolnej w SP w Sadurkach		5 999,00
2	Zakup i montaż 2 lamp		12 000,00
3	Zakup 2 ławek i 1 kosza na śmieci		1 500,00
4	Zakup i rozwieszenie tłucznia po nieutwardzonych drogach wiejskich		9 354,30
		Razem	28 853,30
19.	STRZELCE		
1	Zakup i rozwieszenie 2 składów tłucznia		4 000,00
2	Zakup i montaż lamp drogowych fotowoltaicznych		22 400,00
3	Naprawa i udrożnienie przepustów		1 500,00
		Razem	27 900,00
		Ogółem	380 682,50

Źródło: RAPORT O STANIE GMINY ZA 2021 ROK

Wykres 11 Wydatki na fundusz sołecki w roku 2021 wg sołectw [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

2.8.2. Aktywność obywatelska i organizacje pozarządowe

Zasadniczym wskaźnikiem obrazującym jakość kapitału społecznego gminy jest aktywność obywatelska mieszkańców, przejawiająca się uczestnictwem w organizacjach społecznych, grupach nieformalnych i innych organizowanych inicjatywach obywatelskich.

O aktywności obywatelskiej świadczy również uczestnictwo mieszkańców w wyborach prezydenckich, parlamentarnych oraz samorządowych.

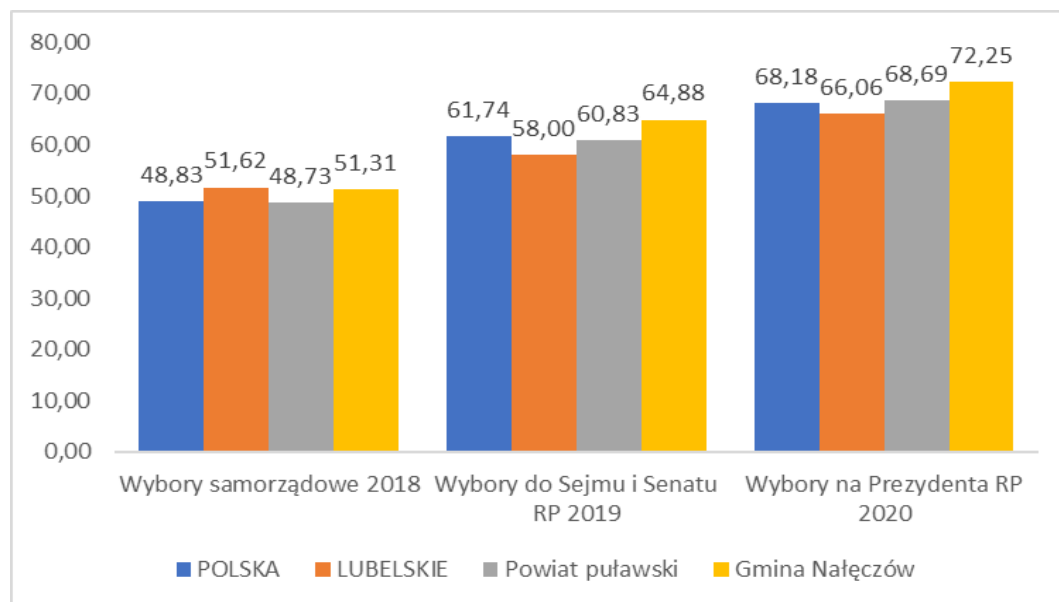
Zasadniczym wskaźnikiem obrazującym jakość kapitału społecznego gminy jest aktywność obywatelska mieszkańców, przejawiająca się uczestnictwem w organizacjach społecznych, grupach nieformalnych i innych organizowanych inicjatywach obywatelskich. O aktywności obywatelskiej świadczy również uczestnictwo mieszkańców w wyborach prezydenckich, parlamentarnych oraz samorządowych. Frekwencja wyborcza podczas wyborów samorządowych 2018 wyniosła 51,31%.

Aktywność społeczną mieszkańców gminy należy ocenić jako dosyć wysoką – szczególnie na tle frekwencji osiągniętej przez powiat puławski (48,73%).

Mieszkańcy Gminy Nałęczów wykazali się dużą aktywnością polityczną w wyborach na Prezydenta Polski, jak w wyborach samorządowych. Wskaźnik frekwencji w postaci średniej dla gminy w wyborach do sejmiku kształtował się na poziomie 64,88%, będąc wielkością wyższą od powiatu (60,83 %) oraz regionu (58,00%).

W wyborach do Parlamentu Europejskiego z 2019 r. na terenie Gminy Nałęczów udział głosujących wśród upoważnionych do głosowania w gminie wynosił 50,11%, dla porównania w powiecie puławskim – 46,18%, w woj. lubelskim – 43,84%, a na terenie kraju – 45,68%.

Tabela 22 Porównanie frekwencji wyborczej w Gminie Nałęczów, powiecie puławskim, woj. lubelskim i Polsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z PKW

Aktywność społeczną mieszkańców gminy należy ocenić jako wysoką.

Zgodnie z art. 5a ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2019 r. poz. 688) organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego obowiązany jest do uchwalenia rocznego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy. Funkcją programu jest określenie m.in. zakresu, zasad czy też form działań podejmowanych pomiędzy gminą a funkcjonującymi na jego terenie podmiotami, aby wzajemnie się uzupełniać a także efektywniej i skuteczniej realizować cel nadrzędny, jakim jest kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego, zaspokajanie potrzeb oraz podnoszenie poziomu życia mieszkańców.

Współpraca Gminy Nałęczów z organizacjami pozarządowymi dotyczy realizacji zadań publicznych określonych w art. 4 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w zakresie odpowiadającym zadaniom gminy.

Współdziałanie Gminy Nałęczów z Organizacjami obejmuje współpracę o charakterze finansowym i pozafinansowym.

Współpraca Gminy z organizacjami pozarządowymi może być realizowana przez:

1. Zlecenie organizacjom pozarządowym zadań publicznych na zasadach określonych w ustawie w formie:
 - powierzenia wykonania zadania publicznego wraz z udzieleniem dotacji na sfinansowanie jego realizacji,

- wsparcia realizacji zadania publicznego wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie jego realizacji.
2. Tryb wyłaniania podmiotów do realizacji zadań pożytku publicznego określa ustawa lub inne przepisy takie jak: ustawa o pomocy społecznej i ustawa o zamówieniach publicznych.
 3. Współpraca prowadzona jest przez:
 - wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności;
 - konsultowanie z organizacjami pozarządowymi projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji;
 - zawieranie umów o wykonanie inicjatywy lokalnej na zasadach określonych w ustawie;
 - udzielanie organizacjom wsparcia przez nieodpłatne użyczenie sprzętu czy użyczenie pomieszczeń na potrzeby organizacji.

W roku 2023 współpraca Gminy Nałęczów z organizacjami pozarządowymi obejmuje zadania priorytetowe w zakresie:

1. Kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji:

Wspieranie twórczości literackiej w zakresie wydawania książek i innych wydawnictw o charakterze niekomercyjnym, promującym Nałęczów i okolice, ukazujących historię i tradycje Gminy.

2. Upowszechniania kultury fizycznej i sportu:

- 1) Organizacja szkolenia, rozgrywek i współzawodnictwa sportowego;
- 2) Propagowanie różnych form aktywnego wypoczynku dzieci i młodzieży.

3. Upowszechniania krajoznawstwa i turystyki:

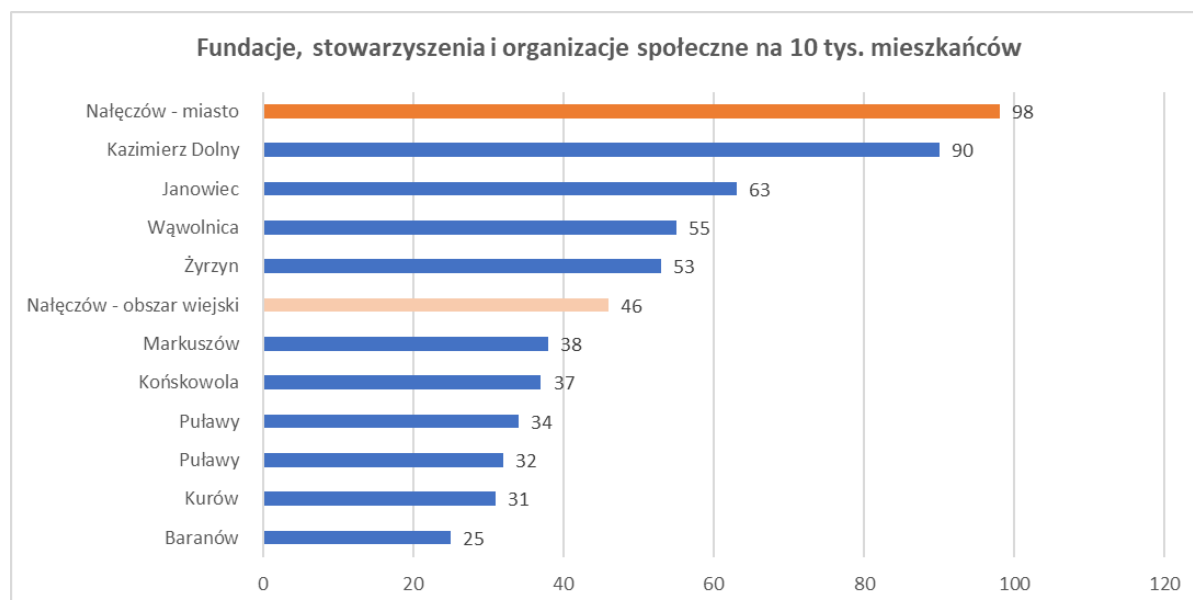
Prowadzenie punktu informacji turystycznej „it” w tym:

- a) przygotowywanie programów zwiedzania dla zorganizowanych grup turystycznych,
- b) zabezpieczenie materiałów promocyjnych dotyczących Nałęczowa i okolic,
- c) aktualizacja danych z zakresu turystyki w serwisie www.naleczow.pl,
- d) przygotowywanie i kolportaż kalendarza imprez turystycznych i kulturalnych.

Dostępne rejestry organizacji społecznych podają różne dane na temat liczby zarejestrowanych organizacji na obszarze Gminy Nałęczów. Najbardziej wiarygodną informację przedstawia rejestr REGON oraz serwis bazy.ngo.pl. Zgodnie z danymi Urzędu Miejskiego w Nałęczowie, na terenie gminy w 2018 r. działało w sumie 26 zarejestrowanych organizacji pozarządowych, z czego 54% na terenie Miasta Nałęczów. Zgodnie z danymi GUS, w 2018 r. na terenie Gminy Nałęczów działało łącznie 55 fundacji, stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, z czego 63,6% stanowiły podmioty z terenu Miasta Nałęczów.

Według danych GUS, w 2021 r. wskaźnik prezentujący fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców wyniósł 98 i jego wartość była ponad dwukrotnie wyższa niż dla powiatu puławskiego – 43.

Wykres 12 Wskaźnik aktywności obywatelskiej – liczba stowarzyszeń, fundacji i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców – w gminach powiatu puławskiego w 2021 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

2.9. Identyfikacja problemów w sferze społecznej

Analiza wskaźników w obszarze trendów demograficznych wskazuje na pogarszające się zjawiska zachodzące na obszarze części gminy.

Dotyczy to przede wszystkim struktury wieku mieszkańców w wyniku zbyt małej liczby urodzeń oraz zwiększającego udziału ludności wieku poprodukcyjnym.

W analizowanym okresie można zauważyć, że społeczeństwo na terenie Gminy Nałęczów starzeje się, tak jak obserwuje się to w skali kraju i Europy. Zmiany zachodzące w strukturze wiekowej mieszkańców, bez podjęcia odpowiednich działań profilaktycznych, mogą pociągać za sobą następujące problemy:

- ✓ spadek zapotrzebowania na usługi przedszkolne w kolejnych latach w związku ze spadkiem liczby osób w wieku przedprodukcyjnym, a także spadek liczby uczniów uczęszczających do szkół podstawowych. Może to mieć negatywne konsekwencje w postaci konieczności racjonalizacji sieci szkół, których utrzymanie będzie nieefektywne w stosunku do liczby uczniów do nich uczęszczających,
- ✓ duży wzrost liczebności osób starszych, który prawdopodobnie pociągnie za sobą

nasilenie się problemów społecznych dotyczących osoby starsze oraz wzrost wydatków gminy w zakresie opieki społecznej.

Nie bez znaczenia jest odpływ ludności (migracje) z części sołectw.

Gmina Nałęczów chce się rozwijać, musi więc przede wszystkim podejmować działania zmierzające do pozostawania na terenie gminy młodych mieszkańców (zwłaszcza osób młodych i młodych rodzin) oraz dostosowywania panujących warunków do potrzeb osób starszych. Aby to osiągnąć, należy przede wszystkim zwiększyć atrakcyjność życiową terenów gminy poprzez rozwój podstawowej infrastruktury oraz działania społeczne.

Wśród poważnych zjawisk kryzysowych podsystemu społecznego obecnych na terenie Gminy Nałęczów, niewątpliwie należy wziąć pod uwagę poziom ubóstwa mieszkańców.

Wskaźnikiem najlepiej opisującym jego poziom jest liczba osób korzystających ze wsparcia Ośrodka Pomocy Społecznej w Nałęczowie. Przyczyny udzielania świadczeń społecznych w Gminie Nałęczów mogą mieć różnorakie podstawy, jak np. ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, bezradność opiekuńczo-wychowawcza, długotrwała choroba, wielodzietność itp. Dane uwzględniające przyczyny przyznania świadczeń w latach poprzednich, wskazują, że ubóstwo jest jednym z głównych przyczyn obniżenia jakości życia mieszkańców gminy, a co za tym idzie, jej społecznej degradacji.

3. Sfera gospodarcza

3.1. Przedsiębiorczość

Na potencjał gospodarczy gminy składa się stopień koncentracji podmiotów gospodarczych, ich charakter, branża, w której działają, a także otoczenie biznesu służących zaspokojeniu potrzeb wewnętrznych i jej mieszkańców oraz potrzeb zewnętrznych. Procesy kształtujące sferę gospodarczą wpływają na dynamikę rozwoju społeczno - ekonomicznego różnych jednostek osadniczych. Powyższa zależność jest szczególnie zauważalna na szczeblu lokalnym. Zjawiska i przemiany gospodarcze w znacznym stopniu determinują kierunek oraz dynamikę rozwoju w pozostałych sferach. Rozwój miejscowej gospodarki jest szczególnie istotny dla mieszkańców gminy, głównie ze względu na szansę zmniejszenia stopy bezrobocia i wzrost poziomu jakości życia.

Na strukturę gospodarczą Gminy Nałęczów składają się główne sektory gospodarki, do których należą: rolnictwo, przemysł i budownictwo oraz usługi.

W 2018 r. na terenie Gminy Nałęczów funkcjonowały 843 podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON, ich wartość w analizowanym okresie kształtowała się na podobnym poziomie. Większy odsetek stanowiły podmioty z obszaru miasta Nałęczów – 65%.

W Nałęczowie w roku 2020 w rejestrze REGON zarejestrowanych było 526 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 385 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano 35 nowych podmiotów, a 12 podmiotów zostało wyrejestrowanych. Na przestrzeni lat 2009-2017 najwięcej (49) podmiotów

zarejestrowano w roku 2010, a najmniej (26) w roku 2015. W tym samym okresie najwięcej (55) podmiotów wykreślono z rejestru REGON w 2011 roku, najmniej (12) podmiotów wyrejestrowano natomiast w 2020 roku.

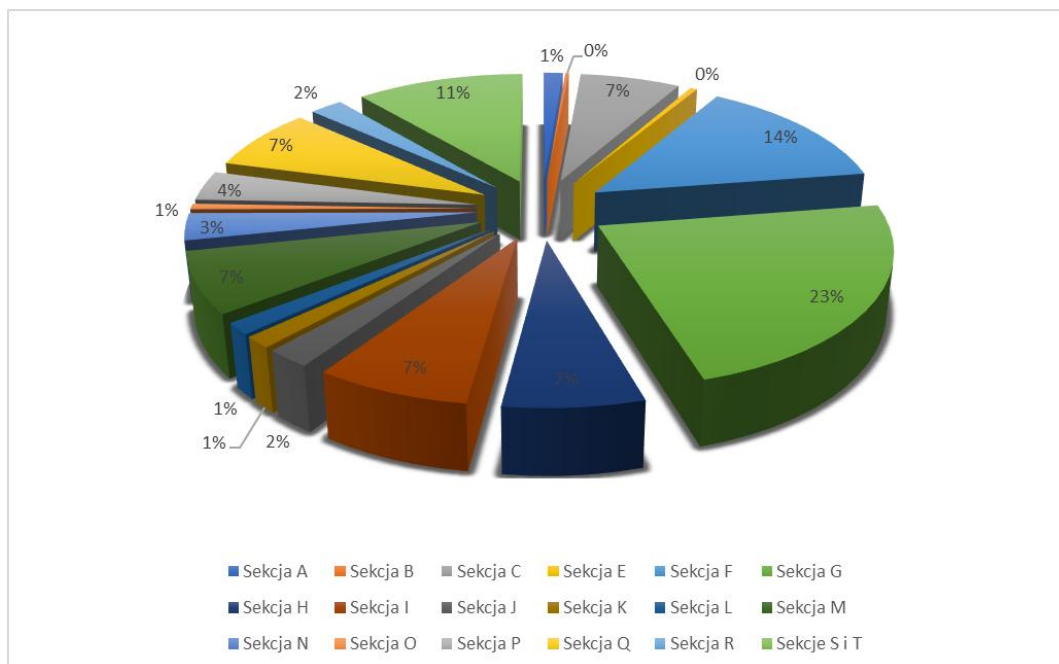
Według danych z rejestru REGON wśród podmiotów posiadających osobowość prawną w Nałęczowie najwięcej (36) jest stanowiących spółki cywilne.

Analizując rejestr pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najwięcej (503) jest mikro-przedsiębiorstw, zatrudniających 0 - 9 pracowników. 1,0% (5) podmiotów jako rodzaj działalności deklaruowało rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, jako przemysł i budownictwo swój rodzaj działalności deklaruowało 15,8% (83) podmiotów, a 83,3% (438) podmiotów w rejestrze zakwalifikowana jest jako pozostała działalność.

Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w Nałęczowie najczęściej deklarowanymi rodzajami przeważającej działalności są Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (24.4%) oraz Budownictwo (11.9%).

Pomimo, iż gmina ma charakter rolniczy, na przestrzeni ostatnich kilku lat odnotowuje się wysoką dynamikę przyrostu liczby podmiotów gospodarczych, co świadczy o sprzyjających warunkach dla prowadzenia działalności gospodarczej. Należy jednakże zauważyć znaczący spadek nowo rejestrowanych podmiotów w rejestrze REGON w roku 2020, co związane jest z pandemią.

Wykres 13 Udział procentowy podmiotów gospodarczych w Gminie Nałęczów w roku 2020 wg sekcji PKD 2007

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS –Bank Danych Lokalnych

Analizując podmioty gospodarcze z terenu Gminy Nałęczów według sekcji PKD 2007 należy stwierdzić, że podstawową dziedziną działalności przedsiębiorstw jest handel.

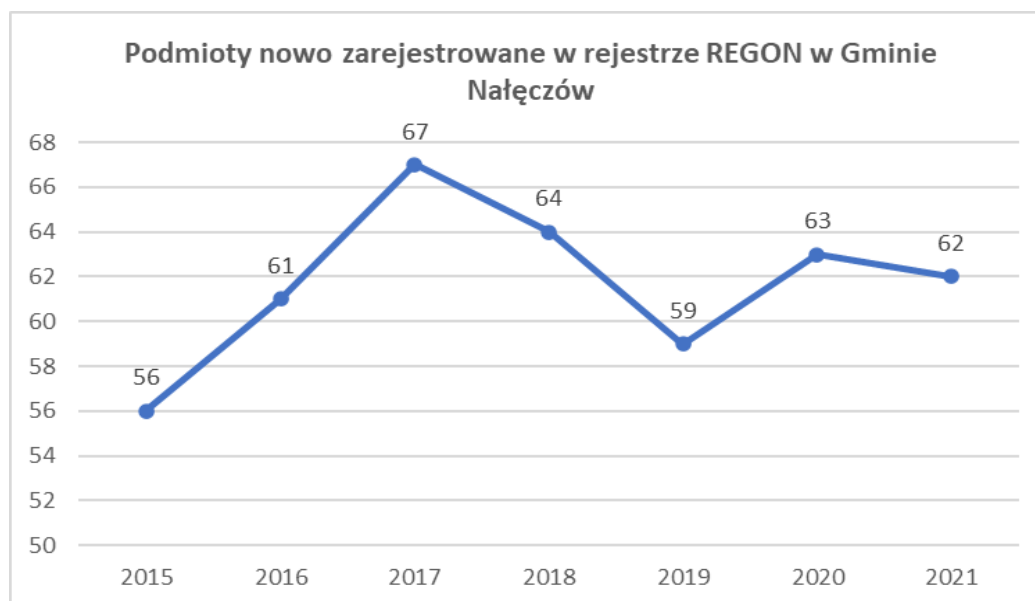
Ważną rolę odgrywają także firmy związane z transportem i gospodarką magazynową i budownictwem.

Istotny odsetek dotyczy także podmiotów gospodarczych zajmujących się przetwórstwem przemysłowym oraz pozostałą działalnością usługową (w tym gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników), edukacją i działalnością profesjonalną, naukową i techniczną.

Pomimo występujących walorów przyrodniczych gminy oraz wiejskiego charakteru obszaru, ilość podmiotów gospodarczych nastawionych na świadczenie usług agroturystycznych oraz firm oferujących usługi hotelowe i rekreacyjno-turystyczne wciąż jest stosunkowo niewielka.

Natomiast mniejszy procent występuje w największym stopniu w przypadku podmiotów zajmujących się dostawą wody i gospodarowania ściekami, budownictwa, działalnością związaną z obsługą rynku nieruchomości, budownictwem oraz związanej z kulturą rozrywką i rekreacją.

Wykres 14 Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w Gminie Nałęczów

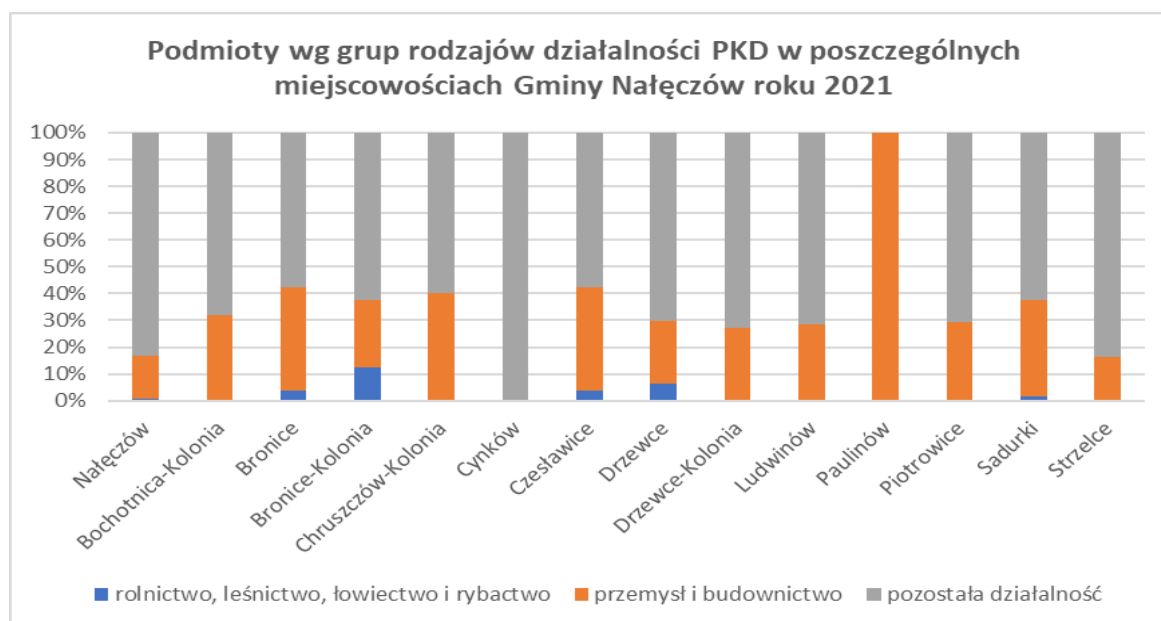

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Pomimo, iż gmina ma charakter rolniczy, na przestrzeni ostatnich kilku lat odnotowuje się wysoką dynamikę przyrostu liczby podmiotów gospodarczych, co świadczy o sprzyjających warunkach dla prowadzenia działalności gospodarczej.

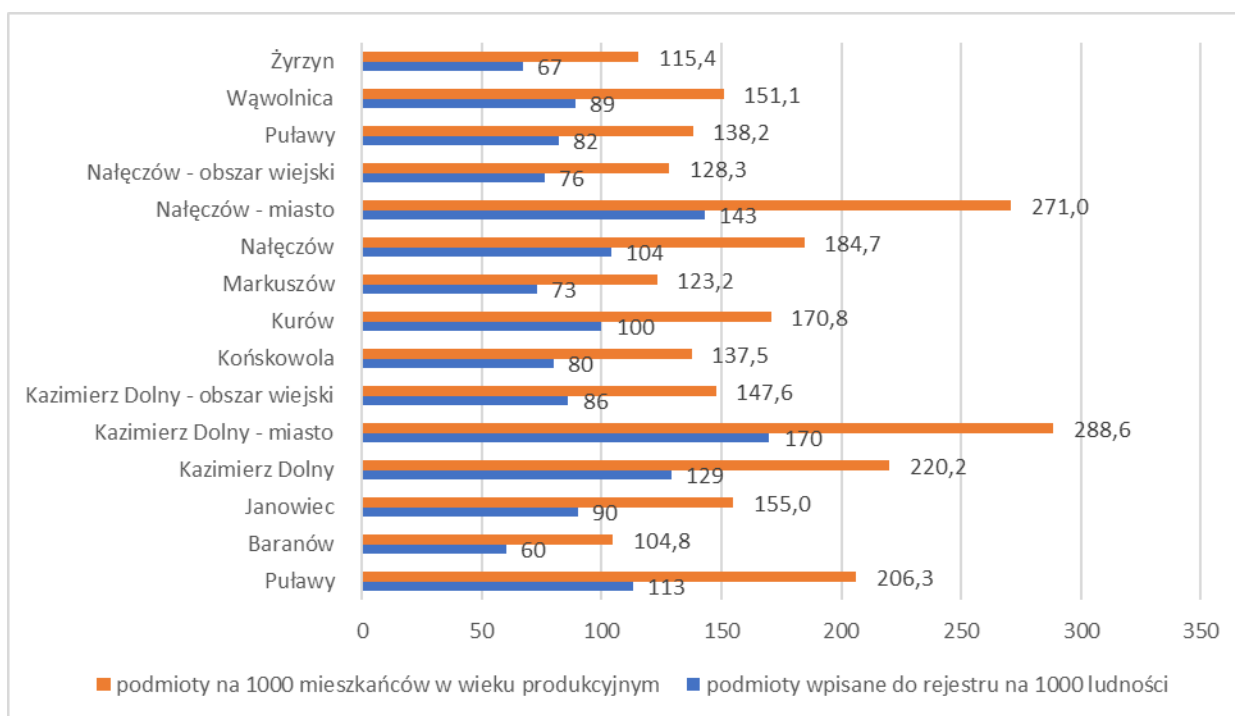
Należy, jednakże zauważyć znaczący spadek nowo rejestrowanych podmiotów w rejestrze REGON w roku 2021.

Wykres 15 Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD w poszczególnych miejscowościach Gminy Nałęczów roku 2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Wykres 16 Podmioty gospodarcze zarejestrowane w rejestrze REGON na 1000 mieszkańców/ 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w roku 2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Wskaźnik przedsiębiorczości na terenie gminy definiowany jako liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON na 1000 mieszkańców wyniósł 104 i jest on wyższy niż w województwie lubelskim, gdzie wynosi 92 oraz niższy niż w kraju – 122.

Warto zaznaczyć, że ogólna liczba podmiotów na całym obszarze powiatu puławskiego stale rośnie, co pokazuje poniższa tabela.

Struktura własnościowa podmiotów gospodarczych pokazuje znaczną przewagę sektora prywatnego nad publicznym. Niezwykle pozytywny jest fakt, że zarówno sektor publiczny, jak i prywatny cechuje się dużą stabilnością i odpornością na zmiany w koniunkturze gospodarczej. W badanym okresie odnotowano stały wzrost podmiotów w sektorze prywatnym i publicznym.

Tabela 23 Liczba przedsiębiorstw na terenie powiatu puławskiego w latach 2016-2021

Liczba przedsiębiorstw w gminach powiatu lubelskiego							
Gmina	2016	2017	2018	2019	2020	2021	dynamika zmian [%]
Baranów	176	174	186	185	204	219	24,43
Janowiec	286	285	300	314	319	327	14,34
Kazimierz Dolny - miasto	510	506	515	534	543	552	8,24

Kazimierz Dolny - obszar wiejski	203	219	249	247	257	266	31,03
Końskowola	600	594	609	623	651	686	14,33
Kurów	679	687	705	718	730	738	8,69
Markuszów	181	179	191	196	204	211	16,57
Nałęczów - miasto	496	502	497	503	526	526	6,05
Nałęczów - obszar wiejski	345	351	346	349	355	381	10,43
Puławy	765	809	866	904	940	1 003	31,11
Wąwolnica	313	338	348	373	379	390	24,60
Żyrzyn	337	346	374	389	411	415	23,15

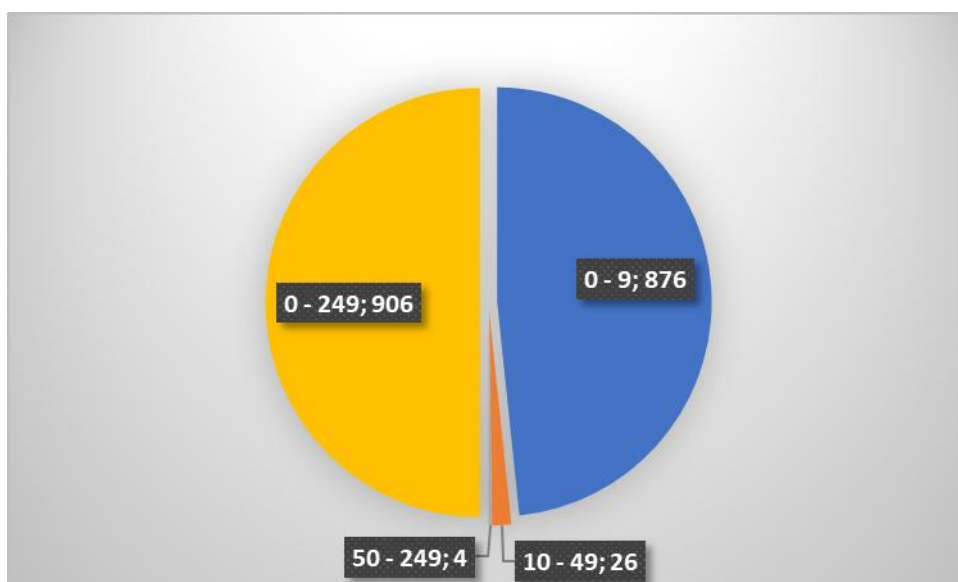
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Struktura podmiotów gospodarczych

W Gminie Nałęczów mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób – stanowiły one na koniec 2021 roku 48% wszystkich firm.

Firmy zatrudniające od 10 do 49 oraz od 50 do 249 osób stanowiły 2%. Na terenie gminy funkcjonuje 50% firm zatrudniających powyżej 250 pracowników.

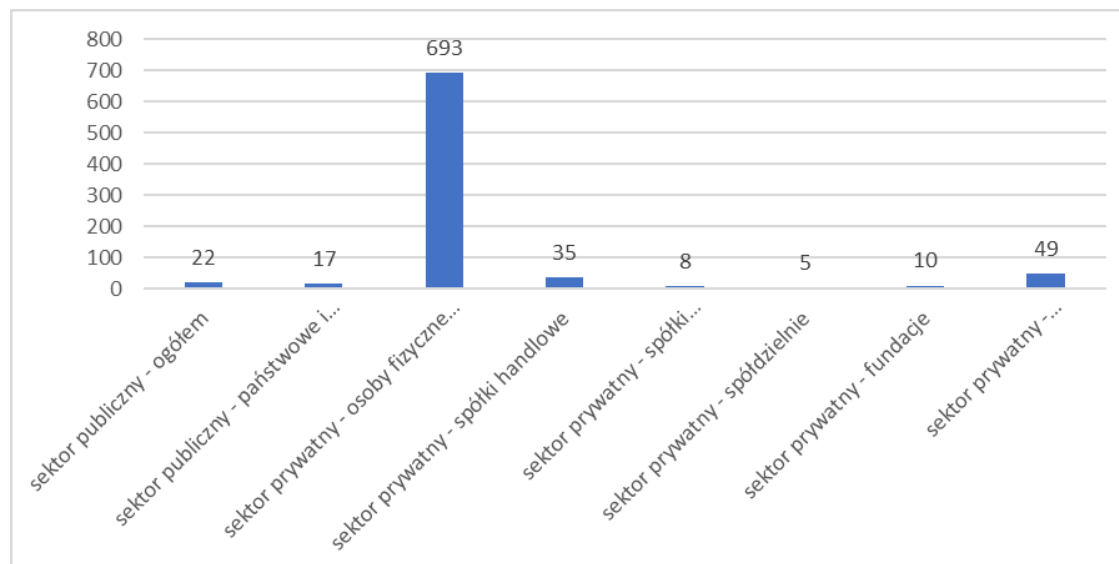
Wykres 17 Podmioty gospodarcze w Gminie Nałęczów klasyfikowane w 2021 roku według kryterium liczby pracujących

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Wśród form prawnych firm działających w Gminie Nałęczów zdecydowanie dominują podstawowe w postaci jednoosobowych działalności gospodarczych.

Wykres 18 Podmioty gospodarcze w Gminie Nałęczów w 2021 roku wg sektorów własnościowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Przedsiębiorcy z Gminy Nałęczów prezentują wysoką skuteczność w pozyskiwaniu funduszy z Unii Europejskiej. W związku z tym podjęcie przez władze gminy inicjatyw mających na celu informowanie i zachęcanie środowisk biznesowych do aplikowania o środki stanowi może szansę zwiększenia ilości projektów inwestycyjnych dla firm. Profil gospodarczy gminy opiera się w dużej mierze na działalności handlowej, usługowej, budowlanej i przetwórczej profil gospodarczy gminy przekłada się na relatywnie dużą liczbę zarejestrowanych przedsiębiorstw. Ważne jest zatem utrzymanie obecnego poziomu rozwoju oraz udzielanie szerokiego wsparcia przedsiębiorcom przez władze gminy. Istotne jest promowanie lokalnych firm jak również stworzenie systemowych mechanizmów informujących o konkursach i wspierających przedsiębiorców w przygotowywaniu wniosków o dofinansowanie z funduszy UE.

3.2. Rynek pracy i bezrobocie

Bezrobocie:

Najbardziej niekorzystnym zjawiskiem charakterystycznym dla okresu transformacji gospodarki od początku lat 90-tych jest bezrobocie, które szczególnie mocno dotyka ludzi młodych.

Tabela 24 Sfera społeczna bezrobocie (wskaźniki na 100 mieszkańców).

Lp.	Sołectwo	Liczba osób bezrobotnych/ 100 mieszkańców	Liczba osób długotrwale bezrobotnych/ 100 mieszkańców	Liczba osób bezrobotnych z prawem do zasiłku	Występowanie negatywnego zjawiska w obszarze bezrobocia
1.	Miasto Nałęczów	2,5	1,01	0,51	2
2.	Bochohnica – Kolonia	3,41	1,46	0,73	3
3.	Bronice	2,53	0	0	0
4.	Bronice – Kolonia	1,56	0	0,78	1
5.	Chruszczów – Kolonia	7,69	1,92	0	2
6.	Cynków	3,73	0,74	1,49	2
7.	Czesławice	3,31	1,73	0,47	3
8.	Drzewce	2,25	0,86	0,17	0
9.	Drzewce – Kolonia	3,22	1,26	0,28	2
10.	Ludwinów	2,24	1,12	0	1
11.	Paulinów	0	0	0	0
12.	Piotrowice	2,13	0,56	0	0
13.	Sadurki	2,77	1,38	0,11	2
14.	Strzelce	3,12	0,72	0,48	2
ŚREDNIA		2,89	0,91	0,36	1,42

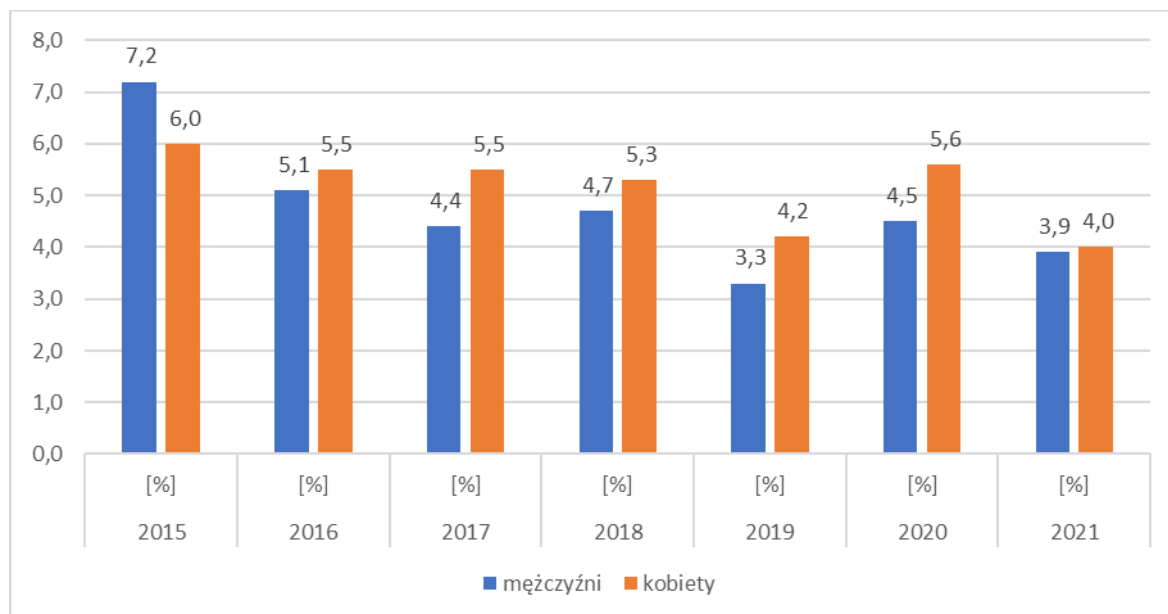
Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z Urzędu Miasta Nałęczów

Szansę uzyskania pracy zależą od poziomu wykształcenia bezrobotnych i zgodności ich kwalifikacji zawodowych z zapotrzebowaniem rynku pracy. Większą mobilność zawodową i umiejętność przystosowania się do wzrastających wymagań wobec zatrudnianych osób, posiadają ludzie z wyższym wykształceniem. Pod względem poziomu wykształcenia najliczniejszą kategorię w gminie stanowią bezrobotni z wykształceniem zawodowym i podstawowym. Najmniejszy procent bezrobotnych występuje w grupie osób posiadających wykształcenie wyższe.

Rynek pracy:

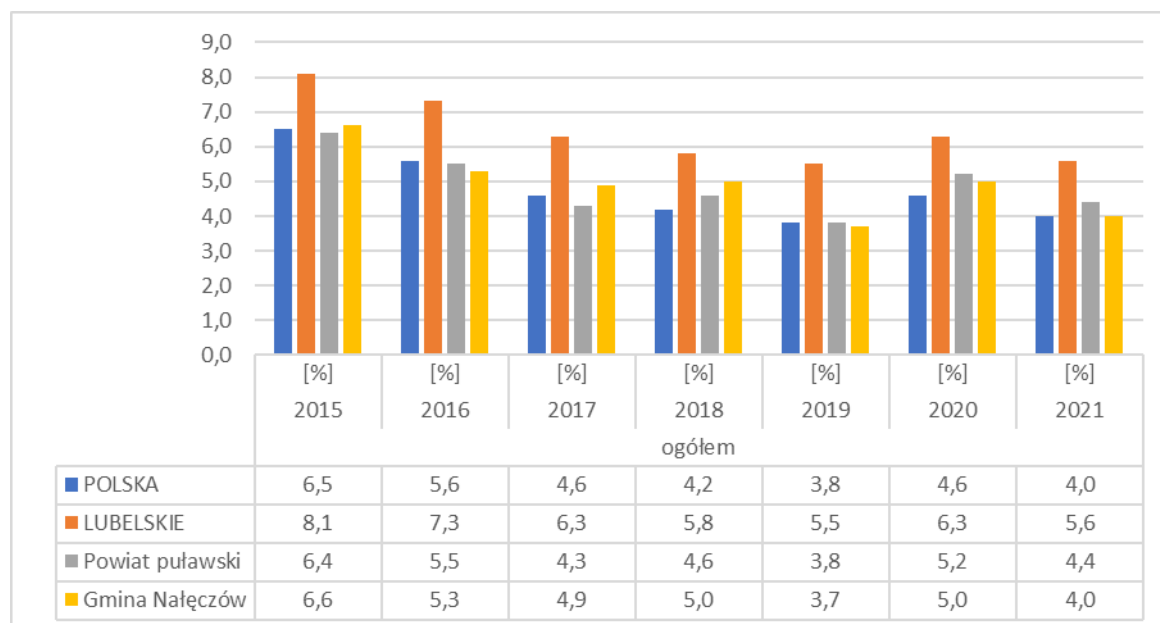
Sytuację na rynku pracy odzwierciedla udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. W gminie wskaźnik ten podlegał wahaniom. Według najnowszych danych GUS 2020 roku udział bezrobotnych zarejestrowanych wśród osób w wieku produkcyjnym wyniósł 4,9 %. Udział ten był niższy niż dla kraju, niższy niż dla województwa oraz niższy niż dla powiatu. Należy jednak pamiętać, że jest to tylko jeden ze sposobów podawania wielkości bezrobocia. Stopa bezrobocia obliczona tym sposobem będzie zawsze niższa, bo liczebność ludności w wieku produkcyjnym jest zawsze większa od liczebności ludności aktywnej ekonomicznie. W Polsce najczęściej podawaną stopą bezrobocia jest wartość bezrobocia rejestrowanego obliczana na poziomie powiatu, wypada ona przeciętnie ok 1,5% poniżej stopy bezrobocia ustalonej w badaniu BAEL.

Wykres 19 Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Wykres 20 Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w – porównanie średniej dla Polski, województwa, powiatu

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Bezrobocie jest jednym z podstawowych czynników prowadzących do wykluczenia społecznego. Dlatego kluczowe jest podejmowanie działań minimalizujących poziom tego zjawiska. Szczególny nacisk winien być położony na wsparcie grup znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, zwłaszcza osób długotrwale bezrobotnych.

W Gminie Nałęczów na 1000 mieszkańców pracuje 173 osób. 62,8% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 37,2% mężczyźni.

Bezrobocie rejestrowane w Gminie Nałęczów wynosiło w 2020 roku 6,5% (7,2% wśród kobiet i 5,9% wśród mężczyzn).

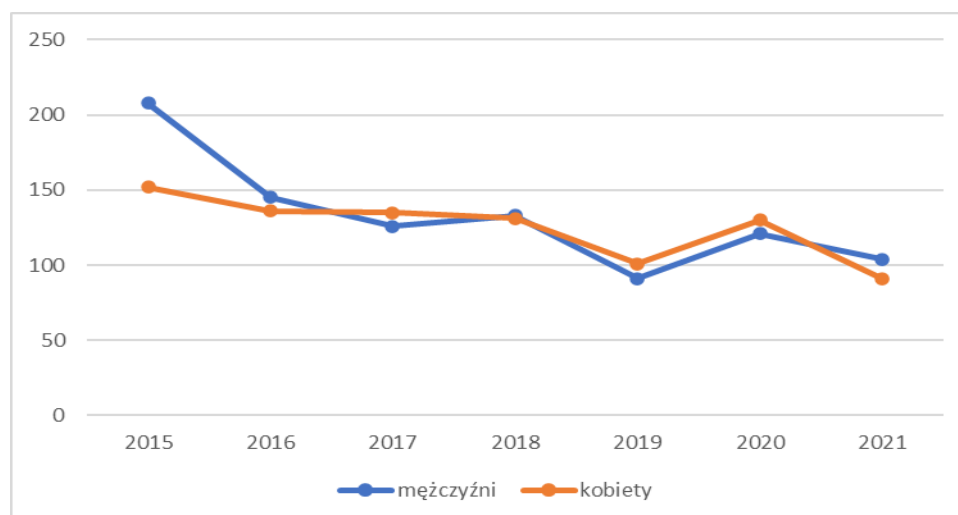
Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców Gminy Nałęczów 787 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 688 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy - tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi -99. Natomiast 36,5% aktywnych zawodowo mieszkańców Gminy Nałęczów pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 26,3% w przemyśle i budownictwie, a 10,9% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 1,8% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

Tabela 25 Liczba bezrobotnych wg płci

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
mężczyźni	208	145	126	133	91	121	104
kobiety	152	136	135	131	101	130	91
ogółem	360	281	261	264	192	251	195

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Wykres 21 Dynamika bezrobocia w Gminie Nałęczów wg płci.

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL

Istotną barierą rozwiązania problemu bezrobocia w Gminie Nałęczów jest niski poziom wykształcenia i kwalifikacje bezrobotnych, co rzutuje na ich niską konkurencyjność na

rynku pracy, przedsiębiorczość i aktywność w poszukiwaniu bądź stworzeniu własnego miejsca pracy. W Gminie Nałęczów wśród osób bez pracy przeważają te z wykształceniem podstawowym oraz gimnazjalnym jak również z policealnym i średnim zawodowym. Sporą grupę stanowią także osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym.

Ograniczenie bezrobocia wymagać będzie zmiany struktury rynku pracy w kierunku:

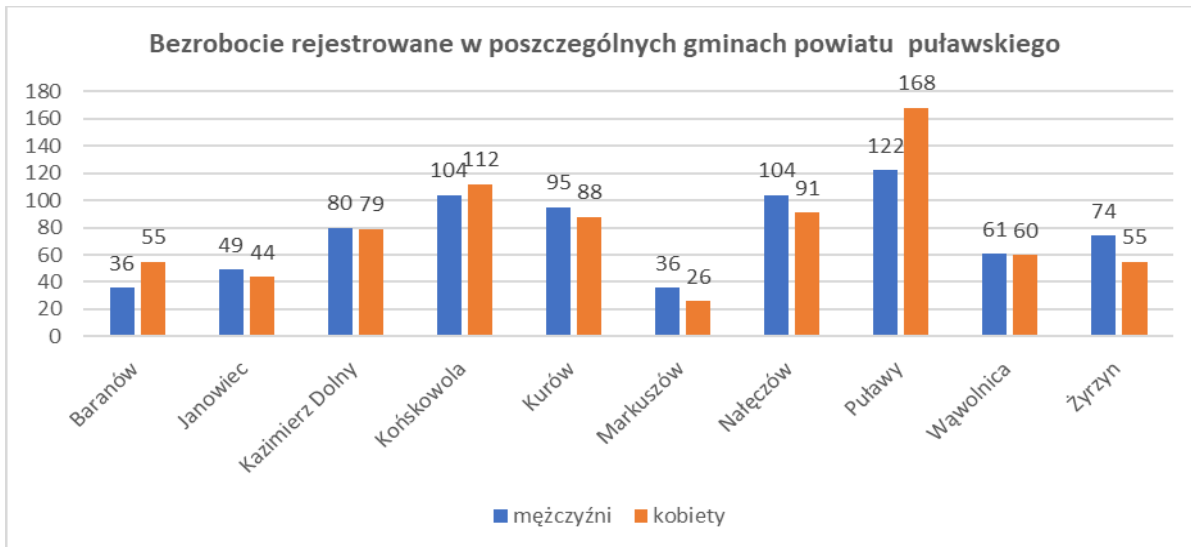
- ✓ znacznego ograniczenia zatrudnienia w sektorze rolnictwa,
- ✓ wzrostu ilości miejsc pracy w sektorach bardziej kreatywnych dochodowo (sektor produkcyjny, budownictwo, przetwórstwo rolno-spożywcze),
- ✓ wzrostu podaży miejsc pracy w usługach związanych z obsługą ruchu agroturystycznego.

Wymagana na rynku pracy większa konkurencyjność, mobilność i samodzielność nie sprzyja wzrostowi dzietności, tym bardziej, że jest dodatkowo wzmacniana stopniową redukcją zabezpieczeń socjalnych dla kobiet i rozwiązań instytucjonalnych ułatwiających pogodzenie rodzicielstwa z aktywnością zawodową. Warto przy tym zwrócić uwagę na trwały charakter tych zmian.

Jeśli chodzi o poprawę na rynku pracy związaną z wychodzeniem z niego roczników wyżowych, a wchodzeniem mniej licznych roczników po wyżowych, trzeba jednak pamiętać, że w takiej sytuacji mniej osób będzie pracowało na więcej niepracujących (roczniki opuszczające rynek pracy obecnie są i będą, zgodnie z założeniami starego systemu emerytalnego, utrzymywane przez pracujących). Oznacza to zatem możliwość zwiększenia obciążenia fiskalnego pracujących i pogorszenie się sytuacji na rynku pracy i możliwe zmniejszenie świadczeń dla korzystających z systemu emerytalnego, które z kolei może pośrednio negatywnie wpływać na umieralność oraz spowodować pogorszenie się sytuacji społecznej.

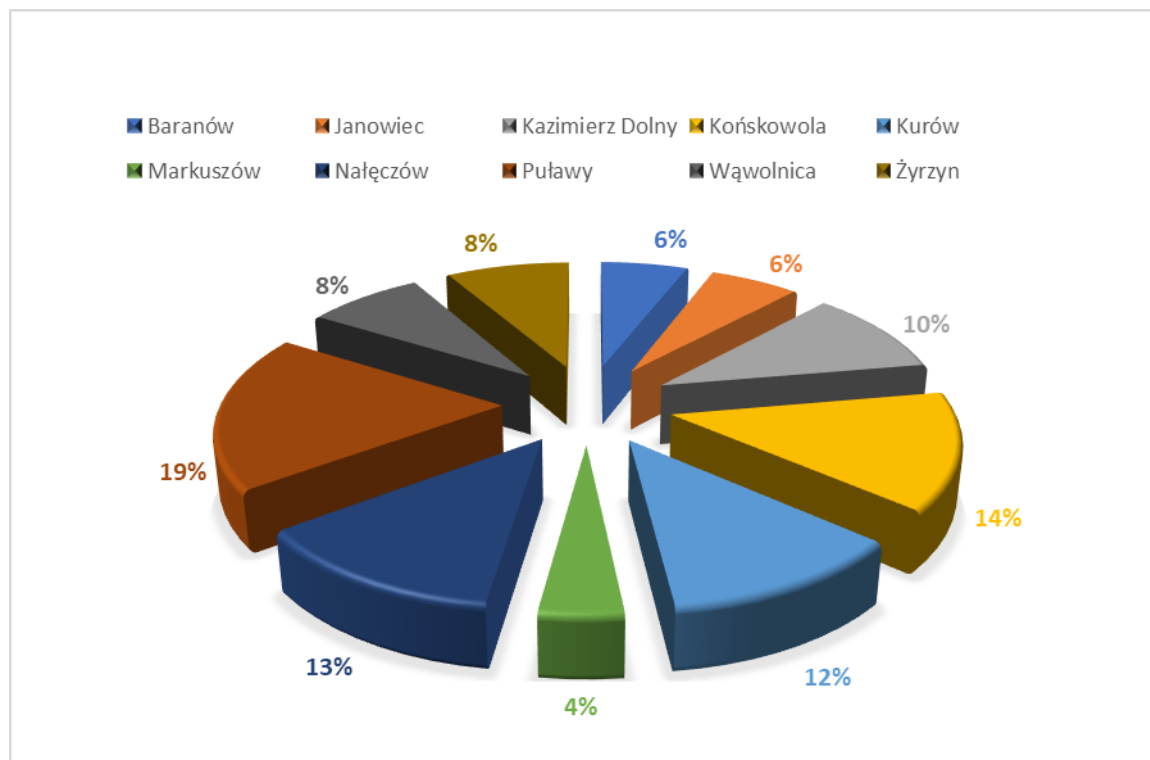
Wszelkie działania powinny mieć na celu eliminację ze struktury bezrobocia grup wysokiego ryzyka (bezrobotnych pozostających w rejestrze powyżej 12 miesięcy, bezrobotnych bez prawa do zasiłku, młodych bezrobotnych, bezrobotnych z niskimi kwalifikacjami zawodowymi, bezrobotnych kobiet, bezrobotnych mieszkających na wsi).

Wykres 22 Bezrobocie rejestrowane w poszczególnych gminach powiatu puławskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Wykres 23 Bezrobotni w poszczególnych gminach - [%] bezrobotnych na tle powiatu puławskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

W roku 2021 większy udział w liczbie bezrobotnych na terenie powiatu puławskiego miały kobiety.

Bezrobocie jest jednym z podstawowych czynników prowadzących do wykluczenia społecznego. Dlatego kluczowe jest podejmowanie działań minimalizujących poziom tego zjawiska. Szczególny nacisk winien być położony na wsparcie grup znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, zwłaszcza osób długotrwale bezrobotnych.

Wskaźnik Rynku Pracy (WRP) informujący z wyprzedzeniem o przyszłych zmianach w wielkości bezrobocia - spadł o 0,8 pkt m/m w grudniu 2019 r., podało Biuro Inwestycji i Cykli Ekonomicznych (BIEC). Analitycy wskazują jednak, że ze względu na trwającą od 2020 r. pandemię COVID-19 oraz związany z tym kryzys gospodarczy, liczba bezrobotnych w tym czasie niepokojąco wzrośnie, natomiast w kolejnych latach będzie uzależniona od tempa odbudowywania strat w poszczególnych segmentach rynku.

Można się spodziewać, że będzie rosło zapotrzebowanie na specjalistów. Pracodawcy coraz mniejszą wagę przywiązują do wykształcenia, dużo bardziej liczą się dla nich umiejętności i doświadczenie. **Od wielu lat obserwuje się największy deficyt pracowników wykwalifikowanych technicznych niższego szczebla, tzw. osób z fachem w ręku, jak elektrycy, spawacze czy technolodzy żywności.** Takich osób brakuje na rynku pracy. Wciąż duże jest zapotrzebowanie na informatyków i specjalistów IT, które będzie wzrastać.

W gospodarce, którą dotyka kryzys rośnie zapotrzebowanie na ludzi wiedzy, wysokich kompetencji, dzięki którym możliwe będzie odbudowanie utraconej pozycji rynkowej. Stąd bardzo ważną kwestią są zintegrowane kwalifikacje (znajomość zawodu + znajomość języków obcych) kompetencje miękkie (komunikacja, organizacja pracy, praca zdalna).

Przeprowadzona analiza struktury bezrobocia pozwoliła stwierdzić, że bezrobocie w Gminie Nałęczów jest zróżnicowane i dotyczy znacznej części jej mieszkańców. Problem wysokiego bezrobocia prowadzi do powstania jego negatywnych skutków odczuwalnych nie tylko przez samych bezrobotnych, ale również przez ich rodziny oraz całą społeczność. Negatywne skutki wywoływane przez bezrobocie sprowadzają się przede wszystkim do degradacji społecznej bezrobotnych, poczucia wykluczenia społecznego. Skutki bezrobocia można rozpatrywać w dwóch aspektach. Pierwszy to skutki ekonomiczne związane z kosztami finansowania bezrobocia. Wśród kosztów ekonomicznych bezrobocia należy wyodrębnić dwa rodzaje kosztów: – koszty bezpośrednie będące faktycznymi wydatkami finansowymi ponoszonymi w związku z występującym bezrobociem; – koszty pośrednie nie będące realnymi wydatkami, ale pośrednimi stratami gospodarczymi i społecznymi.

Reasumując dane dotyczące problemu bezrobocia na terenie Gminy Nałęczów warto pamiętać o kilku wrażliwych grupach, które mają problemy ze znalezieniem pracy, a więc o osobach o najniższym wykształceniu, osobach nie posiadających doświadczenia zawodowego oraz długotrwale bezrobotnych. Z uwagi na niedostatecznie wykorzystany potencjał osób bezrobotnych, uważa się za niezbędne podejmowanie działań minimalizujących poziom zjawiska bezrobocia prowadzącego do wykluczenia społecznego. W celu aktywizacji zawodowej mieszkańców gminy, nieodzowne są działania aktywizujące w stosunku do osób długotrwale bezrobotnych w kierunku udziału w szkoleniach i programach aktywizacji rynku pracy i przeciwdziałania bezrobociu przy udziale potencjalnych pracodawców. Szczególny nacisk winien być położony na wsparcie grup znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, tj. osób w grupie wiekowej 25 – 34 lata,

osób długotrwale bezrobotnych, osób niepełnosprawnych, kobiet i osób z niskimi kwalifikacjami. Omawiane kategorie są szczególnie narażone na marginalizację społeczną i ekonomiczną.

Wynagrodzenia:

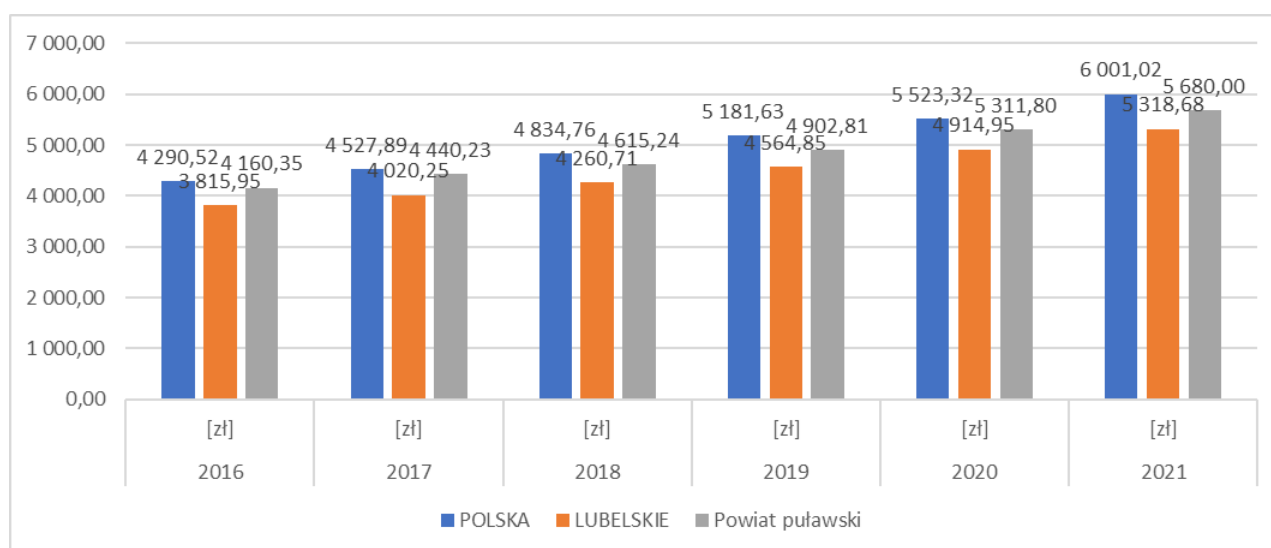
W 2021 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Gminie Nałęczów wynosiło 4 615,93 PLN (dane dla powiatu puławskiego), co odpowiada 76,9% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce.

Tabela 26 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto na terenie powiatu lubelskiego w relacji do średniej krajowej

Wynagrodzenie ogółem						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	[zł]	[zł]	[zł]	[zł]	[zł]	[zł]
POLSKA	4 290,52	4 527,89	4 834,76	5 181,63	5 523,32	6 001,02
LUBELSKIE	3 815,95	4 020,25	4 260,71	4 564,85	4 914,95	5 318,68
Powiat puławski	4 160,35	4 440,23	4 615,24	4 902,81	5 311,80	5 680,00
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (Polska=100)						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]
POLSKA	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
LUBELSKIE	88,9	88,8	88,1	88,1	89,0	88,6
Powiat puławski	97,0	98,1	95,5	94,6	96,2	94,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Wykres 24 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto na tle województwa i kraju w latach 2017-2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

3.3. Sektor rolniczy

Gmina Nałęczów, oprócz uzdrowiskowej specyfiki, posiada także charakter rolniczy. W gminie przeważa rolnictwo indywidualne. Znajduje się tu ponad 2 tys. Gospodarstw rolnych, które łącznie obejmują obszar około 4,7 tys. ha. Stanowi to blisko 91% powierzchni wszystkich użytków rolnych gminy.

Średni obszar gospodarstwa prywatnego szacuje się na poziomie nieznacznie przewyższającym 2 ha.

Podstawowym przedmiotem uprawy są: zboża, krzewy jagodowe, chmiel, buraki cukrowe oraz warzywa. Występuje również działalność sadownicza. Powierzchnia terenów sadowniczych w stosunku do całości użytków rolnych przedstawia się na poziomie 11%.

3.3.1. Ocena jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Na elementy jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej składa się **gleba, klimat, rzeźba terenu i warunki wodne**. Warunki te kształtują w zasadniczym stopniu strukturę użytkowania gruntów i poziom rozwoju społeczno - gospodarczego gminy.

Obszar Gminy Nałęczów pod względem morfologii gleb jest dość jednolity.

Urodzajne gleby wykształciły się na lessach jako skale macierzystej i uległy nieznacznym przekształceniom strukturalnym w okresie lodowcowym. Najmniejszym przekształceniom uległy gleby na obszarach wierzchowinowych, a w partiach stokowych dolin rzecznych i suchych zostały wymieszane z innym materiałem. W gminie przeważają gleby brunatne wylugowane (63,6%) i właściwe (6%) oraz gleby płowe (23,4%) – co stanowi 93% powierzchni użytków rolnych gminy. Najbardziej narażone na erozję wodną są gleby brunatne właściwe zajmujące kulminacje terenu.

Niewielkie powierzchnie zajmują mady (2,2%), czarne ziemie właściwe i zdegradowane (2%), gleby pochodzenia organicznego (1,6%); nie odgrywające większej roli w rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Pod względem bonitacyjnym zdecydowanie przeważają urodzajne gleby klasy II (38,8%) i III (55,6%) – łącznie zajmują 94,4% ogólnej powierzchni użytków rolnych. Gleby klas IVa i IVb łącznie zajmują 5,4% powierzchni użytków rolnych, gleby klas niższych praktycznie nie występują.

Rozmieszczenie gleb według klas bonitacyjnych jest stosunkowo równomierne. W dnach wąwozów i suchych dolin występują deluwia, wykształcone we współczesnych procesach glebotwórczych z materiału budującego wysoczyzny lessowe. Użytki zielone zajmują dna dolin rzecznych – przeważają klasy II (49%) i III (34,6%) z udziałem klas IV (10,4%) - łącznie 94% powierzchni użytków zielonych w gminie.

Ocena pod względem przydatności rolniczej gleb, określanej jako kompleksy gleboworolnicze, przedstawia się następująco:

Zdecydowanie przeważają kompleksy: 1 – pszenney bardzo dobry i 2 – pszenney dobry; łącznie zajmują powierzchnię 85,3% wszystkich gruntów ornych.

Są to gleby o najwyższej przydatności do produkcji rolnej; tworzą duże powierzchnie w środkowej, wschodniej i północno-zachodniej części gminy.

Kompleks 3 – pszenno-wadliwy występuje na kulminacjach terenu i na zboczach, charakteryzuje się okresowym niedoborem wody przy braku opadów atmosferycznych.

Pozostałe kompleksy: 4 – żytni bardzo dobry, 5 – żytni dobry, 8 – zbożowo-pastewny mocny występują w niewielkich powierzchniach (2,0% i 2,1% powierzchni gruntów ornych) prawie wyłącznie w południowo-zachodniej części gminy.

Wśród użytków zielonych zdecydowanie przeważa kompleks 2z – użytki zielone średnie (78,1%) z niewielkim udziałem kompleksu 3z (17,2%); kompleks 1z zajmuje 4,7% powierzchni użytków zielonych.

Pod względem waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej, wyrażonej wskaźnikiem oceny warunków agroekologicznych (IUNG w Puławach) gmina Nałęczów uzyskała wysoką ocenę 98,4 punktów (gmina Konopnica: 103,2; gmina Wąwolnica: 85,7).

Na tę ocenę składają się:

- wysoka przydatność rolnicza gleb,
- średnio korzystny agroklimat,
- średnio korzystna (dla potrzeb rolnictwa) rzeźba terenu
- tereny o znacznym nachyleniu, podatność gruntów wytworzonych ze skały lessowej na erozję,
- bardzo korzystne warunki wodne.

Drugim elementem jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej jest **klimat**.

Gmina Nałęczów leży w V regionie bioklimatycznym „południowo-wschodnim”, który jest najcieplejszym regionem klimatycznym w Polsce. Średnie roczne usłonecznienie na terenie gminy wynosi 1593 godziny. Średnia roczna temperatura powietrza w gminie wynosi w ciągu roku 7,4 °C. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec, w którym temperatura osiąga 17,5°C,

a najchłodniejszym – styczeń, w którym średnia temperatura spada -3,2 °C. Na terenie gminy kształtuje się mniejsza niż w innych uzdrowiskach liczba dni z opadami, wynosi ona 155 dni (jest znacznie mniejsza niż średnia dla uzdrowisk w wysokości 183 dni). Roczna suma opadów wynosi przeciętnie 540 mm (max opadów w czerwcu – 84 mm, min w lutym – 25 mm).

Wiatry na terenie gminy zaliczane są do wiatrów umiarkowanych, osiągają średnią prędkość na poziomie około 3,4 m/s, najmocniejsze wiatry można zaobserwować w kwietniu, kiedy ich średnia prędkość osiąga 4,1 m/s. Na terenie gminy przeważają wiatry wschodnie i zachodnie, a także wiatry z sektora południowego. Charakterystyczne cechy klimatu gminy stanowią o właściwościach leczniczych tego obszaru.

Do najważniejszych właściwości regionu należą:

- ✓ samoczynne obniżanie ciśnienia tętniczego krwi,

- ✓ zmniejszenie dolegliwości chorób serca.

Dzięki wyżej wymienionym właściwościom leczniczym Gmina Nałęczów, a w szczególności Miasto Nałęczów stanowi uzdrowisko klimatyczno-kardiologicznego.

Trzecim elementem jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej jest **rzeźba terenu**, której wpływ ocenia się jako bezpośredni i pośredni.

Rzeźba gminy zdeterminowana jest budową geologiczną czwartorzędu. Jego utwory są silnie zróżnicowane pod względem genezy, litologii i miąższości. Wyróżniają się dwa podstawowego ogniwa stratygraficzne: starsze osady glacialne i fluwioglacialne, pochodzące z okresu zlodowacenia środkowopolskiego oraz młodsze osady, głównie peryglacialne, związane ze zlodowaceniem Wisły. Starsze osady glacialne to utwory morenowe i wodnolodowcowe, budujące Równinę Bełżycką, natomiast osady peryglacialne są reprezentowane przez utwory lessowe. Te ostatnie występują w trzech poziomach, rozdzielonych warstwami gleby kopalnej. Chociaż utwory te pokrywają prawie całą gminę (pozbawione są ich jedynie dna dolin), posiadają różny charakter (w zależności od stopnia zawartości piasku i gliny) i zmienną miąższość (0 – 20 m).

Głównie ten ostatni czynnik wpływa na zróżnicowane ukształtowanie powierzchni topograficznej gminy – wiodące kryterium wyodrębnienia z Płaskowyżu Nałęczowskiego i Równiny Bełżyckiej mikroregionów, tj. podstawowych fizycznogeograficznych jednostek taksonomicznych.

Z obszaru zlewni Bystrej należą do nich:

- 3) Wierzchowina Chruszczowska – silnie rozcięta wąwozami część Płaskowyżu pomiędzy Rogalowem a Chruszczowem;
- 4) Wierzchowina Czesławicka – słabiej urozmaicona od sąsiedniego mikroregionu część płaskowyżu, położona na północny-wschód od Nałęczowa;
- 5) Niecka Antopolska – wykorzystywane przez dolny odcinek Ochotniczanki równoleżnikowe obniżenie, częściowo podmokłe i zajęte pod stawy;
- 6) Wierzchowina Charzu – położona na wschód od południkowego odcinka doliny Bystrej słabo urozmaicona wierzchowina lessowa, żłobiona suchymi dolinami;
- 7) Pagórki Wąwolnickie – silnie rozcięta strefa zboczowa doliny Bystrej, ciągnąca się od Wąwolnicy do południkowego odcinka doliny Bystrej; pochodząca z trzeciorzędu rzeźba częściowo zamaskowana jest pokrywą lessową;
- 8) Działy Polkowszczyzny – mikroregion Równiny Bełżyckiej, ograniczony dolinami Sanicy, Bystrej i Czerki, odznacza się monotonną rzeźbą; jest to fragment zrównania kredowego przykrytego lessem;
- 9) Dolina Bystrej – wcięta ok. 50 m w wierzchowinę lessową, stanowi główną linię podziału Płaskowyżu Nałęczowskiego. Rzeźba płaskowyżu lessowego w zlewni Kurówki reprezentuje cechy Wierzchowiny Czesławickiej. Obszar gminy kulminuje w północnej części gminy w rejonie Ludwinowa (w części zwane „Kolonią” (przeszło 226 m n.p.m), natomiast najniższej położone tereny (dno doliny Bystrej) nie przekraczają wysokości ok. 160 m n.p.m. Deniwelacja wynosi więc ok. 66 m.

Czwartym elementem jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej są **warunki wodne**. Są one jednym z najważniejszych czynników środowiska przyrodniczego dla produkcji

rolnej. Szkodliwym może być zarówno nadmiar, jak i niedobór wody.

Wyżyna Lubelska charakteryzuje się słabo rozwiniętą siecią wód powierzchniowych. Obszar Gminy Nałęczów nie stanowi pod tym względem wyjątku. Na obszarze gminy występuje mała gęstość sieci rzecznej w szczególności do stopnia rozwinięcia sieci dolinnej. Jedynie rzeki: Bystra, Bochatniczanka, i Potok Olszowiecki stale prowadzi wodę, natomiast ich dopływy znajdują się na pograniczu cieków stałych i okresowych. Rzeka Bystra wraz z dopływami jest prawobrzeżnym dopływem Wisły.

3.3.2. Struktura agrarna

Do czynników ekonomiczno - organizacyjnych produkcji rolnej zalicza się również strukturę gospodarstw oraz zasoby siły roboczej i pociągowej.

Gospodarstwa rolne charakteryzują się niekorzystną strukturą agrarną, 85% stanowią gospodarstwa o powierzchni mniejszej niż 5 ha. Gospodarstwa o powierzchni 15 ha i powyżej to tylko 1,95%. Nie ma w gminie gospodarstw większych niż 100 ha. Suma wszystkich wynosi 3107.

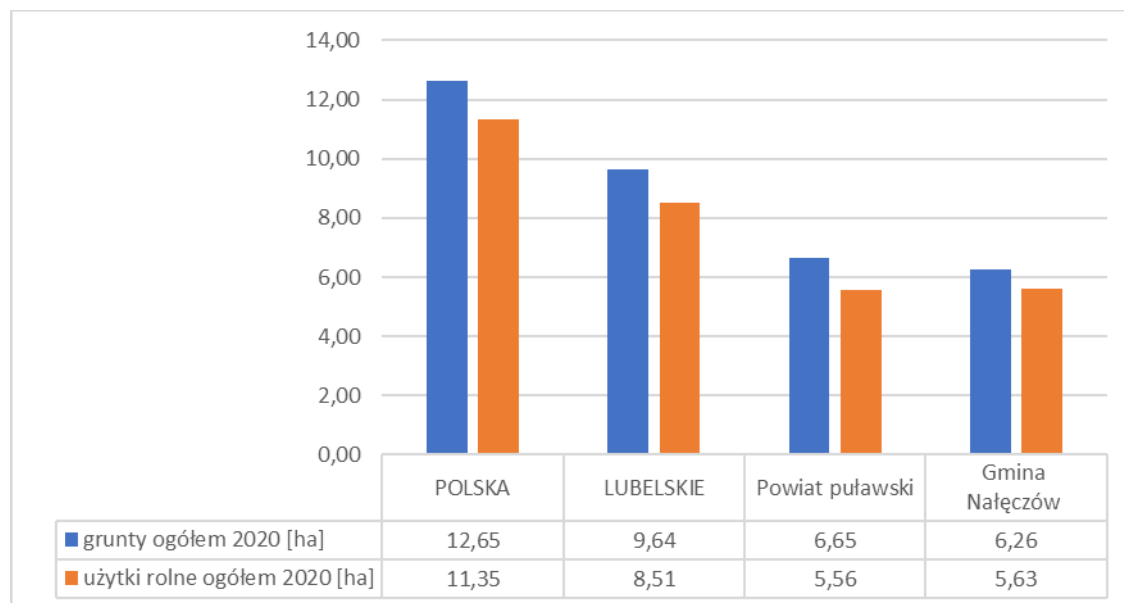
Zgodnie z danymi UM w Nałęczowie na terenie gminy funkcjonuje 8 gospodarstw o powierzchni powyżej 50 ha, w tym jedno prowadzone przez Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie (zlokalizowane są na terenie sołectw: Piotrowice, Cynków, Bochatnica – Kolonia, Drzewce, Czesławice oraz w mieście Nałęczów).

Tabela 27 Powierzchnia gospodarstw rolnych ogółem w Gminie Nałęczów w roku 2020

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL, Powszechne Spisy Rolne 2020

Tabela 28 Porównanie średniej powierzchni gruntów i użytków rolnych ogółem

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z GUS, BDL, Powszechne Spisy Rolne 2020

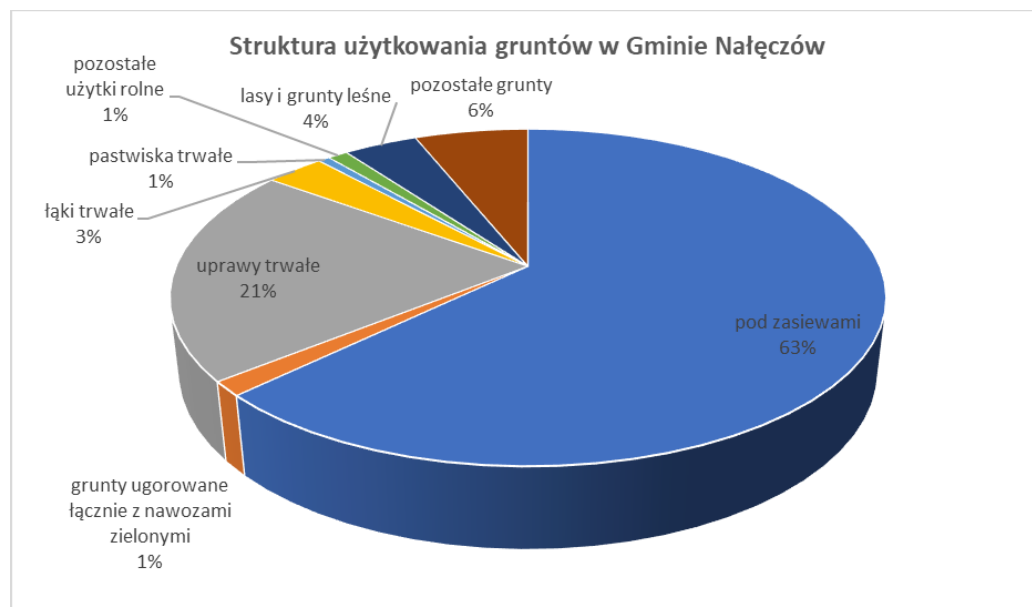
3.3.3. Struktura użytkowania gruntów

W Gminie Nałęczów dominują grunty pod zasiewami, zajmując ok. 63% powierzchni.

Najważniejszą uprawą na terenie gminy są zboża. Zajmowana przez nie powierzchnia w 2020 roku wyniosła 3 849,18 ha, co stanowiło 73% obszaru wszystkich upraw. Uprawy przemysłowe zajmują 1 395 ha, stanowiąc 26% obszaru przeznaczonego na zasiew. Wśród upraw przemysłowych dominuje produkcja rzepaku i rzepiku oraz buraków cukrowych. Uprawy warzyw gruntowych zajmują powierzchnię 52,78 ha, co stanowi ok. 1% obszaru wszystkich upraw.

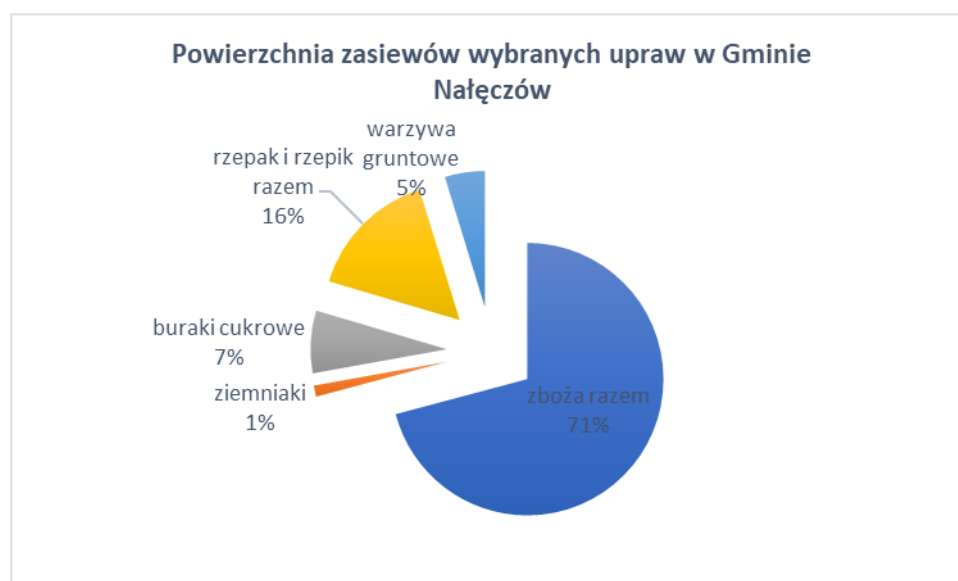
Pod względem hodowli zwierząt Gmina Nałęczów wyróżnia się hodowlą drobiu - 297 gospodarstw. Ilościowo przeważa pogłowie drobiu i trzody chlewnej. Zgodnie z danymi UM w Nałęczowie na terenie sołectw Bronice i Czesławice przeważa hodowla trzody chlewnej, na terenie sołectw Piotrowice i Paulinów – hodowla krów mlecznych, a na terenie sołectwa Drzewce hodowla drobiu.

Wykres 25 Struktura użytkowania gruntów w Gminie Nałęczów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Powszechne Spisy Rolne 2020

Wykres 26 Powierzchnia zasiewów wybranych upraw w Gminie Nałęczów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Powszechne Spisy Rolne 2020

3.5. Finanse Gminy Nałęczów

Zrównoważony rozwój stanowi ideę przyświecającą rozwojowi jednostek samorządowych na wszystkich poziomach sfery społeczno - gospodarczej.

Budżet jest finansowym wyrazem i instrumentem polityki gospodarczej gminy oraz najważniejszym narzędziem do jej realizacji. Jest uchwalany corocznie przez Radę Miasta i opiniowany przez Regionalną Izbę Obrachunkową. Oprócz ustalanych i realizowanych corocznie planów budżetowych gmina posiada również Wieloletnią Prognozę Finansową.

Dochody:

Pozycję finansową gminy określa wysokość osiąganych dochodów budżetowych.

Podstawową część dochodów gminy stanowiły dochody własne (czyli takie, na których pozyskanie samorządu mają wpływ, m.in.: podatki lokalne, dochody z mienia).

Wskaźnik struktury dochodów własnych informuje i potwierdza potencjał finansowy oraz samodzielność finansową gminy w kreowaniu oraz generowaniu dochodów własnych, które są zależne tylko od niej. Im niższy jest wskaźnik, tym większe uzależnienie jednostki samorządu terytorialnego od sytuacji budżetu państwa, koniunktury gospodarczej czy poziomu bezrobocia.

Drugą ważną grupą dochodów własnych gminy są udziały w podatkach budżetu państwa. Są one w pełni konstruowane przez organy państwowe zgodnie z celami polityki państwa. Organy samorządowe nie mają wpływu ani na wysokość stawek podatkowych, ani na zakres stosowanych ulg i zwolnień. Oddziaływanie samorządu może mieć jedynie charakter pośredni poprzez tworzenie warunków infrastrukturalnych i finansowych zachęcających podmioty gospodarcze do inwestowania na danym terenie, wzmocnienia pozycji już działających firm, czy też powiększania dochodów ludności.

Dochody uzupełniające to subwencje i dotacje.

Z punktu widzenia samodzielności samorządu istotny jest ich skład oraz konstrukcja. Generalnie można stwierdzić, iż im wyższy jest w budżecie udział dochodów uzupełniających, zwłaszcza tych o charakterze celowym tym niższy jest stopień samodzielności finansowej jednostek samorządu terytorialnego.

Planowanie i realizacja wydatków to najtrudniejsze elementy konstrukcji i wykonania budżetu. W trakcie planowania główna trudność polega na wyborze optymalnej alokacji środków spośród wszystkich zgłaszanych potrzeb. W toku przygotowania budżetu występuje dokładnie ten sam problem co w przypadku decyzji ekonomicznej - nieograniczone potrzeby konkurują o ograniczone środki na ich realizację.

Wydatki muszą przede wszystkim zabezpieczyć prawidłowe funkcjonowanie organów gminy oraz zapewnić realizację zadań społecznych i gospodarczych.

Dochody Gminy Nałęczów w roku 2022 wobec planu 63 152 405,68 zł zostały zrealizowane w kwocie 61 306 757,35 zł, co stanowi 97 % planu; z tego dochody bieżące zaplanowano

w kwocie 53 230 659,81 zł., a wykonano w kwocie 54 587 037,21zł.

Dochody majątkowe zaplanowano w kwocie 9 921 745,87 zł, a wykonano w kwocie 6 719 720,14 zł.

Wydatki:

Wydatki Gminy Nałęczów w roku 2022 wobec planu 75 835 042,54 zł zostały zrealizowane w kwocie 62 221 323,82 zł, co stanowi 82 % planu; z tego wydatki bieżące zaplanowano w kwocie 47 762 980,02 zł., a wykonano w kwocie 44 309 920,29 zł.

Wydatki majątkowe zaplanowano w kwocie 28 072 062,52 zł, a wykonano w kwocie 17 911 403,53 zł.

Spoglądając na wydatki gminy według działów klasyfikacji budżetowej można zauważyć iż niektóre dziedziny funkcjonowania gminy pochłaniają najwięcej środków budżetowych.

Istotne wydatki gmina ponosi w związku z oświatą i wychowaniem. Największe wydatki gmina ponosi również w działach: Rodzina, Gospodarka komunalna i ochrona środowiska, Transport i łączność, Administracja publiczna.

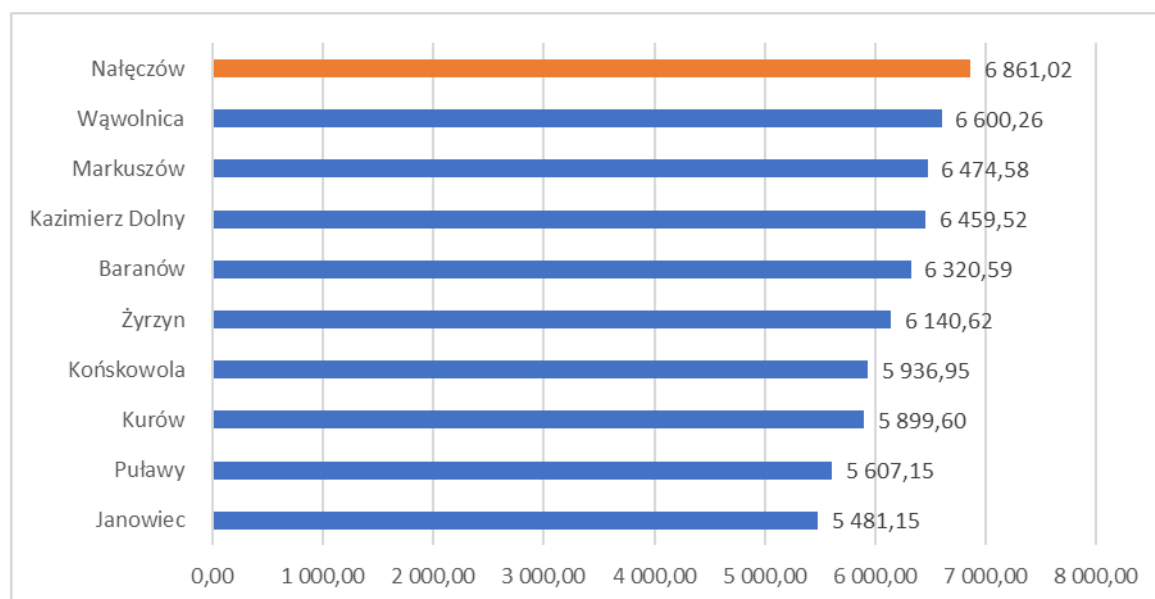
Przy analizie budżetów gmin wyraźnie widać, że we wszystkich z nich głównym wydatkiem są środki przeznaczone na oświatę i wychowanie. Wynika to często z rozbudowanej sieci wiejskich szkół, których utrzymanie w związku z malejącą liczbą dzieci jest coraz większym obciążeniem dla lokalnego samorządu. Typowym zjawiskiem dla gmin wiejskich jest także przeznaczanie znacznej części wydatków na pomoc społeczną i walkę z wykluczeniem społecznym.

Sytuacja ekonomiczna gminy jest istotnym elementem diagnozy społeczno-gospodarczej. Zestawienie stanu finansów poszczególnych gmin powiatu puławskiego pozwala ocenić ich sytuację ekonomiczną oraz możliwości finansowe w zakresie realizacji nowych inwestycji i postanowień strategii. Najbardziej miarodajnym wskaźnikiem ukazującym poziom dochodów i wydatków budżetowych jest ich wartość w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

Po przeliczeniu, dochody na 1 mieszkańca w Gminie Nałęczów wyniosły w 2021 roku 6 861,02 zł. Porównanie wysokości dochodów Gminy Nałęczów w przeliczeniu na 1 mieszkańca z pozostałymi gminami powiatu puławskiego prezentuje poniższy wykres.

W tym zestawieniu Gmina Nałęczów zajmuje 1 miejsce.

Wykres 27 Porównanie wysokości dochodów Gminy Nałęczów w przeliczeniu na 1 mieszkańca z gminami powiatu puławskiego w roku 2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Poniżej przedstawiono wskaźniki dochodów oraz wydatków podatkowych w przeliczeniu na jednego mieszkańca dla poszczególnych gmin powiatu puławskiego.

Tabela 29 Dochód podatkowy w przeliczeniu na jednego mieszkańca w gminach powiatu puławskiego

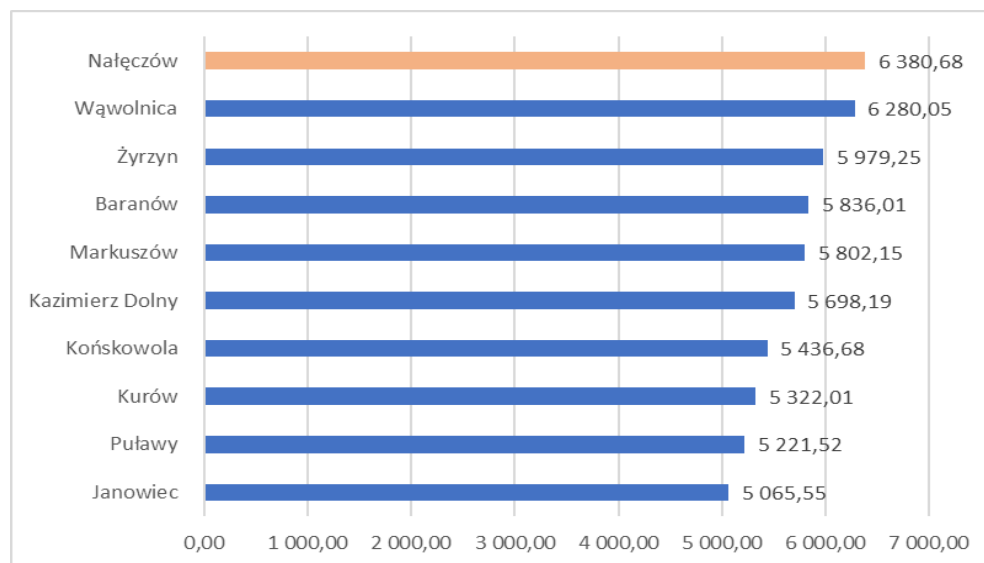
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	dynamika zmian [%]
Baranów	3 610,65	4 138,59	4 486,60	4 774,67	6 877,09	6 320,59	75,05
Janowiec	4 605,12	3 845,60	3 933,59	4 936,00	5 623,74	5 481,15	19,02
Kazimierz Dolny	5 476,03	4 355,57	4 201,28	4 615,60	5 298,11	6 459,52	17,96
Końskowola	3 425,29	4 045,18	4 360,27	5 497,34	6 054,25	5 936,95	73,33
Kurów	3 431,78	3 786,97	4 727,48	4 735,30	5 979,26	5 899,60	71,91
Markuszów	3 864,40	4 325,92	4 731,02	5 994,05	6 089,07	6 474,58	67,54
Nałęczów	4 660,40	4 363,35	4 526,08	5 127,68	7 167,21	6 861,02	47,22
Puławy	3 570,92	3 765,81	4 013,69	4 661,98	5 054,21	5 607,15	57,02
Wąwolnica	3 533,58	4 059,63	4 379,43	5 017,56	5 482,87	6 600,26	86,79
Żyrzyn	4 337,77	4 108,36	4 787,19	6 002,42	6 568,27	6 140,62	41,56

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

We wszystkich gminach obszaru możemy zaobserwować jego systematyczny i znaczący wzrost na przestrzeni lat 2016-2021. Dochody na 1 mieszkańca w odniesieniu do budżetu Gminy Nałęczów wynosiły w roku 2021 6 861,02 zł. i wzrosły w stosunku do roku 2016 o 47,22 %.

Najniższy wzrost dochodów jest widoczny w gminach: Janowiec, Kazimierz Dolny. Natomiast najwyższy wzrost odnotowano w gminach: Baranów, Kurów, Wąwolnica.

Wykres 28 Porównanie wysokości wydatków Gminy Nałęczów w przeliczeniu na 1 mieszkańca z gminami powiatu puławskiego w roku 2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Tabela 30 Wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca w gminach powiatu puławskiego

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	dynamika zmian [%]
Baranów	3 614,33	3 908,99	4 434,49	4 881,88	5 877,16	5 836,01	61,47
Janowiec	3 948,57	3 873,86	4 369,63	4 966,93	4 651,96	5 065,55	28,29
Kazimierz Dolny	5 469,87	4 995,17	4 785,52	4 375,39	5 104,64	5 698,19	4,17
Końskowola	3 470,04	3 987,80	5 031,08	5 257,44	5 962,91	5 436,68	56,67
Kurów	3 183,70	3 661,55	4 666,69	4 830,64	5 198,57	5 322,01	67,16
Markuszów	3 635,24	4 445,45	5 741,16	5 207,05	5 936,14	5 802,15	59,61
Nałęczów	3 837,47	4 370,40	5 033,05	4 853,01	6 088,34	6 380,68	66,27
Puławy	3 753,86	3 919,07	3 974,66	4 385,90	4 999,37	5 221,52	39,10
Wąwolnica	3 270,58	3 937,25	4 347,36	4 991,50	5 426,44	6 280,05	92,02
Żyrzyn	3 377,07	4 087,13	5 206,42	6 259,49	6 047,39	5 979,25	77,05

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Możemy zaobserwować systematyczny i znaczny wzrost wydatków we wszystkich gminach powiatu puławskiego.

Najwyższe zmiany wartości wskaźnika widoczne są w gminach: Wąwolnica, Żyrzyn oraz Nałęczów.

Najniższe zmiany odnotowano w Gminie Kazimierz Dolny.

3.6 Atrakcyjność inwestycyjna gminy

Niezbędnym elementem stymulującym rozwój gospodarczy i podniesienie konkurencyjności, jest przygotowanie zorganizowanych terenów przeznaczonych pod lokalizację przemysłu i usług, wyposażonych w pełną infrastrukturę techniczną i posiadających uregulowany stan prawny.

W 2017 roku opublikowano raport „**Atrakcyjność Inwestycyjna Regionów 2017, Województwo Lubelskie**”.

Eksperti z SGH w Warszawie tworzący go posłużyli się wskaźnikiem potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej (PAI) oceniającym walory lokalizacyjne regionów. Wskaźniki obliczone zostały dla jednostek różnych szczebli podziału statystycznego (gminy, powiaty, podregiony, województwa). Były to następujące wskaźniki:

- ✓ PAI1 odnoszące się do całości gospodarki regionalnej/narodowej (PAI1_GN) oraz do wybranych sekcji:
- ✓ PAI_C - przemysłu przetwórczego,
- ✓ PAI_G - handlu i napraw,
- ✓ PAI_I - turystyki i gastronomii,
- ✓ PAI_M - działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej;

PAI2 opracowane na potrzeby oceny atrakcyjności inwestycyjnej w ujęciu ogólnym, czyli dla gospodarki narodowej, a także w odniesieniu do ww. sekcji gospodarki;

RAI, wykorzystane w celu oceny rzeczywistej atrakcyjności inwestycyjnej nawiązującej do napływu kapitału inwestycyjnego oraz efektów inwestycji, rozpatrywanych z punktu widzenia produktywności i efektywności poniesionych nakładów. Rzeczywista atrakcyjność inwestycyjna może być odnoszona do poziomu województw ze względu na dostępność danych statystycznych.

Województwo lubelskie należy do mniej atrakcyjnych województw w Polsce. Pozytywną informacją jest fakt, że wskaźnik rzeczywistej atrakcyjności inwestycyjnej (RAI) dla sektora gospodarki związanego z zakwaterowaniem i gastronomią został oceniony jako ponadprzeciętny (klasa C). Pozycja konkurencyjna województwa na rynku bezpośrednich inwestycji zagranicznych mierzona udziałem w wartości krajowej kapitału podstawowego podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego uległa w okresie 2005-2015 lekkiej poprawie z 0,7 do 0,8%.

W oparciu o autorskie wskaźniki Instytutu można stwierdzić, że wprawdzie województwo lubelskie posiada niską klasę atrakcyjności inwestycyjnej (klasa E) na tle regionów Unii Europejskiej, zajmując 229 miejsce wśród 275 przebadanych.

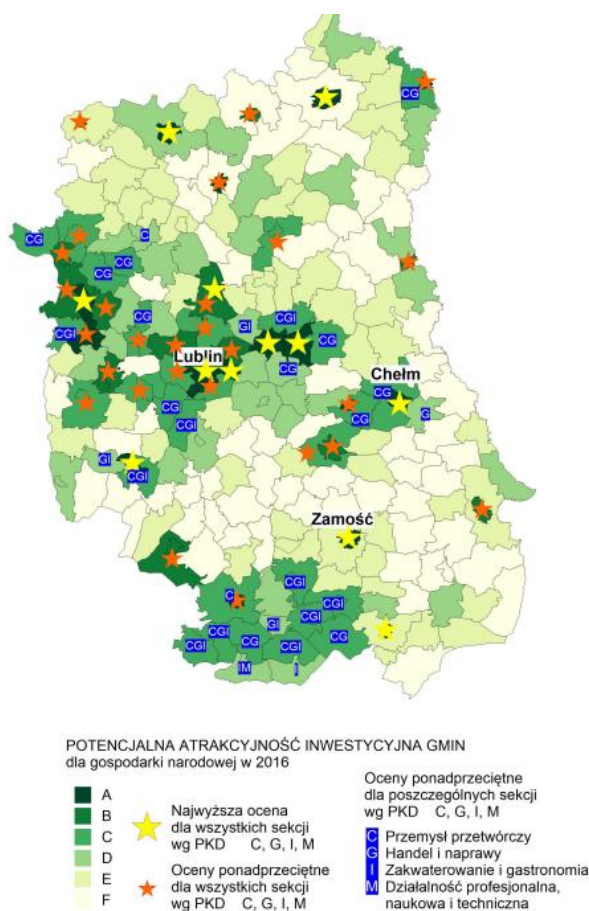
Atrakcyjność inwestycyjna poszczególnych jednostek administracyjnych województwa jest wynikiem oceny istotnych z punktu widzenia inwestora warunków dla prowadzenia działalności gospodarczej. Za czynniki te przyjmuje się: sytuację na rynku pracy, wyposażenie w infrastrukturę techniczną oraz społeczną, a także sytuację rynkową oraz uwarunkowania przyrodnicze.

W grupie powiatów najwyżej ocenione miasta na prawach powiatu - złote gwiazdy to: Chełm, Lublin, Zamość oraz wyróżnione gwiazdą pomarańczową to miasto na prawach powiatu Biała Podlaska oraz powiaty: ęczyński oraz **puławski**.

W grupie gmin miejsko-wiejskich najwyżej ocenione, wyróżnione:

- gwiazdą pomarańczową to gminy: Bełżyce (m-w), Janów Lubelski (m-w), Kazimierz Dolny (m-w), **Nałęczów (m-w)**, Opole Lubelskie (m-w), Parczew (m-w), Poniatowa (m-w), Ryki (m-w).

Mapa 4 Zróżnicowanie przestrzenne potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej gmin

Źródło: Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2017

Zasobność obszaru gminy w tereny inwestycyjne daje możliwość rozwoju gminy, zarówno w aspekcie gospodarczym, jak i społecznym. Zgodnie z danymi UM w Nałęczowie w obszarze gminy znajduje się obecnie ok. 5 472,44 km² terenów inwestycyjnych oraz ok. 0,085 km² potencjalnych terenów inwestycyjnych.

Tabela 31 Istniejące i potencjalne tereny inwestycyjne na terenie Gminy Nałęczów

Lp.	Lokalizacja/ powierzchnia	Obecny stan zagospodarowania/Przeznaczenie w dokumentach planistycznych	Potrzeby inwestycyjne
Istniejące tereny inwestycyjne			
1.	Miasto Nałęczów, teren pomiędzy ulicami Chmielewskiego, Sółdka i Kombatantów/ 5,34 ha	Teren w większości niezagospodarowany i niezabudowany, z pojedynczymi zabudowaniami mieszkalnymi i gospodarczymi. Teren przeznaczony na projektowany park miejski. Zgodnie z MPZP dla obszaru III Nałęczów teren przeznaczony jest pod zieleni urządzoną i usługi nieuciążliwe, tj. usługi turystyki, hotelarskie, usługi sportu i rekreacji, usługi kultury oraz usługi zdrowia	Rozbudowa i poprawa jakości infrastruktury uzdrowskiej (nowa zabudowa pensjonatowa i usługi zdrowia)
2.	Miasto Nałęczów, przy ul. Kolejowej/ 0,44 ha	Teren uzbrojony, częściowo zabudowany. Zgodnie z MPZP dla obszaru I Nałęczów teren przeznaczony jest pod usługi nieuciążliwe, tj. usługi lecznicze, handel, gastronomia, usługi biurowe, rzemiosło	Planuje się budowę siedziby Miejskiego Zakładu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Nałęczowie (budynek biurowy z częścią socjalną, budynek warsztatowy z garażami wraz z zagospodarowaniem terenu)
3.	Nałęczów, przy ul. Kolejowej/ 0,22 ha	Teren uzbrojony, zabudowany budynkiem użyteczności publicznej (budynek SPZOZ w Nałęczowie). Zgodnie z MPZP dla obszaru I Nałęczów teren przeznaczony jest pod usługi zdrowia	Zakres planowanych prac obejmuje: montaż kolektorów słonecznych i klimatyzacji, wymianę oświetlenia na energooszczędne, modernizację instalacji centralnego ogrzewania, gruntowne odnowienie kotłowni na gaz wraz z automatyką, a także roboty związane z dociepleniem przyziemia, dachu, ścian nadziemnych oraz wymianę stolarki okiennej i drzwiowej
4.	Nałęczów, ul. Spółdzielcza 17/ 2,61 ha	Teren uzbrojony, zabudowany budynkiem użyteczności publicznej (Szkoła Podstawowa im. Stefana Żeromskiego w Nałęczowie). Zgodnie z MPZP dla obszaru III Nałęczów teren przeznaczony jest pod usługi oświaty uzupełniające	Budynek wymaga gruntownej modernizacji. Zakres planowanych prac obejmuje: ocieplenie ścian zewnętrznych, ocieplenie dachu, wymiana stolarki okiennej, wymiana drzwi zewnętrznych, wymiana oświetlenia na LED, montaż
5.	Nałęczów ul. Bolesława Prusa 13/ 1,67 ha	Teren uzbrojony, zabudowany budynkiem użyteczności publicznej (Zespół Szkół nr 2 w Nałęczowie) wraz z salą gimnastyczną, boiskiem, internatem i zabytkowym budynkiem willi Janina, w którym mieści się Liceum Ogólnokształcące. Zgodnie ze SUIKZP teren przeznaczony jest pod usługi oświaty	Planuje się modernizację budynków zespołu szkół poprzez: ocieplenie ścian i stropu, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, wymianę oświetlenia na LED, montaż fotowoltaiki i kolektorów słonecznych, a także Sali gimnastycznej, boiska przyszkolnego, budynku internatu oraz rewitalizacji zabytkowego budynku willi Janina; wymiana instalacji elektrycznej i sanitarnej
6.	Nałęczów, ul. Lipowa/ 2,08 ha	Teren uzbrojony, zabudowany budynkiem użyteczności publicznej (Liceum Plastyczne im. Józefa Chełmońskiego w Nałęczowie). Zgodnie ze SUIKZP teren przeznaczony jest pod usługi oświaty	Planuje się montaż kolektorów słonecznych i instalacji fotowoltaicznej; wymiana instalacji elektrycznej i sanitarnej

7.	Nałęczów, ul. Ewy Szelburg- Zarembiny/ 0,59 ha	Teren uzbrojony, zabudowany budynkiem użyteczności publicznej (Przedszkole im. Adama Żeromskiego w Nałęczowie)/.Zgodnie ze SUIKZP teren przeznaczony jest pod usługi oświaty	Planuje się ocieplenie ścian, stropu, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, wymiana oświetlenia na LED, montaż kolektorówi fotowoltaiki; wymiana instalacji elektrycznej i sanitarnej
8.	Nałęczów, ul. Kombatantów/0,39 ha	Teren uzbrojony, zabudowany budynkiem użyteczności publicznej (Przedszkolepubliczne „Kolorowe Kredki”). Zgodnie ze SUIKZP teren przeznaczony jest pod zabudowę mieszkaniową i usługową	Planuje się ocieplenie ścian, stropu, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, wymiana oświetlenia na LED, montaż kolektorówslonecznych; wymiana instalacji elektrycznejj sanitarnej
9.	Centrum Nałęczowa, ul. Dulębów, Sienkiewicza/ 2,96ha	Teren wzdłuż ul. Dulębów od skrzyżowania ulic Graniczna, Poniatowskiego i Dulębów do schodów przy ul. Sienkiewicza stanowizieleń z pojedynczymi budynkami jednorodziinnymi. Powyżej – zabudowa jednorodziinna do skrzyżowania ul. Dulębówi ul. Sienkiewicza oraz zabudowa luźna o różnym charakterze do granicy miasta. Zgodnie z MPZP dla obszaru II Nałęczów teren przeznaczony pod inwestycję stanowi tereny dróg publicznych zabudowymieszkaniowej jednorodziinnej oraz częściowo – zieleni nieurządzonej	Na wskazanym terenie planuje się budowę kanalizacji deszczowej wraz z separatorem i zbiornikiem retencyjnym. Pomimo lokalizacjiulic w centrum miasta teren nie ma rozwiązanego problemu odprowadzania wód opadowych i roztopowych. Wody z terenu zlewni kanalizacji deszczowej odprowadzane są bez oczyszczania do istniejącego cieku bez nazwy oraz rzeki Bochołniczanki
10.	Nałęczów, ul. Wojciechowska	Teren niezabudowany i nieuzbrojony. W MPZP dla obszaru IV Nałęczów Bochołnica teren przeznaczony jest pod budowę cmentarza miejskiego	Planuje się budowę cmentarza miejskiego wraz z zabudowaniami na potrzeby usług komunalnych
11.	Nałęczów ul. Dulębów/ 0,28ha	Teren nieużytkowany, użytkowanywcześniej na potrzeby wylewki nieczystości/W MPZP dla obszaru I Nałęczów teren przeznaczony jest pod budowę parkingu	Planuje się zagospodarowanie terenu na potrzeby integracji społeczności lokalnej
12.	Miasto Nałęczów ,Chruszczów– Kolonia, Piotrowice/ ok. 125ha	Tereny niezabudowane i nieuzbrojone/ zgodnie ze SUIKZP tereny przeznaczone są pod	Teren przeznaczony pod nową zabudowę jednorodziinną. Konieczna jest budowa drogi, łączącej ul. Kombatantów w Nałęczowiez drogą wojewódzką nr 2540 L w miejscowości Piotrowice wraz z chodnikiem, ścieżką rowerową i oświetleniemoraz dostosowanie terenu do potrzebzabudowy mieszkaniowej, tj. uzbrojenie terenu (przyłącza energetyczne, kanalizacyjne, wodociągowe)
13.	Sadurki, Bochołnica – Kolonia, Cynków, Strzelce, Piotrowice/ 5 471km ²	Teren częściowo uzbrojony, częściowozabudowany. Zgodnie ze SUIKZP teren przeznaczony jest pod budowę obwodnicy Nałęczowa	W celu przeniesienia ruchu samochodowegoi tranzytowego z centrum miasta planuje się budowę obwodnicy Nałęczowa wraz z infrastrukturą towarzyszącą (oświetlenie, chodniki, kanalizacja deszczowa itp.)
14.	Sadurki/ 0,2 ha	Teren uzbrojony, zabudowany budynkiem użyteczności publicznej (budynek OSP w Nałęczowie). Zgodnie ze SUIKZP teren przeznaczony jest pod zabudowę jednorodziinną i zagrodową	Planuje się modernizację budynku remizy poprzez ocieplenie ścian zewnętrznychi poddasza, wymianę stolarki okiennej, wymianę instalacji c.o., modernizację kotłowni i oświetlenia, montaż panelifotowoltaicznych, wymianę instalacjiodgromowej, wymianę rynien, rur spustowych i obróbek blacharskich; wymiana instalacji elektrycznej i sanitarnej
15.	Bronice/ 0,048 ha	Teren uzbrojony, zabudowany budynkiem użyteczności publicznej (budynek OSPw Bronicach). Zgodnie ze SUIKZP teren przeznaczony jest pod usługi	Planuje się modernizację istniejącej remizy poprzez ocieplenie ścian, wymianę stolarki okiennej, drzwi, oświetlenia, montaż paneli fotowoltaicznych oraz wymianę oświetlenia na LED; wymiana instalacji elektrycznej i sanitarnej

16.	Drzewce/ 0,07 ha	Teren uzbrojony, zabudowany budynkiem użyteczności publicznej (budynek OSP w Drzewcach). Zgodnie ze SUIKZP teren przeznaczony jest pod usługi	Planuje się modernizację istniejącej remizy poprzez ocieplenie ścian, wymianę stolarki okiennej, drzwi, montaż paneli fotowoltaicznych oraz wymianę oświetlenia na LED; wymiana instalacji elektrycznej i sanitarnej
17.	Sadurki/ 0,1 ha	Teren uzbrojony, zabudowany budynkiem użyteczności publicznej (Szkoła Podstawowa im. Bolesława Prusa w Sadurkach). Zgodnie ze SUIKZP teren przeznaczony jest pod usługi oświaty	Budynek wymaga gruntownej modernizacji. Zakres planowanych prac obejmuje: ocieplenie ścian i stropu, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, wymianę oświetlenia na LED, montaż fotowoltaiki i kolektorów słonecznych; wymiana instalacji elektrycznej i sanitarnej
18.	Piotrowice/ 1,47 ha	Teren uzbrojony, zabudowany budynkiem użyteczności publicznej (Szkoła Podstawowa im. Adama Mickiewicza w Piotrowicach). Zgodnie ze SUIKZP teren przeznaczony jest pod usługi oświaty	Budynek wymaga gruntownej modernizacji. Zakres planowanych prac obejmuje: ocieplenie ścian i stropu, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, wymianę oświetlenia na LED, montaż fotowoltaiki i kolektorów słonecznych; wymiana instalacji elektrycznej i sanitarnej
19.	Drzewce/0,3 ha	Teren uzbrojony, zabudowany budynkiem użyteczności publicznej (Szkoła Podstawowa im. Ewy Szelburg-Zarembiny w Drzewcach). Zgodnie ze SUIKZP teren przeznaczony jest pod zabudowę jednorodzinną i zagrodową	Budynek wymaga gruntownej termomodernizacji. Zakres planowanych prac obejmuje: ocieplenie ścian i stropu, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, wymianę oświetlenia na LED, montaż fotowoltaiki i kolektorów słonecznych; wymiana instalacji elektrycznej i sanitarnej
Potencjalne tereny inwestycyjne			
20.	Bochotnica/ 0,0918ha	Teren po byłej wspólnocie sołeckiej (w większości las, łąka, pastwiska, zakrzaczenia i nieużytki)	Planuje się budowę świetlicy i przystosowanie terenu na potrzeby służące integracji społeczności lokalnej (tereny rekreacyjne)
21.	Nałęczów – sołectwo Chruszczów/ 1,9989 ha	Teren po byłej wspólnocie sołeckiej, tereny niezabudowane (opis użytku: lasy, zakrzaczenia, łąka)	Planuje się zagospodarowanie terenu na potrzeby integracji społeczności lokalnej
22.	Nałęczów – sołectwo Charz A/ 3, 6945 ha	Teren po byłej wspólnocie sołeckiej, niezabudowany (w większości las, łąka, pastwiska, zakrzaczenia i nieużytki)	Planuje się budowę świetlicy i przystosowanie terenu na potrzeby służące integracji społeczności lokalnej (tereny rekreacyjne)
23.	Sadurki/ 1,18 ha	Teren częściowo uzbrojony, zabudowany budynkiem remizy OSP w Sadurkach	Planowane zagospodarowanie terenu na potrzeby integracji społeczności lokalnej (możliwa budowa placu zabaw, boiska)
24.	Czesławice/ 0,22 ha	Teren po byłej wspólnocie sołeckiej, uzbrojony, z budynkiem usługowym	Planuje się zagospodarowanie terenu na potrzeby integracji społeczności lokalnej
25.	Piotrowice/ 1 ha	Teren po byłej wspólnocie sołeckiej, grunty rolne; częściowo uzbrojony, z budynkiem usługowym	Planuje się budowę świetlicy
26.	Strzelce/ 045,55 ha	Teren po byłej wspólnocie sołeckiej, niezabudowany, w większości las i zakrzaczenia	Planowane zagospodarowanie terenu na potrzeby integracji społeczności lokalnej (możliwa budowa placu zabaw, boiska)
27.	Cynków/ 0,11 ha	Teren po byłej wspólnocie sołeckiej, niezabudowany, w większości las i zakrzaczenia	Planowane zagospodarowanie terenu na

Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Nałęczów na lata 2019-2023

Do najważniejszych potrzeb w zakresie rozwoju podmiotów gospodarczych działających na terenie Gminy Nałęczów należy zaliczyć:

- wsparcie w zakresie zakładania działalności gospodarczej,
- wsparcie w zakresie promocji i certyfikacji jakości świadczonych usług (głównie w dziedzinie gastronomii i hotelarstwa,
- wsparcie w zakresie pozyskiwania dofinansowania na rozpoczęcie i rozwój działalności poprzez stosowanie innowacyjnych rozwiązań i technologii,
- poprawa jakości świadczonych usług i standardu budynków usługowych.

Instytucjami otoczenia biznesu są wszelkiego rodzaju podmioty publiczne i prywatne, które w sposób pośredni lub bezpośredni mają związek z zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej na danym terenie. Gmina Nałęczów leży w sąsiedztwie miasta wojewódzkiego przez co jest w zasięgu oddziaływania instytucji otoczenia biznesu znajdujących się na terenie Lublina.

Zgodnie z badaniami pogłębionymi pt. „Ocena barier i potrzeb instytucji otoczenia biznesu w kontekście rozwoju proinnowacyjnych usług na rzecz biznesu” prowadzonymi w ramach projektu pn. „Regionalny System Zarządzania Zmianą Gospodarczą”, liczba instytucji otoczenia biznesu w województwie lubelskim wynosiła 164 podmioty, w tym: 127 to ośrodki przedsiębiorczości, 12 – instytucje parabankowe, 19 – ośrodki innowacyjne i 6 innych instytucji.

Zgodnie z danymi ww. raportu końcowego na terenie powiatu lubelskiego funkcjonują ośrodki szkoleniowo-doradcze oraz ośrodki przedsiębiorczości. Na terenie powiatu puławskiego do 1000 firm przypada na ośrodki przedsiębiorczości i instytucje parabankowe, natomiast na ośrodki innowacji przypada 2001-3000 firm.

3.7. Identyfikacja problemów w sferze gospodarczej

- Kryzys w 2020 roku wymusił czasowe zamknięcie się gospodarek na niemal całym świecie. Wiadomo, że to wywołało już negatywne efekty. Esencją tworzonych programów ratowania gospodarki jest zastosowanie interwencjonizmu państwowego, czyli inwestowania środków finansowych z budżetu państwa regulującego funkcjonowanie gospodarki. Z pewnością finanse publiczne będą również wspierać JST, a nie tylko prywatne firmy. Stąd tym bardziej, istotne jest pozyskanie środków Rządowych i tych z programów UE 2021-2027 (2030), aby zapewnić systematyczną poprawę konkurencyjności podmiotów gospodarczych na terenie gminy oraz poprawić poziom życia mieszkańców w tym trudnym momencie rozwojowym.
- Według *Raportu Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2017* Atrakcyjność inwestycyjna poszczególnych jednostek administracyjnych województwa jest wynikiem oceny istotnych z punktu widzenia inwestora warunków dla prowadzenia działalności gospodarczej. Za czynniki te przyjmuje się: sytuację na rynku pracy, wyposażenie w infrastrukturę techniczną oraz społeczną, a także sytuację rynkową oraz uwarunkowania przyrodnicze.

- Łączna ocena wszystkich wymienionych elementów w poszczególnych powiatach lub gminach, pokazuje przestrzenne zróżnicowanie atrakcyjności inwestycyjnej w województwie. Dodatkowo prezentowane są wyniki oceny dla poszczególnych obszarów gospodarki, takich jak: przemysł, handel, usługi turystyczne oraz usługi nowoczesne związane z działalnością profesjonalną, nauką oraz techniczną.
- Główne problemy w sferze gospodarczej to m.in. brak atrakcji turystycznych (miejsc na spędzanie wolnego czasu), brak inwestorów (brak atrakcyjnych miejsc pracy), komunikacja z innymi gminami w powiecie, brak przemysłu w branży rolno-spożywczej (przetwórci), brak wykwalifikowanych pracowników, likwidacja (upadek) nierentownych gospodarstw rolnych, niewystarczająca promocja gminy (tego, co już posiada np. stadniny oraz brak imprez gospodarczych), niski poziom przedsiębiorczości, brak współpracy firm.

Szczegółowa diagnoza danych GUS/BDL pozwoliła na określenie stanów kryzysowych występujących na terenie Gminy Nałęczów:

- rozdrobnienie gospodarstw rolnych, stosunkowo niewielka liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej, wysokie wskaźniki bezrobocia, Niski poziom kwalifikacji osób bezrobotnych, brak inkubatora przedsiębiorczości, brak instytucji wspierających przedsiębiorców, niski wskaźnik zatrudnienia, niezadawalająca podaż lokali usługowych, problemy z utrzymaniem działalności gastronomicznej, zbyt duża koncentracja lokali usługowych w centrum Nałęczowa, brak lokali usługowych na obrzeżach miasta, brak mobilnych punktów gastronomicznych, brak konkurencji przy wynajmie istniejących lokali usługowych – wysokie czynsze, problem standaryzacji pokoi, zbyt mała ilość terenów pod zabudowę, targowisko wymagające modernizacji, brak systemu identyfikacji wizualnej gminy.
- z uwagi na fakt, iż przeważająca część Gminy Nałęczów to tereny uprawne, istotny wpływ na środowisko glebowe ma rolnictwo. Wynika to z faktu, iż obejmuje ono swoim oddziaływaniem duży obszar i powoduje zasadnicze zmiany w środowisku naturalnym.

Najbardziej istotne zagrożenia związane z rolniczym użytkowaniem gruntów to:

- stosowanie na całej powierzchni upraw polowych środków ochrony roślin, powodujące ubożenie i zanikanie roślinności segetalnej,
- zakwaszenie gleb na terenie gminy Nałęczów.
- gleby występujące na obszarze gminy zagrożone są erozją wodną, szczególnie na zboczach doliny Bystrej i jej dopływów. W północno – wschodniej części gminy na powierzchni 1368 ha, (22% powierzchni gminy) występuje bardzo silna erozja wąwozowa – gęstość wąwozów wynosi powyżej 2km/km². Erozja średnia występuje na powierzchni 3168 ha (50%) w północnym i środkowo – wschodnim rejonie gminy. Łączna długość wąwozów wynosi 48,8 km

Zidentyfikowano również potencjały w sferze gospodarczej, którymi są:

- działania inwestycyjne, które pozytywnie wpływają na rozwój gminy i jakość życia mieszkańców, duży potencjał w zakresie turystyki ze względu na dziedzictwo kulturowe i naturalne – uzdrowisko, dobry standard pokoi istniejącej bazy noclegowej, co wpływa korzystnie na możliwości rozwoju podmiotów świadczących

usługi noclegowe, inwestycja Termy w Celejowie – potencjał turystyczny do przyciągnięcia turystów.

4. Sfera przestrzenna - środowisko przyrodnicze i infrastruktura ochrony środowiska

4.1. Zasoby naturalne i ochrona środowiska

4.1.1 Warunki klimatyczne

Gmina Nałęczów leży w V regionie bioklimatycznym „południowo-wschodnim”, który jest najcieplejszym regionem klimatycznym w Polsce. Średnie roczne usłonecznienie na terenie Gminy wynosi 1593 godziny. Średnia roczna temperatura powietrza w gminie wynosi w ciągu roku 7,4 °C. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec, w którym temperatura osiąga 17,5°C, a najchłodniejszym – styczeń, w którym średnia temperatura spada -3,2 °C. Na terenie gminy kształtuje się mniejsza niż w innych uzdrowiskach liczba dni z opadami, wynosi ona 155 dni (jest znacznie mniejsza niż średnia dla uzdrowisk w wysokości 183 dni). Roczna suma opadów wynosi przeciętnie 540 mm (max opadów w czerwcu – 84 mm, min w lutym – 25 mm).

Wiatry na terenie gminy zaliczane są do wiatrów umiarkowanych, osiągają średnią prędkość na poziomie około 3,4 m/s, najmocniejsze wiatry można zaobserwować w kwietniu, kiedy ich średnia prędkość osiąga 4,1 m/s. Na terenie gminy przeważają wiatry wschodnie i zachodnie, a także wiatry z sektora południowego

Charakterystyczne cechy klimatu gminy stanowią o właściwościach leczniczych tego obszaru. Do najważniejszych właściwości regionu należą:

- ✓ samoczynne obniżanie ciśnienia tętniczego krwi,
- ✓ zmniejszanie dolegliwości chorób serca.

Dzięki wyżej wymienionym właściwościom leczniczym Gmina Nałęczów, a w szczególności Miasto Nałęczów stanowi uzdrowisko klimatyczno-kardiologicznego.

4.1.2. Budowa geologiczna i najważniejsze surowce lecznicze i mineralne

Budowa geologiczna Płaskowyżu Nałęczowskiego, w obrębie którego leży Gmina Nałęczów, charakteryzuje się dosyć grubą warstwą lessu. Wytworzyły się na nich żyzne gleby lessowe m.in. rędziny i gleby brunatne, a w dolinach rzecznych żyzne mady.

Do najważniejszych surowców leczniczych w uzdrowisku Nałęczów zaliczyć należy krystalicznie czyste wody lecznicze z wapienno-żelaznych źródeł, które są wykorzystywane

do kąpieli i w kuracji pitnej.

Naturalna woda mineralna jest gazowana i sprzedawana pod nazwą „Nałęczowianka” oraz „Cisowianka”.

Osoby przebywające na kuracji uzdrowiskowej i pobycie leczniczym z zabiegami mogą korzystać z kuracji pitnej w Pijalni Wód w Parku Zdrojowym.

W pijalni znajdują się trzy źródła:

- Źródło „Miłości” – naturalna woda źródłana niskosodowa; właściwości lecznicze: wspomaga i reguluje pracę serca, łagodzi dolegliwości mięśni (skurcze, mrowienie, drętwienie) i stawów, zmniejsza bóle głowy, nerwowość, znosi znużenie, ułatwia zasypianie, łagodzi stany depresyjne, leczy dolegliwości gastrologiczne, m.in. skurcze jelit, wpływa na prawidłowe odżywienie skóry.
- Źródło „Barbara” – woda lecznicza słabo zmineralizowana żelazista; właściwości lecznicze: zalecana jest przy znużeniu, apatii, trudnościach z koncentracją, oddychaniem, przy skurczach i osłabieniu mięśni, mrowieniu i drętwieniu kończyn, bólach stawów, zaburzeniach pracy jelit, depresjach i nerwicach; wspomaga prawidłowe czynności serca, wzmacnia włosy i paznokcie, wpływa na prawidłowe odżywienie skóry.
- Źródło „Celiński” – woda lecznicza słabo zmineralizowana żelazista; właściwości lecznicze: wskazana jest przy znużeniu, trudnościach z koncentracją, przy zakłóceniu prawidłowej pracy serca, skurczach i osłabieniu mięśni, drętwieniu i mrowieniu rąk i nóg, bólach stawów, zwolnieniu tętna, trudnościach z oddychaniem, przy zaburzeniach pracy jelit, nerwowości, bezsenności, a także przy wypadaniu włosów, łamliwych paznokciach, pękaniu kąćków ust.

Na terenie Gminy Nałęczów surowce mineralne związane są z osadami wieku czwartorzędowego i kredowego. Występują tu surowce ilaste, torfy oraz wody lecznicze. Surowce ilaste reprezentowane są przez lessy, które pokrywają cały obszar gminy. Udokumentowano jedno złożo „Piotrowice Małe” o powierzchni 13 867 m². Udokumentowane zasoby w kat. C1 wynoszą 111,48 tys. m³. W dolinie Bochońniczanki udokumentowano złożo torfu o zasobach pozabilansowych – 1.907 tys. ton. Złożo stanowi torf rolniczy o właściwościach leczniczych.

Fot. Sanatorium Książę Józef – Nałęczów

4.1.3. Rzeźba terenu

Obszar Gminy Nałęczów leży w całości w mezoregionie Płaskowyż Nałęczowski, który jest częścią makroregionu Wyżyna Lubelska rozciągającego się pomiędzy doliną Wisły na zachodzie i Bugu na wschodzie.

Obszar Płaskowyżu Nałęczowskiego, który jest regionem naturalnym, stanowi północno-zachodnią część Wyżyny Lubelskiej, między dolinami rzecznyymi: Wisły na zachodzie

i Bystrzycy na wschodzie. Podłoże zbudowane jest z grubej serii lessów z marglami i opoką górnokredową, a wysokość osiąga ok. 200–250 m. Charakteryzuje się silnie rozcięty dolinami rzecznyymi oraz licznymi wąwozami (głównie na zachodzie), jest regionem typowo rolniczym. W jego środkowej części leży uzdrowisko Nałęczów.

4.1.4. Zasoby wodne

Wody powierzchniowe:

W granicach Gminy Nałęczów zlokalizowane są następujące JCWP:

- ✓ Bystra do dopł. spod Wąwolnicy (RW200062386)
- ✓ Kurówka od źródeł do Białki bez Białki (RW2000623923)
- ✓ Ciemięga (RW2000624689)
- ✓ Bystra od dopł. spod Wąwolnicy do ujścia (RW2000923899)

Stan jednolitych części wód przepływających przez teren Gminy Nałęczów oceniono jako zły.

Tabela 32 Ocena JCWP na terenie Gminy Nałęczów w latach 2010 – 2015

Nazwa i kod JCW	Klasa elementów biologicznych	Klasa elementów hydromorfologicznych	Klasa elementów fizykochemicznych	Stan/Potencjał ekologiczny	Stan chemiczny	Stan
Bystra do dopł. spod Wąwolnicy RW200062386	IV	I	II	SŁBY	-	ZŁY
Kurówka od źródeł do Białki bez Białki RW2000623923	IV	II	II	SŁBY	-	ZŁY
Ciemiega RW2000624689	III	II	II	SŁABY	-	ZŁY
Bystra od dopł. spod Wąwolnicy do ujścia RW2000923899	IV	II	II	SŁABY	-	ZŁY

Źródło: WIOŚ, Lublin

Wody podziemne:

Warunki hydrogeologiczne Gminy Nałęczów związane są z budową geologiczną.

Wody podziemne na omawianym terenie występują w dwóch zasadniczych piętrach wodonośnych: piętro kredowe, nawiązujące do głęboko wciętej w podłożu doliny Bystrej oraz piętro czwartorzędowe.

Poziom wodonośny kredowy o charakterze warstwowo-szczelinowym w dużym stopniu zasilają ciekły powierzchniowe. Wody do potrzeb komunalnych czerpane są z piętra kredowego. Głębokość nawierconego zwierciadła wody waha się od 6,5 m do 68 m. Najgłębsza studnia na terenie gminy zlokalizowana jest w Piotrowicach wynosząca 101 m.p.p.t.

Zasoby wód piętra czwartorzędowego są niewielkie.

Na wierzchołkach poziom wodonośny występuje płytko. Wody czwartorzędowe są jedynie czerpane dla potrzeb gospodarczych.

Na terenie gminy wyróżnia się trzy mikroregiony hydrograficzne ze względu na różnice w obiegu wody oraz jakość, dostępność i zasobność wód na terenie gminy.

Dolina Bystrej i Bochotniczanki z otaczającymi obszarami – pozostaje pod wpływem wód powierzchniowych. Wody podziemne są drenowane przez głęboko wcięte w podłożu kredowe doliny rzeczne, częściowo wypełnione osadami czwartorzędu (piaski, żwiry, ilaste i ilastopiaszczyste mady i torfy).

Tereny wierzchołkowe obejmujące centralną i południową część gminy z głównym zbiornikiem wodonośnym w opokach kredowych. Zwierciadło wody występuje na głębokości od kilku do 50 m. Jest ono lekko nachylone zgodnie z nachyleniem warstw kredowych ku północy. Spotyka się też miejscami, płytko pod powierzchnią terenu, wody

typu wierzchówkowego, które mogą pojawiać się okresowo również na powierzchni terenu, wypełniając niewielkie zagłębienia.

Tereny wierzchowinowe pokryte lessem, leżące na północ od linii Chruszczów – Kol. Czesławice. Są to wody czwartorzędowe zalegające pod osadami lessowymi na głębokości od 10 do 25 m. Gmina Nałęczów występuje w obrębie Jednolitej Części Wód Podziemnych nr 88 i 89 (na podstawie nowego podziału obszaru Polski na 172 części wód podziemnych).

4.1.5. Zbiorowiska roślinne

Szata roślinna na terenie gminy charakteryzuje się różnorodnością. Wpływy antropogenne nie spowodowały obniżenia walorów przyrodniczych, choć pewna niewielka część występujących zbiorowisk została znacznie przekształcona.

Na mikroklimat terenów zurbanizowanych duży wpływ mają zadrzewienia istniejące w pasmach ulic, w ogrodach, na działkach zabudowy mieszkalnej i usługowej.

Na terenie gminy występuje 10 gatunków roślin podlegających ochronie ścisłej oraz 7 gatunków roślin podlegających ochronie częściowej.

Najbardziej reprezentatywne pod względem krajobrazowym i przyrodniczym jest gęsta sieć wąwozów lessowych z bogatą i bujną roślinnością.

Lasy liściaste porastają przede wszystkim zbocza wąwozów i nie tworzą na ogół większych zwartych kompleksów. Wśród terenów rolniczych dominuje mozaika siedliskowa, złożona z pól uprawnych, zarośli oraz zagajników. Na terenach zabudowy wiejskiej występują ogrody.

Ogrody spełniają funkcję użytkową i ozdobną.

Na obszarze gminy zachowały się 4 parki podworskie:

- ✓ Park w Antopolu,
- ✓ Pozostałości parku w Bronicach,
- ✓ Park w Czesławicach,
- ✓ Park Zdrojowy w Nałęczowie.

W zespole pałacowo-parkowym można wyróżnić kasztanowce, lipy, buki, sosny, dęby, jesiony a także unikalne katalpy, skrzydłoorzęchy chińskie i tulipanowce amerykańskie wydzielające fitocydy tworzą swoisty mikroklimat o leczniczych właściwościach.

Z danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, iż powierzchnia lasów na terenie Gminy Nałęczów wynosi 449,08 ha, co daje lesistość na poziomie 7,13 %. Wskaźnik lesistości dla omawianego obszaru jest zatem znacznie niższy niż średnia krajowa, która

wynosi 30,0 %. Tak niska lesistość gminy wynika z naturalnych cech środowiska przyrodniczego i dostosowania tych terenów do potrzeb rolnictwa.

Na analizowanym obszarze przeważają lasy na siedliskach lasu świeżego i mieszanego w średniej grupie wieku. Dominują drzewostany grabowo-dębowe i grabowolipowe z domieszką klonu. Warstwa krzewów reprezentowana jest przez: kalinę, jarzębinę, leszczynę, wawrzynka wilcze łyko. W warstwie zielonej występują gatunki chronione: marzanna wonna, lilia złotogłów, śnieżynka i przebiśnieg, kopytnik oraz parzydło leśne.

Niewielkie fragmenty lasów wilgotnych z przewagą drzewostanów olszowych występują w rejonie Cynkowa i Czesławic.

Tabela 33 Struktura gruntów leśnych na terenie Gminy Nałęczów

	Jednostka	Wartość [ha]
Lasy ogółem		449,08
Lasy publiczne ogółem:		34,08
Lasy publiczne Skarbu Państwa		25,28
las publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	ha	6,79
Lasy publiczne Skarbu Państwa w zasobie Własności Rolnej SP		8,49
Lasy publiczne gminne		8,80
Lasy prywatne ogółem		415,00

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

4.1.6. Fauna

Teren Gminy Nałęczów ze względu na swój charakter jest stosunkowo ubogi pod względem faunistycznym. Wynika to z faktu znacznego wpływu ośrodka miejskiego na środowisko przyrodnicze gminy, dominacji pól uprawnych i wyspecjalizowanych upraw sadowniczych w północnych rejonach gminy. Ponadto obszar uzdrowiska poddany jest silnej antropopresji, która nie sprzyja bioróżnorodności faunistycznej (intensywny ruch turystyczny).

Na obszarze gminy przeważają gatunki pospolite, związane z agrocenozami.

Najbardziej atrakcyjnymi terenami pod względem faunistycznym są łąki nad Bystrą, stawy w Czesławicach i wąwozy w północno-wschodniej części gminy.

Brak dużych i zwartych drzewostanów nie stwarza dogodnych warunków bytowania grubej zwierzyny łownej.

Spośród zwierzyny łownej najczęściej na terenie gminy spotyka się sarnę polną, zająca

i bażanta.

Na terenie gminy stwierdzono występowanie bezkręgowców, zanotowano 13 gatunków motyli (paź królowej, mieniak tęczowiec, listkowiec cytrynek, modraszek ikar, oraz 6 gatunków rusałki), jak również 11 gatunków trzmieli. Awifaunę reprezentuje 26 gatunków.

4.1.7. Zasoby przyrody objęte ochroną przyrody

Na terenie Gminy Nałęczów występują następujące formy ochrony przyrody w postaci pomników przyrody. Na terenie gminy znajduje się 18 pomników przyrody w postaci pojedynczych drzew.

W granicach gminy, dokładnie w części miejscowości Drzewce-Kolonia znajduje się fragment **Kazimierskiego Parku Krajobrazowego**.

Gmina Nałęczów w większości leży w otulinie Kazimierskiego Parku Krajobrazowego. **Kazimierski Park Krajobrazowy (KPK)** utworzony został w roku 1979 jako ósmy w Polsce i pierwszy w województwie lubelskim. Powierzchnia Parku wynosi 14 961 ha, a otaczająca go otulina 24 189 ha.

Na obszarze Parku i otuliny znajduje się w całości lub części w 11 gmin województwa lubelskiego.

Jedną z najważniejszych atrakcji Parku jest gęsta sieć wąwozów lessowych, w okolicach Bochohnicy ich zagęszczenie jest największe w Europie i przekracza 10 km na km².

Na terenie parku znajdują się 2 rezerваты przyrody: Krowia Wyspa (faunistyczny), Skarpa Dobrska (geologiczno-krajobrazowy), natomiast na terenie otuliny 1 - leśny - Łęg na Kępie w Puławach. W obszarze gminy granicami KPK objęty jest obszar o powierzchni ok. 50 ha przy zachodniej granicy gminy w obrębie Drzewce – Kolonia.

Natomiast południowa i zachodnia część gminy wraz z obszarem Miasta Nałęczów stanowi otulinę KPK, jego powierzchnia wynosi 3 130 ha. Otulina stanowi strefę ochronną wokół chronionego przyrodniczo terenu, zabezpieczając jego walory przyrodnicze i krajobrazowe przed zagrożeniami zewnętrznymi wynikającymi z działalności człowieka. Zgodnie z definicją zawartą w Ustawie o ochronie przyrody z 16 kwietnia 2004 r. (Dz. U. z 2018 r. poz. 1614) nie jest formą ochrony przyrody (art. 5 ust. 14).

Bogactwem świata zwierząt Kazimierskiego Parku Krajobrazowego są ptaki i nietoperze. Gniazdują tu liczne gatunki ptaków wodnych i błotnych, m.in. kaczki krzyżówki, łyski, kokszyki wodne, rycyki, brodźce piskliwe, sieweczki rzeczne, mewy, rybitwy a także ostrygojad.

Dolina Wisły, stanowiąc jeden ze szlaków wędrówek ptaków, umożliwia zaobserwowanie i innych gatunków: biegusów, brodźców, czaplę siwą, bąka, bączka, kulona, bielika, rybołowa i błotniaka.

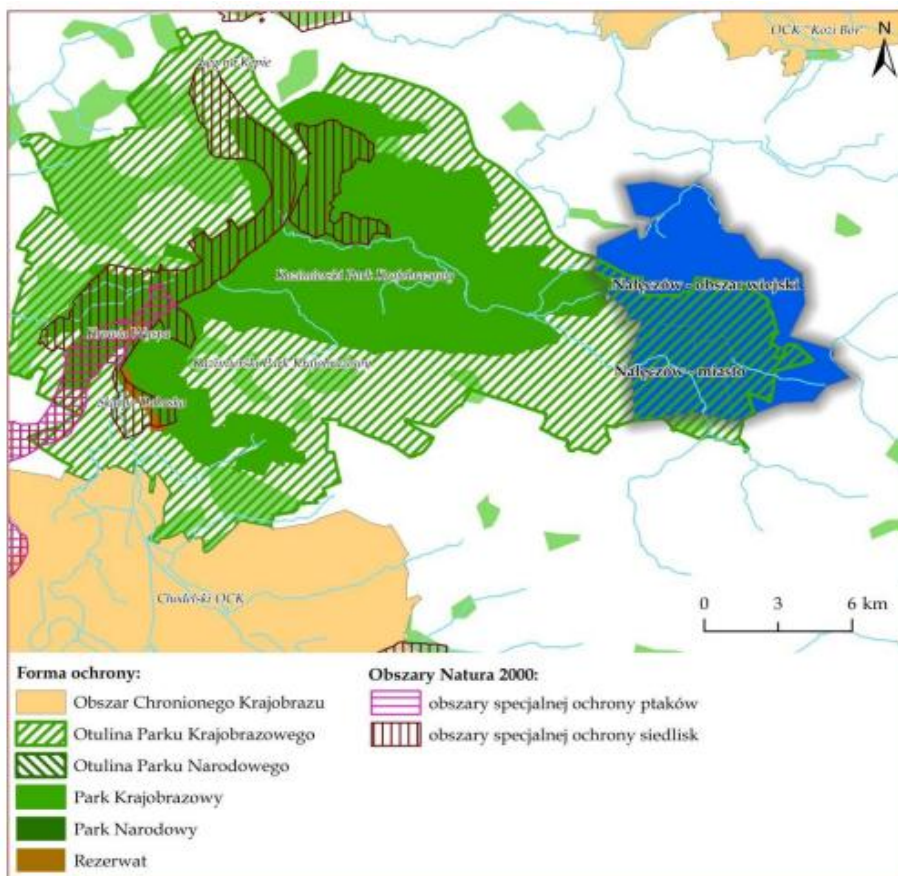
W lasach spotkamy liczne gatunki ptaków.

Na obszarze Parku występuje aż 17 gatunków nietoperzy. Oprócz pospolitych: nocka dużego, borowca wielkiego czy gacka wielkouchego, możemy spotkać także gatunki rzadkie, takie jak nocek Bechsteina, nocek Brandta.

Wśród gatunków zwierzyny łownej występują tu zajęce, lisy, dziki, sarny rzadziej przychodzące z innych terenów łosie. Na terenie KPK spotkamy interesujący świat owadów. Żyją tu m.in. modliszki, rzadkie chrząszcze i motyle.

W granicach Gminy Nałęczów nie znajdują się obszary sieci Natura 2000. Najbliżej położony jest obszar ochrony siedlisk Płaskowyż Nałęczowski PLH060015 zlokalizowany w odległości 12,5 km w kierunku północno-zachodnim.

Mapa 5 Obszary chronione na terenie Gminy Nałęczów

Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Nałęczów na lata 2019-2023

4.2. Stan czystości powietrza atmosferycznego

Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska każdego roku dokonuje oceny poziomów substancji w powietrzu w strefach – art. 89 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2017, poz. 519 z późn. zm.). Na terenie województwa lubelskiego, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 2 sierpnia 2012 r. w sprawie stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza (Dz. U. 2012, poz. 914), zdefiniowane są dwie strefy:

- ✓ aglomeracja lubelska obejmująca Lublin – miasto o liczbie mieszkańców powyżej 250 tysięcy,

Diagnoza społeczno – gospodarcza Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Nałęczów na lata 2023-2030

- ✓ strefa lubelska obejmująca pozostały obszar województwa nie wchodzący w skład aglomeracji.

Gmina Nałęczów należy do strefy lubelskiej.

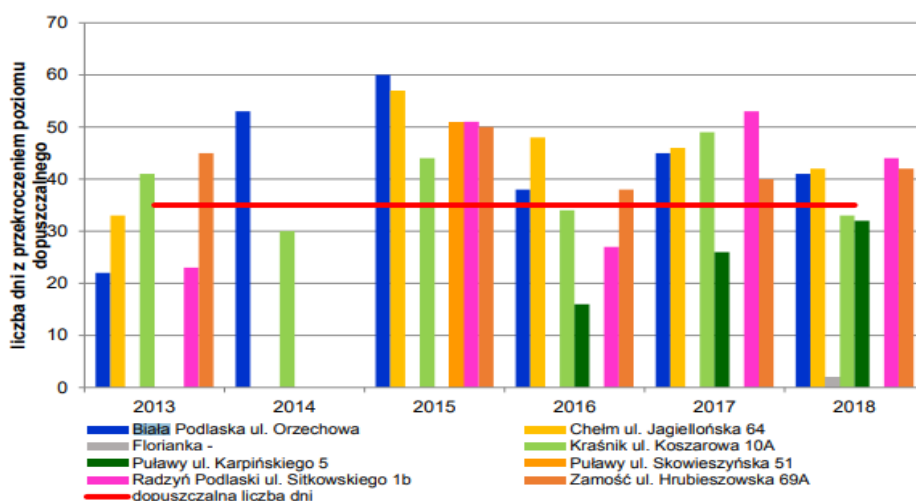
Wyniki klasyfikacji jakości powietrza wynikające z Oceny jakości powietrza w Województwie Lubelskim za rok 2016 z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia ludzkiego oraz ochrony roślin, dla strefy lubelskiej przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 34 Wynikowe klasy dla strefy lubelskiej w województwie lubelskim dla poszczególnych zanieczyszczeń

Nazwa strefy	Kod strefy	Symbol klasy wynikowej dla poszczególnych zanieczyszczeń dla obszaru całej strefy											
		SO ₂	NO ₂	PM10	Pb	C ₆ H ₆	CO	O ₃	As	Cd	Ni	BaP	PM2,5
Aglomeracja Lubelska	PL0601	A	A	C	A	A	A	A	A	A	A	C	C
Strefa lubelska	PL0602	A	A	C	A	A	A	A	A	A	A	C	A

Źródło: Ocena jakości powietrza w Województwie Lubelskim za rok 2016.

Wykres 29 Liczba dni z przekroczeniem dopuszczalnego stężenia 24 godz. PM10 w strefie lubelskiej

Źródło: Program ochrony powietrza dla strefy lubelskiej

Wynik oceny strefy lubelskiej za rok 2016, w której położona jest Gmina Nałęczów wskazuje, że dotrzymane są poziomy dopuszczalne lub poziomy docelowe substancji w powietrzu (klasa A) ustanowione ze względu na ochronę zdrowia dla następujących zanieczyszczeń:

- ✓ dwutlenku siarki,

- ✓ dwutlenku azotu,
- ✓ ołowiu,
- ✓ benzenu,
- ✓ tlenku węgla,
- ✓ arsenu,
- ✓ kadmu,
- ✓ niklu,
- ✓ pyłu PM2,5,
- ✓ ozonu.

Roczna ocena jakości powietrza w województwie lubelskim, dla strefy lubelskiej wskazała, iż przekroczone zostały dopuszczalne poziomy dla:

- ✓ pyłu PM10,
- ✓ benzo(a)pirenu.

Stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy lubelskiej, ze względu na ochronę roślin, nie zostały przekroczone.

Głównymi źródłami zanieczyszczeń na terenie Gminy Nałęczów są:

- ✓ zanieczyszczenia z indywidualnych systemów ogrzewania,
- ✓ zanieczyszczenia komunikacyjne.

Podstawowym źródłem zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego na terenie gminy jest emisja substancji pochodzących z procesów spalania paliw stałych i gazowych w celach energetycznych. Głównym źródłem emisji zanieczyszczeń w procesach energetycznych jest spalanie niskiej jakości paliw.

Kolejnym źródłem zanieczyszczenia powietrza jest komunikacja, której oddziaływanie skupia się głównie przy trasach komunikacyjnych oraz w rejonie miasta. Oddziaływanie ruchu komunikacyjnego na środowisko ma tendencję rosnącą. Na przestrzeni ostatnich lat nastąpił dynamiczny wzrost liczby poruszających się pojazdów po drogach, przy niezbyt znaczącej poprawie infrastruktury drogowej. Do podstawowych zanieczyszczeń emitowanych przez środki transportu zaliczyć należy tlenki azotu, tlenek węgla, węglowodory oraz ołów. Oddziaływanie emisji komunikacyjnej jest związane także z turystyczną funkcją Gminy Nałęczów.

Struktura emisji na terenie Gminy Nałęczów przedstawia się następująco:

- budynki użyteczności publicznej, dla których emisja CO₂ stanowi 2,25% udziału całkowitej emisji na terenie gminy. Budynki użyteczności publicznej to przede wszystkim budynki utrzymywane z budżetu gminy, a więc głównie dotyczy to obiektów typu: szkoły, przedszkola, przychodnie, budynki administracyjne, obiekty kulturalne i sportowe. W związku z tym władze gminy dysponują możliwością wdrożenia działań, ograniczających zużycie energii finalnej, a tym samym emisję

dwutlenku węgla.

- budynki, należące do przedsiębiorców dla których emisja CO₂ stanowi 57,17 % udziału całkowitej emisji na terenie gminy. W skład sektora tych obiektów wchodzi obiekty generujące usługi, handel, przemysł itp. bez budynków użyteczności publicznej, stanowiących osobny sektor.
- budynki mieszkalne, dla których emisja CO₂ stanowi 35,06 % udziału całkowitej emisji na terenie gminy. W skład sektora obiektów mieszkalnych wchodzi zabudowa jednorodzinna, wielorodzinna. Jednocześnie jest to sektor, na który władze gminy mogą mieć wpływ poprzez wprowadzenie systemu współfinansowania inwestycji, obniżających zużycie emisji.
- transport, dla którego emisja CO₂ stanowi 4,84% udziału całkowitej emisji na terenie gminy,
- oświetlenie, dla którego emisja CO₂ stanowi 0,68% udziału całkowitej emisji na terenie gminy.

Przeprowadzone dotychczas wyniki badań stanu jakości powietrza w Nałęczowie wskazują, że jakość powietrza w Nałęczowie jest dobra, a stężenia podstawowych zanieczyszczeń (SO₂, NO₂, PM₁₀, PM_{2,5} oraz benzo(a)pirenu) są niższe od poziomów dopuszczalnych i docelowych. Oznacza to, że jakość powietrza w Nałęczowie powinna być odpowiednia do prowadzenia leczenia uzdrowiskowego.

Tabela 35 Wartości stężeń średniorocznych dla pyłu PM₁₀ i PM_{2,5} oraz liczba dni z przekroczeniem dopuszczalnego poziomu 24-godzinnego pyłu PM₁₀, w punktach pomiarowych w Nałęczowie w okresie IV-XII 2017 roku.

lp.	lokalizacja punkt pomiarowego	stężenie średnie w okresie prowadzenia pomiarów (IV-XII 2017) [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]		liczba dni z przekroczeniem dobowego poziomu dopuszczalnego w okresie prowadzenia pomiarów (IV-XII 2017)
		PM ₁₀	PM _{2,5}	PM ₁₀
1	Nałęczów Al. Stanisława Małachowskiego 5	25,6	23,0	26
2	Nałęczów ul. Bolesława Prusa 11	24,6	19,8	20
3	Nałęczów ul. Spółdzielcza 17	23,3	20,4	10

Źródło: Raport z badań jakości środowiska w Gminie Nałęczów przez firmę ATMOTERM S.A

4.3. Energetyka

4.3.1. Zaopatrzenie w gaz

Zgodnie z danymi GUS, w 2019, przez teren Gminy Nałęczów przebiegało łącznie 134 467 m czynnej sieci gazowej, przy czym długość czynnej sieci rozdzielczej stanowi aż 133 717 m a pozostałe 750 m to czynna sieć przesyłowa. Zgodnie z danymi zawartymi

w Operacie uzdrowskim dla Gminy Nałęczów – aktualizacja, łączna długość sieci gazowej na obszarze Miasta Nałęczów wynosi 33,4 km. W 2019 r. (GUS) liczba czynnych przyłączy do budynków (mieszkalnych i niemieszkalnych) na obszarze gminy wynosiła 1 917 szt., z czego 1 820 szt. stanowiły przyłącza do budynków mieszkalnych.

Na terenie Gminy Nałęczów, w 2019 r. odnotowano łącznie 2 183 gospodarstw będących odbiorcami gazu. Natomiast liczba osób korzystających z sieci gazowej na terenie gminy wynosiła 5 574 osób.

Zgodnie z danymi GUS w 2019 r. zużycie gazu w MWh dla obszaru gminy wyniosło 23 843,5.

Tabela 36 Struktura sieci gazowej

Lata	2016	2017	2018	2019	2020	2021
długość czynnej sieci ogółem (m)	131 642	135 134	136 292	134 467	137 089	138 039
długość czynnej sieci dystrybucyjnej (m)	130 892	134 384	135 542	133 717	136 339	137 289
czynne przyłącza do budynków ogółem (mieszkalnych i niemieszkalnych) (szt.)	1 770	1 835	1 888	1 917	1 930	1 950
czynne przyłącza do budynków mieszkalnych (szt.)	1 716	1 778	1 794	1 820	1 839	1 716
Odbiorcy gazu (gosp.)	1 181	1 207	1 252	1 335	1 479	1 525
odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem (gosp.)	1 181	1 207	1 252	1 335	1 479	1 525
zużycie gazu (MWh)	17 277,4	17 951,9	20 685,3	23 843,5	24 964,8	39 149,7
zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań (MWh)	14 019,9	14 855,6	16 980,2	20 808,6	21 945,3	22 710,9
ludność korzystająca z sieci gazowej (osoba)	5 433	5 429	5 551	5 574	5 668	5 934

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wykres 30 Czynne przyłącza do budynków ogółem (mieszkalnych i niemieszkalnych)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Powyższa tabela i wykres pozwalają zauważyć fakt, iż liczba odbiorców gazu na przestrzeni ostatnich pięciu lat wyraźnie wzrasta.

4.3.2. Gospodarka cieplna

Gmina nie posiada centralnego systemu ciepłowniczego.

Istniejące źródła ciepła, tj. kotły opalane paliwami stałymi i płynnymi zaspokajają potrzeby mieszkańców gminy, jednakże wymagają ciągłego utrzymywania w ich dobrym stanie technicznym.

Około 75% budynków ogrzewanych jest paliwem w postaci węgla. 22,91% budynków ogrzewanych jest gazem sieciowym, natomiast 6,8% budynków – pelletem. Ponadto w gminie wykorzystywane są też inne paliwa do ogrzewania budynków do których należą między innymi: wierzba energetyczna, drewno, gaz w butli i energia elektryczna. Najczęściej wykorzystywane jest drewno. Wykorzystywane jest ono w 23,65% budynków na terenie gminy.

Tabela 37 Szacunkowe zapotrzebowanie ciepła, sposób jego realizacji oraz szacunkowa liczba kotłów na paliwa stałe w gminach strefy lubelskiej w 2018 roku

Lp.	gmina	powiat	szacunkowe zapotrzebowanie na ciepło do ogrzewania mieszkań i sposób jego realizacji					szacunkowa liczba kotłów/ pieców na paliwa stałe [sztuk]
			ogółem	sieć ciepła	gaz	olej	paliwa stałe	
			[GJ/rok]	[GJ/rok]	[GJ/rok]	[GJ/rok]	[GJ/rok]	
134	Opole Lubelskie gmina		413 616	136 268	78 224	2 068	197 056	2 600
135	Poniatowa gmina		342 312	131 418	58 771	1 103	151 020	2 100
136	Wilków		106 344	0	0	0	106 344	1 600
137	Dębowa Kłoda	parczewski	95 088	0	0	0	95 088	1 500
138	Jabłoń		92 664	0	0	0	92 664	1 300
139	Milanów		92 040	0	184	0	91 856	1 400
140	Parczew gmina		347 400	92 016	6 062	5 112	244 210	3 800
141	Podewórze		39 216	0	0	0	39 216	700
142	Siemień		109 968	0	0	0	109 968	1 600
143	Sosnowica		62 520	0	0	0	62 520	1 100
144	Puławy	puławski	1 153 456	1 050 264	100 899	0	2 293	0
145	Baranów		93 960	0	0	0	93 960	1 400
146	Janowiec		88 248	0	0	0	88 248	1 300
147	Kazimierz Dolny gmina		161 208	16 031	68 212	0	76 965	900
148	Końskowola		212 688	0	109 421	2 127	101 140	1 400
149	Kurów		184 176	0	41 950	921	141 305	1 900
150	Markuszów		71 136	0	8 716	0	62 420	900
151	Nałęczów gmina		215 831	37 981	77 003	0	100 847	1 400
152	Puławy		289 057	121 404	33 638	2 891	131 124	1 900
153	Wąwolnica		112 488	0	33 034	0	79 454	1 100
154	Żyrzyn		154 920	0	43 947	775	110 198	1 500
155	Radzyń Podlaski miasto			377 544	127 987	49 383	7 551	192 623

Źródło: Program ochrony powietrza dla strefy lubelskiej

4.3.3. Gospodarka niskoemisyjna

Gmina Nałęczów uchwałą nr XVI/130/16 Rady Miejskiej w Nałęczowie z dnia 21 kwietnia 2016 roku przyjęła Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Nałęczów, który jest dokumentem strategicznym i wskazano w nim działania przyczyniające się do podniesienia efektywności energetycznej, zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz redukcji emisji gazów cieplarnianych.

Został w nim przedstawiony efekt planowanych działań w formie prognozy:

- oszczędność energii na poziomie 5488 MWh w okresie 2015-2020;
- wzrost produkcji energii z odnawialnych źródeł 64 MWh w okresie 2015-2020;
- redukcja emisji CO₂ na poziomie 1729 Mg CO₂ w okresie 2015-2020.

W dokumencie w formie tabelarycznej przedstawiono planowane działania krótko i długo terminowe, których koszt oszacowano na: w przypadku termomodernizacji i budowy instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii na budynkach użyteczności publicznej – 4 mln zł, a w przypadku działań w zakresie transportu, tj. budowa obwodnicy Nałęczowa oraz budowa Zintegrowanego Węzła Komunikacyjnego – ok. 15 mln zł.

4.3.4. Energia odnawialna

Energia z biogazu i biomasy:

Do biomasy pozyskiwanej z rolnictwa na cele energetyczne zalicza się: odpady z produkcji roślinnej (słoma) i zwierzęcej (gnojowica, obornik i pozostałości poubojowe) oraz z przemysłu rolno- spożywczego, a także biomasę pozyskiwaną z trwałych użytków zielonych i celowych upraw roślin na cele energetyczne.

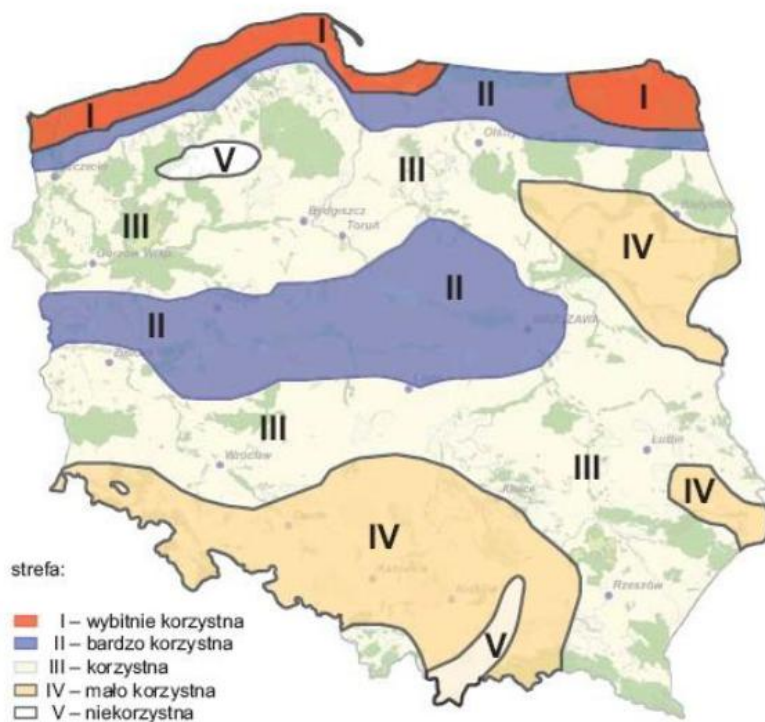
Największą przeszkodą w rozwoju energetyki wykorzystującej biomasę jest brak infrastruktury służącej przetworzeniu jej w ekopaliwo.

Na lokalnym rynku gminy Nałęczów istnieją możliwości wykorzystania nadwyżek i zasobów energii. Występujące ugory, odłogi i nieużytki w strukturze gruntów gminy można przeznaczyć pod uprawę roślin energetycznych - rzepak, wierzbę energetyczną i inne. Ponadto, odpady powstałe w procesie produkcji rolniczej, w szczególności słoma zbóż i rzepaku, należy traktować jako lokalne zasoby paliw i energii, które należy przetworzyć na wysokokaloryczne paliwo.

Energia wiatrowa:

Województwo Lubelskie należy do regionów w których wykorzystanie energii wiatrowej nie jest szczególnie efektywne. Lubelskie zaliczane jest do tzw. strefy korzystnej - III , a w części południowo -wschodniej nawet do strefy mało korzystnej – IV, według przyjętej klasyfikacji Strefa I - wybitnie korzystna, Strefa II - bardzo korzystna, Strefa III – korzystna, Strefa IV - mało korzystna, Strefa V – niekorzystna. Obecnie najbardziej korzystna lokalizacja elektrowni wiatrowych znajduje się w zachodniej części Województwa.

Potencjał wiatrowy obrazuje poniższa mapa:

Energia słoneczna:

Kluczowym argumentem przemawiającym za inwestowaniem w energię słoneczną jest próba kompleksowego rozwiązania problemu efektywnego zaopatrzenia w ekologiczną energię w budynkach należących do mieszkańców z terenu gminy Nałęczów poprzez przebudowę istniejących instalacji dostarczających ciepło (wymienników, regulacji i modernizacji instalacji CO i częściowym zastąpieniu dostarczania ciepła potrzebnego do podgrzania cwu z tradycyjnych sposobów (kotłownie opalane miałem węglowym) na wykorzystanie energii słonecznej. Z warunków solarnych kluczowe znaczenie w aspekcie możliwości wykorzystania energii posiadają: usłonecznienie i natężenie promieniowania słonecznego. Usłonecznienie jest to czas bezpośredniego dopływu promieniowania słonecznego w ciągu roku do powierzchni ziemi. Suma usłonecznienia rzeczywistego na Lubelszczyźnie kształtuje się na poziomie 1500 - 1700 godzin.

Ze względu na warunki przyrodnicze, klimatyczne i uzdrowiskowe Nałęczowa wskazuje się do wykorzystania następujące typy energii odnawialnych:

- Energia słoneczna – ze względu na wyjątkowo korzystne warunki nasłonecznienia na obszarze Płaskowyżu Nałęczowskiego; istotne jest również, że największe zasoby energii słonecznej są dostępne w lecie, kiedy w wyniku zwiększonego napływu turystów i kuracjuszy wzrasta zapotrzebowanie na energię. Przy projektowaniu nowej zabudowy lub modernizacji budynków istniejących z zastosowaniem kolektorów słonecznych należy uwzględnić warunki prawnej i planistycznej ochrony konserwatorskiej obszarów i obiektów.
- Energia geotermiczna – stosowanie pomp ciepłych wykorzystujących różnice temperatur pomiędzy powierzchnią ziemi a warstwą głębszą; możliwe jest stosowanie różnych typów pomp w zależności od warunków na działce budowlanej. Stosowanie pomp ciepłych nie

zakłóca równowagi środowiska przyrodniczego, pompy nie są widoczne, nie stanowią więc elementu dyszharmonizującego.

- Biopaliwa – celowe jest wykorzystanie na obszarach wiejskich energii powstałej ze spalania słomy, stanowiącej biopaliwo o korzystnych właściwościach cieplnych i powszechnie dostępne; spalanie słomy nie powoduje szkodliwego oddziaływania na środowisko. Ze względu na wysokie klasy bonitacyjne gleb, cenne do wykorzystania rolniczego i ogrodniczego, charakter upraw polowych oraz walory krajobrazowe gminy niewłaściwe i nieopłacalne byłoby zakładanie plantacji roślin wysokoenergetycznych; dopuszczalne jest jedynie wykorzystanie odpadów produkcji rolniczej.

- Wody geotermalne – na podstawie wyników przeprowadzonych badań można stwierdzić, że Płaskowyż Nałęczowski leży poza obszarem występowania wód geotermalnych o szczególnie korzystnych parametrach temperatury, stopnia zasolenia i głębokości występowania, nie oznacza to jednak, że wykorzystanie ciepła wód geotermalnych jest niemożliwe lub nieopłacalne. Dla Nałęczowa szczególną wartością, atrakcją turystyczną i elementem lecznictwa uzdrowiskowego może być budowa zespołu basenów otwartych i zamkniętych o funkcji sportowej, rekreacyjnej, odnowy biologicznej oraz leczniczej, ogrzewanych wodą geotermalną.

4.4. Gospodarka wodno – ściekowa

4.4.1. Zaopatrzenie w wodę

Odpowiednia gospodarka wodna jest jednym z podstawowych działań mających na celu zachowanie stosunków ekologicznych na danym terenie. Jednocześnie niezbędne jest dostarczenie mieszkańcom podstawowych usług komunalnych.

Na terenie Gminy Nałęczów usługami komunalnymi obejmującymi pobór, uzdatnianie i dystrybucję wody oraz odbiór i oczyszczanie ścieków zajmuje się Miejski Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Nałęczowie.

Na terenie gminy Nałęczów, w 2021 r. długość czynnej sieci rozdzielczej wynosiła 117,0 km. Liczba przyłączy do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania wynosiła 2 190. Łącznie do gospodarstw domowych dostarczono 266,48 dam³ wody, a zużycie wody na 1 mieszkańca gminy wyniosło 30,50 m³. Według danych GUS w 2021 r. odnotowano 5 awarii sieci wodociągowej – na obszarze miasta. Sieć wodociągowa jest rozwinięta na dość wysokim poziomie, o czym świadczy odsetek ludności korzystający z sieci, który dla obszaru Gminy Nałęczów w 2019 r. wynosił 88,1 % . Potrzeby w zakresie infrastruktury wodociągowej skupiają się wokół jej modernizacji ze względu na wiek, zły stan techniczny i przestarzałe technologie. Szacowany koszt modernizacji ujęcia wody w Nałęczowie, przebudowy sieci wodociągowej, wymiana przyłączy wodociągowych oraz wybudowanie stacji pomiaru przepływu i stworzenie zdalnego systemu monitoringu sieci to ponad 7 mln zł.

Tabela 38 Długość czynnej sieci wodociągowej oraz liczba przyłączy

Lata	2017	2018	2019	2020	2021
długość czynnej sieci rozdzielczej (km)	112,0	112,2	117,0	117,0	117,0
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (szt.)	2 120	2 143	2 166	2 179	2 190

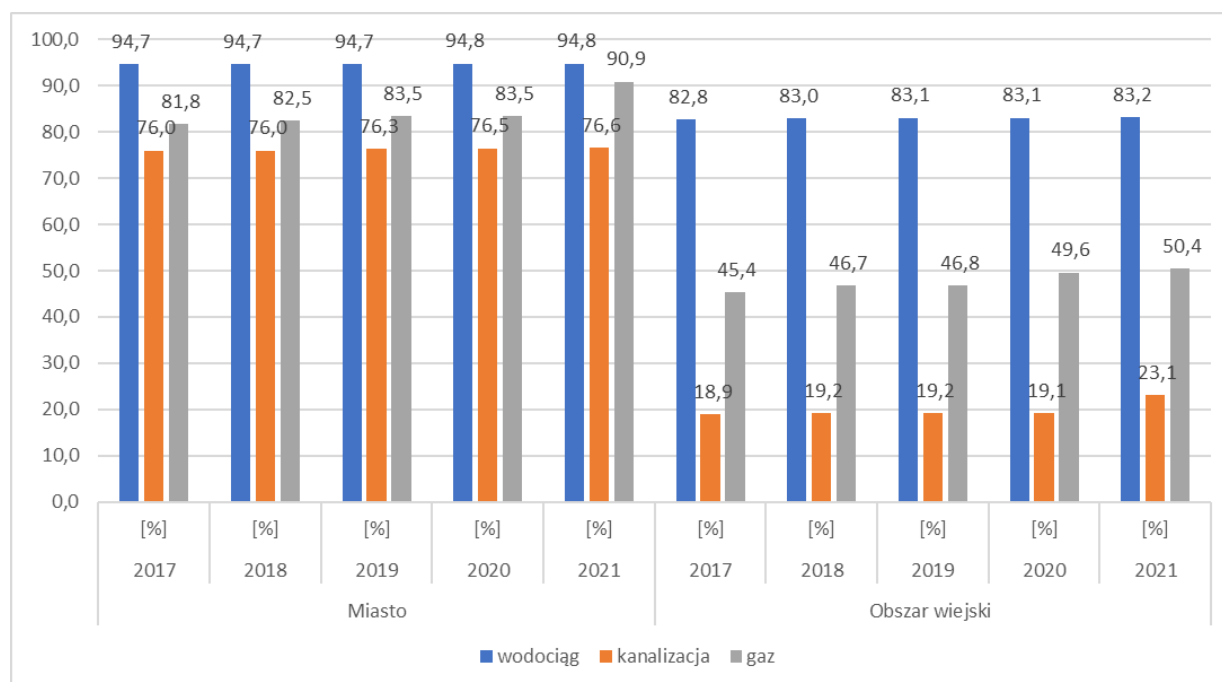
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Tabela 39 Wskaźniki dla sieci wodociągowej

Lata	2017	2018	2019	2020	2021
woda dostarczona gospodarstwu domowemu (dm ³)	314,4	272,4	282,8	267,4	266,4
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	7 860	7 906	7 886	7 817	7 749
zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca (m ³)	35,1	30,5	31,6	30,0	30,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Tabela 40 Korzystający z instalacji w % ogółu ludności Gminy Nałęczów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

4.4.2. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków

Sieć kanalizacyjna na terenie Gminy Nałęczów jest słabo rozwinięta, o czym świadczy odsetek osób korzystających z instalacji kanalizacyjnej w % ogółu ludności – w 2021 r. jest zróżnicowany dla miasta i obszaru wiejskiego i wynosi odpowiednio 76,6 % i 23,1 %. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej na obszarze gminy w 2021 r. wynosiła 60,7 km.

Zgodnie z danymi UM w Nałęczowie łącznie na terenie gminy w 2021 r. znajdowało się 1 461 budynków mieszkalnych bez dostępu do sieci kanalizacyjnej. Największy odsetek ww. budynków znajdował się na terenie sołectwa Sadurki – 20% budynków bez sieci kanalizacyjnej z obszaru całej gminy.

Liczba przyłączy do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania w 2021 r. wynosiła 1082 szt. – 81% to przyłącza z terenu miasta. Zgodnie z danymi GUS, w 2021 r. z sieci kanalizacyjnej korzystało łącznie 4012 osób.. W 2021 r. z terenu gminy odprowadzono łącznie 313,7 dm³ ścieków oraz odnotowano 1 awarię sieci kanalizacyjnej.

Funkcjonująca oczyszczalnia ścieków komunalnych – **Miejska Oczyszczalnia Ścieków w Nałęczowie, zlokalizowana jest na terenie sołectwa Chruszczów.**

Podłączeni są do niej wszyscy użytkownicy systemu kanalizacyjnego. Ścieki oczyszczone zrzucane są do rzeki Bystra.

Budowa sieci kanalizacyjnej ma ogromne znaczenie dla stanu środowiska przyrodniczego, jednak w miejscowościach wiejskich, budowa kanalizacji jest ekonomicznie nieuzasadniona ze względu na generowanie ogromnych kosztów wynikających z doprowadzenia potrzebnej infrastruktury.

Z racji tego bardziej racjonalna jest budowa przydomowych oczyszczalni ścieków. W dalszym ciągu istnieją potrzeby inwestycyjne w zakresie infrastruktury kanalizacyjnej, w tym m.in. modernizacja oczyszczalni ścieków, przebudowa istniejących kolektorów sanitarnych, a także przebudowa przepompowni ścieków.

Tabela 41 Wskaźniki dla sieci kanalizacyjnej

Lata	2017	2018	2019	2020	2021
ścieki bytowe odprowadzone siecią kanalizacyjną (dm ³)	357,5	355,0	355,3	309,1	313,7
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	3 857	3 829	3 835	3 867	3 864

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Tabela 42 Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w km oraz liczba przyłączy

Lata	2017	2018	2019	2020	2021
długość czynnej sieci kanalizacyjnej (km)	51,7	51,5	51,6	51,6	59,6
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (szt.)	958	961	966	973	987

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Wykres 31 Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania – dynamika w latach 2016-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jak pokazuje powyższy wykres dynamika przyrostu przyłączy kanalizacyjnych w Gminie Nałęczów jest stała. Najwięcej przyłączy zostało zrealizowanych w roku 2021.

4.5. Gospodarka odpadami komunalnymi

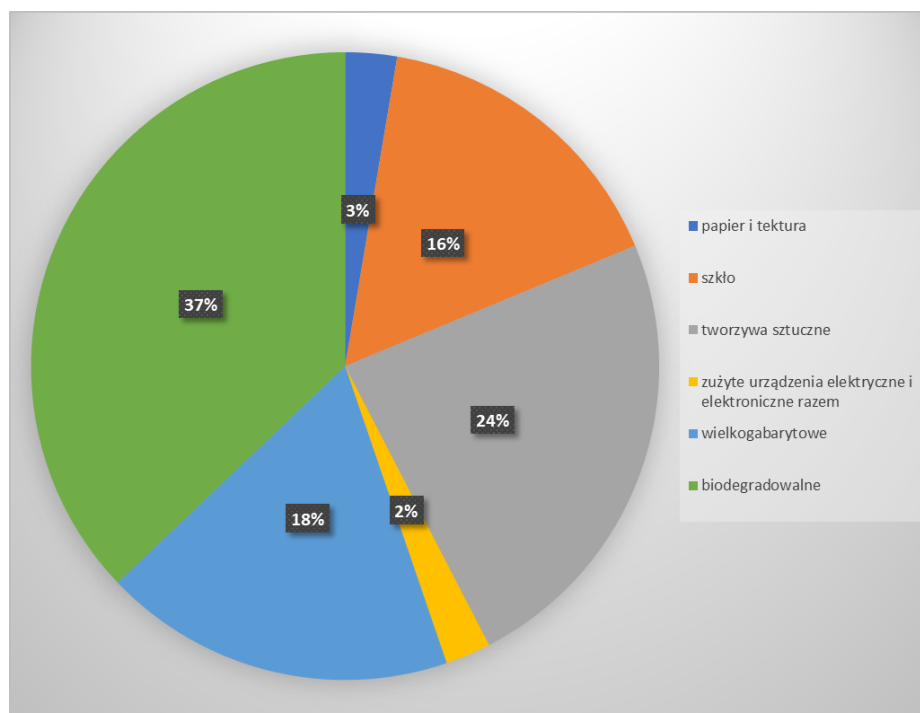
Gospodarka odpadami komunalnymi i przemysłowymi stanowi istotny czynnik wpływający na stan środowiska naturalnego. Do głównych zadań systemu gospodarki odpadami należy zaliczyć:

- ✓ edukację ekologiczną społeczeństwa,
- ✓ uporządkowanie gospodarki odpadami w gminie, w szczególności w zakresie selektywnego zbierania odpadów, wdrożenie procesów odzysku i unieszkodliwiania odpadów w ramach przewidywanych do osiągnięcia celów krótko długookresowych,
- ✓ osiągnięcie wymaganych prawem poziomów odzysku i unieszkodliwiania odpadów.

Według Planu gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego 2022 Gmina Nałęczów została zaliczona do Regionu Centralno-Zachodniego. Na terenie Gminy Nałęczów nie ma składowiska odpadów i nie przewiduje się jego budowy ze względu na ochronę uzdrowiskową. Dawne składowisko odpadów w Chruszczowie zostało zamknięte i jest zrekultywowane. Odpady komunalne z terenu gminy są wywożone do **Zakładu Zagospodarowania Odpadów Komunalnych w Bełżycach** gdzie podlegają segregacji,

a następnie odpady przekazywane są na składowisko odpadów w Kraśniku, którego operatorem jest Ekoland Polska S.A.

Wykres 32 Struktura zebranych odpadów na terenie gminy w roku 2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zagospodarowanie odpadów komunalnych z terenu Gminy Nałęczów odbywa się poprzez **Zakład Zagospodarowania Odpadów Komunalnych Sp. z o.o. w Bełżycach**, który posiada pozwolenie zintegrowane na eksploatację instalacji do odzysku lub kombinacji odzysku i unieszkodliwiania z wykorzystaniem obróbki biologicznej i obróbki wstępnej odpadów przeznaczonych do termicznego przekształcenia, o zdolności przetwarzania ponad 75 ton odpadów na dobę. Koszt funkcjonowania systemu gospodarowania odpadami w 2020 r. wyniósł 1.384.539,58 zł.

Systemem na 31.12.2020 r. objętych było 8160 mieszkańców z czego:

- 3700 z miasta
- 5593 z terenów wiejskich.

W 2020 roku wytworzono łącznie 2949,4920Mg (1937,226 Mg – 2019 r.) wszystkich rodzajów odpadów przyjętych i zagospodarowanych w ZZOK w Bełżycach.

W tym w ramach umowy na odbiór odpadów komunalnych z terenu Gminy Nałęczów w 2020 roku odebrano:

- 1635,8800 Mg zmieszanych odpadów komunalnych kod 20 03 01,
- 317,1200 Mg odpadów biodegradowalnych kod 20 02 01,

- 149,4200 Mg opakowań szklanych kod 15 01 07,
- 241,1800 Mg opakowań z tworzyw sztucznych kod 15 01 02,
- 211,5020 Mg papieru i tektury kod 15 01 01 .

Tabela 43 Średnia ilość odpadów przypadająca na jednego mieszkańca gminy

Lata	2017	2018	2019	2020	2021
ogółem na 1 mieszkańca (kg)	200,3	207,1	204,4	191,1	208,7
z gospodarstw domowych (t)	1 065,68	1 098,76	1 062,02	1 054,98	1 102,95

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wprowadzenie gminnego systemu odbioru odpadów komunalnych od wszystkich zamieszkałych nieruchomości przyczyniło się do zwiększenia kontroli w gospodarowaniu odpadami oraz znacznie przyczyniło się do zwiększenia poziomów odzysku i recyklingu odpadów. Szczególnie ważna jest selektywna zbiórka odpadów, która możliwa jest dzięki zlokalizowanemu na terenie gminy PSZOK. Należy oczekiwać że poprzez wzrost świadomości mieszkańców w kolejnych latach nastąpi jeszcze większy wzrost recyklingu i odzysku odpadów. Z terenu gminy w każdym roku sukcesywnie usuwane są wyroby zawierające azbest.

4.6. Identyfikacja problemów Sfera przestrzenna - środowisko przyrodnicze i infrastruktura ochrony środowiska

- Do słabych stron Gminy Nałęczów, które należy potraktować priorytetowo w projektowaniu rozwoju należy stosunkowo niski udział osób korzystających z sieci kanalizacyjnej zwłaszcza na terenach wiejskich.
- niewystarczające wykorzystanie walorów naturalnych Gminy Nałęczów, które związane są przede wszystkim z różnorodnością ukształtowania terenu oraz położeniem w pobliżu obszaru chronionego krajobrazu,
- potrzeba efektywnego wykorzystania korzystnych warunków związanych z produkcją energii z OZE – zwłaszcza energii słonecznej.
- Gmina Nałęczów dysponuje bogactwami naturalnymi. W celu ich ochrony w 1968 r. Ogłoszeniem Przewodniczącego Prezydium WRN w Lublinie utworzony został górniczy obszar Nałęczów. Teren posiadający status obszaru górniczego objęty jest ścisłą ochroną. Dzięki temu działaniu zabezpieczona została eksploatacja źródeł wód leczniczych. Powierzchnia chronionego obszaru wynosi 636 ha. Status obszaru górniczego jako istotny znajduje potwierdzenie w ustawie o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych z dnia 28 lipca 2005 roku (Dz. U. Nr 167, poz. 1399). Nałęczów posiada mikroklimat

sprzyjający leczeniu chorób serca oraz rehabilitacji pozawałowej. Ponadto występują tu wody o właściwościach leczniczych. Istotnym elementem zdrowotnego wizerunku Nałęczowa jest także rozwijająca się sieć usług związanych z lecznictwem zamkniętym, otwartym i z odnową biologiczną.

- Działania powinny się skupiać na rozwijaniu obecnych już form turystyki. Kluczowym jest jednak budowanie oferty zgodnej z trendami i tendencjami obserwowanymi na rynku turystycznym, związanymi z oczekiwaniami i potrzebami turystów. Stąd tak ważną kwestią będzie prowadzenie badań konsumenckich. Podkreślić należy, że Gmina Nałęczów wyróżnia się zarówno pod względem środowiska przyrodniczego, jak i kulturowego, a jej największą wartością z punktu widzenia tworzenia oferty i przyciągania turystów są bezsprzecznie walory uzdrowiskowe.
- Duże walory środowiska kulturowego, zachowane w postaci zabytkowych założeń dworsko-parkowych, układów osadniczych, grodzisk, budowli sakralnych oraz cmentarzy i miejsc historycznych.
- Wysokie walory przyrodnicze gminy powinny być impulsem do rozwoju zabudowy letniskowej oraz różnorodnych form aktywnego wypoczynku, szczególnie w obrębach położonych w sąsiedztwie kompleksów leśnych.

5. Sfera przestrzenna - zagospodarowanie

5.1. Polityka przestrzenna

Na strukturę funkcjonalno-przestrzenną Gminy Nałęczów składa się system powiązanych ze sobą elementów zagospodarowania przestrzeni, na którą wpływają zarówno czynniki środowiskowe, jak i antropogeniczne.

Czynnikami środowiskowymi są: położenie, ukształtowanie terenu, warunki glebowe, klimat oraz zasoby wodne, natomiast do czynników antropogenicznych zalicza się wszelką działalność człowieka, w tym: działalność rolniczą, układ komunikacyjny, rozkład zabudowy (na terenie miasta i obszaru wiejskiego), stan i dostęp do infrastruktury technicznej.

Dokumentem planistycznym sporządzonym dla całego obszaru gminy jest Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (SUiKZP). Określa on ogólną politykę przestrzenną gminy oraz lokalne zasady zagospodarowania.

Obecnie Gmina Nałęczów posiada Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Nałęczów przyjęte Uchwałą nr XXX/201/13 Rady Miejskiej w Nałęczowie z dnia 13 czerwca 2013 r., zmienione uchwałą nr XL/259/21 Rady Miejskiej w Nałęczowie z dnia 28 października 2021r. w sprawie uchwalenia I zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nałęczów oraz Uchwałą nr LXIII/378/23 Rady Miejskiej w Nałęczowie z dnia 28 lutego 2023r. w sprawie uchwalenia II zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nałęczów.

Dokument SUiKZP składa się z 2 tomów:

- ✓ Tom I Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego, stanowiący załącznik 1a do ww. ustawy oraz
- ✓ Tom II Kierunki zagospodarowania przestrzennego (załącznik 2a).

W planowaniu przestrzennym istotnym elementem są akty prawa miejscowego przyjmowane w formie uchwały Rady, którymi są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Określają one przeznaczenie, warunki zagospodarowania i zabudowy terenu objętego planem, a także rozmieszczenie inwestycji celu publicznego. Składają się z części tekstowej (uchwała) oraz graficznej (załącznik do uchwały).

Zgodnie z danymi UM w Nałęczowie na terenie gminy obowiązuje w sumie 7 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (MPZP):

- ✓ miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla Obszaru Bochońnica przyjęty przez Radę Miejską w Nałęczowie Uchwałą Nr XIX/144/2005 z dnia 18 lutego 2005 r.,
- ✓ miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla Obszaru Strzelce przyjęty przez Radę Miejską w Nałęczowie Uchwałą Nr VII/46/2007 z dnia 26 czerwca 2007 r.,
- ✓ miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru I – Nałęczów przyjęty przez Radę Miejską w Nałęczowie Uchwałą Nr XXXIX/306/18 z dnia 29 marca 2018 r.,
- ✓ miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru II – Nałęczów przyjęty przez Radę Miejską w Nałęczowie Uchwałą Nr XXXIX/308/18 z dnia 29 marca 2018 r.,
- ✓ miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru III – Nałęczów przyjęty przez Radę Miejską w Nałęczowie Uchwałą Nr XXVIII/232/17 z dnia 20 kwietnia 2017 r.,
- ✓ miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru IV – Nałęczów - Bochońnica przyjęty przez Radę Miejską w Nałęczowie Uchwałą Nr XXI/167/16 z dnia 29 września 2016 r.,
- ✓ miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego Gminy Nałęczów Zmiany planu – zmiana przebiegu obwodnicy przyjęty przez Radę Miejską w Nałęczowie Uchwałą Nr XXXII/2060/2002 a dnia 8 marca 2002 roku.

Zgodnie z danymi GUS w 2017 r. powierzchnia Gminy Nałęczów objęta obowiązującymi planami ogółem wynosiła – 507 ha i stanowiła 8% powierzchni gminy, natomiast powierzchnia gminy objęta obowiązującymi planami na podstawie ustawy z 2003 r. – 447 ha (7%). Na obszarach gdzie nie ma miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

w celu udzielenia pozwolenia na budowę konieczne jest wydawanie decyzji o warunkach zabudowy i decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego.

Obowiązujące plany miejscowe określają: funkcje terenów, zasady zabudowy i zagospodarowania z uwzględnieniem cennych walorów przyrodniczych i kulturowych. Stanowią zatem formalną podstawę kształtowania ładu przestrzennego.

Funkcje terenów określone w obowiązujących planach miejscowych przyjmuje się jako jedno z podstawowych uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego gminy w studium.

Wytyczne kierunki zagospodarowania przestrzennego Gminy Nałęczów są zbieżne

z wizją gminy ujętą w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego i Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, a także Strategii Rozwoju Gminy.

Wykres 33 Uwarunkowania planowania przestrzennego wynikające ze Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego i Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, a także Strategii Rozwoju Gminy

Źródło: opracowanie własne

5.2. Charakterystyka istniejącej struktury funkcjonalno-przestrzennej

Układ przestrzenny Miasta i Gminy Nałęczów ukształtował się w okresie powstania i rozwoju uzdrowiska w XIX w. Zabudowa w pierwszej kolejności skupiała się wokół Parku Zdrojowego – powstawały tu wille – rezydencje i pensjonaty.

Rozwój miasta oparty o funkcję uzdrowiskową warunkuje unikatowy układ przestrzenny bez

pozostałości wiejskiej zabudowy zagrodowej.

Ukształtowanie terenu wymusiło lokalizowanie zabudowy na stromych zboczach, dnem wąwozów prowadzono drogi dojazdowe, a teren wokół starannie zagospodarowywano zielenią.

Centrum Nałęczowa jest objęte ochroną konserwatorską jako zespół przyrodniczo-krajobrazowy, jednak w różnych okresach czasowych forma zabudowy ze względu na zmienne uwarunkowania prawne nie podlegała ciągłej ochronie, co uwarunkowało powstanie zespołów zabudowy wielorodzinnej (w części z wielkiej płyty).

Wokół uzdrowiska na wzniesieniach oraz wzdłuż dolin rzecznych i głównych dróg powstały zespoły zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej oraz zabudowy zagrodowej.

Centrum miasta i gminy pełni Park Zdrojowy oraz ulice przy których skupiły się zabudowania o funkcji usługowej (ul. 1 Maja, ul. Lipowa, ul. Poniatowskiego).

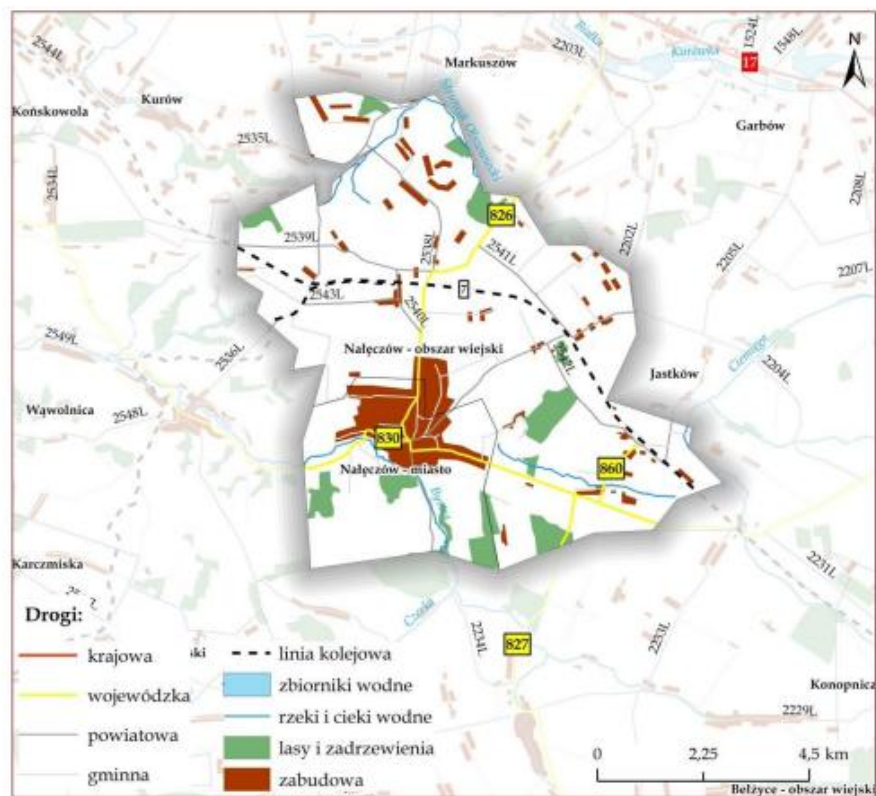
Na obszarze wiejskim gminy dominuje zabudowa rozproszona, o funkcji zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej. Jest to głównie zabudowa jednodrożnicowa, często zlokalizowana po jednej stronie drogi, w rozluźnionych ciągach wzdłuż dróg gminnych.

Taki charakter zabudowy oraz uwarunkowania środowiskowe pozwalają na utrzymanie unikatowych warunków klimatycznych zarówno miasta, jak i obszaru wiejskiego Gminy Nałęczów.

Na układ urbanistyczny Miasta Nałęczów składają się: uzdrowski zespół pałacowo-parkowy (objęty strefą A ochrony uzdrowskiej), tereny wielofunkcyjnej zabudowy – z usługami administracji, handlu, kultury, hotelarstwem i gastronomią i zabudową pensjonatową, zabudowa mieszkaniowa willowa, zabudowa pensjonatowa, zabudowa wielorodzinna, tereny zielone (Park Zdrojowy, zieleńce, Las Zakładowy i Las Wąwozy, łąki w dolinie rzeki Bystrej i Bochotniczanki).

Natomiast na obszarach wiejskich dominuje rozproszona zabudowa zagrodowa i jednorodzinna. Zabudowę łączy gęsta sieć dróg, zapewniająca dojazdy do wszystkich miejscowości.

Mapa 6 Struktura funkcjonalno-przestrzenna Gminy Nałęczów

Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Nałęczów na lata 2019-2023

5.3. Kierunki zagospodarowania przestrzennego

Gmina Nałęczów ma charakter uzdrowskowo-rolniczy. Ze względu na odmienne uwarunkowania przyrodnicze, historyczno-kulturowe oraz obecne i projektowane funkcje w obszarze miasta i gminy wyznaczono 43 strefy funkcjonalno-przestrzenne o wskazanym dominującym przeznaczeniu terenów:

Uzdrowsko Nałęczów ma określone zasady zagospodarowania określone w ustawie z dnia 28 lipca 2005 roku o lecznictwie uzdrowskowym, uzdrowskach i obszarach ochrony uzdrowskowej oraz gminach uzdrowskowych (Dz. U. z 2017 r., poz. 1056 z późn. zm.). Zgodnie z przepisami ustawy Gmina Nałęczów sporządziła Statut Uzdrawiska Nałęczów oraz Operat Uzdrawiskowy, który obecnie jest na etapie uzupełnień.

Zgodnie z zapisami zawartymi w SUIKZP w uzdrawisku wyznaczono 3 strefy ochrony środowiskowej:

- ✓ strefa A – obejmuje obszar, na którym znajdują się lub są planowane zakłady i urządzenia lecznictwa uzdrowskowego, a także inne obiekty wspomagające działalność uzdrawiska, w tym obsługa pacjenta i turysty,
- ✓ strefa B – obejmuje obszar przyległy do strefy A i stanowiący jej otoczenie, przeznaczony dla niemających negatywnego wpływu na właściwości lecznicze uzdrawiska lub obszaru ochrony uzdrawiskowej oraz nieuciążliwych dla pacjentów –

obiektów usługowych, turystycznych, w tym hoteli, rekreacyjnych, sportowych i komunalnych, budownictwa mieszkaniowego oraz innych związanych z zaspakajaniem potrzeb osób przebywających w tym obszarze,

- ✓ strefa C – stanowiąca otoczenie strefy B, obejmująca obszar mający wpływ na zachowanie walorów krajobrazowych, klimatycznych oraz ochronę złóż naturalnych surowców leczniczych. W każdej ze stref wskazane są zasady zagospodarowania, funkcje, a także wykluczenia i zakazy dotyczące zarówno zabudowy, jak i czynności których nie można podejmować w ww. strefach. Ponadto wskazano ograniczenia dotyczące obszarów zielonych, tzn. wskazano jaki procent powierzchni strefy powinien zostać zachowany dla terenów biologicznie czynnych.

Podstawowe atuty Nałęczowa, definiujące kierunki rozwoju, są następujące:

- ✓ Uzdrowisko Nałęczów o krajowej renomie, specjalizujące się w leczeniu chorób serca, bazujące na działaniu klimatu – co jest rzadko spotykaną cechą uzdrowisk,
- ✓ łagodny, słabobodźcowy klimat Nałęczowa, sprzyjający wypoczynkowi osób starszych,
- ✓ bogata i nadal rozwijająca się oferta lecznictwa uzdrowiskowego, szpitalnego, regeneracji i odnowy biologicznej,
- ✓ wyjątkowe walory środowiska przyrodniczego i krajobrazu, podnoszące atrakcyjność miasta jako ośrodka regeneracji fizycznej i psychicznej,
- ✓ położenie w trójkącie turystycznym: Puławy – Kazimierz Dolny – Nałęczów, co pozwala na funkcjonowanie miasta jako centrum turystycznego,
- ✓ stosunkowo dobrze rozwinięta baza turystyczna,
- ✓ bogate i dość dobrze zachowane dziedzictwo kulturowe, - gleby o wysokiej przydatności dla rolnictwa, stanowiące produkcji wysokiej jakości płodów rolnych, sadownictwa, szkółkarstwa i ogrodnictwa,
- ✓ położenie w stosunkowo niewielkiej odległości od aglomeracji warszawskiej,
- ✓ układ przestrzenny miasta – tereny lasów i parków leśnych, doliny rzek, otwarte tereny niezainwestowane układające się promieniście w kierunku centrum, stanowiące korytarze ekologiczne i kliny nawietrzające,
- ✓ wyjątkowy, ukształtowany historycznie poziom kultury niematerialnej, tradycje intelektualne mieszkańców, ożywienie kulturalne społeczeństwa, bogata oferta kulturalna.

5.4 Przestrzenie publiczne

Przestrzeń publiczna to obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokajania potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne. Dlatego też, za obszary przestrzeni publicznej uznaje się obszary silnie identyfikowane przez mieszkańców jako miejsca kształtujące tożsamość gminy, sprzyjające nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na swoje położenie, charakter i świadomość mieszkańców.

Obszarami przestrzeni publicznych są m.in. place, tereny zieleni stanowiące urządzone

enklawy zieleni towarzyszącej terenom zurbanizowanym, tereny cmentarzy, drogi publiczne oraz ścieżki rowerowe, jak również stale dostępne budowle i budynki stanowiące własność publiczną.

Do obszarów przestrzeni publicznych należą również tereny lokalizacji obiektów użyteczności publicznej:

- ✓ obiekty zdrowia – przychodnia zdrowia, prywatne gabinety lekarskie,
- ✓ obiekty kultu religijnego – kościoły, plebania, itp.,
- ✓ obiekty sportowe, tereny sportu i rekreacji,
- ✓ tereny usług,
- ✓ obiekty kultury,
- ✓ obiekty administracji lokalnej,
- ✓ obiekty przedszkoli, szkół.

Przestrzeniami publicznymi są też formy krajobrazu przyrodniczego stanowiące własność państwową (np. park narodowy) lub prywatną.

Przestrzenie te podlegają wielu zagrożeniom ze strony silnej presji rozwoju i wzrastających potrzeb rozbudowy struktury dróg ze względu na rosnący ruch drogowy. Zabezpieczenie istniejących zasobów otwartej przestrzeni urbanistycznej oraz zapewnienie nowych obszarów w odpowiedzi na wymagania związane z rozwojem cywilizacyjnym, pozostają istotną częścią strategicznego podejścia do przestrzeni urbanistycznej. Dla terenów zieleni publicznej w formie parków niezbędne jest urządzenie terenów zieleni jako przestrzeni publicznych o wysokich walorach estetycznych, przyrodniczych, funkcjonalnych i krajobrazowych, wyposażenie w ciągi spacerowe, urządzenia sportu i rekreacji, ciek i zbiorniki wodne, wykluczenie form użytkowania obniżających wartość i wielkość zasobów przyrodniczych oraz nieodzowne jest urządzenie niezbędnych ciągów infrastruktury technicznej.

Głównymi przestrzeniami publicznymi na terenie Gminy Nałęczów są: Urząd Miejski w Nałęczowie i budynki jednostek podległych, Park Zdrojowy, zieleńce, Las Zakładowy i Las Wąwozy oraz kilka parkingów. Ponadto na terenie gminy znajduje się szereg obiektów usługowych zaspokajających podstawowe potrzeby mieszkańców.

5.5. Mieszkalnictwo

Według danych GUS, na koniec 2020 roku w Gminie Nałęczów było 3 505 mieszkań z 14 194 izbami o łącznej powierzchni 288 045 m².

Tabela 44 Charakterystyka zasobów mieszkaniowych Gminy Nałęczów

Lata	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba mieszkań (szt.)	3 276	3 305	3 397	3 499	3 505
Liczba izb (szt.)	13 511	13 611	13 971	14 162	14 194
Powierzchnia użytkowa (m ²)	273 546	276 036	282 415	287 272	288 045

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnik powierzchni mieszkaniowej przypadającej na jednego mieszkańca w 2020 r. wyniósł 32,4 m² i wzrósł w porównaniu do 2016 roku o 1,9 m²/osobę.

Zmiany w strukturze własności mieszkań są niewielkie. Dominuje własność prywatna osób fizycznych. W analizowanym okresie spadał nieznacznie udział spółdzielni mieszkaniowych. Udział zakładów pracy w strukturze własnościowej mieszkań na terenie gminy również maleje. Większość mieszkań zlokalizowana jest na obszarach wiejskich.

Tabela 45 Gminny zasób mieszkaniowy

Lp	Adres	Liczba lokali	Liczba najemców	Liczba osób zamieszkujących
1	Nałęczów ul. Partyzantów 24	41	27	46
2	Nałęczów ul. Spółdzielcza	8	9	23
3	Bronice	4	3	10
4	Czesławice	3	3	13
	Łącznie	56	42	92

Źródło: Dane UM w Nałęczowie

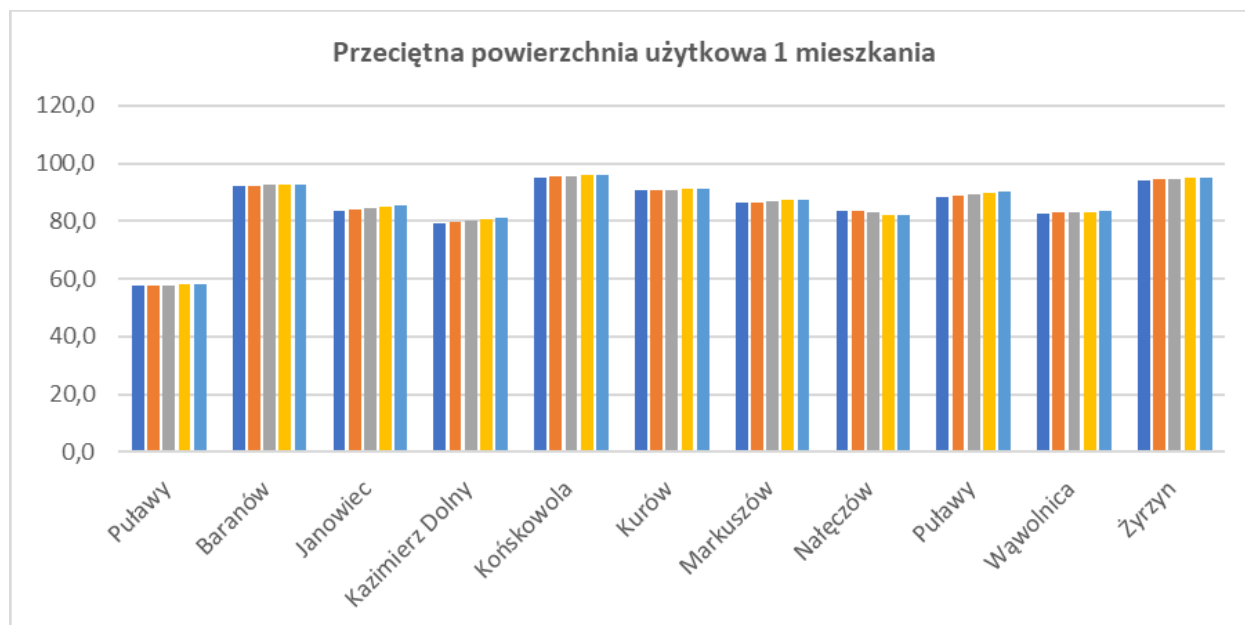
Poniższa tabela pokazuje porównanie ilości mieszkań na 1000 mieszkańców na poziomie krajowym, regionalnym, powiatowym oraz gminnym. Gmina Nałęczów charakteryzuje się dużą dynamiką przyrostu mieszkań w porównaniu do innych gmin powiatu puławskiego.

Tabela 46 Mieszkania na 1000 mieszkańców- dynamika zmian

	mieszkania na 1000 mieszkańców					Dynamika zmian
	2016	2017	2018	2019	2020	
POLSKA	371,3	375,7	380,5	385,9	392,4	6%
LUBELSKIE	359,9	364,2	368,9	373,6	378,9	5%
Puławy	412,3	416,9	423,2	427,7	452,3	9,70%
Baranów	345,3	349,3	353,8	358,5	379,3	9,85%
Janowiec	341,0	342,6	344,6	348,4	351,1	2,96%
Kazimierz Dolny	421,8	424,9	430,0	436,2	452,2	7,21%
Końskowola	315,4	319,0	321,3	325,1	333,8	5,83%
Kurów	320,0	323,1	325,5	327,9	336,9	5,28%
Markuszów	341,9	343,2	345,5	347,7	352,8	3,19%
Nałęczów	365,1	369,1	377,7	390,4	399,3	9,37%
Puławy	333,8	337,2	339,3	340,3	340,7	2,07%
Wąwolnica	332,7	337,8	341,8	348,4	362,7	9,02%
Żyrzyn	314,5	318,9	320,4	323,6	334,3	6,30%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Wykres 34 Przeciętna użytkowa powierzchnia mieszkania – porównanie na poziomie powiatowym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

5.6. Ochrona bezpieczeństwa

Poprawa stanu bezpieczeństwa na terenie Gminy Nałęczów jest jednym z celów wpisanych do Strategii Rozwoju Gminy. Zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańców odbywa się w ramach działań realizowanych przez poszczególne formacje działające na terenie gminy – policję, Ochotnicze Straże Pożarne.

Na terenie Gminy Nałęczów działają **4 Ochotnicze Straże Pożarne w miejscowościach: Bronice, Drzewce, Nałęczów i Sadurki.**

Ochotnicza Straż Pożarna w Nałęczowie włączona jest do Krajowego Systemu Ratowniczo Gaśniczego. Wszystkie Straże zarejestrowane są w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Stan członków OSP ogółem wynosi 131 strażaków, w tym: członków zwyczajnych - 123, honorowych – 4 i wspierających - 4. W OSP w Nałęczowie i Drzewcach działają Kobiety Drużyny Pożarnicze oraz przy jednostce OSP w Nałęczowie działa Młodzieżowa Drużyna Pożarnicza skupiająca dzieci i młodzież do lat 18. Liczba strażaków mogących brać udział w działaniach ratowniczo - gaśniczych wynosi 89, w tym 80 mężczyzn i 4 kobiety.

5.7. Komunikacja

5.7.1. Infrastruktura drogowa

Istniejący układ komunikacyjny Gminy Nałęczów składa się z dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych.

Szkielet infrastruktury komunikacyjnej na obszarze Gminy Nałęczów tworzą drogi wojewódzkie (łączna długość w obszarze gminy to ok. 11,5 km):

- ✓ nr 830 Lublin – Nałęczów – Bochothnica – droga wojewódzka łącząca Lublin z Nałęczowem i Bochothnicą, jej łączna długość to 42 km, w Lublinie przebiega ul. Nałęczowską i jest jedną z dróg dojazdowych do obwodnicy Lublina (posiadającej status drogi ekspresowej), z którą łączy się na węźle Lublin Szerokie;
- ✓ nr 826 Nałęczów – Markuszów – droga wojewódzka łącząca drogę wojewódzką nr 830 w Nałęczowie z drogą wojewódzką nr 874 w Przybysławicach i w Markuszowie z obwodnicą Lublina, posiadającą status drogi ekspresowej, jej łączna długość to 11 km.

Lokalny układ komunikacyjny uzupełniają drogi powiatowe i gminne, zapewniające dostępność do wszystkich miejscowości na obszarze gminy. Ich łączna długość to ok. 110,5 km.

Część dróg, w szczególności dróg lokalnych, wymaga modernizacji i poprawy ich stanu, co wpłynie na rozwój obszaru i poprawę jakości życia mieszkańców. Bieżące potrzeby w zakresie modernizacji dróg szacowane są na ok. 3 mln zł.

Przez teren gminy przebiega linia kolejowa nr 7 relacji Warszawa Wschodnia – Dorohusk (długość linii w obszarze gminy to ok. 11,8 km). Stacja kolejowa Nałęczów zlokalizowana jest 3 km na północ od Miasta Nałęczów u styku wsi Drzewce, Drzewce – Kolonia i Piotrowice. Na terenie gminy znajdują się jeszcze stacja kolejowa Sadurki i Przystanek Czesławice.

Ponadto przez teren gminy przebiega Nadwiślańska Kolejka Wąskotorowa. Jest to zabytkowa kolej wąskotorowa o rozstawie szyn 750 mm, jedyna czynna w województwie lubelskim. Stacja centralna (wraz z zapleczem technicznym) to stacja Karczmiska Pierwsze. Na terenie Gminy Nałęczów stacja kolejowa Nałęczów Wąskotorowy zlokalizowana jest we wsi Drzewce – Kolonia i łączy się z siecią kolei normalnotorowej na odcinku Dęblin – Lublin.

Najbliższym lotniskiem jest oddalony o ok. 46 km Port Lotniczy Lublin-Świdnik. Z lotniska możliwe są bezpośrednie połączenia z Warszawą, Oslo, Dublinem, Londynem, Eindhoven, Antwerpią, Kijowem, Tel Awiwem. Odległość od największego lotniska w Polsce im. Chopina w Warszawie wynosi ok. 160 km.

Komunikacja zbiorowa w gminie opiera się głównie na usługach przewozowych komunikacji prywatnej. Mieszkańcy mają możliwość podróży w następujących kierunkach: Puławy, Lublin, Warszawa.

Mapa 7 Infrastruktura drogowa na terenie Gminy Nałęczów

Źródło: www.naleczow.org.pl

5.7.2. Transport publiczny i prywatny

Gmina Nałęczów posiada połączenia kolejowe z najważniejszymi ośrodkami miejskimi w regionie (Lublin, Puławy) oraz pospieszne połączenie z Warszawą.

Stacja kolejowa Nałęczów znajduje się w odległości 3 km od miasta, co jest dużą niedogodnością, zważywszy na słabą komunikację dworca z miastem. Z tego powodu kolej nie jest w pełni wykorzystywanym środkiem transportu.

Ponadto na terenie gminy znajdują się przystanki PKP: w Sadurkach, Czesławicach oraz Drzewcach-Kolonii (Stacja Nałęczów). Istnieje także odcinek kolei wąskotorowej łączący Nałęczów z Wąwolnicą, Poniatową i Opolem Lubelskim, który może stać się nie tylko ponadregionalną atrakcją turystyczną, ale także istotnym elementem komunikacji. Połączenia autobusowe są dobrze rozwinięte szczególnie między ważniejszymi miejscowościami.

Z Nałęczowa bez problemu można się dostać m.in. do Lublina, Puław i Kazimierza Dolnego. Na tych trasach swe usługi świadczą przewoźnicy prywatni, co ułatwia przemieszczanie się między wyżej wymienionymi miejscowościami.

Natomiast transport autobusowy między miejscowościami na terenie gminy jest słabo rozwinięty, aczkolwiek w latach 2020-2021 Gmina Nałęczów uruchomiła następujące linie komunikacyjne:

- ✓ Nałęczów - Strzelce – Piotrowice – Bronice – Bronice Kol.
- ✓ Nałęczów – Strzelce – Drzewce Kol./Dworzec PKP/.
- ✓ Nałęczów – Strzelce – Czesławice

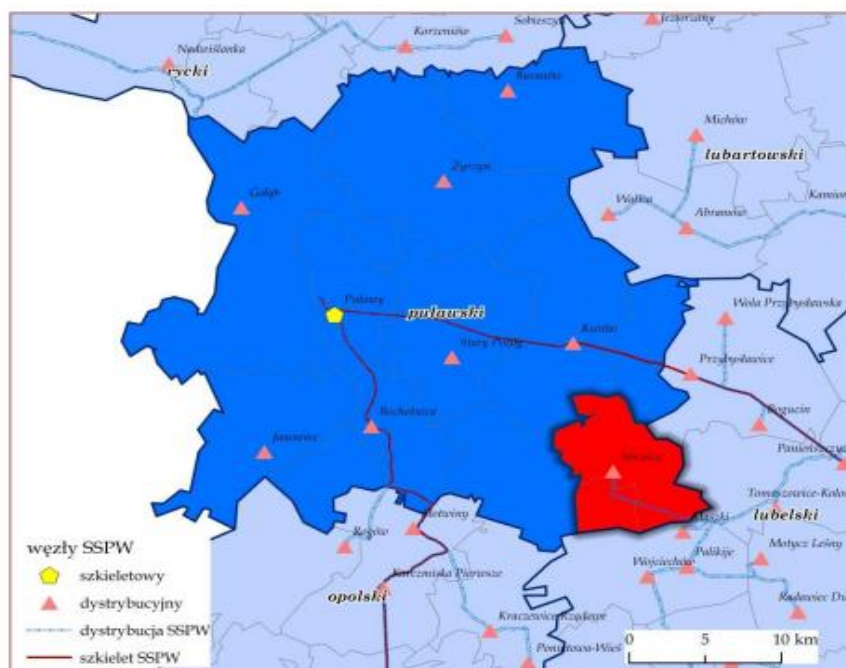
Dla dzieci dojeżdżających do szkół zorganizowany jest specjalny transport autobusowy.

5.7.3. Telekomunikacja

Powszechny dostęp do szerokopasmowego Internetu ma szczególne znaczenie dla rozwoju obszaru i dla jakości życia mieszkańców. Przez obszar gminy przebiega sieć dystrybucyjna Sieci Szerokopasmowej Polski Wschodniej i na terenie gminy zlokalizowany jest 1 węzeł dystrybucyjny w miejscowości Strzelce. Na terenie gminy swoje usługi świadczą również głównie prywatni operatorzy Internetu.

Telefonizacja przewodowa obejmuje obszar całej Gminy Nałęczów. Miasto i gmina są w zasięgu wszystkich operatorów sieci telefonii komórkowej. Anteny operatorów telefonii komórkowej umieszczono na dachu zbiornika wieżowego stacji wodociągowej w Nałęczowie przy ulicy Spacerowej 66, w strefie B ochrony uzdrowiskowej, w bezpośrednim sąsiedztwie strefy A.

Mapa 8 Sieć szerokopasmowego Internetu na terenie powiatu puławskiego

Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Nałęczów na lata 2019-2023

Tabela 47 Sieć Internet i komunikacja na poziomie miejscowości.

Lp.	Miejscowość	Sieć Internet i komunikacja. DSL/WLAN/GSM
1.	Miasto Nałęczów	DSL/WLAN/GSM
1.1.	Bochothnica	DSL/WLAN/GSM
1.2.	Charz A	DSL/WLAN/GSM
1.3.	Charz B	DSL/WLAN/GSM
1.4.	Chruszczów	DSL/WLAN/GSM
1.5.	Nałęczów Kolonia	DSL/WLAN/GSM
2.	Antopol	DSL/WLAN/GSM
3.	Bochothnica – Kolonia	DSL/WLAN/GSM
4.	Bronice	DSL/WLAN/GSM
5.	Chruszczów – Kolonia	DSL/WLAN/GSM
6.	Cynków	DSL/WLAN/GSM
7.	Czesławice	DSL/WLAN/GSM
8.	Drzewce	DSL/WLAN/GSM
9.	Bronice – Kolonia	DSL/WLAN/GSM
10.	Drzewce –Kolonia	DSL/WLAN/GSM
11.	Ludwinów	DSL/WLAN/GSM
12.	Paulinów	DSL/WLAN/GSM
13.	Piotrowice	DSL/WLAN/GSM
14.	Sadurki	DSL/WLAN/GSM
15.	Strzelce	DSL/WLAN/GSM

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM

5.8. Identyfikacja najważniejszych problemów w sferze zagospodarowania przestrzennego

- Do słabych stron Gminy Nałęczów, które należy potraktować priorytetowo w projektowaniu rozwoju należy: brak zagospodarowania terenów rekreacyjnych, niedoinwestowanie gminy w zakresie posiadanych atrakcji turystycznych, brak podnoszenia atrakcyjności krajobrazu, brak rozwinięcia powiązań komunikacyjnych i utworzenia układu ścieżek pieszych i rowerowych, niewystarczającą liczbą gospodarstw agroturystycznych, słabo rozwiniętą bazę noclegową,
- W projektowaniu rozwoju należy zmierzyć się z wymienionymi zagrożeniami, które mogą pogłębić problemy: brak środków finansowych na rewitalizację obiektów historycznych i popadanie ich w ruinę, niszczenie obiektów przez wandalii, pogorszący się stan pustostanów, brak środków finansowych na realizację niezbędnych zadań.
- Zmniejszający się udział terenów rekreacji i wypoczynku w stosunku do gruntów

zabudowanych i zurbanizowanych może świadczyć o braku rozbudowy tego typu terenów (wypoczynek, rekreacja) w stosunku zwiększających się powierzchniowo terenów zurbanizowanych.

6. DELIMITACJA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH

6.1 Metodyka wyznaczania obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji

Rewitalizacja to proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie programu rewitalizacji.

Z uwagi na charakter dokumentu, obszar objęty rewitalizacją winien być wyodrębniony w sposób szczegółowy w oparciu o wybrane wskaźniki odnoszące się do sytuacji społeczno-gospodarczej gminy.

Przyjęta w tym opracowaniu metodologia przeprowadzenia delimitacji obszaru zdegradowanego, a następnie obszaru rewitalizacji w Gminie Nałęczów zakładała w głównej mierze oparcie się na szczegółowych (w większości mierzalnych) zmiennych dotyczących sytuacji społecznej (z zakresu demografii, kapitału społecznego, z zakresu poziomu przestępczości, odnotowanych zdarzeń, pomocy społecznej, rynku pracy), gospodarczej (z zakresu przedsiębiorczości), środowiskowej (jakości powietrza atmosferycznego), przestrzennej (z zakresu dostępności do usług, relacji przestrzennych) i technicznej (poziomu degradacji infrastruktury technicznej, jakości infrastruktury drogowej) na danym obszarze. Taki dobór czynników pozwolił na obiektywny dobór i selekcję jednostek, na których kumuluje się największa liczba czynników degradujących.

Obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

- ✓ gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw lub
- ✓ środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub
- ✓ przestrzenno-funkcjonalnych – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań

- urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub
- ✓ technicznych – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz нефункционowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych oraz skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych polegała na przeanalizowaniu zjawisk negatywnych w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, funkcjonalno-przestrzennej i technicznej dla całej Gminy Nałęczów w oparciu o możliwe i dostępne dane źródłowe.

Istotnym elementem diagnozy było obiektywne stwierdzenie czy za pomocą dostępnych danych można uznać, czy dane zjawisko ma charakter zjawiska problemowego (stanu kryzysowego). Temu właśnie służyła analiza porównawcza, tj. odniesienie skali zjawisk danej jednostki analitycznej do średniej występującej w skali gminy (zobiektywizowanie czy problem występuje w gminie). Takie podejście rzutuje na całą logikę dokumentu.

Szczegółowa **diagnoza DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH oraz danych GUS/BDL** pozwoliła na określenie stanów kryzysowych występujących na terenie Gminy Nałęczów:

W SFERZE SPOŁECZNEJ:

- Starzenie się społeczeństwa – widoczne w znacznym przyroście grupy ludności w wieku poprodukcyjnym oraz niekorzystnej strukturze demograficznej z wysokim udziałem ludności w wieku poprodukcyjnym, malejącą liczbą osób w wieku przedprodukcyjnym.
- Ubóstwo – widoczne w znacznej liczbie osób korzystających z pomocy społecznej wg kryterium dochodowego (poniżej kryterium).

W SFERZE GOSPODARCZEJ:

- Deficyt kadr na lokalnym rynku pracy posiadających wiedzę i kwalifikacje z zakresu nowych technologii.
- Gospodarka lokalna, oparta prawie wyłącznie o działalność rolniczą.
- Niewystarczający poziom ruchu inwestycyjnego.
- Słaba konkurencyjność lokalnej przedsiębiorczości oraz niska zdolność instytucji otoczenia biznesu i świadczenia proinnowacyjnych usług.
- Brak zintegrowanego produktu turystycznego, zdolnego przyciągnąć znaczną liczbę turystów spoza regionu.
- Niewystarczająca liczba gospodarstw agroturystycznych.

W SFERZE ŚRODOWISKOWEJ:

- Brak zagospodarowania terenów rekreacyjnych
- Brak podnoszenia atrakcyjności krajobrazu.
- Zbyt mała popularyzacja wiedzy w zakresie ochrony środowiska, zabytków i dziedzictwa kulturowego.

Wytyczne w zakresie rewitalizacji wskazują, że obszar zdegradowany można wyznaczyć dla miejsc koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, współwystępujących z negatywnymi zjawiskami ze sfer gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej.

Obszar można uznać za zdegradowany w przypadku współwystępowania minimum jednego problemu ze sfery społecznej oraz problemów z pozostałych sfer.

Uznanie danego zjawiska za stan kryzysowy ma miejsce, jeśli dane negatywne zjawisko charakteryzuje się wartością wskaźników je oceniających, przekraczających średnią wartość notowaną w skali gminy. Istotne jest także obiektywne stwierdzenie, czy dane zjawisko ma charakter zjawiska kryzysowego (np. poprzez odniesienie poziomu zjawiska do średnich notowanych na innych poziomach statystycznych).

Celem wyznaczenia na obszarze całej gminy obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, analiza danych przebiegała 2-etapowo:

- ✓ ETAP 1 - wyznaczenie Obszaru Zdegradowanego (OZ) na terenie Gminy Nałęczów
- ✓ ETAP 2 - wyznaczenie Obszaru Rewitalizacji (OR) na terenie Gminy Nałęczów

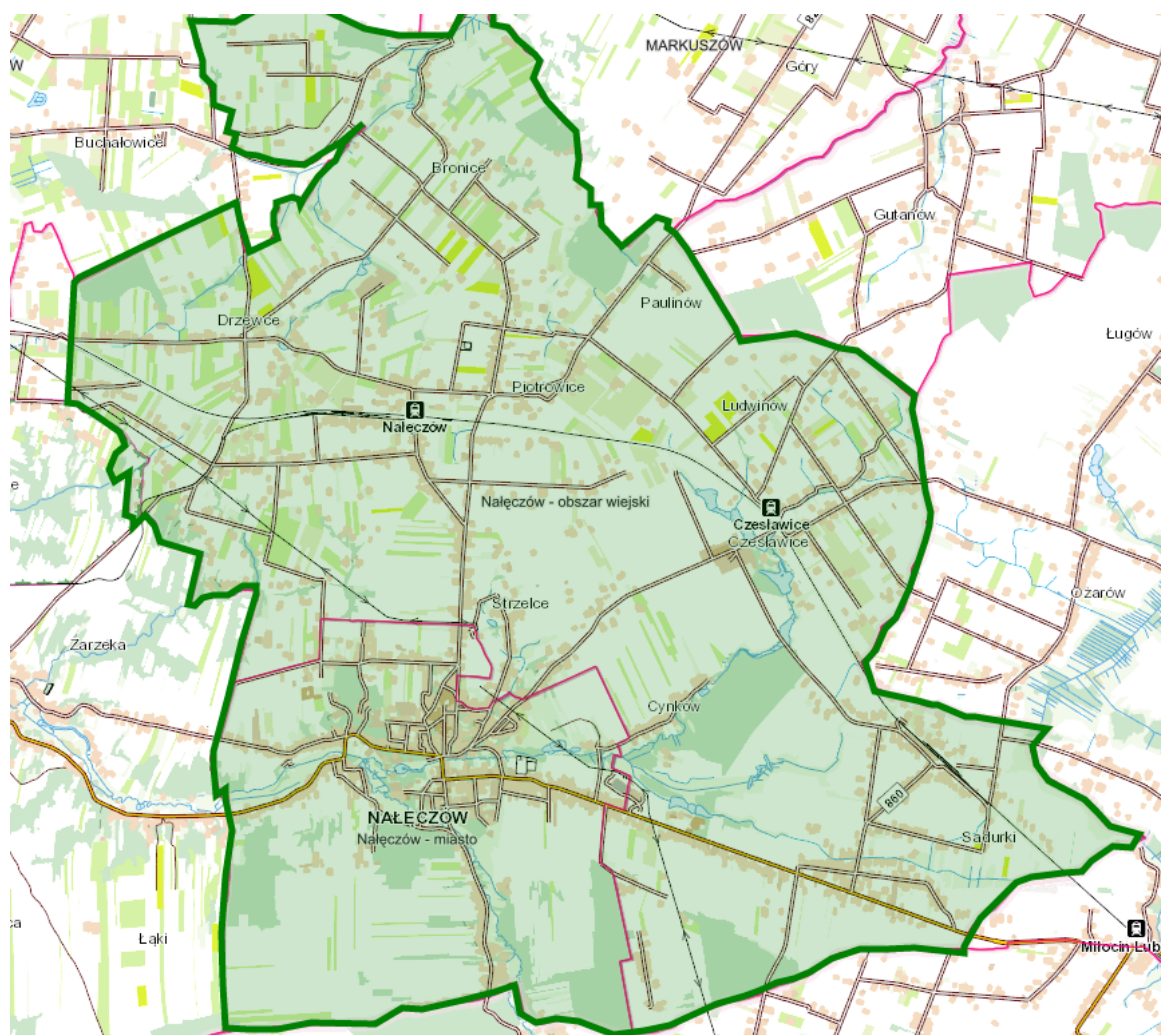
ETAP 1 – wyznaczenie Obszaru Zdegradowanego (OZ) na terenie Gminy Nałęczów

W celu jednoznacznego wskazania na jakim obszarze gminy występuje największe natężenie negatywnych zjawisk, poszczególnym zjawiskom problemowym przypisano odpowiadające im wskaźniki. Punktem odniesienia terytorialnego był podział gminy na sołectwa / miejscowości.

Procedura wyznaczania obszarów zdegradowanych opierała się na następujących założeniach:

Na wstępnym etapie prac diagnostycznych zaproponowano, aby do celów agregacji danych opisujących stany kryzysowe dokonać podziału gminy na sołectwa/ miejscowości. Założono wstępnie, że działania rewitalizacyjne powinny rozwiązywać komplementarnie problemy obszarów spójnych przestrzenie i funkcjonalnie, dlatego też przy tworzeniu stref próbowano zachować podział gminy na takie obszary.

Mapa 9 Obszar Gminy Nałęczów

Źródło: https://mapy.geoportal.gov.pl/imap/lmgp_2.html?gpmmap=gp0

6.2. Wskaźniki delimitujące obszary zdegradowane

Dla prawidłowego przeprowadzenia delimitacji analizowanych jednostek statystycznych konieczny był wybór odpowiednich zmiennych, które je w sposób istotny statystycznie różnicują. Ze względu na charakter gminy i występujące w niej zjawiska społeczne, gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno- funkcjonalne i techniczne, konieczne było zbadanie szeregu zmiennych i wypracowanie katalogu umożliwiającego analizę każdej ze sfer wskazanych w Ustawie o rewitalizacji. Przeprowadzone prace umożliwiły wypracowanie zbioru zmiennych zaprezentowanych w poniższej tabeli.

Tabela 48 Kryteria delimitacji obszaru zdegradowanego

Kategoria	Lp.	Wskaźnik	Opis
SFERA SPOŁECZNA	1	Udział liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności obszaru/sołectwa	Wskaźnik obrazujący sytuację demograficzną danego sołectwa/obszaru. Wskaźnik obliczony został na podstawie danych GUS. Przyjęty wskaźnik pozwolił zidentyfikować sołectwa/miejscowości z największymi problemami związanymi z sytuacją demograficzną.
	2	Udział liczby ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności obszaru/sołectwa	Wskaźnik obrazujący sytuację demograficzną danego sołectwa/obszaru. Wskaźnik obliczony został na podstawie danych GUS. Przyjęty wskaźnik pozwolił zidentyfikować sołectwa/miejscowości z największymi problemami związanymi z sytuacją demograficzną.
	3	Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym obszaru/sołectwa	Wskaźnik skupiający się na ocenie sytuacji społeczności obszaru na lokalnym rynku pracy. Dane dotyczące bezrobocia pozyskano z Powiatowego Urzędu Pracy w Puławach. Założone w tym obszarze wskaźniki wskazały sołectwa/ miejscowości z największym odsetkiem osób bezrobotnych w wieku produkcyjnym, w tym osób długotrwale bezrobotnych, co jest szczególnie istotne w przypadku analizy zjawiska jakim jest wykluczenie społeczne. Długotrwale bezrobocie znacząco zwiększa prawdopodobieństwo jego wystąpienia oraz stanowi odzwierciedlenie warunków życia i sytuacji ekonomicznej mieszkańców.
	4	Liczba osób niepełnosprawnych na 1000 mieszkańców	Wskaźnik skupiający się na ocenie sytuacji społeczności w odniesieniu do niepełnosprawności. Dane dotyczące bezrobocia pozyskano z GUS oraz Ośrodka Pomocy Społecznej w Nałęczowie. Założone w tym obszarze wskaźniki wskazały sołectwa/ miejscowości z największym odsetkiem osób niepełnosprawnych.
	5	Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców	Wskaźnik opisujący poziom bezpieczeństwa na danym obszarze, skupia się na prezentacji danych dotyczących poważnych naruszeń prawa. Dane potrzebne do obliczenia wskaźnika opisującego stopień przestępczości i naruszeń prawa pozyskano z Komendy Powiatowej Policji w Puławach. Przestępczość znacząco negatywnie wpływa na jakość życia mieszkańców oraz postrzeganie atrakcyjności danego miejsca do zamieszkania i inwestowania. Do wskazania poziomu przestępczości w poszczególnych sołectwach przyjęto liczbę przestępstw kryminalnych

	6	Niebieskie karty” w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Wskaźnik opisujący poziom bezpieczeństwa na danym obszarze, skupia się na prezentacji danych dotyczących poważnych naruszeń prawa. Dane potrzebne do obliczenia wskaźnika opisującego stopień przestępczości i naruszeń prawa pozyskano z Komendy Powiatowej Policji w Puławach. Przystępność znacząco negatywnie wpływa na jakość życia mieszkańców oraz postrzeganie atrakcyjności danego miejsca do zamieszkania i inwestowania. Do wskazania poziomu przestępczości w poszczególnych sołectwach przyjęto liczbę przestępstw, interwencji domowych, przestępstw kryminalnych oraz ilość założonych „niebieskich kart” w przeliczeniu na 100 mieszkańców.
	7	Poziom edukacji (średnia % wyniku sprawdzianu ósmoklasistów z części humanistycznej i matematycznej oraz językowej)	Wskaźnik określający poziom edukacji (średnia % wyniku sprawdzianu ósmoklasistów z części humanistycznej i matematycznej oraz językowej). Dane pozyskano z OKE Kraków
	8	Liczba zarejestrowanych organizacji NGO na 100 mieszkańców	Wskaźnik określający poziom kapitału społecznego. Zmiennazestandardyzowana, prezentowana w formie przeliczeniowej pokazującej liczbę organizacji pozarządowych na 100 mieszkańców. Źródło danych: Urząd Miejski w Nałęczowie
	9	Poziom kapitału społecznego – uczestnictwo w życiu politycznym	Wskaźnik określający poziom kapitału społecznego – Wskaźnik, którym się posłużono, chcąc ocenić uczestnictwa w życiu politycznym w poszczególnych sołectwach Gminy Nałęczów, to udział mieszkańców w wyborach samorządowych. Dane pozyskano z PKW.
	10	Kwota uzyskana na fundusz sołecki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w roku 2021	Wskaźnik określający poziom kapitału społecznego – wskaźnik określa zaangażowanie lokalnych społeczności w pozyskiwanie środków w ramach funduszu społecznego. Dane pozyskano z UM w Nałęczowie
SFERA GOSPODARCZA	11	Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców	Wskaźnik skupiający się na ocenie stopnia przedsiębiorczości mieszkańców obszaru. Wskaźnikami wskazującymi na problemy natury gospodarczej są: poziom aktywności gospodarczej oraz kondycja lokalnych przedsiębiorstw. Do obliczenia poziomu aktywności gospodarczej posłużono się liczbą podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w poszczególnych sołectwach/miejscowościach. Źródło danych: UM w Nałęczowie, rejestr CIDG

SFERA ŚRODOWISKOWA	12	Liczba gospodarstw w których zamontowano OZE na 1000 mieszkańców	Wskaźnik dotyczący ograniczania emisji zanieczyszczeń do powietrza, poprzez zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz edukację ekologiczną, a także zapewnienie bezpieczeństwa i podwyższenia jakości środowiska życia mieszkańców Gminy Nałęczów
SFERA TECHNICZNA	13	Udział powierzchni terenów zdegradowanych w powierzchni ogółem obszaru / sołectwa	Wskaźnik opisujący poziom degradacji terenów w obrębie obszaru/sołectwa Źródło danych: Urząd Miejski w Nałęczowie

Źródło: opracowanie własne

6.3. Wyniki dla poszczególnych sołectw / miejscowości wg poszczególnych ww. wskaźników

Przyjęte wskaźniki pozwoliły zidentyfikować sołectwa z największymi problemami związanymi z wykluczeniem społecznym.

Dostosowując metodologię badań do obszaru wiejskiego jakim jest teren Gminy Nałęczów zdecydowano się na przeprowadzenie analizy wskaźnikowej badającej nagromadzenie negatywnych zjawisk, w każdym sołectwie. Analiza poddaje badaniu występowanie negatywnych zjawisk, w każdym koniecznym do wybrania obszaru zdegradowanego zakresie. Problem obrazowany jest wskaźnikiem, najczęściej jest to wskaźnik ukazujący zjawisko w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Wartość wskaźnika określana jest jako niekorzystna kiedy wskaźniki te przyjmują w miejscowości wartości mniej korzystne od średniej ich wartości dla gminy.

Wyznaczając obszar zdegradowany, przyjęto zasadę, iż obszar wymagający działań naprawczych cechuje sołectwo o wartości wskaźnika powyżej średniej dla Gminy Nałęczów, co przedstawiono w tabelach poniżej.

Strefa społeczna:

Tabela 49 Udział liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności obszaru/sołectwa w roku 2021 [%]

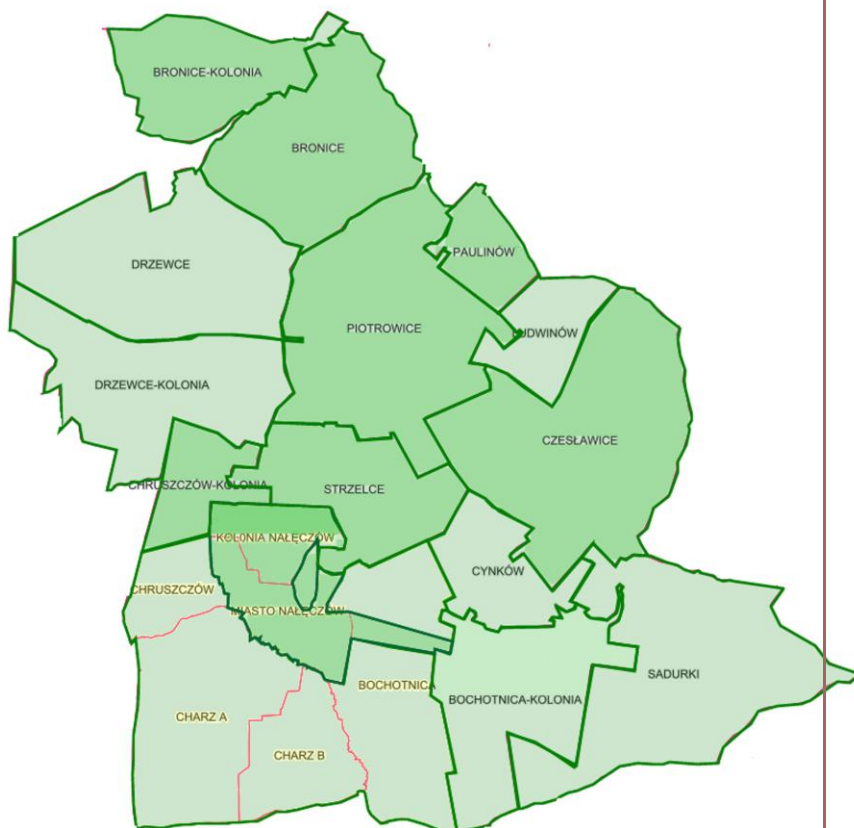
	Nazwa obszaru/sołectwa	Wartość wskaźnika
Miasto Natęczów	Obszar I	15
	Obszar II	18
	Obszar III	18
	Obszar IV	15
Obszar wiejski	Bochotnica	15
	Bronice	20
	Chruszczów –Kolonia	16
	Cynków	24
	Czesławice	21
	Drzewce	19
	Bronice	17
	Drzewce –Kolonia	19
	Ludwinów	23
	Paulinów	18
	Piotrowice	18
	Sadurki	17
	Strzelce	12
	Średnia wartość dla obszaru gminy	

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych Narodowy Spis Powszechny 2021

Bardzo istotną cechą danego obszaru jest potencjał demograficzny, przejawiający się dużą liczbą dzieci i osób młodych. Osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowią kapitał, w który należy inwestować aby stały się odpowiedzialnymi dorosłymi, poważnie podchodzącymi do życia i dbającymi o środowisko z którego wyrosły. Niezwykle istotne są również działania przeciwdziałające emigracji młodych ludzi. Najmniejszy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców obszaru/sołectwa, co jest niekorzystnym wskaźnikiem, znajduje się w Obszarze I i Obszarze IV miasta, a także w sołectwach: Chruszczów-Kolonia, Strzelce, Bochotnica-Kolonia, Bronice -Kolonia oraz Sadurki.

Tabela 50 Udział liczby ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności obszaru/sołectwa w 2021 r. [%]

	Nazwa obszaru/sołectwa	Wartość wskaźnika
Miasto Nałęczów	Obszar I	31
	Obszar II	18
	Obszar III	18
	Obszar IV	31
Obszar wiejski	Bochoznica	22
	Bronice	23
	Chruszczów – Kolonia	19
	Cynków	23
	Czesławice	24
	Drzewce	20
	Bronice	25
	Drzewce – Kolonia	21
	Ludwinów	20
	Paulinów	27
	Piotrowice	25
	Sadurki	21
	Strzelce	33
	Średnia wartość dla obszaru gminy	

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych Narodowy Spis Powszechny 2021

Proces starzenia się społeczeństwa niesie za sobą również problemy gospodarcze i socjalne. Są one związane głównie z obciążeniem kosztami utrzymania ludności starszej (w wieku poprodukcyjnym) przez ludność w wieku produkcyjnym. Ponadto osoby starsze są zazwyczaj mniej zaangażowane w sprawy społeczności, w związku z czym bardzo ważne są działania aktywizujące tę grupę osób, aby jak najdłużej czuli się pełnoprawnymi członkami społeczeństwa, zarówno w skali sołectwa/osiedla, gminy, jak i regionu. Największym udziałem liczby ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności gminy charakteryzuje się Miasto Nałęczów, w szczególności Obszar IV i Obszar I oraz sołectwa: Paulinów, Bronice, Bronice-Kolonia, Chruszczów - Kolonia, Piotrowice, Strzelce oraz Czesławice.

Tabela 51 Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym obszaru/sołectwa w roku 2021 [%]

	Nazwa obszaru/sołectwa	Wartość wskaźnika
Miasto Nałęczów	Obszar I	6
	Obszar II	5
	Obszar III	1
	Obszar IV	3
Obszar wiejski	Bochothnica	6
	Bronice	5
	Chruszczów – Kolonia	6
	Cynków	6
	Czesławice	7
	Drzewce	4
	Bronice	6
	Drzewce – Kolonia	5
	Ludwinów	0
	Paulinów	1
	Piotrowice	3
	Sadurki	4
	Strzelce	2
	Średnia wartość dla obszaru gminy	

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych UM w Nałęczowie

Jednym z najważniejszych problemów wpływających na stan lokalnej społeczności jest bezrobocie. Konsekwencją braku możliwości podjęcia pracy jest pogorszenie się standardu i poziomu życia osoby bezrobotnej i osób w jej gospodarstwie domowym. Ponadto osoby te dotyka często izolacja społeczna, a w konsekwencji zaburzone funkcjonowanie w życiu lokalnej społeczności. Należy podjąć również działania mające na celu wspieranie grup zagrożonych defaworyzacją na rynku pracy poprzez organizację szkoleń zwiększających kwalifikacje zawodowe oraz rozwijających specjalistyczną wiedzę branżową, w zależności od potrzeb rynku pracy (nawiązanie do szkoleń proponowanych przez NGO oraz MOPS). Na terenie Gminy Nałęczów średnio udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym obszaru/sołectwa wynosi 4%. Najbardziej niekorzystnie wypadają sołectwa: Cynków, Bochothnica – Kolonia, Chruszczów – Kolonia, Bronice, Czesławice, Drzewce-Kolonia oraz Obszar I Miasta Nałęczów.

Tabela 52 Liczba osób niepełnosprawnych na 1000 mieszkańców obszaru/sołectwa w roku 2021

	Nazwa obszaru/sołectwa	Wartość wskaźnika
Miasto Nałęczów	Obszar I	13
	Obszar II	26
	Obszar III	16
	Obszar IV	23
Obszar wiejski	Bochotnica	0
	Bronice	4
	Chruszczów –Kolonia	0
	Cynków	0
	Czesławice	0
	Drzewce	0
	Bronice	6
	Drzewce –Kolonia	0
	Ludwinów	0
	Paulinów	0
	Piotrowice	0
	Sadurki	0
	Strzelce	0
	Średnia wartość dla obszaru gminy	5

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych UM w Nałęczowie

Ważnym i problematycznym aspektem jest sytuacja osób niepełnosprawnych w społeczeństwie. Ich stereotypowy wizerunek społeczny (postrzegane są jako osoby słabe, lękliwe, samotne, podejrzliwe, skryte, nerwowe, niepewne siebie i ubogie) bardzo często jest przyczyną wycofania społecznego takich osób i wykluczenia społecznego. Osoby niepełnosprawne ze względu na szczególną sytuację życiową wymagają specjalnego traktowania oraz zapewnienia im odpowiednich warunków do życia i rozwoju. Jest to szczególnie istotne na obszarach gdzie liczba osób z niepełnosprawnościami jest wysoka, co wymaga usunięcia barier architektonicznych i infrastrukturalnego przystosowania przestrzeni publicznej do ich potrzeb.

Na terenie Gminy Nałęczów liczba osób niepełnosprawnych na 1000 mieszkańców wypada średnio 5. W podziale na obszary miasta/sołectwa gminy, wartości powyżej średniej odnotowano tylko na terenie miasta.

Tabela 53 Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców

	Nazwa obszaru/sołectwa	Wartość wskaźnika
Miasto Nałęczów	Obszar I	17
	Obszar II	11
	Obszar III	0
	Obszar IV	5
Obszar wiejski	Bochothnica	20
	Bronice	29
	Chruszczów – Kolonia	9
	Cynków	0
	Czesławice	9
	Drzewce	15
	Bronice	12
	Drzewce – Kolonia	12
	Ludwinów	22
	Paulinów	0
	Piotrowice	11
	Sadurki	14
	Strzelce	12
	Średnia wartość dla obszaru gminy	11,64

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych UM w Nałęczowie

Liczba popełnionych przestępstw kryminalnych świadczy o miejscach szczególnie niebezpiecznych, w których występuje kumulacja zjawisk patologicznych i problemów społecznych. Podjęcie działań mających na celu poprawę jakości przestrzeni w takich miejscach i ich odpowiedniego zagospodarowania przyczyni się do ich ożywienia społecznego i ekonomicznego oraz zniwelowania występujących zjawisk kryzysowych. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców nasilenie zjawiska przestępczości widoczne jest przede wszystkim w sołectwach: Bronice, Ludwinów i Bochothnica – Kolonia, a także na terenie Miasta Nałęczów w Obszarze I.

Tabela 54 „Niebieskie karty” w przeliczeniu na 100 mieszkańców

	Nazwa obszaru/ sołectwa	Wartość wskaźnika
Miasto Nałęczów	Obszar I	2
	Obszar II	1
	Obszar III	0
	Obszar IV	1
Obszar wiejski	Bochotnica	5
	Bronice	4
	Chruszczów – Kolonia	0
	Cynków	0
	Czesławice	3
	Drzewce	2
	Bronice	3
	Drzewce – Kolonia	4
	Ludwinów	0
	Paulinów	0
	Piotrowice	0
	Sadurki	1
	Strzelce	0
	Średnia wartość dla obszaru gminy	

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych UM w Nałęczowie

Patologie społeczne to zachowania, które zakłócają równowagę społeczną. Należy do nich przemoc w rodzinie, która często współwystępuje ze zjawiskami nadużywania lub uzależnienia od alkoholu, problemów socjalno-bytowych, rozpadu związku lub małżeństwa, problemów opiekuńczo wychowawczych oraz zaburzeń lub chorób psychicznych. W celu minimalizacji przemocy w rodzinie, na terenie kraju, wprowadzono procedurę "Niebieskiej Karty", która jest instytucjonalnym narzędziem służącym do przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Na terenie gminy Nałęczów w 2018 r. na 1000 mieszkańców przypadała średnio 1 „niebieska karta”. Największe wartości ww. wskaźnika odnotowano na terenie sołectw Bochotnica – Kolonia oraz Bronice, a także na terenie Miasta Nałęczów w Obszarze I.

Tabela 55 Poziom edukacji (średnia % wyniku sprawdzianu ósmoklasistów z części humanistycznej i matematycznej oraz językowej)

Egzamin 2022

	Średni % uzyskanych punktów			Rejonizacja
	Język polski	Matematyka	Język angielski	
Gmina Nałęczów	59	58	61	
SZKOŁA PODSTAWOWA IM. EWY SZELBURG-ZAREMBINY W DRZEWCACH	50	44	50	Drzewce, Drzewce - Kolonia, Chruszczów - Kolonia
SZKOŁA PODSTAWOWA IM. STEFANA ŻEROMSKIEGO W NAŁĘCZOWIE	62	66	75	Nałęczów, Bochońnica - Kolonia, Cynków, Strzelce
SZKOŁA PODSTAWOWA IM. ADAMA MICKIEWICZA W PIOTROWICACH	63	55	67	Piotrowice, Bronice, Bronice Kolonia, Paulinów, Czesławice, Ludwinów
SZKOŁA PODSTAWOWA IM. BOLESŁAWA PRUSA W SADURKACH	59	67	50	Sadurki

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych OKE Kraków

Tabela 56 Liczba zarejestrowanych organizacji NGO na 100 mieszkańców w roku 2021

	Nazwa obszaru/sołectwa	Wartość wskaźnika
Miasto Nałęczów	Obszar I	0,28
	Obszar II	0
	Obszar III	0
	Obszar IV	0,97
Obszar wiejski	Bochothnica	0
	Bronice	1,43
	Chruszczów – Kolonia	0
	Cynków	0
	Czesławice	0,16
	Drzewce	0,88
	Bronice	0
	Drzewce – Kolonia	0,56
	Ludwinów	0
	Paulinów	0
	Piotrowice	0,28
	Sadurki	0,46
	Strzelce	0,70
	Średnia wartość dla obszaru gminy	0,34

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych BDL/GUS

Potrzeba tworzenia organizacji pozarządowych wynika z chęci wspólnego działania i realizacji wspólnych celów. Słaba aktywność mieszkańców prowadzi do marazmu i poświęcania się wyłącznie własnym problemom. Ze strony Władz Gminy ważne jest wspieranie działalności istniejących organizacji społecznych i wspieranie tworzenia nowych zgodnie z aktualnymi potrzebami mieszkańców. W gminie średnio na 100 mieszkańców przypada 0,34 organizacji pozarządowe. Sytuacja niekorzystnie wygląda na terenie sołectw: Bochothnica – Kolonia, Chruszczów – Kolonia, Cynków, Czesławice, Ludwinów, Paulinów, Piotrowice oraz Obszaru I, II oraz III Miasta Nałęczów.

Tabela 57 Kapitał społeczny (frekwencja wyborcza wybory do Rady Miasta Nałęczów (2018))

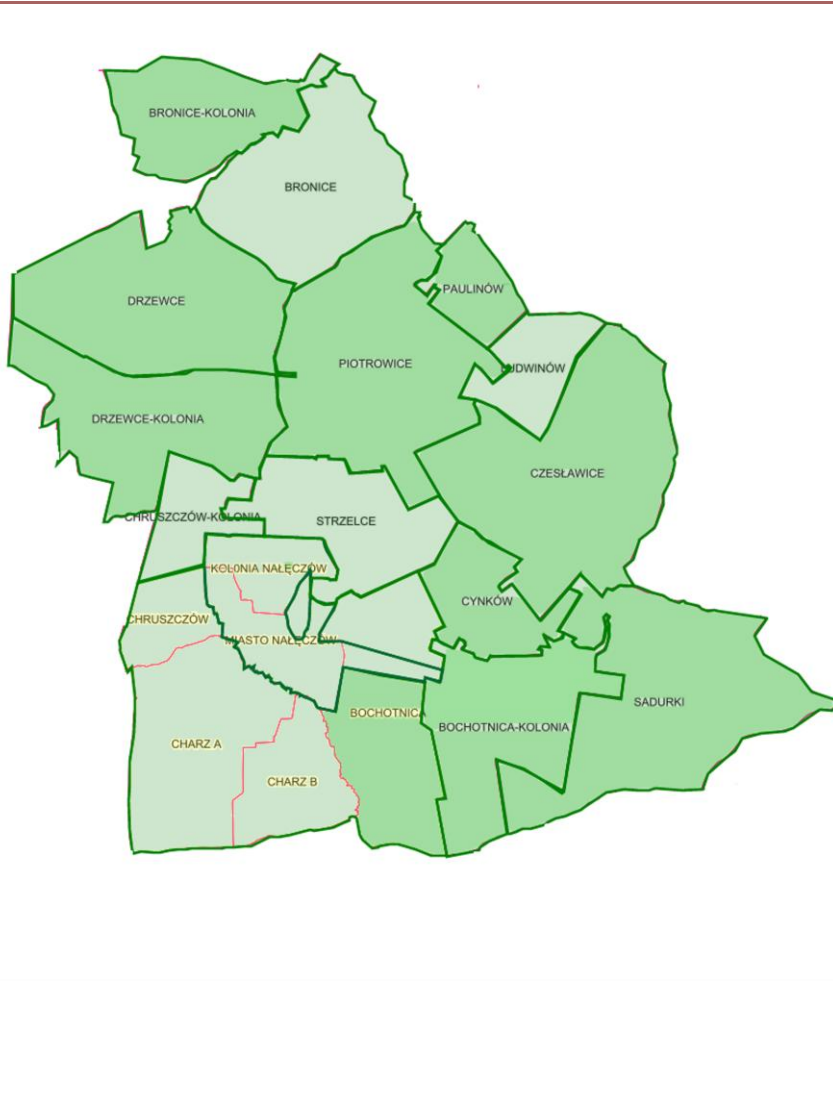
	Nazwa obszaru/ sołectwa	Wartość wskaznika
Miasto Nałęczów	Obszar I	61,47
	Obszar II	63,39
	Obszar III	65,44
	Obszar IV	58,03
Obszar wiejski	Bochohnica	51,35
	Bronice	57,45
	Chruszczów –Kolonia	57,58
	Cynków	51,35
	Czesławice	48,37
	Drzewce	54,81
	Bronice	57,45
	Drzewce –Kolonia	53,23
	Ludwinów	48,37
	Paulinów	53,13
	Piotrowice	53,13
	Sadurki	58,73
	Strzelce	65,95
	Średnia wartość dla obszaru gminy	56,43

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych z PKW

Średnia frekwencja w wyborach samorządowych do Rady Miasta w Gminie Nałęczów w 2018 roku wynosiła 56,43 %. Frekwencja poniżej średniej odnotowana została w 6obszarach, z których najniższą frekwencją (48,37 % charakteryzował się okręg wyborczy nr 12, w którym uprawnionymi do głosowania byli mieszkańcy sołectw: Czesławice i Ludwinów.

Tabela 58 Kwota uzyskana na fundusz sołecki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w roku 2021

	Nazwa obszaru/sołectwa	Wartość wskaźnika
	Charz B	73,58
	Charz A	66,23
	Chruszczów	73,68
	Bochothnica	55,89
Obszar wiejski	Bochothnica – Kolonia	57,18
	Bronice	76,90
	Chruszczów – Kolonia	123,08
	Cynków	6,74
	Czesławice	58,97
	Drzewce	39,93
	Bronice – Kolonia	58,40
	Drzewce – Kolonia	54,36
	Ludwinów	144,03
	Paulinów	0,00
	Piotrowice	47,10
	Sadurki	33,36
	Strzelce	67,07
	Średnia wartość dla obszaru gminy	

Źródło: Opracowanie własne. Sporządzono na podstawie danych UM w Nałęczowie

Wskaźniki powyższe wymagają odpowiedniej standaryzacji. Dla porównania stopnia natężenia zjawisk kryzysowych w poszczególnych obszarach/sołectwach opracowano porównywalny wskaźnik. W pierwszym etapie powinno się znormalizować poszczególne zjawiska kryzysowe. Czynność ta polega na odjęciu od zmiennych ich średnich arytmetycznych, a następnie podzieleniu otrzymanej różnicy przez odchylenie standardowe według wzoru:

$$t_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{S_j}$$

gdzie:

- t_{ij} – wartość znormalizowanego wskaźnika j dla jednostki urbanistycznej i
- x_{ij} – wartość wskaźnika j dla jednostki urbanistycznej i
- \bar{x}_j – średnia arytmetyczna wskaźnika j ,
- S_j – odchylenie standardowe wskaźnika j

Tabela 59 Wartości wskaźników dla sfery społecznej

Nazwa obszaru/sołectwa	Udział liczby ludności wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności	Udział liczby ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności	Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	Liczba osób niepełnosprawnych na 1000 mieszkańców obszaru/sołectwa	Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców	Niebieskie karty” w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Poziom edukacji (średnia % wyniku sprawdzianu ósmoklasistów	Liczba zarejestrowanych organizacji NGO na 100 mieszkańców	Kapitał społeczny (frekwencja wyborcza w wyborach do Rady Miasta Nałęczów	Kwota uzyskana na fundusz sołecki w przeliczeniu na 1 mieszkańca
Obszar I	15	31	6	13	17	2	0	0,28	61,47	73,58
Obszar II	18	18	5	26	11	1	0	0	63,39	66,23
Obszar III	18	18	1	16	0	0	0	0	65,44	73,68
Obszar IV	15	31	3	23	5	1	0	0,97	58,03	55,89
Bochotnica – Kolonia	15	22	6	0	20	5	0	0	51,35	57,18
Bronice	20	23	5	4	29	4	1	1,43	57,45	76,9
Chruszczów – Kolonia	16	19	6	0	9	0	3	0	57,58	123,08
Cynków	24	23	6	0	0	0	0	0	51,35	6,74
Czesławice	21	24	7	0	9	3	1	0,16	48,37	58,97
Drzewce	19	20	4	0	15	2	3	0,88	54,81	39,93
Bronice– Kolonia	17	25	6	6	12	3	1	0	57,45	58,4
Drzewce – Kolonia	19	21	5	0	12	4	3	0,56	53,23	54,36
Ludwinów	23	20	0	0	22	0	1	0	48,37	144,03
Paulinów	18	27	1	0	0	0	1	0	53,13	0
Piotrowice	18	25	3	0	11	0	1	0,28	53,13	47,1
Sadurki	17	21	4	0	14	1	1	0,46	58,73	33,36
Strzelce	12	33	2	0	12	0	0	0,70	65,95	67,07
Średnia arytmetyczna	18	23	4	5	11,64	1,52	0,94	0,34	56,43	60,97
Odchylenie standardowe	2,84	3,80	4,17	15,39	9,22	5,50	4,49	3,00	2,90	17,90

Źródło: Opracowanie własne.

Diagnoza społeczno – gospodarcza Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Nałęczów na lata 2023-2030

Tabela 60 Znormalizowane wartości wskaźników dla sfery społecznej

Nazwa obszaru/sołectwa	Udział liczby ludności wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności	Udział liczby ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności	Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	Liczba osób niepełnosprawnych na 1000 mieszkańców obszaru/sołectwa	Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców	Niebieskie karty” w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Poziom edukacji (średnia % wyniku sprawdzianu ósmoklasistów	Liczba zarejestrowanych organizacji NGO na 100 mieszkańców	Kapitał społeczny (frekwencja wyborcza wybory do Rady Miasta Nałęczów	Kwota uzyskana na fundusz sołecki w przeliczeniu na 1 mieszkańca
Obszar I	-1,03	1,95	0,45	0,51	0,58	0,09	-0,21	-0,02	1,74	0,70
Obszar II	0,02	-1,47	0,21	1,35	-0,07	-0,10	-0,21	-0,11	2,41	0,29
Obszar III	0,02	-1,47	-0,75	0,70	-1,26	-0,28	-0,21	-0,11	3,11	0,71
Obszar IV	-1,03	1,95	-0,27	1,16	-0,72	-0,10	-0,21	0,21	0,55	-0,28
Bochońnica –Kolonia	-1,03	-0,42	0,45	-0,34	0,91	0,63	-0,21	-0,11	-1,75	-0,21
Bronice	0,72	-0,15	0,21	-0,08	1,88	0,45	0,01	0,36	0,35	0,89
Chruszczów –Kolonia	-0,68	-1,21	0,45	-0,34	-0,29	-0,28	0,46	-0,11	0,40	3,47
Cynków	2,13	-0,15	0,45	-0,34	-1,26	-0,28	-0,21	-0,11	-1,75	-3,03
Czesławice	1,08	0,11	0,69	-0,34	-0,29	0,27	0,01	-0,06	-2,78	-0,11
Drzewce	0,37	-0,94	-0,03	-0,34	0,36	0,09	0,46	0,18	-0,56	-1,18
Bronice–Kolonia	-0,33	0,37	0,45	0,05	0,04	0,27	0,01	-0,11	0,35	-0,14
Drzewce –Kolonia	0,37	-0,68	0,21	-0,34	0,04	0,45	0,46	0,07	-1,10	-0,37
Ludwinów	1,78	-0,94	-0,99	-0,34	1,12	-0,28	0,01	-0,11	-2,78	4,64
Paulinów	0,02	0,90	-0,75	-0,34	-1,26	-0,28	0,01	-0,11	-1,14	-3,41
Piotrowice	0,02	0,37	-0,27	-0,34	-0,07	-0,28	0,01	-0,02	-1,14	-0,77
Sadurki	-0,33	-0,68	-0,03	-0,34	0,26	-0,10	0,01	0,04	0,80	-1,54
Strzelce	-2,09	2,48	-0,51	-0,34	0,04	-0,28	-0,21	0,12	3,29	0,34

Źródło: Opracowanie własne.

Wartości wskaźników po normalizacji umożliwiają dalsze wyliczenia. W następnym etapie należy określić, czy dany wskaźnik jest **stymulantą**, czy **destymulantą**, tzn. czy wysokie wartości wskaźnika powodują rozwój danej jednostki, czy też prowadzą do kryzysu. Jeżeli wśród wskaźników znajdzie się stymulanta, uzyskane wartości należy przekształcić zgodnie ze wzorem:

$$z_{ij} = x_{ij} * (-1)$$

gdzie:

z_{ij} – wartość wskaźnika (stymulanty) po przekształceniu

x_{ij} – wartość wskaźnika j dla jednostki urbanistycznej i

W przypadku, gdy dany wskaźnik jest destymulantą, otrzymane w procesie normalizacji wartości pozostawiamy bez zmian.

Tabela 61 Wartości wskaźników dla sfery społecznej po określeniu stymulanty i destymulanty

Nazwa obszaru/sołectwa	Udział liczby ludności wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności	Udział liczby ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności	Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	Liczba osób niepełnosprawnych na 1000 mieszkańców obszaru/sołectwa	Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców	Niebieskie karty” w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Poziom edukacji (średnia % wyniku sprawdzianu ósmoklasistów	Liczba zarejestrowanych organizacji NGO na 100 mieszkańców *	Kapitał społeczny (frekwencja wyborcza wybory do Rady Miasta Nałęczów*	Kwota uzyskana na fundusz sołecki w przeliczeniu na 1 mieszkańca*
Obszar I	1,03	1,95	0,45	0,51	0,58	0,09	-0,21	0,02	-1,74	-0,70
Obszar II	-0,02	-1,47	0,21	1,35	-0,07	-0,10	-0,21	0,11	-2,41	-0,29
Obszar III	-0,02	-1,47	-0,75	0,70	-1,26	-0,28	-0,21	0,11	-3,11	-0,71
Obszar IV	1,03	1,95	-0,27	1,16	-0,72	-0,10	-0,21	-0,21	-0,55	0,28
Bochoznica –Kolonia	1,03	-0,42	0,45	-0,34	0,91	0,63	-0,21	0,11	1,75	0,21
Bronice	-0,72	-0,15	0,21	-0,08	1,88	0,45	0,01	-0,36	-0,35	-0,89
Chruszczów –Kolonia	0,68	-1,21	0,45	-0,34	-0,29	-0,28	0,46	0,11	-0,4	-3,47
Cynków	-2,13	-0,15	0,45	-0,34	-1,26	-0,28	-0,21	0,11	1,75	3,03
Czesławice	-1,08	0,11	0,69	-0,34	-0,29	0,27	0,01	0,06	2,78	0,11
Drzewce	-0,37	-0,94	-0,03	-0,34	0,36	0,09	0,46	-0,18	0,56	1,18
Bronice–Kolonia	0,33	0,37	0,45	0,05	0,04	0,27	0,01	0,11	-0,35	0,14
Drzewce – Kolonia	-0,37	-0,68	0,21	-0,34	0,04	0,45	0,46	-0,07	1,1	0,37
Ludwinów	-1,78	-0,94	-0,99	-0,34	1,12	-0,28	0,01	0,11	2,78	-4,64
Paulinów	-0,02	0,90	-0,75	-0,34	-1,26	-0,28	0,01	0,11	1,14	3,41
Piotrowice	-0,02	0,37	-0,27	-0,34	-0,07	-0,28	0,01	0,02	1,14	0,77
Sadurki	0,33	-0,68	-0,03	-0,34	0,26	-0,10	0,01	-0,04	-0,8	1,54
Strzelce	2,09	2,48	-0,51	-0,34	0,04	-0,28	-0,21	-0,12	-3,29	-0,34

Źródło: Opracowanie własne.

*stymulanta

Ostatnim etapem jest wyznaczenie jednej wartości wskaźnika syntetycznego, który będzie sumą wszystkich wskaźników cząstkowych wykorzystanych do określenia negatywnych zjawisk społecznych. Wartość wskaźnika syntetycznego będzie świadczyć, czy dane pole podstawowe znajduje się w stanie kryzysowym. Wysokie wartości wskaźnika świadczą o dużym kryzysie, natomiast niskie ukazują pozytywny obraz zjawisk społecznych. Aby uzyskać wartość wskaźnika syntetycznego należy posłużyć się wzorem:

$$P_i = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n t_{ij}$$

gdzie:

P_i – syntetyczny wskaźnik negatywnych zjawisk

n – liczba wskaźników (cech)

t_{ij} – wartość wskaźnika j dla jednostki urbanistycznej i

Tabela 62 Wartości wskaźnika syntetycznego dla sfery społecznej

Nazwa obszaru/sołectwa	Demografia		Bezrobocie	Niepełnosprawność	Przestępczość	Patologie	Poziom edukacji	Aktywność społeczna		Uczestnictwo w życiu publicznym	Wskaźnik syntetyczny
Obszar I	1,03	1,95	0,45	0,51	0,58	0,09	-0,21	0,02	-0,70	-1,74	0,20
Obszar II	-0,02	-1,47	0,21	1,35	-0,07	-0,10	-0,21	0,11	-0,29	-2,41	-0,29
Obszar III	-0,02	-1,47	-0,75	0,70	-1,26	-0,28	-0,21	0,11	-0,71	-3,11	-0,70
Obszar IV	1,03	1,95	-0,27	1,16	-0,72	-0,10	-0,21	-0,21	0,28	-0,55	0,24
Bochońnica – Kolonia	1,03	-0,42	0,45	-0,34	0,91	0,63	-0,21	0,11	0,21	1,75	0,41
Bronice	-0,72	-0,15	0,21	-0,08	1,88	0,45	0,01	-0,36	-0,89	-0,35	0,00
Chruszczów – Kolonia	0,68	-1,21	0,45	-0,34	-0,29	-0,28	0,46	0,11	-3,47	-0,4	-0,43
Cynków	-2,13	-0,15	0,45	-0,34	-1,26	-0,28	-0,21	0,11	3,03	1,75	0,10
Czesławice	-1,08	0,11	0,69	-0,34	-0,29	0,27	0,01	0,06	0,11	2,78	0,23
Drzewce	-0,37	-0,94	-0,03	-0,34	0,36	0,09	0,46	-0,18	1,18	0,56	0,08
Bronice – Kolonia	0,33	0,37	0,45	0,05	0,04	0,27	0,01	0,11	0,14	-0,35	0,14
Drzewce – Kolonia	-0,37	-0,68	0,21	-0,34	0,04	0,45	0,46	-0,07	0,37	1,1	0,12
Ludwinów	-1,78	-0,94	-0,99	-0,34	1,12	-0,28	0,01	0,11	-4,64	2,78	-0,50
Paulinów	-0,02	0,90	-0,75	-0,34	-1,26	-0,28	0,01	0,11	3,41	1,14	0,29
Piotrowice	-0,02	0,37	-0,27	-0,34	-0,07	-0,28	0,01	0,02	0,77	1,14	0,13
Sadurki	0,33	-0,68	-0,03	-0,34	0,26	-0,10	0,01	-0,04	1,54	-0,8	0,02
Strzelce	2,09	2,48	-0,51	-0,34	0,04	-0,28	-0,21	-0,12	-0,34	-3,29	-0,05

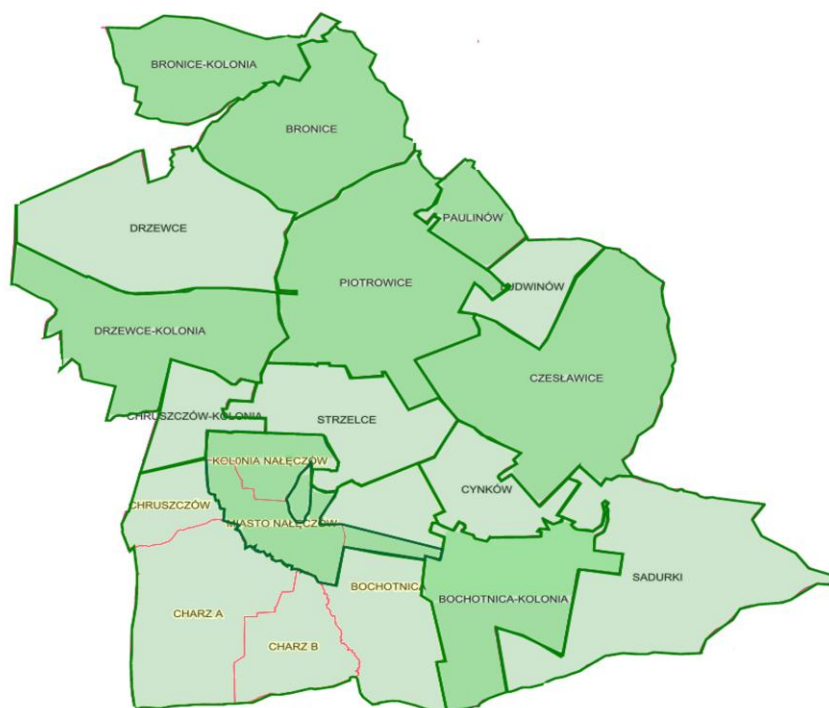
Źródło: Opracowanie własne.

Dodatnia wartość wskaźnika syntetycznego świadczy o występowaniu kryzysu w sferze społecznej w danym obszarze/sołectwie.

Rewitalizacja ma służyć przede wszystkim poprawie jakości życia mieszkańców, co oznacza, że właśnie kwestie społeczne są podstawowymi przesłankami służącymi wyznaczeniu obszarów zdegradowanych i rewitalizacji, a dopiero potem – aspekt gospodarczy, ekologiczny, funkcjonalno-przestrzenny i techniczny. Delimitacja negatywnych zjawisk społecznych występujących w Gminie Nałęczów, przeprowadzona na podstawie analizy natężenia wybranych zjawisk społecznych, jak również analizy wartości bezwzględnych tych zjawisk (skala zjawisk), wykazała, że obszarem koncentracji problemów społecznych w gminie jest obszar zlokalizowany w **sołectwach**:

1. **Nałęczów- Obszar I**
2. **Nałęczów- Obszar IV**
3. **Bochotnica – Kolonia**
4. **Bronice**
5. **Czesławice**
6. **Bronice -Kolonia**
7. **Drzewce-Kolonia**
8. **Paulinów**
9. **Piotrowice**

Mapa 10 Wyniki standaryzacji w odniesieniu do problemów społecznych – Gmina Nałęczów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <https://mapy.geoportal.gov.pl/>

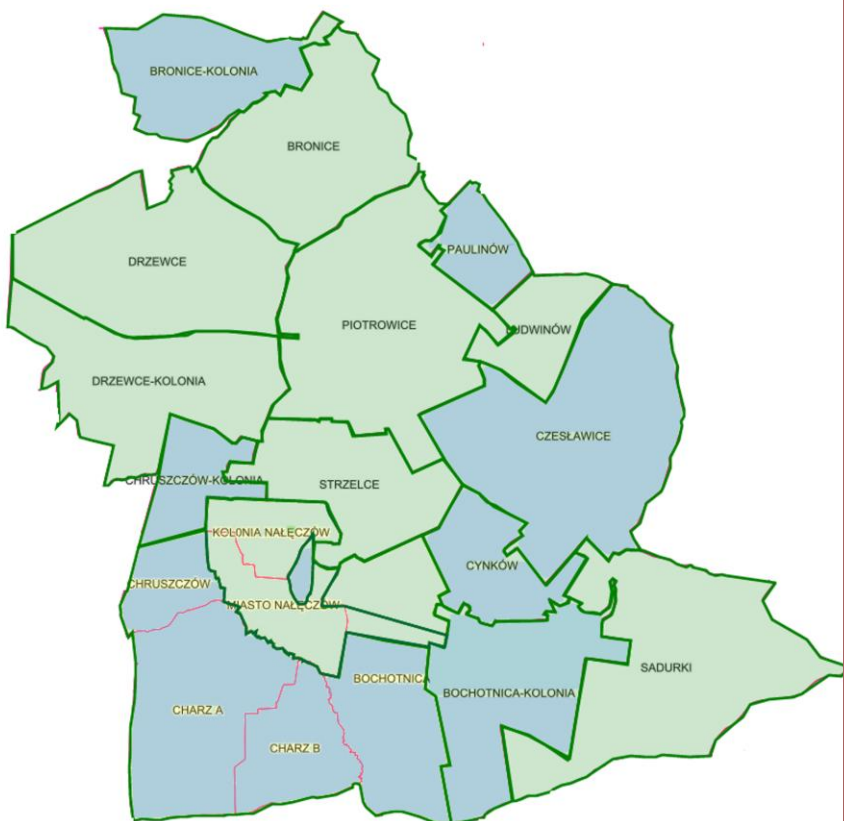
Jak wcześniej wspomniano, dla poprawnego wyznaczenia obszarów zdegradowanych i rewitalizacji należało dodatkowo w sołectwach gminy, zdiagnozować występowanie, co najmniej jednego z negatywnych zjawisk gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych.

Sfera gospodarcza:

Wskaźnikiem jakości kapitału ludzkiego na danym terenie jest poziom przedsiębiorczości mieszkańców. Mieszkańcy przedsiębiorczy nie boją się brania życia we własne ręce, zakładania własnej działalności gospodarczej i pracy na własny rachunek. Im mniej przedsiębiorstw, tym mniej miejsc pracy dla lokalnej ludności, dlatego tak istotne jest stworzenie korzystnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości.

Tabela 63 Liczba zarejestrowanych działających podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w 2021 r.

	Nazwa obszaru/ sołectwa	Wartość wskaznika	
Miasto Nałęczów	Obszar I	115,03	
	Obszar II	31,65	
	Obszar III	91,21	
	Obszar IV	50,54	
Obszar wiejski	Bochotnica	68,29	
	Bronice	94,20	
	Chruszczów –Kolonia	48,08	
	Cynków	22,39	
	Czesławice	41,07	
	Drzewce	81,46	
	Bronice	62,50	
	Drzewce –Kolonia	67,23	
	Ludwinów	78,65	
	Paulinów	18,87	
	Piotrowice	82,62	
	Sadurki	79,77	
	Strzelce	132,21	
	Średnia wartość dla obszaru gminy		68,57

Źródło: Opracowanie własne.

Sfera środowiskowa:

Tabela 64 Liczba gospodarstw, w których zamontowano OZE na 1000 mieszkańców

	Nazwa obszaru/ sołectwa	Wartość wskaźnika
Miasto Nałęczów	Obszar I	24
	Obszar II	44
	Obszar III	75
	Obszar IV	5
Obszar wiejski	Bochoznica	20
	Bronice	43
	Chruszczów –Kolonia	44
	Cynków	22
	Czesławice	40
	Drzewce	48
	Bronice	39
	Drzewce –Kolonia	14
	Ludwinów	22
	Paulinów	93
	Piotrowice	56
	Sadurki	33
	Strzelce	74
	Średnia wartość dla obszaru gminy	40,94

Źródło: Opracowanie własne.

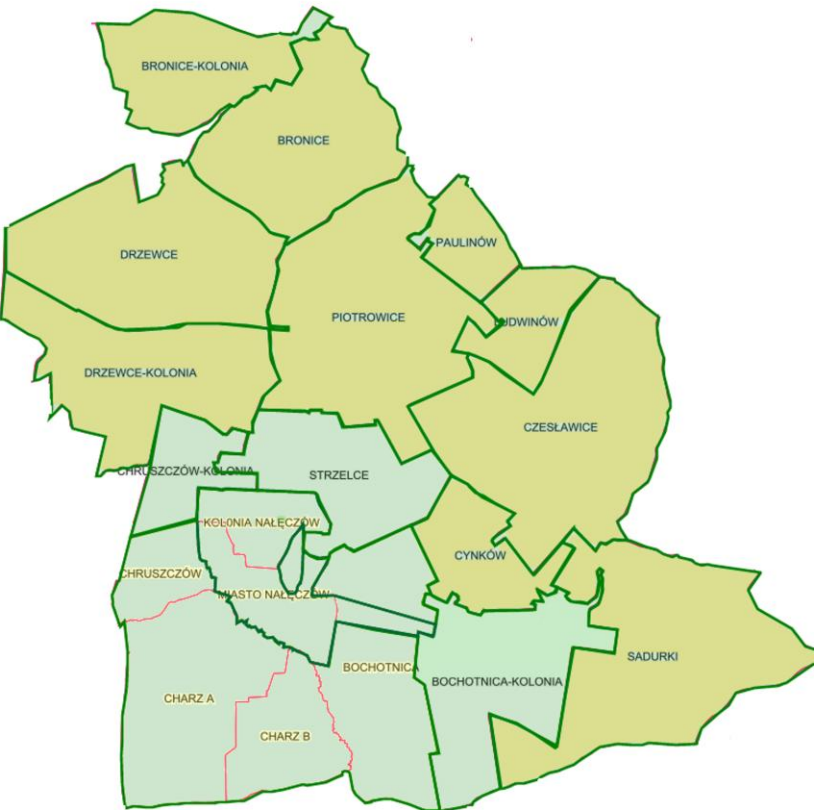
Ograniczanie emisji zanieczyszczeń do powietrza, poprzez zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz edukację ekologiczną, a także zapewnienie bezpieczeństwa i podwyższenia jakości środowiska życia mieszkańców Gminy Nałęczów to jedno z najważniejszych zadań powierzonych władzom Gminy Nałęczów. Dotychczas zadanie to było realizowane w oparciu o projekty unijne polegające głównie na montażu instalacji solarnych i promocji postaw ekologicznych. Rezultatem tych działań było zwiększenie poziomu produkcji zielonej energii. Najniższe wartości wskaźnika prezentującego liczbę gospodarstw w których zamontowano OZE na 1000 mieszkańców odnotowano na terenie Obszaru IV i Obszaru I miasta oraz w sołectwach Drzewce –

Kolonia, Bochoznica – Kolonia oraz Cynków i Ludwinów.

Sfera techniczna:

Tabela 65 Liczba budynków mieszkalnych bez dostępu do sieci kanalizacyjnej na 1000 mieszkańców

	Nazwa obszaru/ sołectwa	Wartość wskaźnika
Miasto Nałęczów	Obszar I	5
	Obszar II	22
	Obszar III	50
	Obszar IV	0
Obszar wiejski	Bochoznica	103
	Bronice	568
	Chruszczów – Kolonia	168
	Cynków	331
	Czesławice	260
	Drzewce	295
	Bronice	413
	Drzewce – Kolonia	278
	Ludwinów	308
	Paulinów	352
	Piotrowice	295
	Sadurki	341
	Strzelce	7
	Średnia wartość dla obszaru gminy	

Źródło: Opracowanie własne.

Dostęp do wszelkiego rodzaju infrastruktury na terenie gminy pozwala mieszkańcom na komfortowe życie. Obecnie bardzo istotnym problemem infrastrukturalnym jest brak dostępu do instalacji sieciowych m.in. sieci kanalizacyjnej. O ile na terenie miasta jest ona rozwinięta dość dobrze, to na terenie sołectw w dalszym ciągu odnotowuje się znaczne potrzeby w tym zakresie. Średnio na 1000 mieszkańców przypada 223 budynki mieszkalne bez dostępu do sieci kanalizacyjnej. Najbardziej niekorzystnie pod względem ww. wskaźnika wypadają sołectwa: Bronice i Bronice – Kolonia.

Sfera przestrzenno -funkcjonalna:

Tabela 66 Udział powierzchni terenów zdegradowanych w powierzchni ogółem obszaru / sołectwa

	Nazwa obszaru/ sołectwa	Wartość wskaźnika
Miasto Nałęczów	Obszar I	3,4
	Obszar II	0,1
	Obszar III	0,0
	Obszar IV	0,8
Obszar wiejski	Bochoznica	0,0
	Bronice	0,0
	Chruszczów –Kolonia	0,0
	Cynków	0,1
	Czesławice	0,0
	Drzewce	0,0
	Bronice	0,0
	Drzewce –Kolonia	0,0
	Ludwinów	0,0
	Paulinów	0,0
	Piotrowice	0,2
	Sadurki	0,2
	Strzelce	15,1
	Średnia wartość dla obszaru gminy	

Źródło: Opracowanie własne.

Degradacja przestrzeni, w tym przestrzeni publicznej przejawia się m.in. w występowaniu zdegradowanych, zaniedbanych obiektów: pustostanów, budynków niewykorzystanych, które utraciły swoją funkcję. Z powodu występowania takich obiektów przestrzeń przestaje być reprezentacyjna, co przekłada się na atrakcyjność turystyczno-gospodarczą całej gminy. Największy odsetek terenów zdegradowanych znajduje się w Obszarze I Miasta Nałęczów oraz na terenie sołectwa Strzelce.

Tabela 67 Wartości wskaźników dla sfery gospodarczej, środowiskowej, technicznej oraz funkcjonalno-przestrzennej

Nazwa obszaru/ sołectwa	Liczba zarejestrowanych działających podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w 2021 r.	Liczba gospodarstw, w których zamontowano OZE na 1000 mieszkańców	Liczba budynków mieszkalnych bez dostępu do sieci kanalizacyjnej na 1000 mieszkańców	Udział powierzchni terenów zdegradowanych w powierzchni ogółem obszaru / sołectwa
Obszar I	115,03	24	5	3,4
Obszar II	31,65	44	22	0,1
Obszar III	91,21	75	50	0,0
Obszar IV	50,54	5	0	0,8
Bochoznica – Kolonia	68,29	20	103	0,0
Bronice	94,20	43	568	0,0
Chruszczów – Kolonia	48,08	44	168	0,0
Cynków	22,39	22	331	0,1
Czesławice	41,07	40	260	0,0
Drzewce	81,46	48	295	0,0
Bronice– Kolonia	62,50	39	413	0,0
Drzewce – Kolonia	67,23	14	278	0,0
Ludwinów	78,65	22	308	0,0
Paulinów	18,87	93	352	0,0
Piotrowice	82,62	56	295	0,2
Sadurki	79,77	33	341	0,2
Strzelce	132,21	74	7	3,4
Średnia arytmetyczna	68,57	40,94	223	0,48
Odchylenie standardowe	15,02	14,65	44,94	6,42

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 68 Znormalizowane wartości wskaźników dla sfery gospodarczej, środowiskowej, technicznej oraz funkcjonalno-przestrzennej

Nazwa obszaru/ sołectwa	Liczba zarejestrowanych działających podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w 2021 r.	Liczba gospodarstw, w których zamontowano OZE na 1000 mieszkańców	Liczba budynków mieszkalnych bez dostępu do sieci kanalizacyjnej na 1000 mieszkańców	Udział powierzchni terenów zdegradowanych w powierzchni ogółem obszaru / sołectwa
Obszar I	3,09	-1,16	-4,86	0,45
Obszar II	-2,46	0,21	-4,48	-0,06
Obszar III	1,51	2,32	-3,86	-0,08
Obszar IV	-1,20	-2,45	-4,97	0,05
Bochotnica – Kolonia	-0,02	-1,43	-2,68	-0,08
Bronice	1,71	0,14	7,67	-0,08
Chruszczów – Kolonia	-1,36	0,21	-1,23	-0,08
Cynków	-3,07	-1,29	2,40	-0,06
Czesławice	-1,83	-0,06	0,82	-0,08
Drzewce	0,86	0,48	1,60	-0,08
Bronice– Kolonia	-0,40	-0,13	4,22	-0,08
Drzewce – Kolonia	-0,09	-1,84	1,22	-0,08
Ludwinów	0,67	-1,29	1,88	-0,08
Paulinów	-3,31	3,55	2,86	-0,08
Piotrowice	0,93	1,03	1,60	-0,04
Sadurki	0,75	-0,54	2,62	-0,04
Strzelce	4,24	2,26	-4,81	0,45

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 69 Wartości wskaźników dla sfery gospodarczej, środowiskowej, technicznej oraz funkcjonalno-przestrzennej po określeniu stymulanty i destymulanty

Nazwa obszaru/ sołectwa	Liczba zarejestrowanych działających podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w 2021 r.*	Liczba gospodarstw, w których zamontowano OZE na 1000 mieszkańców *	Liczba budynków mieszkalnych bez dostępu do sieci kanalizacyjnej na 1000 mieszkańców	Udział powierzchni terenów zdegradowanych w powierzchni ogółem obszaru / sołectwa
Obszar I	-3,09	1,16	-4,86	0,45
Obszar II	2,46	-0,21	-4,48	-0,06
Obszar III	-1,51	-2,32	-3,86	-0,08
Obszar IV	1,20	2,45	-4,97	0,05
Bochotnica – Kolonia	0,02	1,43	-2,68	-0,08
Bronice	-1,71	-0,14	7,67	-0,08
Chruszczów – Kolonia	1,36	-0,21	-1,23	-0,08
Cynków	3,07	1,29	2,40	-0,06
Czesławice	1,83	0,06	0,82	-0,08
Drzewce	-0,86	-0,48	1,60	-0,08
Bronice– Kolonia	0,40	0,13	4,22	-0,08
Drzewce – Kolonia	0,09	1,84	1,22	-0,08
Ludwinów	-0,67	1,29	1,88	-0,08
Paulinów	3,31	-3,55	2,86	-0,08
Piotrowice	-0,93	-1,03	1,60	-0,04
Sadurki	-0,75	0,54	2,62	-0,04
Strzelce	-4,24	-2,26	-4,81	0,45

Źródło: Opracowanie własne.

*stymulanta

Tabela 70 Wartości wskaźnika syntetycznego dla sfery społecznej, gospodarczej, środowiskowej, technicznej oraz funkcjonalno-przestrzennej

Nazwa obszaru/ sołectwa	Sfera gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera funkcjonalno-przestrzenna	Sfera społeczna
Obszar I	-3,09	1,16	-4,86	0,45	0,20
Obszar II	2,46	-0,21	-4,48	-0,06	-0,29
Obszar III	-1,51	-2,32	-3,86	-0,08	-0,70
Obszar IV	1,20	2,45	-4,97	0,05	0,24
Bochońnica – Kolonia	0,02	1,43	-2,68	-0,08	0,41
Bronice	-1,71	-0,14	7,67	-0,08	0,00
Chruszczów – Kolonia	1,36	-0,21	-1,23	-0,08	-0,43
Cynków	3,07	1,29	2,40	-0,06	0,10
Czesławice	1,83	0,06	0,82	-0,08	0,23
Drzewce	-0,86	-0,48	1,60	-0,08	0,08
Bronice– Kolonia	0,40	0,13	4,22	-0,08	0,14
Drzewce – Kolonia	0,09	1,84	1,22	-0,08	0,12
Ludwinów	-0,67	1,29	1,88	-0,08	-0,50
Paulinów	3,31	-3,55	2,86	-0,08	0,29
Piotrowice	-0,93	-1,03	1,60	-0,04	0,13
Sadurki	-0,75	0,54	2,62	-0,04	0,02
Strzelce	-4,24	-2,26	-4,81	0,45	-0,05

Źródło: Opracowanie własne.

Analiza wskaźnikowa pozwoliła zidentyfikować obszary Gminy Nałęczów, na których występuje koncentracja negatywnych zjawisk, co powoduje stan kryzysowy. Wskazanie obszarów miasta i sołectw było możliwe dzięki ocenie nasilenia koncentracji negatywnych zjawisk w oparciu o ocenę sumaryczną liczby wskaźników w poszczególnych sferach (społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej), których wartości wypadają gorzej w porównaniu do średniej wartości dla obszaru gminy.

Obszar zdegradowany, wyznaczony w oparciu o analizę jakościową i wskaźnikową, obejmuje na terenie Miasta Nałęczów – Obszar I, Obszar IV, a na obszarze wiejskim sołectwa: Bochoznica – Kolonia, Cynków, Czesławice, Drzewce, Bronice – Kolonia, Drzewce -Kolonia, Paulinów, Piotrowice, Sadurki.

Powierzchnia wyznaczonego obszaru stanowi 49,7% powierzchni gminy i jest on zamieszkiwany przez 71 % mieszkańców gminy.

Cechuje go nagromadzenie negatywnych zjawisk kryzysowych, którym należy przeciwdziałać poprzez integrację działań w sferze społecznej i sferach współwystępujących (tj. gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej).

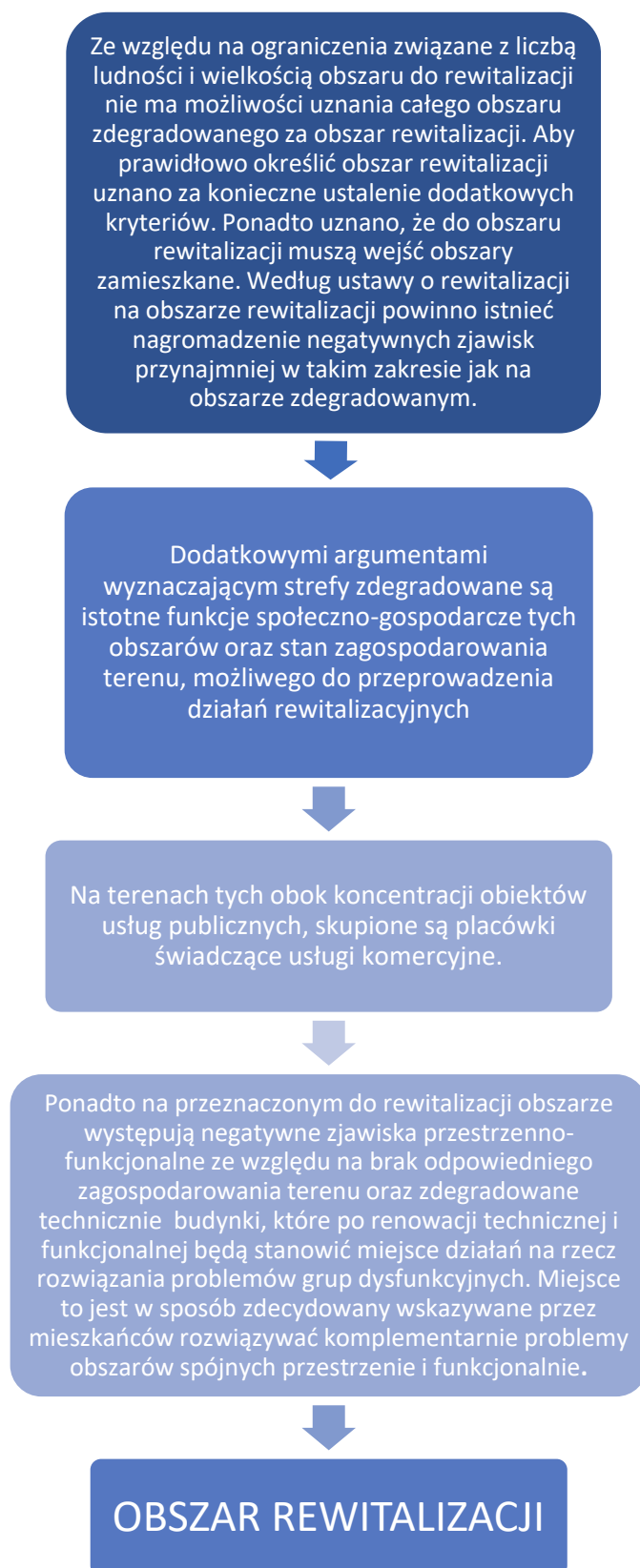
Rewitalizacja dla swojej skuteczności na wyznaczonym obszarze na terenie gminy wymaga wieloletnich, wieloaspektowych i kompleksowych działań, a jej osiągnięcie będzie możliwe poprzez aktywność w ramach wyznaczonych celów we wszystkich 5 sferach:

- ✓ społecznej – likwidacja oraz ograniczenie zjawisk patologicznych, ograniczenie ubóstwa i poprawa dostępności do usług publicznych,
- ✓ gospodarczej – rozwój przedsiębiorczości na terenie obszaru rewitalizacji, ograniczenie zjawiska bezrobocia,
- ✓ środowiskowej – promocja postaw proekologicznych, rozwój odnawialnych źródeł energii,
- ✓ przestrzenno-funkcjonalnej – uporządkowanie przestrzeni publicznej, ochrona terenów o wysokich walorach przyrodniczych i kulturowych,
- ✓ technicznej - poprawa i rozwój infrastruktury technicznej, modernizacja zabudowy.

ETAP 2 – wyznaczenie Obszaru Rewitalizacji (OR) na terenie Gminy Nałęczów

Konieczne jest zatem przystąpienie do kolejnego etapu delimitacji, by móc wskazać na podstawie analizy natężenia wybranych zjawisk społecznych, jak również analizy wartości bezwzględnych tych zjawisk (skala zjawisk) na obszarach zdegradowanych, obszaru rewitalizacji, który będzie się zawierał na terenie nie większym niż 20% udziału powierzchni ogółem gminy i zamieszkałym nie więcej niż 30% ogółu ludności Gminy Nałęczów.

Procedura wyznaczenia OR opierała się na następujących założeniach:

6.4. Podsumowanie – delimitacja Obszaru Rewitalizacji (OR) na terenie Gminy Nałęczów

W skład obszaru rewitalizacji obszaru wchodzi trzy obszary, nieposiadające ze sobą wspólnych granic:

- Obszar I (miasto Nałęczów): powierzchnia – 2,23 km², liczba ludności – 1 478 osób;
- Obszar II: Czesławice: powierzchnia – 3,83 km², liczba ludności – 546 osób;
- Obszar III: Bronice – Kolonia: powierzchnia – 0,62 km², liczba ludności – 121 osób.

Do głównych problemów obszaru rewitalizacji należy zaliczyć:

- **Obszar I:**
 - niezadawalający stan przestrzeni publicznych,
 - brak miejsc kulturalno-rozrywkowych umożliwiających aktywne spędzenie wolnego czasu,
 - brak liderów lokalnych, w związku z czym ograniczona jest aktywność społeczności lokalnej i integracja społeczności lokalnej,
 - niezadawalający stan infrastruktury społecznej spowodowany brakiem środków na remonty i modernizacje obiektów i otoczenia, co wpływa na ograniczenie ich funkcji użytkowych,
 - słaba promocja osób związanych z Nałęczowem;
- **Obszar II:**
 - alkoholizm,
 - brak miejsc pracy,
 - emigracja ludzi młodych,
 - słabe połączenie komunikacyjne z Nałęczowem i pozostałymi ośrodkami miejskimi regionu,
 - zły stan nawierzchni dróg, brak oświetlenia, chodników, ścieżek rowerowych,
 - niski poziom aktywności społecznej,
 - niski stopień integracji społecznej wśród mieszkańców;
- **Obszar III:**
 - zły stan nawierzchni dróg,
 - zły stan oznakowania dróg,
 - niski stopień integracji społecznej wśród mieszkańców,
 - niewystarczająca oferta kulturalna / brak alternatywnych form spędzenia wolnego czasu,
 - słabe połączenie komunikacyjne z Nałęczowem i pozostałymi ośrodkami miejskimi regionu.

Obszar Rewitalizacji I, obejmujący Obszar I Miasta Nałęczów, ma istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego ze względu na pełnioną funkcję, ponieważ skupione są tutaj najważniejsze instytucje pełniące funkcje reprezentacyjne i centrotwórcze gminy. Boryka się on jednak z wieloma problemami do których należą: brak liderów lokalnych aktywizujących lokalną społeczność (w szczególności osoby zagrożone wykluczeniem społecznym), brak perspektyw dla młodych ludzi i problemy ze znalezieniem zatrudnienia,

brak miejsc rekreacyjno-wypoczynkowych umożliwiających mieszkańcom aktywne spędzanie wolnego czasu; niezadawalający stan infrastruktury mieszkaniowej będącej w szczególności w rękach prywatnych. Kumulacja problemów społecznych i innych negatywnych zjawisk znacznie ogranicza pełnioną dotychczasową funkcję obszaru rewitalizacji i w wyniku pogłębiającego się kryzysu nie spełnia funkcji wyznaczonych mu przez lokalną społeczność.

Obszar Rewitalizacji II, obejmujący sołectwo Czesławice, jest jednym z większych sołectw w obszarze Gminy Nałęczów. W ramach najważniejszych problemów, podczas rozmów konsultacyjnych, interesariusze rewitalizacji wskazywali na problemy społeczne o charakterze patologicznym, a także niedobór działań infrastrukturalnych na rzecz swojej społeczności i udziału w organizacjach obywatelskich.

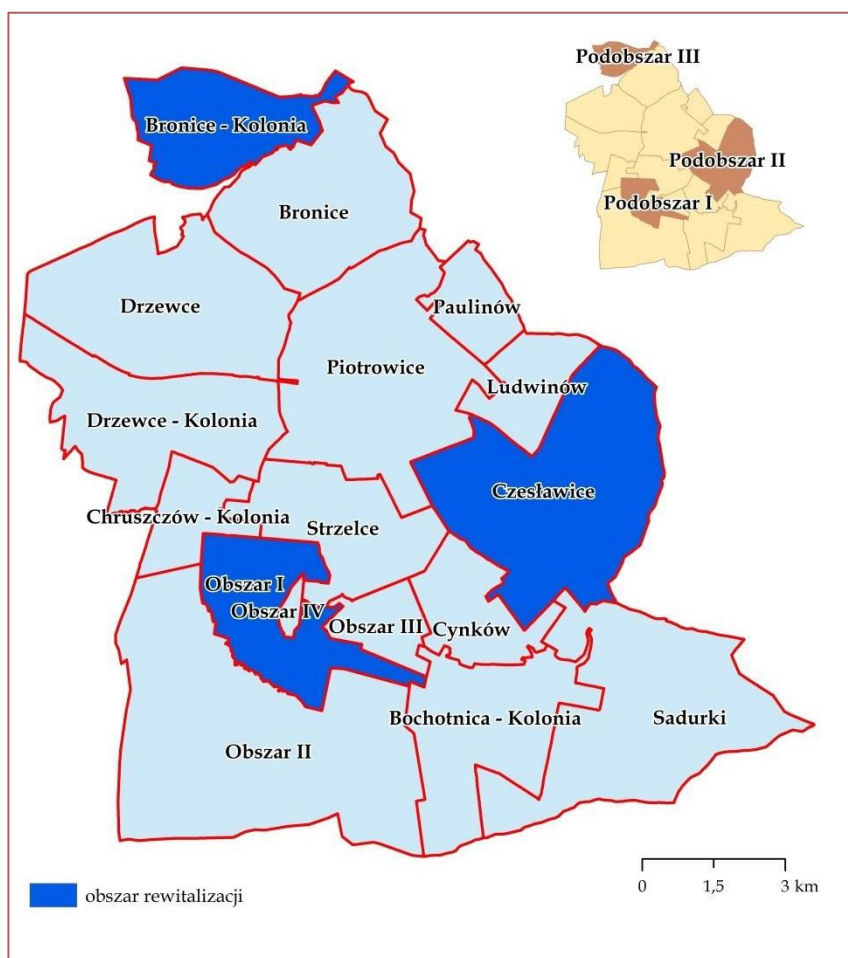
Obszar Rewitalizacji III, obejmujący sołectwo Bronice – Kolonia, jest peryferyjnym obszarem gminy. Mieszkańcy zatracają poczucie tożsamości lokalnej, co wpływa na ich funkcjonowanie w społeczności. W ramach konsultacji społecznych wskazywano na bardzo niski stopień skomunikowania z miastem oraz miejscowościami w obszarze gminy, co znacząco wpływa na potencjał tego obszaru i możliwości rozwojowe. Ponadto brak integracji społeczności lokalnej, wpływa na więzi sąsiedzkie i społeczne, co przekłada się na poczucie wyobcowania i szerzenia się zjawisk patologicznych.

Podjęcie kompleksowych działań rewitalizacyjnych na obszarze rewitalizacji znaczenie wpłynie na poprawę zidentyfikowanych problemów w sferze społecznej oraz gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Pomogą one odzyskać dotychczasowe funkcje pełnione przez obszar i wykreować nowe funkcje, które wynikają z aktualnych potrzeb mieszkańców.

Tabela 71 Delimitacja obszaru rewitalizacji Gminy Nałęczów

NUMER OBSZARU	OBSZAR REWITALIZACJI			Gmina Nałęczów
	I	II	III	
Nazwa obszaru/sołectwa	Obszar I	Czesławice	Bronice – Kolonia	
Powierzchnia podobszaru (km ²)	2,23	3,83	0,62	63
Odsetek powierzchni podobszaru w ogólnej powierzchni gminy (%)	3,54	6,08	0,98	100
Liczba ludności podobszaru (2021 r.)	1478	546	121	8 759
Odsetek ludności podobszaru w ludności ogółem gminy (%)	16,87	6,23	1,38	100

Tabela 72 Obszar Rewitalizacji Gminy Nałęczów

Źródło: Opracowanie własne.

W myśl ustawy o rewitalizacji (art. 10 ust. 1), obszar obejmujący całość, bądź część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację, wyznacza się **jako obszar rewitalizacji**.

Obszar rewitalizacji ustala się, wybierając z obszarów zdegradowanych te sołectwa, w których występuje najgorsza sytuacja społeczna, na którą nawarstwia się największa liczba innych zdiagnozowanych problemów, przy czym, z uwagi na wymóg łączna powierzchnia wybranych sołectw nie może przekroczyć 20% powierzchni gminy, a ich ludność nie może stanowić więcej niż 30% liczby jej mieszkańców.

Wyznaczony Obszar Rewitalizacji w Gminie Nałęczów spełnia kryteria określone w „Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014 -2020” ponieważ stanowi 10,60 % powierzchni gminy (6,68 km²) i jest zamieszkały przez 24,49% jej mieszkańców (2 145 osób).

Tym samym obszar rewitalizacji mieści się w limitach określonych w Wytycznych (< 20% powierzchni gminy i < 30% liczby jej mieszkańców).

Spis tabel:

Tabela 1 Liczba mieszkańców wg miejscowości zameldowanych na pobyt stały i czasowy w 2020 r.	17
Tabela 2 Liczba ludności na terenie wyznaczonych jednostek (obszarów miasta/sołectw) Gminy Nałęczów w latach 2014- 2020.....	18
Tabela 3 Wskaźnik obciążenia demograficznego	19
Tabela 4 Współczynnik feminizacji w latach 2017-2021 - porównanie.....	19
Tabela 5 Saldo migracji na 1000 osób	23
Tabela 6 Liczba mieszkańców powiatu puławskiego.....	24
Tabela 7 Szkoły Podstawowe w Gminie Nałęczów.....	25
Tabela 8 Liczba uczniów i wychowanków publicznych i niepublicznych szkół.....	25
Tabela 9 Wyniki egzaminu kl. VIII w roku szkolnym 2019/2020	30
Tabela 10 Biblioteki, księgozbiór, czytelnictwo w roku 2021 – wskaźniki dla gminy, powiatu oraz województwa lubelskiego	40
Tabela 11 Liczba przychodni na 10 tys. mieszkańców.....	45
Tabela 12 - Podstawowa opieka zdrowotna - porady lekarskie w latach 2016-2021	45
Tabela 13 Porównanie ludności na aptekę ogólnodostępną – kraj, województwo, powiat, gmina w roku 2021.....	46
Tabela 14 Rodziny objęte pomocą społeczną	47
Tabela 15 Powody ubiegania się o pomoc	48
Tabela 16 Struktura wydatków na świadczenia rodzinne w roku 2020	49
Tabela 17 Realizacja świadczeń wychowawczych w latach 2019 i 2020.....	50
Tabela 18 Realizacja świadczeń z funduszu alimentacyjnego w latach 2019 i 2020.....	52
Tabela 19 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. ludności	53
Tabela 20 Przekrój rodzin korzystających ze wsparcia asystenta rodziny.....	57
Tabela 21 Inwestycje zrealizowane w ramach Funduszu sołectkiego 2021	62
Tabela 22 Porównanie frekwencji wyborczej w Gminie Nałęczów, powiecie puławskim, woj. lubelskim i Polsce.....	67
Tabela 23 Liczba przedsiębiorstw na terenie powiatu puławskiego w latach 2016-2021	74
Tabela 24 Sfera społeczna bezrobocie (wskaźniki na 100 mieszkańców).	77
Tabela 25 Liczba bezrobotnych wg płci	79
Tabela 26 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto na terenie powiatu lubelskiego w relacji do średniej krajowej	83
Tabela 27 Powierzchnia gospodarstw rolnych ogółem w Gminie Nałęczów w roku 2020	87
Tabela 28 Porównanie średniej powierzchni gruntów i użytków rolnych ogółem	88
Tabela 31 Dochód podatkowy w przeliczeniu na jednego mieszkańca w gminach powiatu puławskiego.....	92
Tabela 32 Wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca w gminach powiatu puławskiego	93
Tabela 33 Istniejące i potencjalne tereny inwestycyjne na terenie Gminy Nałęczów	96
Tabela 34 Ocena JCWP na terenie Gminy Nałęczów w latach 2010 – 2015	104
Tabela 35 Struktura gruntów leśnych na terenie Gminy Nałęczów	106
Tabela 36 Wynikowe klasy dla strefy lubelskiej w województwie lubelskim dla poszczególnych zanieczyszczeń	109

Tabela 37 Wartości stężeń średniorocznych dla pyłu PM10 i PM2,5 oraz liczba dni z przekroczeniem dopuszczalnego poziomu 24-godzinnego pyłu PM10, w punktach pomiarowych w Nałęczowie w okresie IV-XII 2017 roku.	111
Tabela 38 Struktura sieci gazowej.....	112
Tabela 39 Szacunkowe zapotrzebowanie ciepła, sposób jego realizacji oraz szacunkowa liczba kotłów na paliwa stałe w gminach strefy lubelskiej w 2018 roku.....	114
Tabela 40 Długość czynnej sieci wodociągowej oraz liczba przyłączy.....	118
Tabela 41 Wskaźniki dla sieci wodociągowej.....	118
Tabela 42 Korzystający z instalacji w % ogółu ludności Gminy Nałęczów.....	118
Tabela 43 Wskaźniki dla sieci kanalizacyjnej.....	119
Tabela 44 Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w km oraz liczba przyłączy.....	119
Tabela 45 Średnia ilość odpadów przypadająca na jednego mieszkańca gminy.....	122
Tabela 46 Charakterystyka zasobów mieszkaniowych Gminy Nałęczów.....	129
Tabela 47 Gminny zasób mieszkaniowy.....	130
Tabela 48 Mieszkania na 1000 mieszkańców- dynamika zmian.....	130
Tabela 49 Sieć Internet i komunikacja na poziomie miejscowości.....	135
Tabela 51 Kryteria delimitacji obszaru zdegradowanego.....	140
Tabela 52 Udział liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności obszaru/sołectwa w roku 2021 [%].....	143
Tabela 53 Udział liczby ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności obszaru/sołectwa w 2021 r. [%].....	144
Tabela 54 Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym obszaru/sołectwa w roku 2021 [%].....	145
Tabela 55 Liczba osób niepełnosprawnych na 1000 mieszkańców obszaru/sołectwa w roku 2021.....	146
Tabela 56 Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców.....	147
Tabela 57 Niebieskie karty” w przeliczeniu na 100 mieszkańców.....	148
Tabela 58 Poziom edukacji (średnia % wyniku sprawdzianu ósmoklasistów z części humanistycznej i matematycznej oraz językowej).....	149
Tabela 59 Liczba zarejestrowanych organizacji NGO na 100 mieszkańców w roku 2021.....	150
Tabela 60 Kapitał społeczny (frekwencja wyborcza wybory do Rady Miasta Nałęczów (2018).....	151
Tabela 61 Kwota uzyskana na fundusz sołecki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w roku 2021.....	152
Tabela 62 Wartości wskaźników dla sfery społecznej.....	153
Tabela 63 Znormalizowane wartości wskaźników dla sfery społecznej.....	154
Tabela 64 Wartości wskaźników dla sfery społecznej po określeniu stymulanty i destymulanty ...	156
Tabela 65 Wartości wskaźnika syntetycznego dla sfery społecznej.....	158
Tabela 66 Liczba zarejestrowanych działających podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w 2021 r.....	161
Tabela 67 Liczba gospodarstw, w których zamontowano OZE na 1000 mieszkańców.....	162
Tabela 68 Liczba budynków mieszkalnych bez dostępu do sieci kanalizacyjnej na 1000 mieszkańców.....	163
Tabela 69 Udział powierzchni terenów zdegradowanych w powierzchni ogółem obszaru / sołectwa.....	164

Tabela 70 Wartości wskaźników dla sfery gospodarczej, środowiskowej, technicznej oraz funkcjonalno-przestrzennej.....	165
Tabela 71 Znormalizowane wartości wskaźników dla sfery gospodarczej, środowiskowej, technicznej oraz funkcjonalno-przestrzennej	166
Tabela 72 Wartości wskaźników dla sfery gospodarczej, środowiskowej, technicznej oraz funkcjonalno-przestrzennej po określeniu stymulanty i destymulanty	167
Tabela 73 Wartości wskaźnika syntetycznego dla sfery społecznej, gospodarczej, środowiskowej, technicznej oraz funkcjonalno-przestrzennej	168
Tabela 74 Delimitacja obszaru rewitalizacji Gminy Nałęczów	172
Tabela 75 Obszar Rewitalizacji Gminy Nałęczów	173

Spis map:

Mapa 1 Położenie Gminy Nałęczów w powiecie puławskim i województwie lubelskim	8
Mapa 2 Położenie poszczególnych sołectw na terenie Gminy Nałęczów	9
Mapa 3 Podział administracyjny LOM	12
Mapa 4 Zróżnicowanie przestrzenne potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej gmin	95
Mapa 5 Obszary chronione na terenie Gminy Nałęczów	108
Mapa 6 Struktura funkcjonalno-przestrzenna Gminy Nałęczów	127
Mapa 7 Infrastruktura drogowa na terenie Gminy Nałęczów.....	133
Mapa 8 Sieć szerokopasmowego Internetu na terenie powiatu puławskiego	134
Mapa 9 Obszar Gminy Nałęczów	139
Mapa 10 Wyniki standaryzacji w odniesieniu do problemów społecznych – Gmina Nałęczów.....	159

Spis wykresów:

Wykres 1 Liczba mieszkańców gminy w latach 2015 - 2021.....	16
Wykres 2 Liczba mieszkańców wg miejscowości zameldowanych na pobyt stały i czasowy w 2021	17
Wykres 3 Przyrost naturalny na 1000 ludności w latach 2017-2021	21
Wykres 4 Struktura ludności wg grup wieku w Gminie Nałęczów w roku 2021	21
Wykres 5 Prognoza ludności na terenie powiatu puławskiego w zależności od grup wiekowych	24
Wykres 6 Liczba uczniów uczęszczających do szkół podstawowych w Gminie Nałęczów w latach 2012 -2021.....	27
Wykres 7 Współczynnik skolaryzacji brutto w Gminie Nałęczów w latach 2012-2021.....	28
Wykres 8 Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym	29
Wykres 9 Kluby sportowe na 10 tyś. ludności	41
Wykres 10 Ilość uzupełnionych formularzy „Niebieska Karta – A” w latach 2012 – 2020.....	56
Wykres 11 Wydatki na fundusz sołecki w roku 2021 wg sołectw [%]	65
Wykres 12 Wskaźnik aktywności obywatelskiej – liczba stowarzyszeń, fundacji i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców – w gminach powiatu puławskiego w 2021 roku	69
Wykres 13 Udział procentowy podmiotów gospodarczych w Gminie Nałęczów w roku 2020 wg sekcji PKD 2007.....	71

Wykres 14 Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w Gminie Nałęczów	72
Wykres 15 Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD w poszczególnych miejscowościach Gminy Nałęczów roku 2021	73
Wykres 16 Podmioty gospodarcze zarejestrowane w rejestrze REGON na 1000 mieszkańców/ 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w roku 2021	74
Wykres 17 Podmioty gospodarcze w Gminie Nałęczów klasyfikowane w 2021 roku według kryterium liczby pracujących	75
Wykres 18 Podmioty gospodarcze w Gminie Nałęczów w 2021 roku wg sektorów własnościowych	76
Wykres 19 Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	78
Wykres 20 Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w – porównanie średniej dla Polski, województwa, powiatu	78
Wykres 21 Dynamika bezrobocia w Gminie Nałęczów wg płci.	79
Wykres 22 Bezrobocie rejestrowane w poszczególnych gminach powiatu puławskiego	81
Wykres 23 Bezrobotni w poszczególnych gminach - [%] bezrobotnych na tle powiatu puławskiego	81
Wykres 24 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto na tle województwa i kraju w latach 2017-2021	83
Wykres 25 Struktura użytkowania gruntów w Gminie Nałęczów	89
Wykres 26 Powierzchnia zasiewów wybranych upraw w Gminie Nałęczów	89
Wykres 29 Porównanie wysokości dochodów Gminy Nałęczów w przeliczeniu na 1 mieszkańca z gminami powiatu lubelskiego w roku 2021.....	92
Wykres 30 Porównanie wysokości wydatków Gminy Nałęczów w przeliczeniu na 1 mieszkańca z gminami powiatu puławskiego w roku 2021.....	93
Wykres 31 Liczba dni z przekroczeniem dopuszczalnego stężenia 24 godz. PM10 w strefie lubelskiej	109
Wykres 32 Czynne przyłącza do budynków ogółem (mieszkalnych i niemieskalnych)	113
Wykres 33 Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania – dynamika w latach 2016-2021.....	120
Wykres 34 Struktura zebranych odpadów na terenie gminy w roku 2021	121
Wykres 36 Uwarunkowania planowania przestrzennego wynikające ze Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego i Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, a także Strategii Rozwoju Gminy	125
Wykres 37 Przeciętna użytkowa powierzchnia mieszkania – porównanie na poziomie powiatowym	131